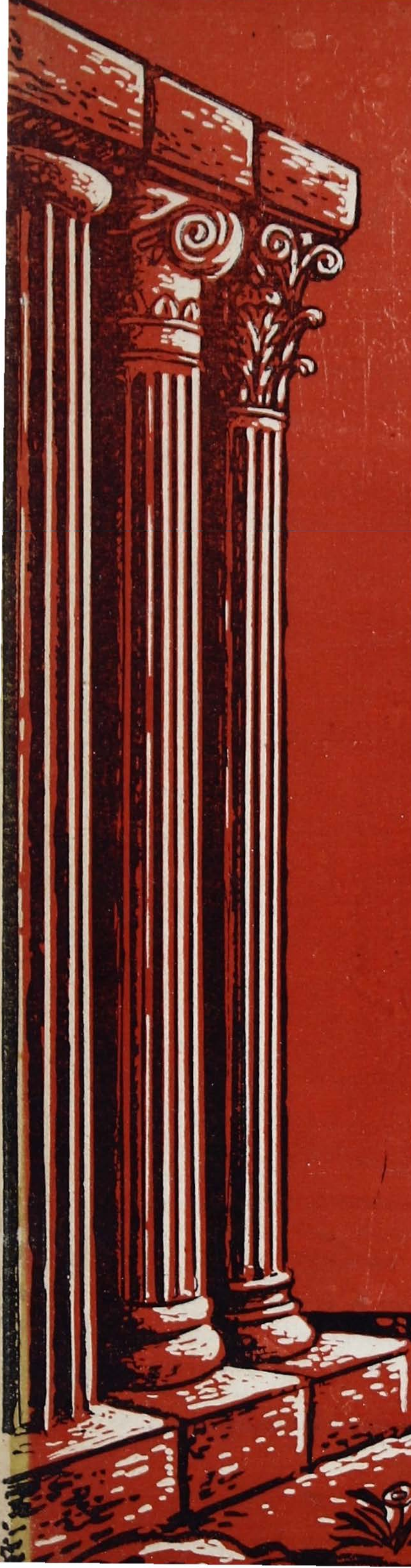
ΙΛΙΣΟΣ

ΕΡΕΥΝΑ - ΦΙΛΟΣΟΦΙΑ - ΤΕΧΝΗ

Ἀτομικὴ Ἐποχὴ

Πήραμε τὰ σπίτια σειρὰ καὶ δὲν εἶχαν
ἕνα ρόδο στὰ τζάμια τους. Περπατῶντας
(ἀκούσαμε
τὶς φωνὲς τῶν παιδιῶν, φοβισμένες,
(παράφωνες,
γιομάτες ραγίσματα. Οἱ μηχανὲς ἀπειλοῦσαν
στὰ ἐργοστάσια τοὺς φίλους μας· κι' ὕστερα
τόσα χέρια στὸν κόσμο, χωρὶς λίγο χῶμα,
νὰ φυτέψουν τὸ σπόρο τους, νὰ φτιάσουνε
(κάτι,
νὰ δέσουν τὸ ἐγώ τους μὲ τοῦτον τὸν κόσμο,
μὲ τοῦτο τὸ φῶς· κι' ἀπάνω τους ἕτοιμο
τὸ κοβάλτιο. Τὸ μαῦρο του στόμιο
χάσκει σὰν ἄβυσσο· ἔχει
τὴ γῆς ὅλη ἀπέναντι.
(Ὑπάρχουν σοφοὶ
ποὺ σκάφτουν τὸν ἥλιο μὲ ἀκάθαρτα χέρια.
Μὴν ἐμπιστεύεστε. Μόνον ἡ ἀγάπη
εἶναι σοφή)

ΝΙΚΗΦΟΡΟΣ ΒΡΕΤΤΑΚΟΣ

Ἔτος 7ον * Μάρτιος 1962 * Τεῦχος 25ον

Ἔτος 7ον | Ἰανουάριος— Μάρτιος 1962 | Τεῦχος 25ον

Ι Λ Ι Σ Ο Σ

ΤΡΙΜΗΝΙΑΙΟΝ ΠΕΡΙΟΔΙΚΟΝ ΕΛΕΥΘΕΡΑΣ ΣΚΕΨΕΩΣ
Διευθυντής: ΚΩΣΤΗΣ ΜΕΛΙΣΣΑΡΟΠΟΥΛΟΣ
Δραγατσανίου 6 (Πλατεῖα Κλαυθμῶνος), ὄροφος 6ος, ΑΘΗΝΑΙ

Π Ε Ρ Ι Ε Χ Ο Μ Ε Ν Α

Η ΣΥΝΔΡΟΜΗ ΤΟΥ ΕΤΟΥΣ 1962 ΓΕΝΙΚΩΣ ΔΡΧ. 50.—
Ἐμβάσματα Μόνον δι' ἐπιταγῆς:
Κωστῆν Μελισσαρόπουλον, Δραγατσανίου 6, ΑΘΗΝΑΣ

Ὑπεύθυνος συμφώνως τῷ ἄρθ. 6 § 1 Α. Ν. 1092)38. Κ. Ν. Μελισσαρόπουλος, Δραγατσανίου 6, Ἀθῆναι.

ΙΛΙΣΟΣ

ΤΡΙΜΗΝΙΑΙΟΝ ΠΕΡΙΟΔΙΚΟΝ ΕΛΕΥΘΕΡΑΣ ΣΚΕΨΕΩΣ

Διευθυντής: Κωστῆς Ν. Μελισσαρόπουλος

Ἔτος 7ον ✻ ΙΑΝΟΥΑΡΙΟΣ — ΜΑΡΤΙΟΣ 1962 ✻ Τεῦχος 25ον

ΓΕΩΡΓΙΟΣ Α. ΧΕΙΜΑΡΑΣ

Ἐπ' εὐκαιρίᾳ τῆς εἰσόδου τοῦ «Ἰλισοῦ» στὸ 7ον ἔτος

Ὁ Ἀριθμὸς 7

Ἀρχαιότατον οἰκουμενικὸν μυστηριακὸν σύμβολον

ΤΟ ΕΠΤΑ ἐθεωρήθη ἀνέκαθεν ὡς ἕνας ἐκ τῶν σπουδαιοτέρων ἀριθμῶν. Θὰ τον συναντήσωμε παντοῦ, εἰς τὰς θρησκευτικὰς παραδόσεις, τὴν μυθολογίαν, τὴν ἱστορίαν, τὴν φιλοσοφίαν, τον ἀποκρυφισμόν. Ἀπὸ ἀρχαιοτάτων χρόνων καὶ εἰς ὅλους τους λαους ἐθεωρεῖτο ἱερος καὶ περικλειων ἰδιαιτεραν μυστικὴν δύναμιν. Δὲν ὑπαρχει ἀρχαιον μυσταγωγικον σύστημα εἰς το οποῖον νὰ μὴ κατεχῃ ἐξέχουσαν θεσιν.

Ὁ Κικέρων, εἰς τὸ «Ἐνύπνιον» λέγει ὅτι «δεν ὑπάρχει σχεδον τιποτε, που ὁ ἀριθμος 7 νὰ μην ειναι ὁ κόμβος του».

«Ὁ ἀριθμὸς 7 —λεγει ἡ Ἔλενα Πετρόβνα Μπλαβάτσκυ— εἶναι τὸ ἀναντικατάστατον δεδομένον, που παραγει ὅλα τὰ μυστικὰ φαινόμενα τοῦ ἀστρικοῦ πεδίου».

Ἡ ἑβδόμη πρότασις τοῦ περιφήμου Σμαραγδίνου Πίνακος Ἑρμοῦ τοῦ Τρισμεγίστου περιέχει τὰ ἑξῆς: «Ἀνερχεται ἐκ τῆς Γῆς εἰς τον οὐρανον καὶ ἐκεῖθεν κατέρχεται εἰς τὴν Γῆν καὶ δεχεται τὴν δύναμιν τῶν ἀνωτέρων πραγμάτων».

Ἡ ἔννοια τῆς ὁράσεως αὐτῆς εἶναι ὅτι το 7 συμβολίζει τὴν συνεχιζομένην δημιουργίαν καὶ τὴν ἐνεργον ἀλληλεπίδρασιν μεταξὺ οὐρανοῦ καὶ Γῆς (κοσμικῶν καὶ γηίνων

δυνάμεων).

Ὡς συνδυασμὸς τῆς τριάδος καὶ τῆς τετράδος, τὸ 7 συμβολίζει τὴν νίκην τοῦ πνεύματος (τριάδος) ἐπὶ τῆς ὕλης (τετράδος). Συμβολίζει ἐπίσης τὴν ἐπικοινωνίαν τοῦ πνεύματος μετὰ τῆς ὕλης. Παριστάνεται δὲ διὰ τῆς ἑνώσεως τοῦ *τριγώνου* καὶ τοῦ *τετραγώνου*, συγκροτούντων τὴν ἀρχὴν τῆς πυραμίδος ἢ καὶ διὰ δύο συμπεπλεγμένων τριγώνων μετὰ *στιγμῆς* εἰς το κέντρον. Οὕτω εἰς τὴν πρώτην περίπτωσιν θὰ ἔχωμεν 4+3, εἰς δὲ τὴν δευτέραν 6+1.

Εἰς τὴν ἀποκρυφολογίαν ὁ ἀριθμὸς 7 εἶναι ὁ πρῶτος ἄρρην ἀριθμος τοῦ ὑλικοῦ πεδίου. Χαρακτηρίζει τὴν θείαν ἐπιρροὴν ἐπὶ τοῦ ὑλικοῦ πεδιου, ἐκπροσωπουμένην ἐν τῷ οὐρανῷ ὑπὸ τῶν ἑπτὰ ἀστρικῶν πεδιων, τῶν ἑπτὰ αστερων τῆς Ἀποκαλύψεως καὶ τῆς ὁποίας το γεωμετρικον σχῆμα ειναι ὁ Ἑπτάκτινος Ἀστὴρ ἢ «*Ἑπτάγραμμα*» τὸ ὁποῖον φανερώνει τὴν ἀστρολογικὴν θέσιν τῶν ἀστέρων εἰς τὸν οὐρανόν.

Εἶναι ὁ ἀριθμὸς ὁ ὁποῖος συμβολίζει τὴν ἐπικοινωνίαν μετὰ τοῦ θείου καὶ τὴν ὑπεροχὴν τοῦ πνευματικοῦ κόσμου ἐπὶ τοῦ ὑλικοῦ. Περιέχει ἀκόμη τὴν ἔννοιαν τοῦ σύμπαντος ὡς δημιουργημένης ὁλότητος.

Ὑπὸ γενικωτεραν ἔννοιαν, τὸ 7 συμβολίζει τὴν Ἀλήθειαν, ἡ ὁποία ἐκπηγάζει ἀπὸ τὴν νίκην τοῦ πνεύματος ἐπὶ τῆς ὕλης.

Ἡ χρῆσις τῶν ἱερῶν ἀριθμῶν ἐπεκτείνεται μέχρι τῆς ἐποχῆς μας εἰς τὸν Ἐλευθεροτεκτονισμόν, περιλαμβάνει δὲ καὶ τὸν ἀριθμὸν ἑπτά.

Οἱ ἀρχαῖοι Αἰγύπτιοι, οἱ Ἕλληνες καὶ ἰδιαιτέρως οἱ Πυθαγόρειοι ἐσυμβόλιζαν μὲ τὸν ἀριθμὸν αὐτὸν τὴν *τελειότητα*, διότι ἀποτελεῖται ἀπὸ τὸν 3 καὶ τὸν 4, οἱ ὁποῖοι ἐπίσης θεωροῦνται τέλειοι ἀριθμοὶ καὶ σχηματίζουν διὰ τοῦ ἀριθμοῦ τῶν μονάδων των ὁ μὲν τρίγωνον, ὁ δὲ τετράγωνον.

Οἱ ἑπτὰ πλανῆται καὶ οἱ ἀστερισμοι τῶν Ἄρκτων μὲ τοὺς ἑπτὰ ἀστερας των, τοὺς ὁποίους πρῶτοι οἱ Χαλδαῖοι ἐσημείωσαν, ἐπίσης τὸ οὐράνιον τόξον μὲ τὰ ἑπτά του χρώματα, ἡ μουσικὴ μὲ τοὺς ἑπτὰ τόνους της κ.λ.π. ἐχρησίμευσαν ὡς ἀφορμή, ὥστε τὸ ἑπτὰ να μὴ θεωρηθῇ ὡς κοινὸς ἀριθμὸς τῆς ἀψύχου ἀριθμητικῆς, ἀλλ' ὡς τι ἔχον θείαν ὑπόστασιν.

Εἰς την ἐξάπλωσιν τῆς δοξασίας αὐτῆς συνετέλεσε πολυ καὶ ἡ προυπάρξασα μεγάλη συμπάθεια τῶν Ἑλλήνων πρὸς τον ἀριθμον αὐτόν, ἀπορρέουσα ἀπο τὴν λατρείαν των πρὸς τὸν Ἀπόλλωνα καὶ τὴν Σελήνην. Οἱ ἀρχαῖοι Ἕλληνες εἶχαν προσέξει τὰς φάσεις τῆς Σελήνης, τῆς ὁποίας ἕκαστον τέταρτον ἐξαφανίζεται ἐντὸς 7 ἡμερονυκτίων, ὡς ἐκ τούτου ἐλήφθησαν ὡς μέτρον χρονικοῦ διαστήματος.

Πρὸς τὸν Ἀπόλλωνα, ὡς ἡλιακὴν θεότητα, σχετίζονται αἱ ἑπτὰ ἡμέραι τῆς ἑβδομάδος, οἱ ἑπτὰ πλανῆται καὶ οἱ ἑπτὰ ἀστέρες τῆς Πλειάδος. Κατὰ τὸν Καλλίμαχον, ὅταν ἐγεννήθη ὁ Ἀπόλλων, οἱ κύκνοι τῆς Μαιονίας ἐστράφησαν ἑπτάκις περὶ τὴν Δῆλον, χαιρετίζοντες τὸν νεογέννητον θεὸν καὶ ἐπανέλαβον ἑπτάκις τὸ ᾆσμα των πρὸς τιμήν του. Διὰ τοῦτο καὶ ἡ λύρα εἶχεν ἑπτὰ χορδάς.

Εἰς τὰς βαβυλωνιακὰς καὶ ἑλληνικὰς δοξασίας προσετέθησαν καὶ αἱ μοναδικαὶ μαθηματικαὶ ἰδιότητες τοῦ ἀριθμοῦ ἑπτά, ὁ ὁποῖος ἐξ ὅλων τῶν ἀριθμῶν τῆς δεκάδος εἶναι ὁ μόνος, ὁ ὁποῖος οὔτε διαιρεῖται οὔτε πολλαπλασιάζεται ἐντὸς τοῦ πλαισίου τῆς δεκάδος, οὔτε

εἶναι δυνατὸν νὰ παραχθῇ ἐκ τοῦ πολλαπλασιασμοῦ δύο ἀριθμῶν· εἶναι μοναδικὸς αἰώνιος ἀκίνητος. Οἱ ἄνθρωποι ἐπίστευσαν ὅτι ἀνεκάλυψαν εἰς τὰς ἰδιότητας ταύτας ἱερὰ χαρακτηριστικὰ τοῦ αἰωνίου, τοῦ μοναδικοῦ Θεοῦ, καὶ ὅταν ἡ ἑβδομὰς ἐλήφθη ὡς μέτρον τοῦ χρόνου, ἐθεσπίσθη ἡ ἑβδόμη της ἡμέρα ὡς ἡμέρα ἀναπαύσεως. Ἕνεκα τούτου ὁ ἀριθμὸς ἑπτὰ κατήντησεν ἱερὸν καὶ ὑπερκόσμιον σύμβολον καὶ μυστηριώδης σφραγὶς τοῦ διέποντος τὰ πάντα ὑπερτάτου ὄντος.

Οἱ ἀρχαῖοι Χαλδαῖοι καὶ Ἀσσύριοι οἱ ὁποῖοι ἀνεκάλυψαν πρῶτοι τοὺς ἑπτὰ πλανήτας, ἐσχέτισαν τὸν ἀριθμὸν ἑπτὰ μὲ τὴν ἀνθρωπίνην ζωὴν καὶ ἐκήρυξαν ὅτι ἑπτὰ εἶναι οἱ πίνακες τῆς μοίρας, οἱ ρυθμίζοντες τὰς τύχας τῶν ἀνθρώπων. Ἡ δοξασία αὐτὴ φαίνεται, ὅτι εὐκόλως διεδόθη καὶ εἰς τὴν Περσίαν, ὅπου καὶ ἐκαλλιεργήθη καὶ ἐνισχύθη μὲ νέας οὐρανίας ἰδιότητας, καὶ οὕτω ἐπηυξημένη καὶ βελτιωμένη ἐπανῆλθεν εἰς τὴν Βαβυλωνίαν διὰ νὰ τὴν παραλάβουν οἱ Ἰνδοί, οἱ Ἑβραῖοι, οἱ Ἕλληνες, καὶ κατόπιν οἱ Χριστιανοί, οἱ Μουσουλμᾶνοι καὶ ὅλοι σχεδὸν οἱ λαοί. Φαίνεται ὅτι πρῶτοι οἱ Πέρσαι ἐπίστευσαν ὅτι οἱ οὐρανοὶ εἶναι ἑπτὰ καὶ ἑπτὰ τὰ οὐράνια πνεύματα. Ἑπτὰ ἦσαν οἱ παλαιοὶ πλανῆται, ἑπτὰ οἱ ἀστέρες τῆς μεγάλης Ἄρκτου, ἑπτὰ οἱ τῆς μικρᾶς, ἑπτὰ αἱ Πλειάδες, ἑπτὰ αἱ Ὑάδες, ἑπτὰ βωμοὶ ἔκαιον διαρκῶς πρὸ τοῦ Θεοῦ Μίθρα.

Κατὰ τὰς ἀστρολογικὰς θεωρίας τοῦ Μιθραϊσμοῦ ἐξέχουσαν θέσιν εἰς τὴν ζωὴν κατέχουν οἱ πλανῆται, ἕκαστος τῶν ὁποίων προΐσταται μιᾶς ἡμέρας τῆς ἑβδομάδος. Αἱ ψυχαὶ κατερχόμεναι ἐκ τοῦ *Ἐμπυρίου* εἰς τὴν Γῆν διήρχοντο δι' ὅλων τῶν πλανητῶν καὶ διὰ τοῦτο οἱ βαθμοὶ τῆς μυήσεως ἦσαν ἑπτά.

Οἱ Ἄραβες εἶχαν ἑπτὰ ἱεροὺς ναούς. Οἱ Ἰνδοὶ ἐφαντάζοντο τὸν κόσμον περικλειόμενον ἐντὸς ἑπτὰ χερσονήσων. Οἱ Γότθοι εἶχον ἑπτὰ θεότητας: τὸν Ἥλιον (Σάν), τὴν Σελήνην (Μούν), τὸν Τουΐσκο, τὸν Βοντέν, τὸν Θώο, τον Φρίγκα καὶ τὸν Σεκτούο, ἀπο τὰ ὀνόματα τῶν ὁποίων σχηματίζονται εἰς τὴν Ἀγγλικὴν τὰ ὀνόματα τῶν ἑπτὰ ἡμερῶν τῆς ἑβδομάδος.

Εἰς τὰ Περσικὰ Μυστήρια ὑπῆρχον ἑπτὰ σπήλαια, διὰ τῶν ὁποίων ἔπρεπε νὰ διέλθῃ ὁ μυούμενος. Εἰς τὰ Γοτθικὰ Μυστήρια ὁ ὑποψήφιος συναντοῦσεν ἑπτα ἐμπόδια, καλουμενα «ἡ ὁδὸς τῶν ἑπτὰ σταδίων» καὶ τέλος αἱ θυσίαι ἐθεωροῦντο περισσότερον ἀποτελεσματικαὶ ἐαν τὰ θυσιαζόμενα ἦσαν ἑπτὰ τον ἀριθμόν.

Ἑπτὰ εἶναι αἱ ἡμέραι τῆς Δημιουργίας. Ἑπτὰ αἱ ἡμέραι τοῦ Πάσχα.

Τὸ «Σαββατιανὸν ἔτος» ἀποτελεῖται ἀπὸ 7 ἔτη, ἑπτὰ δὲ τοιαῦτα ἔτη ἀποτελοῦν τὸ Ἰωβιλαῖον, τὸ ὁποῖον ἐπανηγυρίζετο ἐπὶ 7 ἑβδομάδας καὶ κατὰ τὸν ἑορτασμὸν ἐχαρίζοντο χρέη καὶ ἠλευθεροῦντο δοῦλοι.

Οἱ Ἑβραῖοι ἐσέβοντο τὸν ἀριθμὸν ἑπτά. Ἡ ἐτυμολογία τῆς λέξεως ἐπίσης ἐμφανίζει τὴν ἱερότητά της, διότι Σαμπὰχ = ἑπτὰ ἑβραϊστὶ σημαίνει *ἐπάρκειαν, πληρότητα*.

Ἡ λέξις σημαίνει ἐπίσης *ὁρκίζομαι*, διότι οἱ ὅρκοι παρ' Ἑβραίοις ἐπεβεβαιοῦντο ἀπὸ ἑπτὰ μάρτυρας ἢ ἀπὸ ἑπτὰ θύματα προσφερόμενα εἰς θυσίαν, καθὼς βλέπομεν εἰς τὴν συνθήκην Ἀβραὰμ καὶ Ἀβιμελὲχ (Γένεσις, ΚΑ΄28). Εἰς τὴν Παλαιὰν Διαθήκην συχνὰ ἀναφέρονται ὁ ἀριθμὸς ἑπτὰ καὶ τὰ πολλαπλάσιά του: Τὸ Σάββατον ἦτο ἡ *ἑβδόμη* ἡμέρα, ἡμέρα ἀναπαύσεως τοῦ Θεοῦ. Ὁ Νῶε εἰ-

δοποιήθη πρὸ ἑπτὰ ἡμερῶν διὰ τὸν κατακλυσμὸν καὶ διετάχθη ἀπὸ πάντων τῶν κτηνῶν τῶν καθαρῶν νὰ λάβῃ ἑπτά. Ἐπίσης ἑπτὰ πρόσωπα τὸν συνώδευσαν ἐντὸς τῆς Κιβωτοῦ, ἡ ὁποία τὸν ἕβδομον μῆνα ἐκάθισεν ἐπὶ τοῦ ὄρους Ἀραράτ. Τρὶς ἀνὰ ἑπτὰ ἡμέρας ἀπέστειλεν ὁ Νῶε τὴν περιστερὰν διὰ νὰ βεβαιωθῇ ὅτι «ἔπαυσαν τὰ ὕδατα ἀπὸ τῆς Γῆς». Τὰ τείχη τῆς Ἱεριχοῦς περιῆλθον ἐπὶ ἑπτὰ ἡμέρας ἑπτὰ ἱερεῖς, φέροντες ἑπτὰ κερατίνας σάλπιγγας (Ἰησοῦς τοῦ Ναυῆ, Ζ΄13) καὶ τὴν ἑβδόμην ἡμέραν τὴν περιῆλθον ἑπτάκις. Ὁ Σολομῶν ἐπὶ ἑπτὰ ἔτη οἰκοδομοῦσε τὸν Ναόν, ὅστις καθηγιάσθη τὸν ἕβδομον μῆνα, αἱ δὲ τελεταὶ διήρκεσαν ἑπτὰ ἡμέρας. Τέλος, ὁ πύργος τῆς Βαβὲλ λέγεται ὅτι εἶχεν ἑπτὰ ὀρόφους, ὅταν ἔγινεν ἡ διασπορὰ τῶν ἀνθρώπων. Ἑπτὰ ἦσαν τὰ ἔτη τῆς εὐφορίας καὶ 7 τὰ τῆς ἀφορίας, 7 αἱ ἡμέραι διαμονῆς τοῦ Ἰωνᾶ ἐν τῇ κοιλίᾳ τοῦ κήτους κ.λ.π.

Εἰς τὴν Παλαιὰν Διαθήκην ὁ ἀριθμὸς 7 ἀναφέρεται ὡς σημαίνων πλήρη τελειότητα (Γέν. Β΄2, Ἔξ. Κ΄8—11, Ἡσ. ΣΤ΄ 4—15, Ζαχ. Γ΄9) ἢ ὡς πολὺ—ἄπειρον πλῆθος (Ψαλμ. ΙΑ΄6).

Ὡς δηλωτικὸν πλῆθος ἀναφέρεται καὶ εἰς τὴν λαογραφίαν: Ἑφτάψυχος, ἑφτάπαχος, ἑφτάμυαλος κ.λ.π.).

Ἐκ τῶν Εὐαγγελιστῶν ὁ Ματθαῖος ἀναφέρει τὸν ἀριθμὸν 7 εἰς 11 περικοπάς, ὁ Μάρκος εἰς 14, ὁ Λουκᾶς εἰς 8. Τὸν ἀναφέρουν αἱ Πράξεις τῶν Ἀποστόλων εἰς 8 περικοπάς, ὁ Παῦλος εἰς τὴν πρὸς Ἑβραίους ἐπιστολήν του. Εἰς τὴν Ἀποκάλυψιν Ἰωάννου ἀναφέρεται εἰς 39 περικοπάς.

Ἡ ἀποκάλυψις τοῦ Ἰωάννου ὁμιλεῖ περὶ 7 ἐκκλησιῶν, 7 πνευμάτων ποὺ ἐξυμνοῦν τὸν Θεόν, 7 σφραγίδων τοῦ βιβλίου τῶν προφητῶν, 7 ἀγγέλων ποὺ ἐξουσιάζουν τὰς 7 μάστιγας, 7 λυχνιῶν καὶ 7 ἄστρων.

Ὑπάρχουν ἐπίσης καὶ ἄπειροι ἄλλοι ἑπταδικοὶ συνδυασμοί, ὡς αἱ ἡμέραι τῆς Δημιουργίας, τὰ 7 Χερουβὶμ κ.λ.π. διὰ τῶν ὁποίων ἐμφαίνεται ἡ κυριαρχία τοῦ ἀριθμοῦ τούτου ἐφ' ὅλων τῶν ἠθικῶν καὶ ὑλικῶν νόμων.

Ὁ Χριστὸς ἐδίδαξε νὰ συγχωροῦμεν τοὺς ἐχθρούς μας ἑβδομηκοντάκις ἑπτά.

Σημαντικὴ εἶναι ἡ θέσις τοῦ 7 εἰς τὴν Χριστιανικὴν Ἐκκλησίαν:

Ὑπάρχουν 7 Μυστήρια: Τὸ Βάπτισμα, τὸ Χρίσμα, ἡ Ἐξομολόγησις, ἡ Εὐχαριστία, τὸ Εὐχέλαιον, ὁ Γάμος, καὶ ἡ Ἱερωσύνη.

7 βασικὰ ἁμαρτήματα: Ὑπερηφάνεια, φιλαργυρία, πορνεία, ὀργή, γαστριμαργία, φθόνος, ἀκηδία.

7 κύριες ἀρετές: Ταπεινότης, εὐσπλαγχνία, ἁγνότης, φιλαλληλία, ἐπιείκεια, καλωσύνη καὶ ζῆλος.

7 πνευματικὰ δῶρα: Σωφροσύνη, εὐφυΐα, σύνεσις, δύναμις, γνῶσις, εὐλάβεια, εὐσέβεια.

Οἱ Βαβυλώνιοι ἐπίσης ἐτίμων τὸν ἀριθμὸν 7. Ἑπτὰ ἦσαν οἱ βόστρυχες τοῦ Γκιλγκαμές, ἑπτὰ οἱ κλάδοι τοῦ δέντρου τῆς ζωῆς, ἑπτὰ αἱ πύλαι τοῦ Ἅδου καὶ ἑπτὰ αἱ χῶραι τοῦ οὐρανοῦ, ἐξ οὗ καὶ διατηρεῖται μέχρι σήμερον ἡ φράσις «μέχρις ἑβδόμου οὐρανοῦ».

Περαιτέρω ἡ ἀρχαιότης ἀπηρίθμει ἑπτὰ θαύματα τοῦ κόσμου, ἑπτὰ σοφούς, ἑπτὰ ἀγέλας βοῶν τοῦ Ἡλίου (Ὅμηρος), ἑπτὰ πύλας μὲ ἑπτὰ πύργους τῶν Θηβῶν, ἑπτὰ ἐφήβους καὶ ἑπτὰ παρθένους ἀποστελλομένας ὡς φόρον εἰς τὸν Μινώταυρον τῆς Κρήτης, ἑπτὰ πόλεις ἐριζούσας διὰ τὴν καταγωγὴν τοῦ Ὁμήρου.

Εἰς τὴν Ὀλυμπίαν ὑπῆρχε στοὰ ἑπτάφωνος, διότι παρῆγε ἑ-

πταπλῆν ἠχώ.

Εἰς τὴν Μεσοποταμίαν οἱ Ἰωαννῖται προσηύχοντο καὶ ἐνήστευον ἐπὶ 7 ἡμέρας διὰ νὰ ἀκούσουν τὴν ἀκολουθίαν καὶ νὰ ἐξασφαλίσουν εἴσοδον εἰς τὸν Παράδεισον ἀπὸ τὰς 7 πύλας του.

Εἰς τὴν Βαγδάτην ὑπὸ τῶν ἐκεῖ Ἑβραίων ἐπιστεύετο ὅτι ἡ ἱλαρὰ θεραπεύεται ἐὰν τὸ ἀσθενὲς παιδίον περιαχθῇ ἑπτάκις πέριξ τῆς συναγωγῆς.

Οἱ μπετακτσῆδες τοῦ Ἰκονίου καὶ τῆς Κωνσταντινουπόλεως ἐχόρευον τὸν συμβολικὸν χορὸν εἰς ὁμίλους ἀνὰ 7, χωρὶς ὁ ἕνας νὰ ἐγγίζῃ τὸν ἄλλον, ὅσον μικρὸς καὶ ἂν ἦτο ὁ χῶρος.

Τὸ Δελχὶ ἐθεωρεῖτο ὅτι ἐκτίσθη ἐπὶ τῶν ἐρειπίων ἑπτὰ πόλεων.

Εἰς τὴν Αἴγυπτον 7 ἐθεωροῦντο αἱ διώρυγες τοῦ θεοῦ Νείλου, 7 τὰ στόμια τοῦ Δέλτα. Καὶ οἱ Ἕλληνες τὸν ἀπεκάλουν ἑ π τ ά ρ ρ ο υ ν.

Ἑπτὰ ἱεροὶ σκορπιοὶ ἀπετέλουν τὴν συνοδείαν τῆς Ἴσιδος.

Οἱ Μουσουλμάνοι ἔπρεπε πρὸς σωτηρίαν των νὰ ἐπισκεφθοῦν ἑπτάκις τὴν Μέκκαν καὶ νὰ προσκυνήσουν ἐκεῖ ἑπτὰ τάφους συνεργατῶν του Μωάμεθ.

Ὁ Ἱπποκράτης γράφει ὅτι ὁ ἀριθμὸς ἑπτὰ διὰ τῆς μυστικῆς του ἀρετῆς τείνει εἰς τὴν πλήρωσιν ὅλων τῶν πραγμάτων, εἶναι ὁ παρέχων τὴν Ζωὴν καὶ ἡ πηγὴ ὅλων τῶν μεταβολῶν της: καὶ ὅπως ὁ Σαίξπηρ, διαιρεῖ τὴν ανθρωπίνην ζωην εἰς ἑπτὰ ἐποχάς. Ἐντὸς ἑπτα μηνῶν καὶ ὄχι πρότερον ἓν βρέφος δύναται νὰ γεννηθῇ καὶ νὰ ζήσῃ. Ἀρχαιότερον ἓν βρέφος δεν ὠνομάζετο πρὸ τῆς παρελεύσεως ἑπτὰ ἡμερῶν ἀπὸ τῆς γεννήσεώς του, διότι δὲν ὑπελογίζετο ὅτι εἶχε πλήρη ζωὴν πρὸ τῆς περιόδου αὐτῆς. Οἱ ὀδόντες φύονται τὸν ἕβδομον μῆνα καὶ ἀνανεοῦνται τὸ ἕβδομον ἔτος ὅταν ἡ βρεφικὴ ἡλικία ἀντικαθίσταται διὰ τῆς παιδικῆς. Εἰς τὰ τρὶς ἑπτὰ (21) ἔτη αἱ διανοητικαὶ δυνάμεις ἀναπτύσσονται καὶ ἡ ἀνδρικὴ ἡλικία ἄρχεται: εἰς τὰ τετράκις ἑπτὰ (28) ὁ ἄνθρωπος εἶναι κάτοχος ὅλης του τῆς δυνάμεως. Εἰς τὸ πεντάκις ἑπτὰ (35) εἶναι κατάλληλος διὰ τὴν ἐργασίαν τοῦ κόσμου. Εἰς τὰ ἑξάκις ἑπτὰ (42) καθίσταται —ἂν καταστῇ— σοβαρὸς καὶ σοφός. Εἰς τὰ ἑπτάκις ἑπτὰ (49) φθάνει εἰς τὸ ἀπόγειόν του, ἀπὸ δὲ τῆς ἐποχῆς αὐτῆς ἄρχεται ἡ παρακμή: εἰς τὰ ἐννεάκις ἑπτὰ (63) εὑρίσκεται εἰς τὴν ἐπικίνδυνον ἐποχὴν καὶ τὰ δεκάκις ἑπτὰ (70) εἶναι κατὰ τὸν Προφήτην ἡ φυσικὴ περίοδος τῆς ἀνθρωπίνης Ζωῆς.

Εἰς τὴν Ἑβραϊκήν, τὴν Συριακήν, τὴν Περσικήν, τὴν Φοινικικήν, τὴν Χαλδαϊκὴν καὶ τὴν Σαξωνικὴν ἡ λέξις Ἑ π τ ὰ σημαίνει π λ ή ρ η ς, ἑκάστην δὲ ἑβδόμην ἡμέραν μετὰ το πρῶτον τέταρτον ἡ σελήνη εἶναι πλήρης ἐν τῇ μεταβολῇ της.

Αἱ σχετικαὶ ἀξίαι τοῦ Ἑπτὰ εἰς τὴν μουσικὴν κλίμακα καὶ τὸν ἀρχαῖον πλανητικὸν πίνακα ἔχουν ὡς ἑξῆς:

ΣΙ...Σελήνη...Ἄργυρος
ΟΥΤ..Ἑρμῆς.Ὑδράργυρος
ΡΕ..Ἀφροδίτη..Χαλκος
ΜΙ...Ἥλιος..Χρυσος
ΦΑ..Ἄρης.Σίδηρος
ΣΟΛ..Ζεύς.Κασσίτερος
ΛΑ..Κρόνος.Μόλυβδος.

Ὁ καθηγητὴς τῶν μουσικῶν Κάρλ Μπέργκσταιν παρέχει ἐν προκειμένῳ τὴν πληροφορίαν, ὅτι ὁ καλόγηρος Γκουΐντο Ντ' Ἀρέτσιο, ὁ ὁποῖος ἐφεῦρε τὴν μουσικὴν κλίμακα, κατεσκεύασεν αὐτὴν ἀπὸ τὴν ἀρχικὴν συλλαβὴν ἑκάστης λέξεως μιᾶς προσευχῆς πρὸς τὸν Ἅγιον Ἰωάννην, ἐχούσης ὡς ἑξῆς λατινιστί:

Ut queant laxis Resonare fibris Mira gestorum Famuli tuorum Solve polluti Labii reatum Sancte Johannes.

Πρὸς τοῦτο μὲ εὐρὺ στῆθος οἱ δοῦλοι σου εἶναι ἱκανοὶ νὰ ὑμνοῦν τὰ ἔργα σου.

Συγχώρησον τὰ ρυπανθέντα χείλη τὰ ψιθυρίσαντα τὰς ἁμαρτίας, Ἅγιε Ἰωάννη!

Ὁ τόνος UT μετετράπη ἀργότερον εἰς τὸ εὐχρηστότερον DO.

Κατὰ το ἔτος 1562 ἐτυπώθη εἰς την Λειψίαν ἔργον φέρον τὸν τίτλον «HEPTALOGIUM VIRGILI SALSBURGENSIS» (Ἑπταλόγιον Βιργιλίου τοῦ Σαλσβουργίου) πρὸς τιμὴν τοῦ ἀριθμοῦ ἑπτά.

Ἀποτελεῖται ἐξ ἑπτὰ μερῶν, ἑκάστου τούτων περιέχοντος ἑπτὰ κεφάλαια. Τῷ 1624 ἐνεφανίσθη εἰς το Λονδῖνον ἕν περίεργον βιβλίον περὶ ἀριθμῶν ὑπὸ τον μακροσκελῆ τίτλον: «Τὸ μυστικὸν τῶν ἀριθμῶν ἀπὸ Θεολογικῆς, Ἀριθμητικῆς, Γεωμετρικῆς καὶ Ἁρμονικῆς ἀπόψεως εἰλημμένον κατὰ τὸ πλεῖστον ἀπὸ ἐκείνους τοὺς Ἀρχαίους ὅσον καὶ τους Νεωτερικούς! (NEOTERIQUES). Εὐχάριστον εἰς τὴν ἀνάγνωσιν, ὠφέλιμον εἰς τὴν κατανόησιν, ἀποκαλύπτον αὐτοὺς τόσον εἰς τοὺς μορφωμένους ὅσον καὶ τους ἀμαθεῖς: δὲν εἶναι τίποτε ἄλλο παρὰ ἕνα κλειδὶ ὅπως ὁδηγήσῃ τοὺς ἀνθρώπους εἰς πᾶσαν καὶ οἱανδήποτε ἐπιστημονικὴν γνῶσιν». Εἰς τὸ 9ον κεφαλαιον τοῦ βιβλίου τούτου ὁ συγγραφεὺς παρατάσσει σημαντικὰς γνώμας μορφωμένων ἀνθρώπων διὰ νὰ ἀποδείξῃ τὴν σοβαρὰν σημασίαν τοῦ ἀριθμοῦ ἑπτά:

«Ἐν πρώτοις, γράφει, ὁ ἑπτα οὔτε γεννᾷ οὔτε γεννᾶται κατα τὸ λεγόμενον τοῦ Φίλωνος. Μερικοὶ ἀριθμοὶ πράγματι ἐντὸς τῆς περιοχῆς τοῦ δέκα γεννοῦν ἀλλὰ δὲν γεννῶνται: καὶ τοιοῦτος εἶναι ἡ Μ ο ν ά ς. Ἄλλοι γεννῶνται ἀλλὰ δὲν γεννοῦν, ὅπως ἡ Ὀ κ τ ά ς. Μ ό ν ο ν αἱ Ἑ π τ ά δ ε ς ἔχουν τὸ προνόμιον οὔτε νὰ γεννοῦν οὔτε νὰ γεννῶνται. Καὶ αὐτὴ εἶναι ἡ πρώτη τελειότης τοῦ Ἑ π τ ά. Δεύτερον εἶναι ἁρμονικὸς ἀριθμὸς καὶ ἡ πηγὴ τοῦ χαριτωμένου ἐκείνου Σ ί γ α μ μ α, διότι περικλείει ἐν αὐτῷ πάντα τρόπον ἁρμονίας. Τρίτον εἶναι θεολογικὸς ἀριθμός, ἀποτελούμενος ἀπὸ τελειότητα. Τέταρτον, λόγῳ τῆς συνθέσεώς του: διότι εἶναι σύνθετος ἀπὸ τοὺς δύο πρώτους τελείους ἀριθμοὺς περιττὸν καὶ ἄρτιον, τὸν 3 καὶ τὸν 4: διότι ὁ δύο ἀποτελούμενος ἀπὸ τὴν μονάδα, ἐπαναλαμβανομένην, δὲν εἶναι τέλειος.

Ἐκ τοῦ ὅτι τὸ 7 δεν δυναται νὰ παραχθῇ δια τοῦ πολλαπλασιασμοῦ ἄλλων ἀριθμῶν, οὔτε καὶ νὰ διαιρεθῇ η νὰ πολλαπλασιασθῇ ἐντὸς τῆς δεκάδος, οἱ ἀρχαῖοι ὠνόμαζον τὸν ἀριθμὸν 7 π α ρ θ έ ν ο ν καὶ χωρὶς μητέρα, παραβάλλοντες αὐτὸν πρὸς τὴν Ἀθηνᾶν, ἡ ὁποία ἦτο ἀμήτωρ καὶ παρθένος.

Τὸ 7 παρουσιάζει μερικὰς περιέργους ἰδιότητας.

Ἐὰν διαιρέσωμεν τὴν μονάδα μὲ τὸ 7, ἔχομεν κλάσματα, ποὺ ἐπαναλαμβάνονται πάντοτε κατὰ τὴν ἰδίαν ἑξαψήφιον περίοδον: 0,142857 — 142857 — 142857...

Ἐὰν πολλαπλασιάσωμεν αὐτὴν τὴν περίοδον ἐπὶ 2,3,4,5,6 θὰ εὕρωμεν τοὺς ἰδίους ἀριθμούς, ἀλλὰ κατὰ διαφορετικὴν τάξιν:

142857 X 2 = 285714
142857 X 3 = 428571
142857 X 4 = 571428
142857 X 5 = 714285
142857 X 6 = 857142

Ἡ Μπλαβάτσκυ ἀναφέρει εἰς τὴν «Μυστικὴν Διδασκαλίαν» της, ὅτι εὐρυτάτη εἶναι ἡ ἱερότης τοῦ 7 εἰς τὰς Ἰνδίας. Αἱ Βέδαι ὁμιλοῦν γιὰ τὰς 7 «πυρίνας γλώσσας». Ἡ ζωὴ ἔχει ἑπτὰ δυνάμεις. Παρίσταται

συμβολικὰ ἀπὸ τὰ ἑπτὰ φωνήεντα τοῦ σανσκριτικοῦ ἀλφαβήτου καὶ τὰ ἑπτὰ ἄλογα ποὺ σύρουν τὸ Ἄγνι (τὸ ἱερὸν πῦρ). Αὐταὶ αἱ 7 δυνάμεις—ἀρχαὶ εἶναι:

1.—Τὸ Ροῦπα (κατώτερον φυσικὸν στοιχεῖον), δηλαδὴ τὸ σῶμα, ἡ ὑλικὴ μορφή.

2.—Τὸ Πράνα (αἰθέριον, φυσικὸν στοιχεῖον), δηλαδὴ ἡ ζωικὴ δύναμις, ὁ παράγων τῆς φυσικῆς ζωῆς.

3.—Ἡ Λίνγκα Σαρίρα (ἀστρικὸν στοιχεῖον), παράγων τῆς ψυχικῆς ζωῆς καὶ τῶν ψυχικῶν φαινομένων.

4.—Τὸ Κάμα Ροῦπα (κατώτερον διανοητικὸν στοιχεῖον), ἡ ζωικὴ ψυχή, ὁ παράγων τῆς διανοητικῆς ζωῆς, ἀπὸ τὸν ὁποῖον ἐξαρτῶνται ἡ αἴσθησις, τὸ λογικὸν καὶ ἡ συνείδησις.

5.—Τὸ Μάνας (ἀνώτερον διανοητικὸν στοιχεῖον), ἡ σκεπτομένη ἀρχή, μὲ τὴν ὁποίαν τὸ Ἐγὼ ἀποκτᾶ κυριαρχίαν ἐπὶ τοῦ ἀστρικοῦ σώματος διὰ μέσου τῆς μελέτης καὶ τῆς σκέψεως, ὥστε νὰ ἐξευγενίσῃ τὰ αἰσθήματα καὶ τὰς ἐπιθυμίας.

6.—Τὸ Μποῦντι, πνευματικὴ ψυχή, τὸ πνεῦμα τῆς ζωῆς, διὰ τοῦ ὁποίου τὸ Ἐγὼ ἀποκτᾶ κυριαρχίαν ἐπὶ τοῦ Πράνα διὰ νὰ διευθύνῃ τὰ πάθη καὶ νὰ ἐξασφαλίσῃ τὴν ἐσωτερικὴν ἑνότητα.

7.—Τὸ Ἄτμα, τὸ καθαρὸν πνεῦμα, με τὸ ὁποῖον ὁ πνευματικὸς κόσμος συμμίζει τὰς αἰσθήσεις καὶ τὸ φυσικὸν σῶμα διὰ νὰ πραγματοποιήσῃ τὴν ὁλοκληρωτικὴν κυριαρχίαν.

Κατὰ τὴν Μπλαβάτσκυ αὐτὴ ἡ διαίρεσις ἀντιστοιχοῦσε εἰς τοὺς Αἰγυπτίους εἰς τὰς ἑπτὰ ἀκολούθους ἀρχάς:

1.—Ἡ μορφοποιοῦσα ψυχὴ (Κᾶ).

2.—Ἡ ψυχὴ ποὺ ἀναπνέει (Μπᾶ).

3.—Τὸ ἀστρικὸν ἢ δεύτερον σῶμα (Καμπᾶ).

4.—Ἡ ψυχὴ ποὺ ἀντιλαμβάνεται (Ἀκοῦ).

5.—Ἡ ψυχὴ τῆς γονιμοποιήσεως (Σέμπ).

6.—Ἡ ψυχὴ τῆς πνευματικῆς ἀναπαραγωγῆς (Πουτάν).

7.—Ἡ ἀκατάπαυστα ἀναγεννωμένη ψυχὴ (Ἄτμου).

Εἰς τὴν Ἀριθμοσοφίαν ἀποδίδεται ἰδιαιτέρα σημασία εἰς τοὺς περιττοὺς καὶ ἀρτίους ἀριθμούς. Κάθε ἄρτιος ἀριθμὸς (ὁ ὁποῖος, δηλαδή, διαιρεῖται μὲ τὸ 2 χωρὶς νὰ ἀφήνῃ ὑπόλοιπον) καταλήγει εἰς τὴν ἀντίθεσιν τῶν δύο ἴσων μερῶν του. Ἔτσι ἡ τετρὰς εἶναι ἡ διπλῆ δυὰς καὶ ἡ ἑξάς, ἡ διπλῆ τριάς. Αὐτὴ ἡ ἀντίθεσις ὑψώνεται ὡς ἀνυπέρβλητος φραγμὸς καὶ δημιουργεῖ ἕνα πρᾶγμα τελειωμένον. Εἶναι, μὲ ἄλλα λόγια, ἕνας κλειστὸς κύκλος. Ἡ ἀντίθεσις ἀποκλείει τὴν ἐνέργειαν, διὰ τὸν λόγον ὅτι τὰ δύο τμήματά της ἐξουδετερώνονται ἀμοιβαίως. Εἶναι, συνεπῶς, μία κατάστασις στείρα ποὺ δὲν μπορεῖ νὰ παραγάγῃ τίποτε ἐξ ἑαυτῆς μέχρι τῆς στιγμῆς ποὺ ἕνα ἑτερογενὲς στοιχεῖον θὰ διαρρήξῃ τὴν ἰσορροπίαν καὶ θὰ καταστήσῃ δυνατὴν τὴν ἐνέργειαν. Διὰ τὸν λόγον αὐτόν, κατὰ τὴν ἀριθμοσοφίαν μόνον οἱ περιττοὶ ἀριθμοὶ θεωροῦνται δημιουργικοὶ καὶ παραγωγικοί. Διότι μόνον αὐτοὶ μποροῦν νὰ διαρρήξουν τὴν ἰσορροπίαν καὶ νὰ προκαλέσουν μίαν κίνησιν ἢ ἐνέργειαν. Λοιπόν, τὸ 7 εἶναι ὁ ἀριθμός, ὁ ὁποῖος διακόπτει τὴν ἰσορροπίαν μεταξὺ δημιουργούσης ἀρχῆς καὶ πλάσματος, ὥστε καθιστᾶ δυνατὴν τὴν περαιτέρω ἐξέλιξιν.

(Ἀπὸ τὰ σχετικὰ ἄρθρα τῆς «Ἐγκυκλοπαιδείας Ἐλευθέρας Τεκτονικῆς» καὶ «Ἐγκυκλοπαιδείας Ψυχικῶν Ἐπιστημῶν»)

ΓΙΑ ΜΙΑ ΝΕΑ ΠΑΓΚΟΣΜΙΑ ΤΑΞΙ

ΕΝΟΤΗΣ ΟΛΩΝ ΤΩΝ ΛΑΩΝ ΤΗΣ ΑΝΘΡΩΠΟΤΗΤΟΣ

Ὁμιλία τοῦ Ν. ΣΡΙ ΡΑΜ
στὴν Μανίλα, Φιλιππίνες

ΕΠΕΣΤΗ ὁ καιρὸς γιὰ τὴν ἐπιδίωξι μιᾶς πλήρους ἑνότητος τῆς ἀνθρωπότητος, σὲ ὅλα τὰ μέση καὶ σὲ ὅλα τὰ ἐπίπεδα· ὄχι μόνον πολιτικὰ καὶ οἰκονομικά, ἀλλὰ καὶ πνευματικά, μάλιστα καὶ ψυχικά, θὰ προσέθετα. Ἐὰν ὑπάρξη θέλησις, θὰ εἶναι δυνατὴ ἡ συνένωσις, διότι αἱ πρόοδοι τῆς Ἐπιστήμης ἔκαμαν ὅλα τὰ τμήματα τῆς ὑδρογείου νὰ νιώθουν ἀλληλένδετα καὶ ἀμοιβαίως ἐξηρτημένα, ἐνῶ αἱ δυνάμεις ποὺ ἡ Ἐπιστήμη ἔθεσε στὴ διάθεσι τοῦ Ἀνθρώπου καθιστοῦν αὐτὴν τὴν συνένωσι ἐπιτακτική, ἐὰν πρόκειται νὰ ἀποτραπῆ ὁ ὄλεθρος τοῦ πολέμου. Καταστροφὴ καὶ ἐρήμωσις ἀναμένει τὴν ἀνθρωπότητα ἐὰν δὲν ἐπιτύχη τὴν ἑνότητα, ἄσχετα μὲ τὶς φυσικὲς διαφορὲς ἀνάμεσα στοὺς λαούς.

Οἱ λαοὶ σήμερα ἔχουν μιὰ ὕψιστη ἐπιθυμία, τὴν εἰρήνη. Ποθοῦν νὰ ἐξοστρακισθῆ ὁ πόλεμος, τώρα καὶ γιὰ πάντα. Ἄλλως τε ὁ ἄνθρωπος καὶ σὰν ἄτομο ποθεῖ ἀνέκαθεν τὴν γαλήνη του. Φυσικά, γιὰ νὰ φθάσουμε σὲ εἰρηνικὴ κατάστασι, θὰ χρειασθῆ νὰ κάμουμε ὡρισμένα θετικὰ βήματα. Τελικὰ θὰ πρέπει νὰ συσταθῆ Ὁμοσπονδία ὅλων

τῶν λαῶν τοῦ κόσμου ἢ κάποιο εἶδος Παγκοσμίου Ἀρχῆς, ἡ ὁποία νὰ εἶναι ἱκανὴ νὰ διαιτητεύῃ στὶς παρουσιαζόμενες διενέξεις καὶ νὰ ἐξασφαλίζῃ τὴν εἰρήνη. Χωρὶς αὐτὸ τὸ βῆμα, δὲν θὰ εἶναι δυνατὴ ἡ ἀποτροπὴ τοῦ πολέμου, ἤτοι τῆς καταστροφῆς ὅλων τῶν λαῶν. Προϋπόθεσις τῆς παγκοσμίου κυβερνήσεως θὰ εἶναι ὁ οἰκουμενικὸς ἐθνικὸς ἀφοπλισμός. Δυστυχῶς, τὸ πρόβλημα τοῦ ἀφοπλισμοῦ σήμερα δὲν συζητεῖται σοβαρά, διότι ἡ οὐσία εἶναι νά χαραχθῆ μιὰ τάσις πρὸς τὴν συσσωμάτωσι ὅλης τῆς ἀνθρωπότητος μὲ αὐτόνομα ἐθνικὰ Κράτη, ἀλλὰ μὲ ὡρισμένους ὑπερεθνικοὺς ὀργανισμούς.

Στὸν οἰκονομικὸν τομέα ἡ συνεργασία ὅλων τῶν χωρῶν αὐξάνει διαρκῶς, διότι ἔχει γίνει ἀντιληπτὸν ὅτι τὰ συμβαίνοντα σὲ ἕνα τμῆμα τοῦ κόσμου ἐπιδροῦν στὴ ζωὴ ὅλων τῶν λαῶν. Τὰ Ἡνωμένα Ἔθνη ἐπέτυχαν μέχρι σήμερα νὰ προωθήσουν τὴν συνεργασία τῶν διαφόρων χωρῶν σὲ δευτερευούσης σημασίας τομεῖς. Ἐκεῖνο, ὅμως, ποὺ χρειάζεται, πέραν ἀκόμη τῆς οἰκονομικῆς καὶ πολιτικῆς ἑνότητος, εἶναι νὰ καλλιεργηθῆ ἡ κατανόησις ὅλων τῶν λαῶν στὰ προσωπικὰ καὶ πνευματικὰ ἐπίπεδα, ἐπειδὴ καμμιὰ διεθνὴς συνεργασία δὲν θὰ μπορέσῃ ν' ἀνθέξῃ στὶς δοκιμασίες τοῦ χρόνου καὶ τῶν περιστάσεων ἐὰν δὲν βασίζεται στὴν ἀμοιβαία καλὴ θέλησι τῶν λαῶν καὶ τὴν κατανόησι ἀλλήλων. Εἶναι σημαντικό, φρονῶ, ὁ καθένας μας νὰ σκέφτεται ἐφεξῆς περισσότερο μὲ νοοτροπία μέλους τῆς ἀνθρωπότητος, παρὰ ἑνὸς ἔθνους ἢ ἑνὸς ἰδιαιτέρου ὁμίλου. Μονάχα ἐὰν κατορθώσουμε νὰ ἀναπτύξουμε νομιμοφροσύνη πρὸς τὴν ἀνθρωπότητα σὰν σύνολο, ἀποβλέποντας πρὸς τὴν εὐημερία της, μονάχα τότε θὰ καλλιεργήσουμε ἀτμόσφαιρα ἀληθινῆς καὶ βιώσιμης εἰρήνης. Ὁ καθένας ποὺ θεωρεῖ τὸν ἑαυτό του σὰν εἰρηνόφιλο καὶ καλῆς θελήσεως ἄνθρωπο, σ' αὐτὸ θὰ πρέπει ν' ἀποβλέπῃ. Θὰ πρέπει ν' ἀναπτύσσῃ ἕνα πλατὺ κοσμοπολιτικὸ ἐνδιαφέρον, ποὺ ν' ἀγκαλιάζῃ ὅλους τοὺς λαοὺς τοῦ κόσμου, πρᾶγμα ποὺ θὰ τὸν βοηθήσῃ νὰ ἐκτιμήσῃ τὶ τὸ καλὸ καὶ ὡραῖο ὑπάρχει στὸν χαρακτῆρα, τὴν ἰδιοσυγκρασία καὶ τὸν πολιτισμὸ τῶν ἄλλων λαῶν. Καὶ θὰ πρέπει νὰ ἀρχίσωμε ἀπὸ τὸν ἑαυτό μας, διότι εἶναι δυνατόν, ὁποια καὶ νἆναι ἡ θέσις μας, ἡ φυλή μας, ἡ ἐθνικότης ἢ ἡ ψυχολογία μας, νὰ τηρήσωμε αὐτὴ τὴν πλατειὰ ἐναγκαλιστικὴ στάσι, ποὺ εἶναι πραγματικα ἡ Παγκόσμια Ἀδελφότης τῆς Ἀνθρωπότητος, τὸ ἰδανικὸ τὸ πιὸ ψηλὸ ποὺ ὑπάρχει.

Χωρὶς αὐτὸ τὸ αἴσθημα τῆς ἀδελφότητος μέσα στὶς καρδιές μας. αἴσθημα ἀληθινῆς

ἀδελφότητος πρὸς ὅλους τοὺς λαούς, δὲν θὰ γίνωμε ἱκανοὶ νὰ πραγματοποιήσουμε τὸ ὄνειρο καὶ τὴν ἐλπίδα ὅλων τῶν λαῶν, τὴν εἰρήνη.

Στεκόμαστε σήμερα μπροστὰ σ' ἕνα μοιραῖο σταυροδρόμι τῆς ἱστορίας τοῦ κόσμου. Ἢ θὰ βαδίσουμε σύντομα πρὸς μιὰ παγκόσμια τάξι ἢ θὰ ὁδηγηθοῦμε ἀναπόφευκτα σὲ παγκοσμίου κλίμακος καταστροφὴ καὶ χάος. Οἱ εὐφυεῖς ἄνθρωποι μποροῦν να διακρίνουν κάτω ἀπὸ τὶς ἐξωτερικὲς καὶ τεχνητὲς διαφορὲς μιὰ ὡρισμένη ταυτότητα στὴ φύσι ἀνδρῶν καὶ γυναικῶν. Ὁ ἄνθρωπος δὲν γεννιέται μὲ καμμιὰ ἰδιαίτερη θρησκεια ἢ μιὰ ιδιαίτερη πολιτικὴ ταμπελα. Γεννιέται ὡς ἀνθρώπινη ὕπαρξις, ἀκολουθοῦν ὅμως ποικίλες ἐπιρροὲς πάνω του, διαποτίζουν τὸ νοῦ του καὶ τὸν ἐπηρεάζουν βαθμιαία, ὥστε καταλήγει νὰ κατατάσσεται σὲ μιὰ κατηγορία, ἀλλοιώτικη ἀπὸ τὴν κατηγορία τῶν ἄλλων ἀνθρώπων. Ἐγὼ θεωρῶ πὼς εἶμαι κάτι τι καὶ σεῖς θεωρεῖτε πὼς εἶσθε κάτι ἄλλο. Ἀλλὰ ὅταν ἤλθαμε στὸν κόσμο, ναὶ μὲν ἐφέραμε κάτι δικό μας, ἀλλὰ ὁ νοῦς μας ἦταν ἑπόμενο νὰ μορφοποιηθῆ σὲ διάφορα καλούπια, τῶν περιστάσεων, τῆς ἐπιδράσεως, ἐκτομῆ καὶ τῆς προπαγάνδας. Ἡ πίεσις τῆς δημοσιας γνώμης, τοῦ περιβαλλοντος καὶ τῶν ἰδεῶν ποὺ κυκλοφοροῦν εἶναι τεράστια. Ἀλλὰ ἐὰν ἐξετάσουμε πίσω ἀπὸ ὅλα αὐτὰ καὶ ἴδοῦμε τὸν ἄνθρωπο σὰν ἀνθρώπινη ὕπαρξι, τότε θὰ διακρίνουμε ἢ θὰ αἰσθανθοῦμε τὴν ἑνότητα, ἡ ὁποία ὑφίσταται στὸ βάθος ὅλων τῶν διαφορῶν. Ἐὰν δὲν ὑπάρξη συνειδητοποίησις ἢ τουλάχιστον κατανόησις αὐτῆς τῆς ἑνότητος, δὲν θὰ καταστοῦμε ἱκανοὶ νὰ ἐγκαταστήσουμε παγκόσμια τάξι, ἡ ὁποία νὰ σημαίνη εἰρήνη. Συνθῆκες καὶ συμφωνίες θὰ ὑπογράφουμε, ἀλλὰ τὸ ζήτημα εἶναι πόσο θὰ διαρκοῦν;

Ἐπίσης εἶναι σημαντικὸ νὰ ἀντιληφθοῦμε, ὅτι ἐνῶ πρέπει ν' ἀποβλέπουμε σὲ μιὰ τάξι ποὺ ν' ἀγκαλιάζη τὸ σύνολο τοῦ κόσμου καὶ ὅλους τοὺς λαούς, εἶναι ἀνάγκη ταυτόχρονα κάθε ἄτομον δίχως ἐξαίρεσι νὰ ἀπολαμβάνη ἐλευθερία καὶ νὰ μπορῆ να ἀναπτύσσεται καὶ νὰ ζῆ σύμφωνα μὲ τὴ δική του ἐσωτερικὴ φύσι καὶ τὸ πνεῦμα του.

Πρεπει νὰ εἶναι ἐλεύθερο νὰ χρησιμοποιῆ τὶς δυνατότητες που ὑφιστανται μέσα του. Ἐὰν δὲν τοῦ ἐπιτρέπεται νὰ ἐκφράζη ὅ,τι καλύτερο καὶ ἀληθέστερο περικλείει μέσα του, δὲν θὰ αἰσθάνεται ἱκανοποιημένος. Τὸ αἴσθημα τῆς ἀπογοητεύσεως θὰ τοῦ προξενῆ δυσαρμονία καὶ ταραχή. Ἡ τάξις εἶναι ἀναγκαία γιὰ τὴν ἐλευθερία, ἀλλὰ ἡ ἐλευθερία εἶναι τὸ ὑπέρτατον ἀγαθὸν καὶ ἡ ἐλευθερία εἶναι περισσότερο ἀναγκαία γιὰ

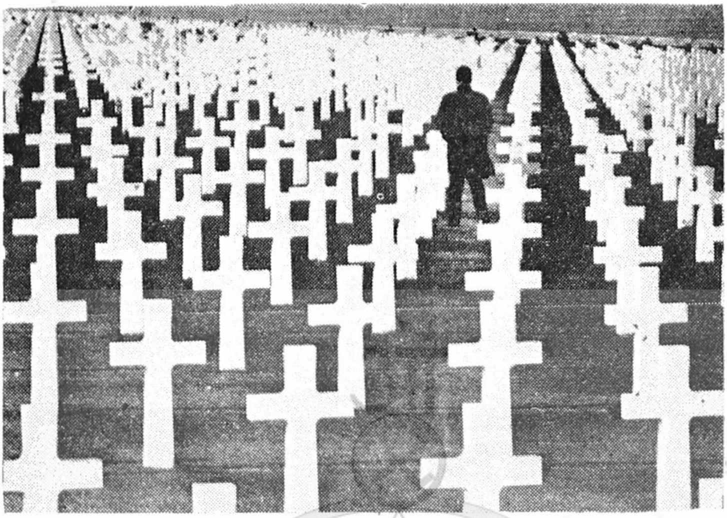
τὴν τάξι. Ἐὰν δὲν ὑπάρχη τάξι σὲ μιὰ κοινωνία, κανένας δὲν θὰ μπορεῖ νὰ ἀσκῆ τὴν δική του ἐλευθερία, διότι θὰ εἶναι στὸ ἔλεος ἐκείνων, ποὺ θὰ θέλουν νὰ ἐκμεταλλευθοῦν τὴν ἀδυναμία του. Ἀπὸ τὸ ἄλλο μέρος, ἐὰν ὑπάρχει τάξις μονολιθική, καταπιεστική, ποὺ δὲν ἐπιτρέπει στὸ ἄτομον νὰ ἐκφράζεται, τότε ὁδηγούμεθα σὲ ἀπωθημένη ἢ ἔκδηλη ἀνευτυχία, ἐξέγερσι καὶ ρῆξι. Μπορεῖτε νὰ χτίσετε ἕνα Κράτος πανίσχυρο, ὡστόσο οἱ δυνάμεις τῆς δυσφορίας θὰ συναθροιοθοῦν καὶ θὰ ξεσηκωθοῦν. Καὶ ὅ,τι θὰ ἔχη καταπιεσθῆ, θὰ ξερριζώση τὸν καταπιεστή. Μόνον ὅταν ὑπάρχει ἁρμονία στὴν καρδιὰ τοῦ ἀτόμου, τὸ ὁποῖον ζητάει τὴν ἐλευθερία νὰ ζῆ μὲ τὸν τρόπο ποὺ δὲν παραβιάζει τὴν θεμελιώδη φύσι τοῦ ἀτόμου, τότε μόνον θὰ ὑπάρχη τάξις βιώσιμη.

Τάξις καὶ ἐλευθερία, ἂν καὶ φαίνονται ἀντιλήψεις ἀντίθετες, συμπληρώνουν ἡ μία τὴν ἄλλη. Χωρὶς τάξι δὲν μπορεῖτε νὰ ἔχετε ἐλευθερία, ἀλλα καὶ χωρὶς ἐλευθερια δὲν θα ἔχετε ποτὲ διαρκοῦσα καὶ ζῶσα τάξι. Χρειαζεται μια ἀμοιβαία διείσδυσι ἀμφοτέρων, ἕνα κρᾶμα. Συνεπῶς, ὅταν μιλοῦμε γιὰ παγκοσμια ἢ ἐθνικὴ τάξι, θα πρεπει ν' ἀποβλέπουμε σὲ μια ταξι, ποὺ νὰ κινεῖται γύρω ἀπὸ τὴν ἀντίληψι τῆς ἐλευθερίας, ποὺ νὰ παρέχη σὲ κάθε ἄτομον τὴν εὐχέρεια νὰ ἀναπτύσσεται κατὰ τὸν δικό του πλήρη τρόπο χωρὶς νὰ παρεμποδίζη τὴν ἐλευθερία τῶν ἄλλων. Δὲν γνωρίζω ἐὰν θὰ μπορέσουμε νὰ πραγματοποιήσουμε τὸ ἰδεῶδες αὐτὸ σ' ἕνα σχετικὰ σύντομο διάστημα. Ἀλλὰ ἐὰν δὲν σταθοῦμε ἱκανοὶ τώρα νὰ ἰδοῦμε σὲ ποιὰ κατεύθυνσι θὰ ἔπρεπε νὰ βαδίση ὁ κόσμος, διατρέχουμε τὸν κίνδυνο ν' ἀκολουθήσουμε τὸν σφαλερὸ δρόμο.

Τὸ ἄτομον καὶ μόνον θὰ πρέπει ν' ἀποβῆ τὸ κέντρον ἀλλαγῆς καὶ προόδου. Εἶναι δυνατὴ ἡ δημιουργία ἑνὸς συστήματος καὶ ἡ διατήρησίς του καὶ ἡ διακυβέρνησίς του μέσω μιᾶς ἐπιτροπῆς, καθὼς καὶ ἡ βελτιωσίς του. Ἀλλὰ μιὰ νέα ἰδέα πραγματικῆς ἀξίας θὰ ἀναδυθῆ μόνον ἀπὸ τὴν καρδιὰ τοῦ ἀτόμου, ποὺ δὲν θὰ εἶναι πολὺ δεσμευμένο στὶς σκέψεις καὶ τὰ αἰσθήματά του ἀπὸ ὁποιοδήποτε ὑφιστάμενον σύστημα. Ἐὰν τὸ ἄτομον δὲν ἔχει μέσα του ἐλευθερία γιὰ νὰ θεωρῆ ὅλα τὰ πράγματα, ἀδέσμευτο ἀπὸ ἰδέες ἐγκατεστημένες, δὲν θὰ μπορέση ν' ἀνακαλύψη τίποτε νέο καὶ ζωτικό. Ἡ ἐγκατεστημένη ταξις δὲν θὰ πρέπει νὰ εἶναι τάξις ἀπολιθωμενη ἅπαξ διὰ παντός, χωρὶς δυνατότητα ἀλλαγῆς. Ἡ ζωντανὴ τάξις πρεπει νὰ ὑπόκειται σὲ παραλλαγές, σὲ κάθε νέα ποιότητα ποὺ θὰ προέρχεται ἀπὸ τὴν λειτουργία της. Αὐτὴ ἡ νέα ἀνάπτυξις

θὰ εἶναι δυνατὴ μόνον ἐὰν εἶναι ἐλεύθερο νὰ ἐκδηλώνεται τὸ λανθάνον μέσα στὸν ἄνθρωπο άτομκὸ πνεῦμα. Εἶ- ἕνα πνεῦμα πρωτοτυπίας, ὄχι πνεῦμα προσαρμογῆς ἢ ἐπαναλήψεως ἐκείνων ποὺ ἕνας ἄλλος ἐσκέφθηκε καὶ εἶπε. Γιὰ τὴν ἔκφρασι τοῦ πνεύματος αὐτοῦ ἕνας εἶναι ὁ οὐσιώδης ὅρος, ἡ ἐλευθερία. Δὲν ἐννοῶ ὅτι τὸ ἄτομον πρέπει νὰ δικαιοῦται νὰ πράττη ἀκριβῶς ὅ,τι τοῦ άρέσει ἐν σχέσει προς τοὺς ἀλλους. Ὅλες οἱ πράξεις μας συναντῶνται μὲ τὴν ἐλευθερία τῶν ἄλλων. Ἡ ἄσκησις τῆς ἐλευθερίας προυποθετει κατανοησι καὶ σοφία. Ὥστε εἶναι χρησιμοι οἱ κοινωνικοὶ κανονισμοί. Ἀλλα μέσα στὴν καρδια τοῦ άτόμου πρεπει νὰ ὑπάρχη χῶρος για νεες ἰδέες, νέες πραγματοποιήσεις, νεα πεῖρα. Μόνον ὅταν θα ἔχουμε σ' ὅλον τον κόσμο άτμόσφαιρα καὶ συνθῆκες, ποὺ θα ἐνθαρρυνουν μια τέτοια ἐλευθερια καὶ βοηθεια, καθε ἀτομον θα ἀναπτύσσεται κατα τὸν τρόπο του καὶ ὄχι κατὰ τὸν τρόπο τῶν ἄλλων, θὰ σκέφτεται πάνω στὶς δικές του γραμμὲς καὶ θὰ άνακαλύπτη μέσα του τὴν θαμμένη, άλλὰ καὶ πάντοτε ὑφισταμένην πραγματικότητα, καὶ τότε θὰ ὑπάρχη άληθινὴ εὐτυχία στὸν κόσμο.

Φρονῶ ὅτι τὸ σχέδιον τῆς Φύσεως ἢ τὸ σχέδιον τοῦ Θεοῦ εἶναι ἡ Ἀνθρωπότης σ' αὐτὴν τὴν φάσι τῆς ἱστορίας της να ἑνωθῆ ὁλόκληρη. Ὅτι οἱ άνακαλύψεις τῆς Ἐπιστήμης θα ἐνισχύσουν τοὺς ἀνθρώπους να ἐννοησουν οἱ μὲν καλύτερα τοὺς δὲ καὶ νὰ ἔχουν μεταξύ τους περισσότερο σεβασμο. Ἐὰν βαδίσουμε προς αὐτὴ τὴν άλλαγή, ἡ άνθρωποτης θα ἐχη κάμει ἕνα μεγάλο βῆμα μπροστά. Θὰ ὑπάρξη μακροχρόνια καὶ ὄμορφη εἰρήνη. Καὶ μέσα σ' αὐτὴν τὴν εἰρήνη θα ἰδοῦμε νεα πλούτη πολιτισμοῦ καὶ διανοήσεως, ποὺ τώρα δὲν εἴμεθα ἱκανοὶ οὔτε να φανταοθοῦμε κάν.

Π. Α. ΧΡΟΝΟΠΟΥΛΟΥ

Τὸ στρατιωτικὸ νεκροταφεῖο

῾Ωραῖο τὸ στρατιωτικὸ νεκροταφεῖο.
Μὲ γεωμετρικὴ ἀκρίβεια ζηλευτή.
Σειρές—σειρὲς ἀμέτρητοι σταυροὶ
καθόλου δὲ θυμίζουν τὸ σφαγεῖο...

Φρεσκομπογιατισμένοι καὶ λευκοί,
χωρὶς αἱμάτινο λεκὲ κανένα·
καὶ τὰ πτώματα κάτ᾽ ἀπὸ τὴ γῆ,
κι᾽ αὐτὰ μὲ τὴ σειρά τους ξαπλωμένα.

῎Ετσι, ὅταν θὰ σαλπίσει «προσοχὴ»
ὁ ἄγγελος στῶν οὐρανῶν τὸ θόλο,
ὀρθὸς κάθε νεκρὸς θὰ σηκωθεῖ
κρατῶντας τὸ σταυρὸ σὰν πολυβόλο.

Τὸ δρόμο τῶν γαλάζιων οὐρανῶν
φωτοβολίδες θεῖες θὰ φωτίσουν
καὶ τὰ κούφια τὰ μάτια τῶν νεκρῶν
ἀπὸ χαρὰ μπορεῖ καὶ νά... δακρύσουν.

῞Ενα μονάχα μένει σκοτεινὸ
πρόβλημα—κι᾽ ὁ Θεὸς ἂς τοὺς φωτίσει :
Πῶς θὰ κρατήσει βῆμα σταθερὸ
ὁ σκελετός, στητὸς ν᾽ ἀνηφορίσει !

(«᾽Αγωνίες», 1959)

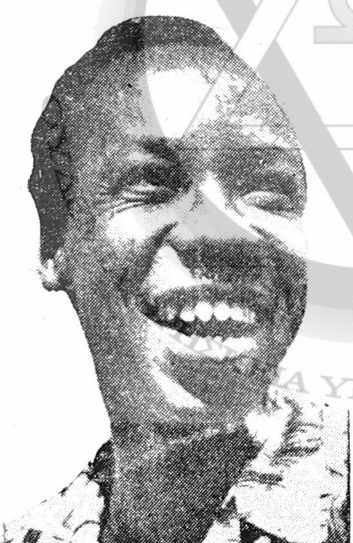
Οὐχούρου: ἀνεξαρτησία στὴν Ταγκανίκα

Ξεκίνημα γιὰ μιὰ κοινωνία χωρὶς διακρίσεις φυλῆς, χρώματος, πίστεως

ΑΠΟ τὴν Ταγκανίκα, ὁ φίλος τοῦ ΙΛΙΣΟΥ Ἀλέκος Ὀρφανὸς μᾶς ἔστειλε ἐνδιαφέρον ὑλικὸ γιὰ τὸν πανηγυρισμὸ τῆς Οὐχούρου τῆς πρώτης ἡμέρας τῆς ἐθνικῆς Ἀνεξαρτησίας.

Ὁ πανηγυρισμὸς ἔγινε τὴν νύκτα τῆς 8ης πρὸς τὴν 9ην Δεκεμβρίου 1961, στὸ στάδιο τοῦ Ντάρ—ες—Σαλάμ, παρουσίᾳ τοῦ πρίγκιπος Φιλίππου τῆς Μ. Βρεταννίας.

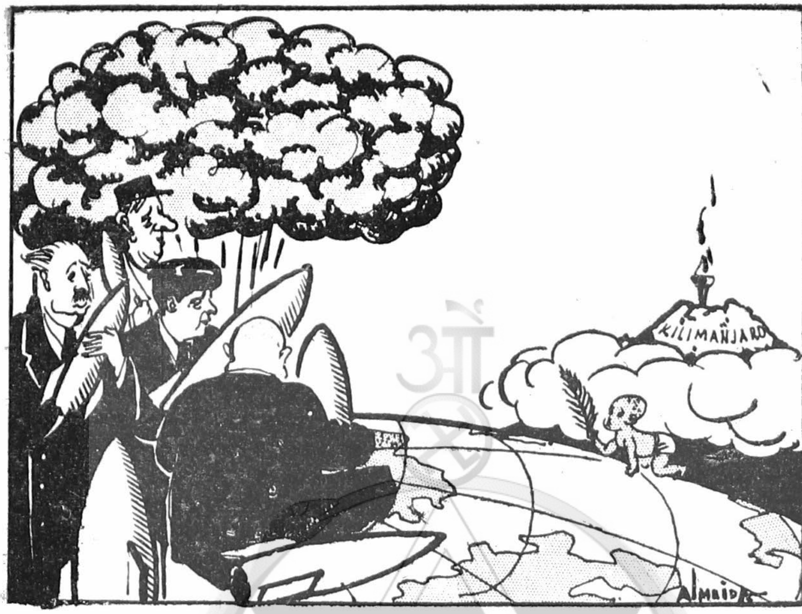
Ἕνα λεπτὸ πρὶν ἀπὸ τὰ μεσάνυκτα, καθὼς ἔσβηναν στὸν ἀέρα οἱ τελευταῖες νότες τοῦ Βρεταννικοῦ Ἐθνικοῦ Ὕμνου, τὸ στάδιο βυθίστηκε στὸ σκοτάδι. Τότε ὑπεστάλη ἡ Βρεταννικὴ σημαία. Τὰ μεσάνυκτα ἀκριβῶς, ἐνῶ τὰ φῶτα πάλι ἄναψαν, ὑψώθηκε ἡ σημαία τοῦ νέου ἔθνους —τρεῖς ἐπιμήκεις λουρίδες, μαῦρο, πράσινο, χρυσαφί. Τὴν ἴδια σχεδὸν στιγμή, μιὰ τολμηρὴ ὁμάδα ὀρειβατῶν, ποὺ μὲ τὸν χιονόκαιρο κατώρθωσαν νὰ ἀνεβοῦν στὴν ὑψηλότερη κορυφὴ τοῦ Κιλιμαντζάρο, τὴν «στέγη τῆς Ἀφρικῆς», ὕψωσαν τὴν σημαία τῆς Ταγκανίκας καὶ ἄναψαν ἕνα μεγάλο πυρσό, ποὺ τὸ φῶς του ἐφάνηκε καὶ προεκάλεσε μεγάλον ἐνθουσιασμό.

ΙΟΥΛΙΟΣ ΝΥΕΡΕΡΕ
Ὁ πρῶτος πρωθυπουργὸς τῆς Ταγκανίκας

Μεταξὺ τῶν ἄλλων ἐκδηλώσεων μὲ τὴν εὐκαιρία τῆς Οὐχούρου ἔγινε δοξολογία καὶ στὸν Ἑλληνικὸ Ὀρθόδοξο Ναὸ τοῦ Ντάρ—ες—Σαλάμ.

Ἡ Ταγκανίκα, πορτογαλικὴ ἀποικία ἀπὸ τὸ ἔτος 1500, μετεβλήθη τὸ 1885 σὲ γερμανικὸ προτεκτοράτο μέχρι τοῦ τέλους τοῦ πρώτου

Τὸ νέο ἔθνος—βρέφος, ζητάει ἀπὸ τοὺς μεγάλους: Εἰρήνη!

Ἀπὸ την Sunday News τῆς Ταγκανίκας

παγκοσμίου πολέμου Τὸ 1920, με ἀπόφασι τῆς Κοινωνίας τῶν Ἐθνῶν, ετέθη ὑπὸ Βρετανικὴ κηδεμονία, μὲ σκοπὸ τὴν προετοιμασια τοῦ πληθυσμοῦ γιὰ τὴν ἀνεξαρτησια Μετὰ τὸ τέλος τοῦ δευτέρου παγκοσμιου πολέμου καὶ τὴν ἵδρυσι τοῦ Ὀργανισμοῦ Ἡνωμένων Ἐθνῶν, τὰ πλεῖστα τῶν κρατῶν ποὺ διοικοῦσαν ἄλλους λαοὺς «ὑπὸ ἐντολήν», συνεφώνησαν νὰ μεταφερθοῦν αἱ ἐξουσιοδοτήσεις των στὸν ΟΗΕ

Ὅταν ὑπεγράφετο ὁ Χάρτης τῶν Ἡνωμένων Ἐθνῶν στον Ἅγιο Φραγκίσκο, τὴν 26ην Ἰουνίου 1945 περίπου τὸ ἕνα τέταρτον τοῦ πληθυσμοῦ τῆς Γῆς ἐζοῦσε σε ἀποικιες κυβερνώμενες ἀπὸ μακρυνὲς μητροπολεις Στὰ 16 χρόνια ὑπαρξεως τῆς δράσεως τῶν Ἡνωμένων Ἐθνῶν, ὁ ἀριθμὸς τῶν μὴ αὐτοκυβερνωμένων λαῶν ἐμειώθη ἀπὸ 215 ἑκατομμύρια σὲ 50 μόνον ἑκατομμύρια Πλέον ἀπὸ 30 ἐξηρτημένα πρώην ἐδάφη απέκτησαν ἐθνικὴ κυριαρχια Τὰ υπολοιπα βρίσκονται καθ᾽ ὁδὸν πρὸς τὴν δικήν τους Οὐχούρου

Ἡ Ταγκανικα ἐκλήθη τὸν Αὔγουστο τοῦ 1960 στις καλπες γιὰ να ἐκλέξη τὴν ἐθνική της συνέλευσι καὶ νὰ προετοιμάση τὴν ανεξαρτησία της Ἀπεφάσισε τὴν παραμονή της ὡς κυριαρχου πλέον κρατους στὴν Βρεταννικὴ Κοινοπολιτεια Σὲ λίγους μῆνες θὰ ἀποκτήση τὴν δικήν της Ουχούρου και ἡ Οὔγκοντα, γειτονικὸ ἔδαφος Ὅσο γιὰ τὴν Κένυα, ἡ ὁποία συμπληρώνει τὰ ἕως τώρα ὑπὸ Βρεταννικὴν ἐντολὴν ἐδάφη τῆς Ἀνατολικῆς Ἀφρικῆς, δὲν κρίνεται ακόμη ὥριμος, ἐξ αἰτίας συνεχιζομένων συγκρούσεων τῶν διαφόρων φυλῶν

Πρῶτος πρωθυπουργὸς τῆς ἀνεξαρτητης Ταγκανίκας ἀνέλαβε ὁ Ἰούλιος Νυερέρε, 38 ἐτῶν, πρώην δάσκαλος

Εἶναι γυιὸς τοῦ Φυλάρχου Νυερέ-

ρε Μπουρίτο, τῆς Φυλῆς Ζουνάκι, ἡ ὁποία εἶναι μία ἀπὸ τὶς μικρότερες ἐκ τῶν 120 φυλῶν τῆς Ταγκανίκας.

Ὁ Ἰούλιος Νυερέρε ἀπὸ ἡλικίας 11 ἐτῶν ἔδειξε ἐνδιαφέρον γιὰ τὸν Χριστιανισμὸ καὶ ἐβαπτίσθη ὅταν συνεπλήρωσε τὸ 20ὸν ἔτος Εἶναι Ρωμαιοκαθολικός

Αρχικὰ ἔγινε δάσκαλος. Τὸ 1949 πῆγε στὴν Σκωτία καὶ σπούδασε στὸ Πανεπιστήμιο τοῦ Ἐδιμβούργου ἱστορία καὶ οἰκονομικά. Γυριζοντας ἀνεμίχθη στὴν πολιτικὴ καὶ ανεδείχθη ἀρχηγὸς τῆς «Τάνου» (Εθνικῆς ἀφρικανικῆς ἑνώσεως Ταγκανίκας), ἡ ὁποία εἶναι σήμερα τὸ κυβερνῶν κόμμα, χωρὶς διόλου ἀντιπολίτευσι.

Τὴν κυβέρνησί του ἐσχημάτισε τὴν 1η Σεπτεμβρίου 1960 Ἡ πρώτη δημοσία αγόρευσίς του ἦταν μία δήλωσις πίστεως στὴν ἁγνὴ δημοκρατία καὶ στὴν καταδίκη τῶν φυλετικῶν διακρίσεων. Εἶπεν ὅτι εἶναι εθνικιστής, ἀλλὰ ὄχι φυλετιστής. «Τὸ χρῶμα τοῦ δέρματος ἑνὸς ἀνθρώπου, εἶπε, δὲν θεωρεῖται ἁμάρτημα στὴν Ταγκανίκα».

Γιὰ τὴν Οὐχούρου ἐξέδωσε ἕνα διάγγελμα, ὅπου μεταξὺ τῶν ἄλλων ἐτόνιζε.

«Σήμερα η Ταγκανίκα ἐπωμίζεται χαρωπὰ τὶς ἐθνικὲς εὐθύνες της. Ὕστερα ἀπὸ ἀγῶνες ἐκερδίσαμε τὸ δικαίωμα τῆς δημοκρατικῆς κοινωνίας καὶ δημοκρατικῆς μορφῆς κυβερνήσεως. Ἐκερδίσαμε τὸ δικαίωμα νὰ οἰκοδομήσουμε μιὰ κοινωνία ὅπου ὅλοι οἱ πολῖται ἔχουν ἴσα δικαιώματα, εὐκαιρίες καὶ εὐθύνες· τὸ δικαίωμα νὰ οἰκοδομήσουμε μιὰ κοινωνία, εἰς τὴν ὁποία κανένας δὲν θὰ ἔχη προνόμια ἢ θὰ μειονεκτῆ διὰ λόγους φυλῆς, χρώματος, γένους ἢ πίστεως».

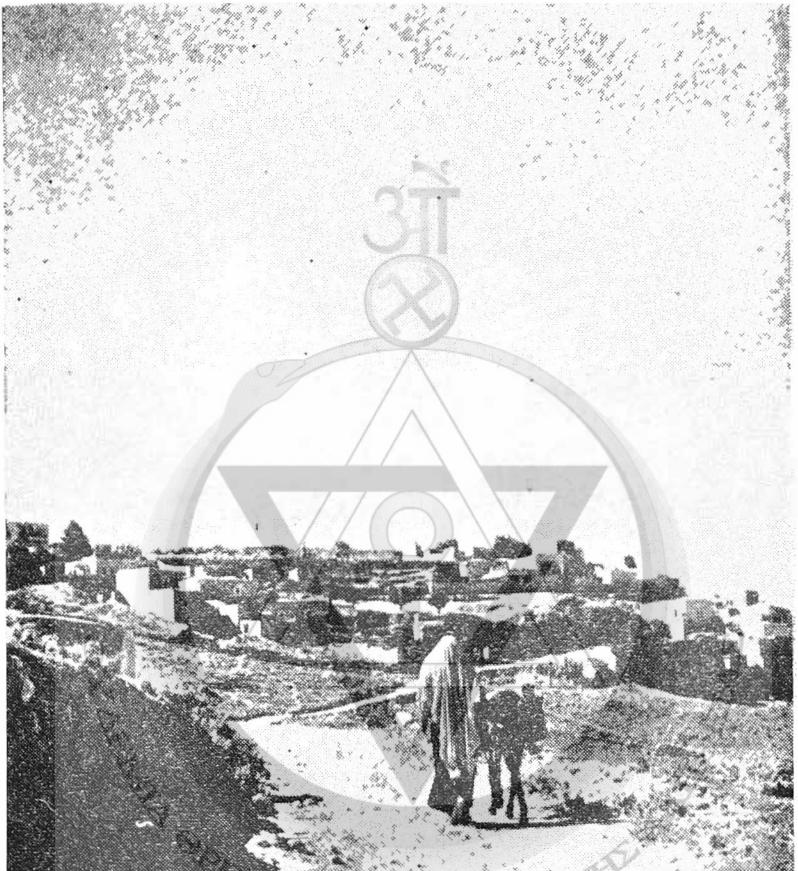
Ἰνδικοὶ ἀφορισμοὶ

Καθὼς ὑπάρχουνε τέσσαρες τρόποι γιὰ τὴν δοκιμασία τοῦ χρυσοῦ—τρίψιμο, κόψιμο, λιώσιμο καὶ ἀντήχησι—ἔτσι ὑπάρχουνε καὶ τέσσαρες τρόποι γιὰ τὴν ἐξέτασι τοῦ ἀνθρώπου—συνομιλία, διάθεσι, οἰκογένεια καὶ διαγωγή.

Πρέπει ν' ἀποφεύγουμε τὸν κακοήθη ἄνθρωπο ἔστω καὶ ἂν εἶναι στολισμένος μὲ μόρφωσι. Ἂν ἕνα φίδι ἔχη κάποιο κόσμημα στὸ κεφάλι του, μήπως θὰ τὸ ἀποφεύγαμε λιγώτερο ;

Ὁ λόγος τοῦ γενναιόφρονος ἀνθρώπου εἶναι σὰν τὸ δόντι τοῦ ἐλέφαντα, ποὺ οὐδέποτε ἀποσύρεται. Τοῦ χαμερποῦς ὁ λόγος εἶναι σὰν τῆς χελώνας τὸ λαιμό, ποὺ διαρκῶς προβάλλει καὶ τραβιέται μέσα.

'Αρχαϊκὴν εἰκόνα παρουσιάζει αὐτὴ ἡ γυναίκα, ποὺ πορεύεται στὶς παληὲς συνοικίες τῆς 'Ιερουσαλήμ. Παρὰ τὴν ὁρμὴ τῆς προόδου, διατηροῦνται ἀκόμη καὶ σήμερα εἰκόνες καὶ τοπία δύο χιλιετηρίδων

Τοῦ **Daniel Rops**, τῆς Γαλλικῆς 'Ακαδημίας

Η ΙΕΡΟΥΣΑΛΗΜ
ΣΤΑ ΧΡΟΝΙΑ ΤΟΥ ΧΡΙΣΤΟΥ

ΙΕΡΟΥΣΑΛΗΜ!... Τὸ ὄνομα αὐτὸ διεγείρει σὲ ἑκατομμύρια ἀνθρώπων ἀπηχήσεις πίστεως καὶ ἐλπίδος. Εἶναι τὸ ὄνομα μιᾶς πόλεως, τὴν ὁποίαν τρεῖς μεγάλες θρησκεῖες θεωροῦν ὡς πνευματικὴν μητρόπολιν.

Πρὸ εἴκοσι αἰώνων ἦταν ἤδη μιὰ ἔνδοξη πόλις, πρωτεύουσα τοῦ Ἰεχωβᾶ, τοῦ θεοῦ τῶν Ἰουδαίων, τοῦ ὁποίου τὸ ἀνέκφραστον ὄνομα ἀνέφεραν στὴν προσευχή των, καθὼς λέγει τὸ Ταλμούδ, σὲ συλλαβὲς «δυνατὲς σὰν τὸν ἦχο τῆς σάλπιγγος, ἀλλὰ καὶ τρυφερὲς σὰν τὸ τραγοῦδι τῆς φλογέρας».

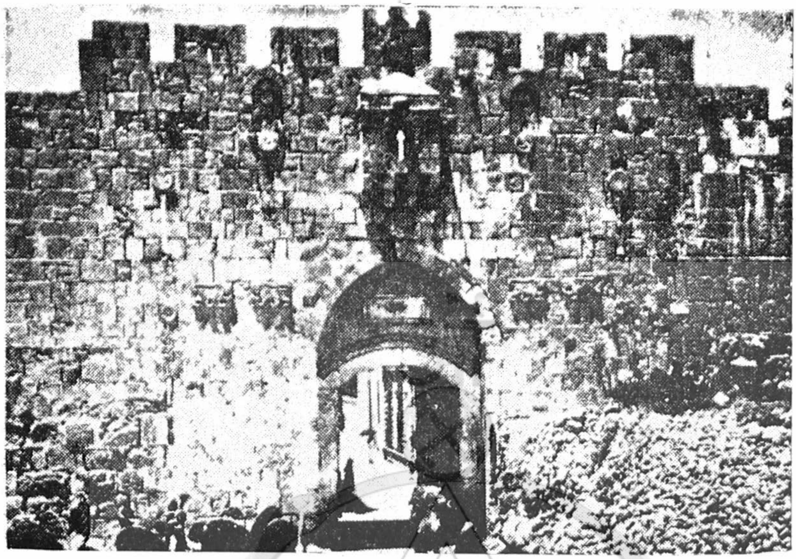
Στὶς διασκορπισμένες ἀνὰ τὴν ρωμαϊκὴ αὐτοκρατορία ἰουδαϊκὲς κοινότητες τὸ ὄνομα τῆς Ἱερουσαλὴμ ἐχρησιμοποιεῖτο σὰν χαιρετισμὸς καὶ σὰν προσδοκία «Καὶ τοῦ χρόνου στὴν Ἱερουσαλήμ!»

Τί ἦταν αὐτὴ ἡ πόλις, γιὰ νὰ ἀξίζῃ τόση τιμὴ καὶ τόσο θαυμασμό; Μήπως ἦταν καμμιὰ μεγάλη πόλις, ὥστε νὰ ἐπιβάλλεται μὲ τὸν ὄγκο της; Ὁ Κικέρων λέγει μὲ τὴν περιφρόνησι ποὺ ἐξεδήλωναν τὰ τέκνα τῆς Λύκαινας γιὰ κάθε τι ποὺ δὲν ἦταν ρωμαϊκό: «Ἦταν μία πολίχνη!» Εἰς ἀντιστάθμισμα οἱ ραββίνοι τὴν ἐθεωροῦσαν ἐφάμιλλη τῶν μεγαλυτέρων μεγαλοπόλεων. Ὑπερβολή. Ὁ ἱστορικὸς Φλάβιος Ἰώσηπος, σχεδὸν σύγχρονος τοῦ Ἰησοῦ, βεβαιώνει ὅτι τὴν ἐποχὴ τοῦ Ἀλεξάνδρου, δηλαδὴ τρεῖς αἰῶνες νωρίτερα, ἀριθμοῦσε 120.000 ψυχές, ὅταν ἡ Ἀλεξάνδρεια καὶ ἡ Ρώμη εἶχαν πληθυσμὸ ἀνώτερον τοῦ ἑκατομμυρίου. Ἀλλὰ οἱ ἀριθμοὶ αὐτοὶ δὲν ἔχουν ἀποφασιστικὴ σημασία, λαμβανομένου ὑπ' ὄψιν ὅτι ὁλόκληρη ἡ Παλαιστίνη μόλις εἶχε ἕνα ἑκατομμύριο κατοίκων καὶ ὅμως ἦταν διάσημη σ' ὅλον τὸν τότε γνωστὸν κόσμο. Ἀλλὰ ἂς μὴν ἦταν μεγάλη, τὴν ἐθαύμαζαν οἱ Ἰουδαῖοι τὴν Ἱερουσαλὴμ καὶ τὴν ἀγαποῦσαν. «Εἶσαι ἡ ὀμορφότερη, ἡ τελειότερη, ἡ χαρὰ τῆς γῆς», ἔλεγε ὁ Ἱερεμίας.

Ἡ πόλις ἦταν περιτειχισμένη· σὲ περιφέρεια 5 χιλιομέτρων τὸ τεῖχος ἔφθανε σὲ ὕψος εἴκοσι ἕως τριάντα μέτρων, ἐνῶ σὲ διάφορες ἀποστάσεις ὑψώνοντο πύργοι χτισμένοι ἀπὸ τὸν Ἡρώδη, ὁ ὁποῖος τοὺς εἶχε δώσει ὀνόματα μελῶν τῆς οἰκογενείας του, ἀκόμη καὶ μιᾶς ἐκ τῶν συζύγων του, τῆς Μαριάμ, ποὺ τὴν εἶχε σκοτώσει. Στοὺς πύργους διενυκτέρευαν σκοποί, ποὺ ἐφώναζαν μεταξύ τους, ἐνῶ στὸ ὑψηλότερο σημεῖο διετηρεῖτο μεγάλη φωτιά. Τὸ τεῖχος δὲν ἐκάλυπτε ὅλη τὴν παλαιὰ πόλι, ἀλλὰ μόνον τὸ νότιο τμῆμα της. Τὸ πρὸς βορρᾶν τεῖχος χτίσθηκε ἀργότερα· τὴν ἐποχὴ τοῦ Χριστοῦ ἐξετείνοντο ἐκεῖ ἔρημα χωράφια, ὅπου ἦσαν μονίμως ἐμπεπηγμένα στὸ ἔδαφος κάθετα δοκάρια, ὥστε νὰ εἶναι ἁπλοποιημένη μὲ τὴν προσθήκη ἑνὸς ὁριζοντίου ξύλου ἡ ἐκτέλεσις τῶν διὰ σταυρώσεως θανατικῶν ποινῶν. Τὸ φρικαλέο ἐκεῖνο μέρος τὸ ἔλεγαν «τόπο τοῦ φαλακροῦ κρανίου», ἑβραϊστὶ Γολγοθᾶ.

Διέσχιζε κανεὶς τὸ τεῖχος ἀπὸ ὀκτὼ πύλες, δυνατὰ ὠχυρωμένες. Μερικὲς ἦσαν διάσημες. Ἡ Χρυσῆ Πύλη, ποὺ σώζονται ἀκόμη τὰ λείψανά της, ἡ Πύλη τῶν Ἰχθύων, ἀπὸ ὅπου μετεφέροντο τὰ ἁλίπαστα τῆς Γαλιλαίας, ἡ Πύλη τῶν Ἀμνῶν, ἀπὸ ὅπου εἰσήρχοντο τὰ ἄθῳα ζῶα γιὰ τὶς θυσίες καὶ μὲ τὰ ὁποῖα παρωμοίασε τὸν ἑαυτό του ὁ Ἰησοῦς.

Περνῶντας μία ἀπὸ τὶς πύλες, ὁ ἐπισκέπτης εὑρίσκετο μπροστὰ σ' ἕνα δαίδαλο στενωπῶν δρόμων, χωρὶς κανένα σχέδιο, ἀνάμεσα στοὺς ἀκανόνιστα οἰκοδομημένους χώρους. Τὸ πλεῖστον τῶν δρόμων δὲν εἶχαν ὄνομα. Τοὺς διέκριναν ἀπὸ τὸ εἶδος τοῦ ἐπαγγέλματος, ποὺ εἶχεν ἐκεῖ ἐγκατασταθῆ, διότι ὑπῆρχε συνήθεια νὰ εἶναι συγκεντρωμένοι σ' ἕνα

Ἡ πύλη τοῦ Ἁγίου Στεφάνου. Ἡ μεσαιωνικὴ αὐτὴ πύλη ποὺ ὠνοματίσθη εἰς ἀνάμνησιν τοῦ πρώτου Χριστιανοῦ μάρτυρος, ποὺ ἐρρίφθη ἔξω ἀπὸ τὰ τείχη τῆς Ἱερουσαλὴμ καὶ ἐλιθοβολήθη

δρόμο οἱ ὅμοιοι ἐπαγγελματίαι καὶ τεχνῖτες. Ὑπῆρχαν ἡ ὁδὸς τῶν Κρεοπωλῶν, ἡ ὁδὸς τῶν Ὑφαντουργῶν, ἡ ρεματιὰ τῶν Τυροπωλῶν, ἡ συνοικία τῶν Ἰχθυοπωλῶν.

Τὰ σπίτια ἦσαν κτισμένα μὲ τοῦβλα καὶ πλίνθους, τὰ πλουσιώτερα δὲ μὲ λίθους ἀκανόνιστους. Οἱ Ἑβραῖοι δὲν εἶχαν τὸ οἰκοδομικὸ ταλέντο τῶν Ρωμαίων. Τὰ σπίτια ἦσαν τετράγωνα, στὸ μέσον τῆς αὐλῆς, ποὺ ἐκλείνετο μὲ φράκτη. Ὑπῆρχε συνήθως μιὰ μελαγχολικὴ συκιὰ καὶ ἕνας ὑπαίθριος φοῦρνος σὲ κάθε σπίτι. Τῶν φτωχῶν τὰ σπίτια ἦσαν ἰσόγεια, τῶν πλουσίων εἶχαν ἕνα ὄροφο. Ὅλα ὅμως τὰ σπίτια εἶχαν ταράτσα, ἡ ὁποία ἔπαιζε σημαντικὸ ρόλο στὴν καθημερινὴ ζωὴ τῶν κατοίκων. Τὶς γλυκειὲς ἡμέρες ἔστρωναν τάπητας καὶ περνοῦσαν ἐκεῖ τὰ βράδυα τους, κάτω ἀπὸ τὸν ἔναστρον οὐρανό, συζητῶντας. «Ὅ εἰς τὸ οὖς ἀκούετε —θὰ εἰπῆ ὁ Χριστός— κηρύξατε ἐπὶ τῶν δωμάτων».

Οἱ δρόμοι ἦσαν θορυβώδεις. Συνωστισμὸς καὶ κραυγή. Οἱ ἔμποροι προσκαλοῦσαν μὲ φωνὲς τὴν πελατεία γιὰ τὸ ἐμπόρευμα, ποὺ εἶχαν ἁπλώσει στὸ κατῶφλι τους. Οἱ ὀνηγοὶ ἔσπρωχναν τὰ ζῶα τους, φορτωμένα μὲ δύο μεγάλα κοφίνια. Ἕνας μαραγκὸς περνοῦσε ἰσοζυγίζοντας στὸν ὦμο του ἕνα χονδρὸ δοκάρι. Τὸ Εὐαγγέλιο μᾶς πληροφορεῖ ὅτι ἐκινδύνευε νὰ τὸ δεχθῆ στὸ μάτι του ὅποιος ἦταν ἀφηρημένος προσέχοντας τὸ ἄχυρο στὸ μάτι τοῦ γείτονος! Συχνά, ὑπὸ τὴν γενικὴν ἀδιαφορία, περνοῦσε κάποιος δυστυχισμένος, φορτωμένος κι' αὐτὸς ἕνα δοκάρι, ὑπὸ στρατιωτικὴν συνοδείαν, καταδικασμένος εἰς θάνατον, ὁδηγούμενος στὸν «κρανίου τόπον».

Ἕνα πρᾶγμα, σύνηθες στὶς εἰδωλολατρικὲς πόλεις καὶ ἀνύπαρκτο

στὴν Ἱερουσαλήμ, ἦσαν τὰ ἀγάλματα, τὰ πέτρινα εἴδωλα. Ὁ Ἱερὸς Νόμος ἔλεγε: «Οὐ ποιήσεις σεαυτῷ εἴδωλον». Οὐδεὶς διενοήθη νὰ παραβῆ τὸν Νόμο.

Ἀστυνομικαὶ διατάξεις, βέβαια, ὑπῆρχαν. Καὶ λεπτομερέσταται. Ἀπηγορεύετο νὰ καίωνται τὰ ἀπορρίμματα μέσα στὴν πόλι. Ἔπρεπε νὰ τὰ πετοῦνε στὸ φαράγγι τῆς Γέεννας (σωστὴ προφορά: γε—εννόμ =φαράγγι τῶν γυιῶν τοῦ Ἐννόμ), ποὺ ἔκαιγε ἀδιάκοπα φωτιὰ γι' αὐτὸν τὸν σκοπὸ καὶ κατέληξε νὰ χρησιμοποιῆται σὰν ἀλληγορία τοῦ αἰωνίου πυρὸς τῆς κολάσεως.

Ἐπίσης ἀπηγορεύετο ἡ ἄσκησις ὡρισμένων ἐπαγγελμάτων, ὅπως τοῦ βυρσοδέψου, διότι ἐχρησιμοποιοῦσαν βρωμερὰ ὑλικὰ στὴν ἐργασία τους. Οἱ Διδάσκαλοι τοῦ Νόμου εἶχαν ἀποφανθῆ ὅτι ἐὰν ἕνας ἔγγαμος ἀκολουθοῦσε μετὰ τὸν γάμο του αὐτὸ τὸ ἐπάγγελμα, ἐδικαιοῦτο ἡ γυναίκα του νὰ ζητήση διαζύγιο.

Ὑπῆρχε ὑπηρεσία καθαριότητος, ποὺ ἐσάρωνε τοὺς δρόμους ἅπαξ τῆς ἡμέρας.

Πολλὲς λεπτομέρειες γιὰ τὴν ὑλικὴ ζωὴ τῆς Ἱερουσαλὴμ εἶναι γνωστὲς ἀπὸ τὴν Ἁγία Γραφὴ καὶ τὸ Ταλμούδ. Αἴφνης, ἀπὸ τὶς ἀναφερόμενες ἀπαγορεύσεις ἐργασίας τοῦ Σαββάτου πληροφορούμεθα ὅτι οἱ οδοντοιατροὶ ἐγνώριζαν νὰ τοποθετοῦν ψεύτικα δόντια, ὅτι οἱ χειρουργοὶ τοποθετοῦσαν ξύλινα πόδια, ὅτι οἱ κομψὲς κυρίες φοροῦσαν περροῦκες εἴτε ἀπὸ τὰ δικά τους μαλλιά, εἴτε ἀπὸ ξένα, τῆς γειτόνισσας ἢ καὶ τρίχωμα ζώων.

Δὲν ὑπῆρχαν τομάτες, οὔτε ἀραποσίτια, διότι εἰσήχθησαν ἀπὸ τὴν Ἀμερικὴ στὴν Εὐρώπη μόλις πρὸ τετρακοσίων ἐτῶν. Δὲν ὑπῆρχαν μῆλα, ἀχλάδια, μπανάνες. Ἐξ ἄλλου, ὑπῆρχαν φροῦτα ποὺ δὲν ὑπάρχουν σήμερα, ὅπως ἡ συκομωρέα. Ἐπίσης ἔτρωγαν πολλὰ χαρούπια. Ἀπὸ χορταρικά, πιὸ διαδεδομένες ἦσαν οἱ ἄγριες ρίζες καὶ βολβοί. Ἡ διατροφὴ γενικὰ ἦταν ἁπλῆ. Ψωμί, ἐληές, σῦκα ξερά, χόρτα. Τὸ κρέας ἦταν σπάνιο. Εἶδος πολυτελείας. Σὲ μεγάλες ἑορτές. Ψάρια, ὅμως, ἀφθονώτατα. Ἐχρησιμοποιοῦσαν ὡς μυρωδικὰ κύμινο, ἄνιθο, βασιλικό, ρίγανη, κανέλλα καὶ ἕνα εἶδος κάρυ ποὺ τὸ ἔφερναν ἀπὸ τὶς Ἰνδίες μὲ καραβάνια. Ἀγνοοῦσαν, φυσικά, τὴν ζάχαρη. Στὴ θέσι της χρησιμοποιοῦσαν μέλι ἀπὸ τὶς μέλισσες ἢ ἀπὸ σῦκα. Οἱ οἰκοδέσποινες ἦσαν ἐπιτήδειες στὴν παρασκευὴ διαφόρων γλυκισμάτων, μεταξὺ τῶν ὁποίων καὶ λουκουμιῶν.

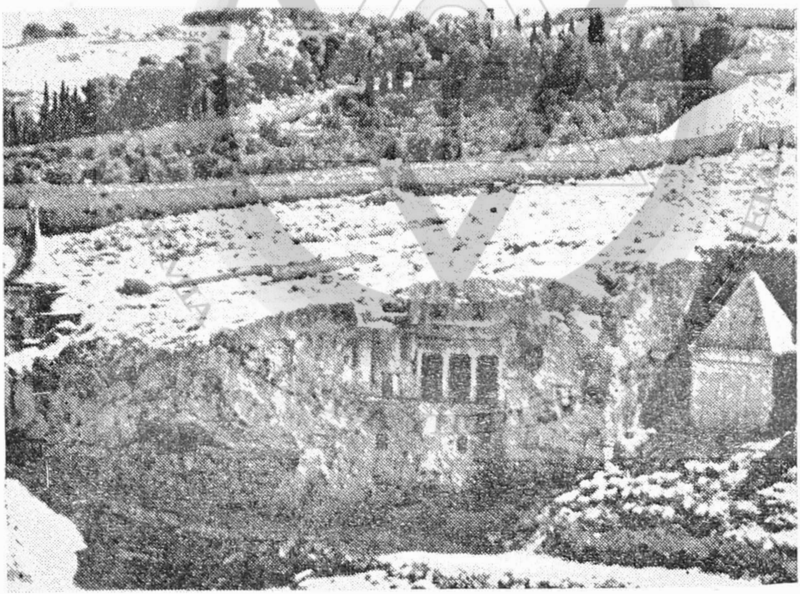
Ἡ ἐνδυμασία τῶν Ἰουδαίων μᾶς εἶναι γνωστὴ ἐπίσης. Οἱ ἀρχαιολόγοι συμφωνοῦν ὅτι δὲν φορέθηκαν ποτὲ τὰ «ἀνατολικὰ» κοστούμια, ποὺ μᾶς παρουσίαζαν οἱ ἁγιογράφοι τοῦ παρελθόντος αἰῶνος. Ὁ Χριστός, ἀσφαλῶς, δὲν φόρεσε ποτὲ μπουρνοῦζι, οὔτε γκελεμπία. Ὁ ἴδιος μᾶς ἐπληροφόρησε ποιὰ ἦσαν τὰ δύο οὐσιώδη φορέματα τῆς ἐποχῆς του. «Τῷ θέλοντί σου τὸν χιτῶνα λαβεῖν, ἄφες αὐτῷ καὶ τὸ ἱμάτιον». Αὐτὰ φοροῦσαν ἄνδρες καὶ γυναῖκες, μὲ μικρὴ διαφορά. Ὁ χιτὼν κατέβαινε ὡς τὰ γόνατα. Ἦταν ἀπὸ μαλλὶ ἢ λινάρι. Οἱ πλούσιοι χρησιμοποιοῦσαν βύσσον, οἱ κομψὲς κυρίες μετάξι. Τὸ ἱμάτιον ἔμοιαζε μὲ τὴν τήβεννο τῶν δικαστῶν μας. Ἀπὸ μαλλί, πολὺ εὐρύχωρο. Φόρεμα γιὰ ὅλες τὶς χρήσεις. Κυρίως, ἐπροστάτευε ἀπὸ τὸ κρύο, ποὺ ἦταν δυνατό, σ' ἐκεῖνο τὸ ὕψος τῶν 800 μέτρων, ὄχι μόνον τὸν χειμῶνα, μὰ καὶ τὴν ἄνοιξι, καθὼς προκύπτει ἀπὸ τὴν ἀφήγησι τοῦ Εὐαγγελιστοῦ Μάρκου, κατὰ τὴν ὁποίαν ὁ Πέτρος, τὴν τραγικὴ βραδυὰ τῆς δίκης τοῦ Ἰησοῦ, εἶχε ἀποτραβηχθεῖ κοντὰ στὴν πυρά. Τὸ ἱμάτιον ἐπίσης ἐχρησίμευε σὰν κλινοσκέπασμα. Ὁ Νό-

μος ὑπεχρέωνε τὸν πιστωτὴν νὰ παραδίδη κάθε βράδυ στὸν χρεώστη του τὸ ἱμάτιον, ποὺ εἶχε πάρει ὡς ἐνέχυρον.

Ἄλλο τμῆμα τῆς ἐνδυμασίας ἀπαραίτητο ἦταν ἡ ζώνη. Ἐχρησίμευε ἀφ' ἑνὸς στὸ σφίξιμο τοῦ χιτωνίου καὶ τῶν πλευρῶν, ἀφ' ἑτέρου διαφόρων ἀντικειμένων, ποὺ σήμερα οἱ ἄνδρες βάζουν στὴν τσέπη καὶ οἱ γυναῖκες στὸ τσαντάκι. Μερικὲς ζῶνες ἦσαν τόσο πλατειές, ποὺ μποροῦσε νὰ κρύψουν ἕνα νεογέννητο βρέφος ἢ ἕνα ἀρνάκι. Οἱ πλούσιοι εἶχαν ζῶνες μεταξένιες μὲ χρυσᾶ κεντήματα. Γιὰ τὶς γυναῖκες ἦταν σπουδαῖο στολίδι, δίπλα στὰ κοσμήματα καὶ τὰ ἀρώματα.

Ἀρώματα Βεβαίως! Διαβᾶστε τὸ Ἆσμα Ἀσμάτων, γιὰ νὰ πεισθῆτε πόσο ἤκμαζε τὸ ἐμπόριο τῶν ἀρωμάτων. Οἱ διδάσκαλοι τοῦ Νόμου διεκήρυσσαν ὅτι μόνον αἱ κακῆς διαγωγῆς γυναῖκες ἔβαζαν ἀρώματα, ἐνῶ οἱ ἄλλες ἔπρεπε νὰ ἀρκοῦνται στὸ ἄρωμα τῆς ἀρετῆς, ἀλλὰ αὐτὰ τὰ λόγια ἦσαν φωνὲς στὴν ἔρημο...

Τὸ Ταλμοὺδ βεβαιώνει ὅτι μερικὲς γυναῖκες εἶχαν κατορθώσει νὰ τοὺς ἀναγνωρισθῆ ὡς δικαίωμα ἡ παρακράτησις τοῦ ἡμίσεος τῶν εἰσοδημάτων τῆς προίκας των, γιὰ ν' ἀγοράζουν ἀρώματα! Στὴν Ἰεριχὼ ὑπῆρχε ἡ βιομηχανία τῶν ἀρωμάτων καὶ παρεσκεύαζαν μῦρον, νάρδον, ὀριγκάν, βάλσαμο. Ὅταν εἶχαν καλεσμένους γιὰ φαγητό, ἔχυναν ἄρωμα στὰ μαλλιὰ τῆς κεφαλῆς των καὶ στὰ πόδια τους, εἰς ἔνδειξιν ἐκτιμήσεως καὶ ταπεινώσεως. Ἕνα Ταλμουδικὸ ἀφήγημα

Κατὰ τὴν βιβλικὴ παράδοσι, σ' αὐτὴν τὴν στενωπὸ τῆς κοιλάδος τοῦ Ἰωσαφὰτ θὰ συναθροισθοῦν ὅλοι οἱ λαοὶ τοῦ κόσμου κατὰ τὴν Δευτέρα Παρουσία. Πολλοὶ Ἑβραῖοι ἑλκύσθησαν στὸ Ἰσραὴλ γιὰ νὰ τελειώσουν ἐκεῖ κοντὰ τὶς ἡμέρες τους...

ἀναφέρει ὅτι ὑπῆρχαν γυναῖκες, ποὺ διατηροῦσαν ἀνάμεσα στὰ δάκτυλα τοῦ ποδαριοῦ ἕνα μικρούτσικο σακουλάκι γεμᾶτο ἄρωμα. Ὅταν ἤθελαν νὰ ἀρέσουν, ἀρκοῦσε νὰ κινήσουν λίγο τὸ νυχάκι τους, γιὰ νὰ τυλιχτοῦν σὲ γλυκὸ νέφος.

Ἐξ ἄλλου, ἡ φροντίδα τοῦ σώματος κατελάμβανε ἀξιόλογο μέρος στὴν ἰουδαικὴ ζωή. Ἕνα ἀπὸ τὰ χαρίσματα τοῦ Ἰσραηλιτικοῦ λαοῦ ἦταν ἡ ἀγάπη πρὸς τὴν καθαριότητα. Τὰ λουτρὰ εἶχαν καὶ θρησκευτικὴ σημασία. Ο μέγας ἱερεύς, πρὶν λειτουργήση, ὤφειλε νὰ κάμη τρία λουτρά. Οἱ Ἐσσαῖοι μοναχοὶ τῆς Νεκρᾶς Θαλάσσης ἔκαναν λουτρὸ πρὶν ἀπὸ κάθε ἀνάπαυσί τους. Ἀλλὰ καὶ γιὰ τοὺς ἁπλοὺς πιστούς, η καθαριότης εἶχε πνευματικὴ σημασία. «Ἐνθυμοῦ, ἔλεγε ἕνας διδάσκαλος τοῦ Νόμου, ότι τὸ σῶμα σου εἶναι τὸ στήριγμα τῆς ψυχῆς σου καὶ ὅτι ἡ ψυχή σου εἶναι πλασμένη κατὰ θείαν ὁμοίωσιν». Ἡ φροντίδα τοῦ σώματος, λοιπόν, ἦταν εὐσεβὴς πρᾶξις!

Τὰ πάντα ἐτελοῦντο κάτω ἀπὸ τὸ βλέμμα τοῦ Θεοῦ. Ὁ Νόμος προέβλεπε γιὰ τὶς πλέον ἀσήμαντες λεπτομέρειες τοῦ βίου. Ὁ καλὸς Ἰουδαῖος, προκειμένου νὰ πάρη μιὰ ἀπόφασι, δὲν διηρωτᾶτο «τί νὰ κάμω,», ἀλλὰ «τί λέγει ὁ Νόμος;». Φυσικά, κατέληξε νὰ δεσμευθῆ ἡ καθημερινὴ ζωὴ σ' ἕναν ἀβάστακτο φορμαλισμό.

Μιὰ μερίδα αὐστηρῶν τηρητῶν τοῦ Νόμου ἦσαν οἱ Φαρισαῖοι. Ἡ συμμόρφωσις ἔπρεπε νὰ εἶναι τυφλὴ καὶ δίχως συζητήσεις. Ἐπὶ παραδείγματι, ὁ Νόμος τῆς ἀργίας τοῦ Σαββάτου απηγόρευε τὴν σφαγὴ ζώων ἐκείνη τὴν ἡμέρα. Ἀλλά, μιὰ ψεῖρα· Ὁ Ἰουδαῖος εἶχε τὸ δικαίωμα νὰ σκοτώση τὸ Σάββατο ψεῖρα; Οἱ αὐστηρότεροι ἀπὸ τοὺς Φαρισαίους ἔλεγαν «Ὄχι!», ἐνῶ οἱ διαλλακτικώτεροι ἐπέτρεπαν τὸ κόψιμο τῶν ποδιῶν της...

Ὁ Νόμος ἀπηγόρευε ἐπίσης στὶς μαγείρισσες νὰ παρασκευάζουν φαγητὸ τὸ Σάββατο. Εἶχαν τάχα δικαίωμα νὰ φᾶνε ἕνα αὐγὸ γεννημένο Σάββατο; Ἡ κόττα εἶχε ἐργασθῆ, ἆρα εἶχε παραβιάσει τὸ Σάββατο! Ἐναντίον τοῦ Φαρισαϊσμοῦ εἶναι γνωστὸν ὅτι ἐστράφη δριμύτατα ὁ Χριστὸς καὶ τοὺς κατηγόρησε ὅτι προσέχουν τοὺς τυπικοὺς κανονισμούς, ἀλλὰ χάνουν τὸ οὐσιαστικὸ περιεχόμενο τῆς θρησκείας, ποὺ εἶναι ἡ ἀγάπη τοῦ Θεοῦ, ἡ ἔξαρσις τῆς ψυχῆς, ἡ ἐλεημοσύνη πρὸς τὸν πλησίον. Καὶ τοὺς ἀπηύθυνε τὸν περίφημον ὁρισμό: «Τὸ γράμμα φονεύει, ἀλλὰ τὸ Πνεῦμα ζωοποιεῖ».

Αὐτὴ ἦταν ἡ Ἱερουσαλήμ, μέχρις ὅτου κάποια Πέμπτη τοῦ Ἀπριλίου τοῦ ἔτους 30 ἄρχισε μιὰ σειρὰ γεγονότων, ποὺ ἄλλαξαν τὸ πεπρωμένο της.

Στὸ μεγάλο δωμάτιο ἑνὸς σπιτιοῦ τῆς ἄνω πόλεως, μιὰ ὁμάδα ψαράδων τῆς Γαλιλαίας ἦσαν συναθροισμένοι γύρω ἀπὸ τὸν ὁδηγό τους. Ἀλλὰ τὴν στιγμὴ ποὺ ἔπρεπε νὰ προφέρη τὴν συνηθισμένη προσευχὴ γιὰ τὴν εὐλογία τοῦ φαγητοῦ, ὁ ἀρχηγὸς τῆς ὁμάδος ἐκείνης προσέθεσε κάτι μυστηριώδη λόγια, τῶν ὁποίων οἱ συνδαιτυμόνες δὲν ἐννόησαν τότε ὁλόκληρη τὴν σημασία «Ὁ ἄρτος οὗτος ἐστὶ τὸ σῶμα μου, ὁ οἶνος οὗτος ἐστὶ τὸ αἷμα μου.. Λάβετε φαγετε... πίετε ἐξ αὐτοῦ πάντες»... Ἐκείνη τὴν στιγμὴ ἄνοιγε μία νέα σελίδα στὴν ἱστορία τοῦ κόσμου, καὶ στὴν ἱστορία τῆς Ἱερουσαλήμ.

Ἔκτοτε, ἡ πόλις αὐτὴ θὰ εἶναι διάσημη σ' ὅλον τὸν κόσμο ὄχι πλέον γιὰ τὸν μεγαλοπρεπῆ ναόν της, ἀλλὸ διότι πάνω στὸν φαλακρὸ λόφο της θὰ σταυρωθῆ ἕνας ἄνθρωπος ὀνόματι Ἰησοῦς...

ΠΑΛΗΟ ΑΙΩΝΙΟ ΤΟ ΕΠΙΧΕΙΡΗΜΑ

— Χωρὶς θανατικὴ ποινή, πῶς θὰ προστατευθῇ ἡ κοινωνία;

Σχέδιο τοῦ BILL MAULDIN
στην εφημερίδα Post–Dispatch τοῦ
St. Louis Ἡν. Πολιτεῖαι Ἀμερικῆς

Ἡ διδαχὴ τοῦ Χριστοῦ

Η ΕΠΙ ΤΟΥ ΟΡΟΥΣ ΟΜΙΛΙΑ

Ἐκ τοῦ κατὰ Ματθαῖον Εὐαγγελίου

ΙΔΩΝ δὲ τοὺς ὄχλους ἀνέβη εἰς τὸ ὄρος, καὶ καθίσαντος αὐτοῦ προσῆλθον αὐτῷ οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ, καὶ ἀνοίξας τὸ στόμα αὐτοῦ ἐδίδασκεν αὐτοὺς λέγων·

μακάριοι οἱ πτωχοὶ τῷ πνεύματι, ὅτι αὐτῶν ἐστιν ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν·

μακάριοι οἱ πενθοῦντες, ὅτι αὐτοὶ παρακληθήσονται·

μακάριοι οἱ πραεῖς, ὅτι αὐτοὶ κληρονομήσουσι τὴν γῆν·

μακάριοι οἱ πεινῶντες καὶ διψῶντες τὴν δικαιοσύνην, ὅτι αὐτοὶ χορτασθήσονται·

μακάριοι οἱ ἐλεήμονες, ὅτι αὐτοὶ ἐλεηθήσονται·

μακάριοι οἱ καθαροὶ τῇ καρδίᾳ, ὅτι αὐτοὶ τὸν Θεὸν ὄψονται·

μακάριοι οἱ εἰρηνοποιοί, ὅτι αὐτοὶ υἱοὶ Θεοῦ κληθήσονται·

μακάριοι οἱ δεδιωγμένοι ἕνεκεν δικαιοσύνης, ὅτι αὐτῶν ἐστιν ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν.

μακάριοί ἐστε ὅταν ὀνειδίσωσιν ὑμᾶς καὶ διώξωσι καὶ εἴπωσι πᾶν πονηρὸν ῥῆμα καθ' ὑμῶν ψευδόμενοι ἕνεκεν ἐμοῦ. Χαίρετε καὶ ἀγαλλιᾶσθε, ὅτι ὁ μισθὸς ὑμῶν πολὺς ἐν τοῖς οὐρανοῖς· οὕτω γὰρ ἐδίωξαν τοὺς προφήτας τοὺς πρὸ ὑμῶν.

Ἠκούσατε ὅτι ἐρρέθη τοῖς ἀρχαίοις, οὐ φονεύσεις· ὃς δ' ἂν φονεύσῃ, ἔνοχος ἔσται τῇ κρίσει. Ἐγὼ δὲ λέγω ὑμῖν ὅτι πᾶς ὁ ὀργιζόμενος τῷ ἀδελφῷ αὐτοῦ εἰκῇ ἔνοχος ἔσται τῇ κρίσει.

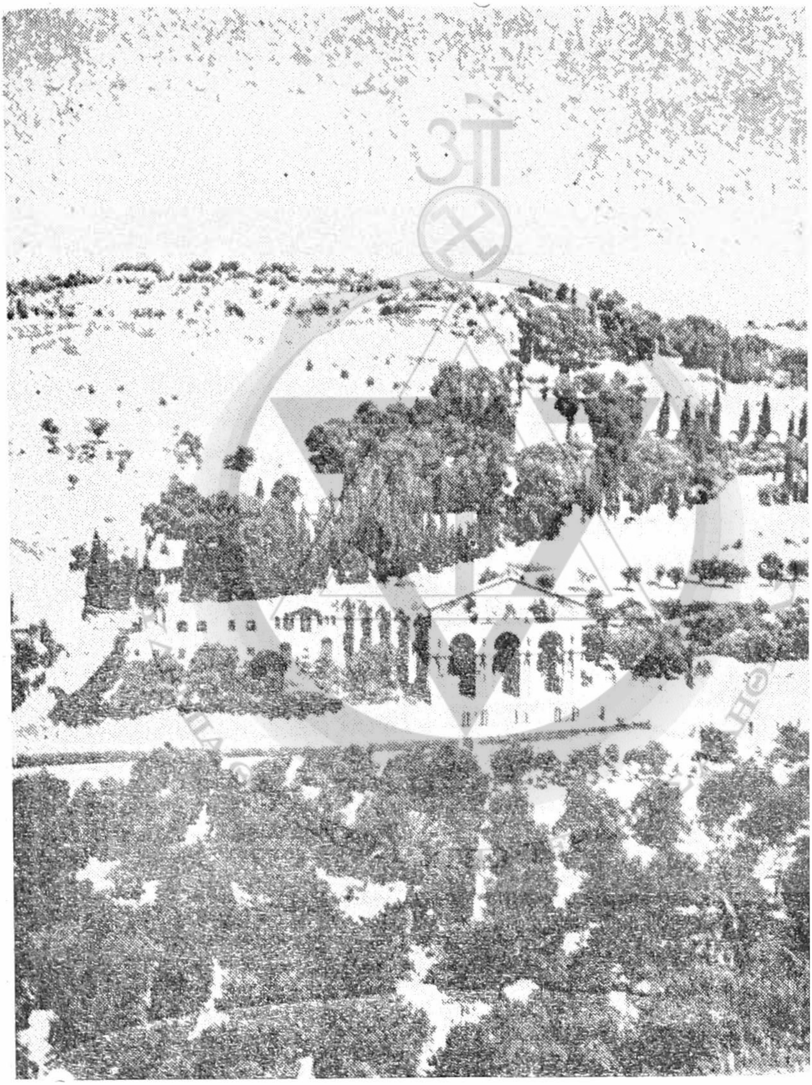
Ἠκούσατε ὅτι ἐρρέθη τοῖς ἀρχαίοις, οὐ μοιχεύσεις. Ἐγὼ δὲ λέγω ὑμῖν ὅτι πᾶς ὁ βλέπων γυναῖκα πρὸς τὸ ἐπιθυμῆσαι αὐτῆς ἤδη ἐμοίχευσεν αὐτὴν ἐν τῇ καρδίᾳ αὐτοῦ.

Πάλιν ἠκούσατε ὅτι ἐρρέθη τοῖς ἀρχαίοις, οὐκ ἐπιορκήσεις, ἀποδώσεις δὲ τῷ Κυρίῳ τοὺς ὅρκους σου. Ἐγὼ δὲ λέγω ὑμῖν μὴ ὀμόσαι ὅλως· μήτε ἐν τῷ οὐρανῷ, ὅτι θρόνος ἐστὶ τοῦ Θεοῦ· μήτε ἐν τῇ γῇ, ὅτι ὑποπόδιόν ἐστι τῶν ποδῶν αὐτοῦ· μήτε εἰς Ἱεροσόλυμα, ὅτι πόλις ἐστὶ τοῦ μεγάλου βασιλέως· μήτε ἐν τῇ κεφαλῇ σου ὀμόσῃς, ὅτι οὐ δύνασαι μίαν τρίχα λευκὴν ἢ μέλαιναν ποιῆσαι. ἔστω δὲ ὁ λόγος ὑμῶν ναὶ ναί, οὒ οὔ· τὸ δὲ περισσὸν τούτων ἐκ τοῦ πονηροῦ ἐστιν.

Ἠκούσατε ὅτι ἐρρέθη, ὀφθαλμὸν ἀντὶ ὀφθαλμοῦ καὶ ὀδόντα ἀντὶ ὀδόντος. Ἐγὼ δὲ λέγω ὑμῖν μὴ ἀντιστῆναι τῷ πονηρῷ· ἀλλ' ὅστις σε ῥαπίσει ἐπὶ τὴν δεξιάν σου σιαγόνα, στρέψον αὐτῷ καὶ τὴν ἄλλην· καὶ τῷ θέλοντί σοι κριθῆναι καὶ τὸν χιτῶνά σου λαβεῖν, ἄφες αὐτῷ καὶ τὸ ἱμάτιον· καὶ ὅστις σε ἀγγαρεύσει μίλιον ἕν, ὕπαγε μετ' αὐτοῦ δύο. τῷ αἰτοῦντί σε δίδου· καὶ τὸν θέλοντα ἀπὸ σοῦ δανείσασθαι μὴ ἀποστραφῇς.

Ἠκούσατε ὅτι ἐρρέθη, ἀγαπήσεις τὸν πλησίον σου, καὶ μισήσεις τὸν ἐχθρόν σου. Ἐγὼ δὲ λέγω ὑμῖν, ἀγαπᾶτε τοὺς ἐχθροὺς ὑμῶν, εὐλογεῖτε τοὺς καταρωμένους ὑμᾶς,

καλῶς ποιεῖτε τοῖς μισοῦσιν ὑμᾶς καὶ προσεύχεσθε ὑπὲρ τῶν ἐπηρεαζόντων ὑμᾶς καὶ διωκόντων ὑμᾶς, ὅπως γένησθε υἱοὶ τοῦ πατρὸς ὑμῶν τοῦ ἐν οὐρανοῖς, ὅτι τὸν ἥλιον αὐτοῦ ἀνατέλλει ἐπὶ πονηροὺς καὶ ἀγαθοὺς καὶ βρέχει ἐπὶ δικαίους καὶ ἀδίκους. ἐὰν γὰρ ἀγαπήσητε τοὺς ἀγαπῶντας ὑμᾶς, τίνα μισθὸν ἔχετε; οὐχὶ καὶ οἱ τελῶ-

Σ' αὐτὸν τὸν κῆπο τοῦ Ὄρους τῶν Ἐλαιῶν προτιμοῦσε ὁ Ἰησοῦς νὰ ἀποσύρεται καὶ ἐδῶ διῆλθε τὴν νύκτα τῆς ἀγωνίας πρὶν ἀπὸ τὴν σύλληψί Του

καὶ τὸ αὐτὸ ποιοῦσι; καὶ ἐὰν ἀσπάσησθε τοὺς ἀδελφοὺς ὑμῶν μόνον, τί περισσὸν ποιεῖτε; οὐχὶ καὶ οἱ τελῶναι οὕτω ποιοῦσιν; ἔσεσθε οὖν τέλειοι, ὥσπερ ὁ πατὴρ ὑμῶν ὁ ἐν τοῖς οὐρανοῖς τέλειός ἐστιν.

Προσέχετε τὴν ἐλεημοσύνην ὑμῶν μὴ ποιεῖν ἔμπροσθεν τῶν ἀνθρώπων πρὸς τὸ θεαθῆναι αὐτοῖς· εἰ δὲ μήγε, μισθὸν οὐκ ἔχετε παρὰ τῷ πατρὶ ὑμῶν τῷ ἐν τοῖς οὐρανοῖς. Ὅταν οὖν ποιῇς ἐλεημοσύνην, μὴ σαλπίσῃς ἔμπροσθέν σου, ὥσπερ οἱ ὑποκριταὶ ποιοῦσιν ἐν ταῖς συναγωγαῖς καὶ ἐν ταῖς ῥύμαις, ὅπως δοξασθῶσιν ὑπὸ τῶν ἀνθρώπων· ἀμὴν λέγω ὑμῖν, ἀπέχουσι τὸν μισθὸν αὐτῶν. σοῦ δὲ ποιοῦντος ἐλεημοσύνην μὴ γνώτω ἡ ἀριστερά σου τί ποιεῖ ἡ δεξιά σου, ὅπως ᾖ σου ἡ ἐλεημοσύνη ἐν τῷ κρυπτῷ, καὶ ὁ πατήρ σου ὁ βλέπων ἐν τῷ κρυπτῷ ἀποδώσει σοι ἐν τῷ φανερῷ. Καὶ ὅταν προσεύχῃ, οὐκ ἔσῃ ὥσπερ οἱ ὑποκριταί, ὅτι φιλοῦσιν ἐν ταῖς συναγωγαῖς καὶ ἐν ταῖς γωνίαις τῶν πλατειῶν ἑστῶτες προσεύχεσθαι, ὅπως ἂν φανῶσιν τοῖς ἀνθρώποις.

Ὅταν δὲ νηστεύητε, μὴ γίνεσθε ὥσπερ οἱ ὑποκριταὶ σκυθρωποί· ἀφανίζουσι γὰρ τὰ πρόσωπα αὐτῶν ὅπως φανῶσι τοῖς ἀνθρώποις νηστεύοντες· ἀμὴν λέγω ὑμῖν ὅτι ἀπέχουσι τὸν μισθὸν αὐτῶν. σὺ δὲ νηστεύων ἄλειψαί σου τὴν κεφαλὴν καὶ τὸ πρόσωπόν σου νίψαι, ὅπως μὴ φανῇς τοῖς ἀνθρώποις νηστεύων, ἀλλὰ τῷ πατρί σου τῷ ἐν τῷ κρυπτῷ, καὶ ὁ πατήρ σου ὁ βλέπων ἐν τῷ κρυπτῷ ἀποδώσει σοι ἐν τῷ φανερῷ.

Μὴ θησαυρίζετε ὑμῖν θησαυροὺς ἐπὶ τῆς γῆς, ὅπου σὴς καὶ βρῶσις ἀφανίζει, καὶ ὅπου κλέπται διορύσσουσι καὶ κλέπτουσι· θησαυρίζετε δὲ ὑμῖν θησαυροὺς ἐν οὐρανῷ, ὅπου οὔτε σὴς οὔτε βρῶσις ἀφανίζει, καὶ ὅπου κλέπται οὐ διορύσσουσιν οὐδὲ κλέπτουσιν· ὅπου γάρ ἐστιν ὁ θησαυρὸς ὑμῶν, ἐκεῖ ἔσται καὶ ἡ καρδία ὑμῶν. Ὁ λύχνος τοῦ σώματός ἐστιν ὁ ὀφθαλμός· ἐὰν οὖν ὁ ὀφθαλμός σου ἁπλοῦς ᾖ, ὅλον τὸ σῶμά σου φωτεινὸν ἔσται· ἐὰν δὲ ὁ ὀφθαλμός σου πονηρὸς ᾖ, ὅλον τὸ σῶμά σου σκοτεινὸν ἔσται. εἰ οὖν τὸ φῶς τὸ ἐν σοὶ σκότος ἐστί, τὸ σκότος πόσον; Οὐδεὶς δύναται δυσὶ κυρίοις δουλεύειν· ἢ γὰρ τὸν ἕνα μισήσει καὶ τὸν ἕτερον ἀγαπήσει, ἢ ἑνὸς ἀνθέξεται καὶ τοῦ ἑτέρου καταφρονήσει. οὐ δύνασθε Θεῷ δουλεύειν καὶ μαμωνᾷ. Διὰ τοῦτο λέγω ὑμῖν, μὴ μεριμνᾶτε τῇ ψυχῇ ὑμῶν τί φάγητε καὶ τί πίετε, μηδὲ τῷ σώματι ὑμῶν τί ἐνδύσησθε· οὐχὶ ἡ ψυχὴ πλεῖόν ἐστι τῆς τροφῆς καὶ τὸ σῶμα τοῦ ἐνδύματος; ἐμβλέψατε εἰς τὰ πετεινὰ τοῦ οὐρανοῦ, ὅτι οὐ σπείρουσιν οὐδὲ θερίζουσιν οὐδὲ συνάγουσιν εἰς ἀποθήκας, καὶ ὁ πατὴρ ὑμῶν ὁ οὐράνιος τρέφει αὐτά· οὐχ ὑμεῖς μᾶλλον διαφέρετε αὐτῶν; τίς δὲ ἐξ ὑμῶν μεριμνῶν δύναται προσθεῖναι ἐπὶ τὴν ἡλικίαν αὐτοῦ πῆχυν ἕνα; καὶ περὶ ἐνδύματος τί μεριμνᾶτε; καταμάθετε τὰ κρίνα τοῦ ἀγροῦ πῶς αὐξάνει· οὐ κοπιᾷ οὐδὲ νήθει· λέγω δὲ ὑμῖν ὅτι οὐδὲ Σολομὼν ἐν πάσῃ τῇ δόξῃ αὐτοῦ περιεβάλλετο ὡς ἓν τούτων. Εἰ δὲ τὸν χόρτον τοῦ ἀγροῦ, σήμερον ὄντα καὶ αὔριον εἰς κλίβανον βαλλόμενον, ὁ Θεὸς οὕτως ἀμφιέννυσιν, οὐ πολλῷ μᾶλλον ὑμᾶς, ὀλιγόπιστοι; μὴ οὖν μεριμνήσητε λέγοντες, τί φάγωμεν ἢ τί πίωμεν ἢ τί περιβαλλώμεθα; πάντα γὰρ ταῦτα τὰ ἔθνη ἐπιζητεῖ· οἶδε γὰρ ὁ πατὴρ ὑμῶν ὁ οὐράνιος ὅτι χρήζετε τούτων ἁπάντων. ζητεῖτε δὲ πρῶτον τὴν βασιλείαν τοῦ Θεοῦ καὶ τὴν δικαιοσύνην αὐτοῦ, καὶ ταῦτα πάντα προστεθήσεται ὑμῖν. μὴ οὖν μεριμνήσητε εἰς τὴν αὔριον· ἡ γὰρ αὔριον μεριμνήσει τὰ ἑαυτῆς· ἀρκετὸν τῇ ἡ-

μέρᾳ ἡ κακία αὐτῆς.

Μὴ κρίνετε, ἵνα μὴ κριθῆτε. ἐν ᾧ γὰρ κρίματι κρίνετε κριθήσεσθε, καὶ ἐν ᾧ μέτρῳ μετρεῖτε μετρηθήσεται ὑμῖν. τί δὲ βλέπεις τὸ κάρφος τὸ ἐν τῷ ὀφθαλμῷ τοῦ ἀδελφοῦ σου, τὴν δὲ ἐν τῷ σῷ ὀφθαλμῷ δοκὸν οὐ κατανοεῖς; ἢ πῶς ἐρεῖς τῷ ἀδελφῷ σου, ἄφες ἐκβάλω τὸ κάρφος ἀπὸ τοῦ ὀφθαλμοῦ σου, καὶ ἰδοὺ ἡ δοκὸς ἐν τῷ ὀφθαλμῷ σου; ὑποκριτά, ἔκβαλε πρῶτον τὴν δοκὸν ἐκ τοῦ ὀφθαλμοῦ σου, καὶ τότε διαβλέψεις ἐκβαλεῖν τὸ κάρφος ἐκ τοῦ ὀφθαλμοῦ τοῦ ἀδελφοῦ σου. Μὴ δῶτε τὸ ἅγιον τοῖς κυσὶ μηδὲ βάλητε τοὺς μαργαρίτας ὑμῶν ἔμπροσθεν τῶν χοίρων, μήποτε καταπατήσωσιν αὐτοὺς ἐν τοῖς ποσὶν αὐτῶν καὶ στραφέντες ῥήξωσιν ὑμᾶς. Αἰτεῖτε, καὶ δοθήσεται ὑμῖν, ζητεῖτε, καὶ εὑρήσετε, κρούετε, καὶ ἀνοιγήσεται ὑμῖν· πᾶς γὰρ ὁ αἰτῶν λαμβάνει καὶ ὁ ζητῶν εὑρίσκει καὶ τῷ κρούοντι ἀνοιγήσεται. ἢ τίς ἐστιν ἐξ ὑμῶν ἄνθρωπος, ὃν ἐὰν αἰτήσῃ ὁ υἱὸς αὐτοῦ ἄρτον, μὴ λίθον ἐπιδώσει αὐτῷ; καὶ ἐὰν ἰχθὺν αἰτήσῃ, μὴ ὄφιν ἐπιδώσει αὐτῷ; εἰ οὖν ὑμεῖς, πονηροὶ ὄντες, οἴδατε δόματα ἀγαθὰ διδόναι τοῖς τέκνοις ὑμῶν, πόσῳ μᾶλλον ὁ πατὴρ ὑμῶν ὁ ἐν τοῖς οὐρανοῖς δώσει ἀγαθὰ τοῖς αἰτοῦσιν αὐτόν; Πάντα οὖν ὅσα ἂν θέλητε ἵνα ποιῶσιν ὑμῖν οἱ ἄνθρωποι, οὕτω καὶ ὑμεῖς ποιεῖτε αὐτοῖς· οὗτος γάρ ἐστιν ὁ νόμος καὶ οἱ προφῆται.

Εἰσέλθετε διὰ τῆς στενῆς πύλης· ὅτι πλατεῖα ἡ πύλη καὶ εὐρύχωρος ἡ ὁδὸς ἡ ἀπάγουσα εἰς τὴν ἀπώλειαν, καὶ πολλοί εἰσιν οἱ εἰσερχόμενοι δι αὐτῆς. τί στενὴ ἡ πύλη, καὶ τεθλιμμένη ἡ ὁδὸς ἡ ἀπάγουσα εἰς τὴν ζωήν, καὶ ὀλίγοι εἰσὶν οἱ εὑρίσκοντες αὐτήν.

Οὐ πᾶς ὁ λέγων μοι Κύριε Κύριε, εἰσελεύσεται εἰς τὴν βασιλείαν τῶν οὐρανῶν, ἀλλ' ὁ ποιῶν τὸ θέλημα τοῦ πατρός μου τοῦ ἐν οὐρανοῖς. πολλοὶ ἐροῦσί μοι ἐν ἐκείνῃ τῇ ἡμέρᾳ, Κύριε, Κύριε, οὐ τῷ σῷ ὀνόματι προεφητεύσαμεν, καὶ τῷ σῷ ὀνόματι δαιμόνια ἐξεβάλομεν, καὶ τῷ σῷ ὀνόματι δυνάμεις πολλὰς ἐποιήσαμεν; καὶ τότε ὁμολογήσω αὐτοῖς ὅτι οὐδέποτε ἔγνων ὑμᾶς· ἀποχωρεῖτε ἀπ' ἐμοῦ οἱ ἐργαζόμενοι τὴν ἀνομίαν. Πᾶς οὖν ὅστις ἀκούει μου τοὺς λόγους τούτους καὶ ποιεῖ αὐτούς, ὁμοιώσω αὐτὸν ἀνδρὶ φρονίμῳ, ὅστις ᾠκοδόμησε τὴν οἰκίαν αὐτοῦ ἐπὶ τὴν πέτραν· καὶ κατέβη ἡ βροχὴ καὶ ἦλθον οἱ ποταμοὶ καὶ ἔπνευσαν οἱ ἄνεμοι καὶ προσέπεσαν τῇ οἰκίᾳ ἐκείνῃ, καὶ οὐκ ἔπεσε· τεθεμελίωτο γὰρ ἐπὶ τὴν πέτραν. καὶ πᾶς ὁ ἀκούων μου τοὺς λόγους τούτους καὶ μὴ ποιῶν αὐτοὺς ὁμοιωθήσεται ἀνδρὶ μωρῷ, ὅστις ᾠκοδόμησε τὴν οἰκίαν αὐτοῦ ἐπὶ τὴν ἄμμον· καὶ κατέβη ἡ βροχὴ καὶ ἦλθον οἱ ποταμοὶ καὶ ἔπνευσαν οἱ ἄνεμοι καὶ προσέκοψαν τῇ οἰκίᾳ ἐκείνῃ, καὶ ἔπεσε, καὶ ἦν ἡ πτῶσις αὐτῆς μεγάλη.

Καὶ ἐγένετο ὅτε συνετέλεσεν ὁ Ἰησοῦς τοὺς λόγους τούτους, ἐξεπλήσσοντο οἱ ὄχλοι ἐπὶ τῇ διδαχῇ αὐτοῦ· ἦν γὰρ διδάσκων αὐτοὺς ὡς ἐξουσίαν ἔχων, καὶ οὐχ ὡς οἱ γραμματεῖς.

Ὁ Ἰησοῦς πρὸ τῶν πυλῶν τῆς Σιὼν
Τοῦ ζωγράφου Σπ. Βασιλείου

ΑΓΓΕΛΟΥ ΣΙΚΕΛΙΑΝΟΥ

Ἄγραφον

Ἐπροχωροῦσαν ἔξω ἀπὸ τὰ τείχη
τῆς Σιὼν ὁ Ἰησοῦς καὶ οἱ μαθητές του,
σάν, λίγο ἀκόμα πρὶν νὰ γείρει ὁ ἥλιος,
ζυγώσανε ἀναπάντεχα στὸν τόπο
ποὺ ἡ πόλη ἔρριχνε χρόνια τὰ σκουπίδια,

καμένα άρρώστων στρώματα, άποφόρια,
σπασμένα άγγειά, άπορρίμματα, ξεσκλίδια...

Κ' έκεῖ, στὸν πιὸ ψηλὸ σωρὸν άπάνω,
πρισμένο, μὲ τὰ σκέλια γυρισμένα
στὸν οὐρανό, ἑνὸς σκύλου τὸ ψοφίμι,
πού, ὡς ξαφνικὰ ἀκούοντας τὰ κοράκια
ποὺ τὸ σκεπάζαν πάτημα τὸ ἀφῆκαν,
μιὰ τέτοια ὀσμὴν ἀνάδωκε, ὁποὺ ὅλοι
σὰν μ' ἕνα βῆμα οἱ μαθητές, κρατώντας
στὴ φούχτα τους τὴν πνοή, πισωδρομῆσαν...

Μὰ ὁ Ἰησοῦς, μονάχος προχωρώντας
πρὸς τὸ σωρὸ γαλήνια, κοντοστάθη
καὶ τὸ ψοφίμι ἐκύτταζε· ἔτσι, πὄνας
δὲν ἐκρατήθη μαθητὴς καὶ τοὖπεν
ἀπὸ μακρά: «Ραββί, δὲ νιώθεις τάχα
τὴ φοβερὴν ὀσμὴ καὶ στέκεσ' ἔτσι;»

Κι' αὐτός, χωρὶς νὰ στρέψει τὸ κεφάλι
ἀπ' τὸ σημεῖο ποὺ κύτταξε, ἀποκρίθη:
«Τὴ φοβερὴν ὀσμὴν ἐκεῖνος πὄχει
καθάρια ἀνάσα καὶ στὴ χώρα μέσα
τὴν ἀνασαίνει, ὅθ' ἤρθαμε... Μὰ τώρα
αὐτὸ ποὺ βγαίνει ἀπ' τὴ φτορὰ θαμάζω,
μὲ τὴν ψυχή μου ὁλάκερη... Κυττᾶχτε
πῶς λάμπουνε τὰ δόντια αὐτοῦ τοῦ σκύλου
στὸν ἥλιο, ὡς τὸ χαλάζι, ὡσὰν τὸ κρίνο,
πέρα ἀπὸ τὴ σάψη, ὑπόσκεση μεγάλη,

ἀντιφεγγιὰ τοῦ Αἰώνιου, μὰ κι' ἀκόμα
σκληρὴ τοῦ Δίκαιου ἀστραπὴ κ' ἐλπίδα!»

Ἔτσ' εἶπ' ἐκεῖνος· κ' εἴτε νιῶσαν ἢ ὄχι
τὰ λόγια τοῦτα οἱ μαθητὲς ἀντάμα
σὰν ἐκινήθη ἀκολούθησαν καὶ πάλι
τὸ σιωπηλό του δρόμο...
Καὶ νὰ τώρα,
βέβαια στερνές, τὸ νοῦ μου πῶς σὲ κεῖνα,
Κύριε, τὰ λόγια Σου γυρίζω κι' ὅλος
μιὰ σκέψη στέκομαι μπροστά Σου: Ἄ, δῶσε,
δὸς καὶ σὲ μένα, Κύριε, ἐνῶ βαδίζω
ὁλοένα ὡς ἔξω ἀπ' τῆς Σιὼν τὴν πόλη,
κι' ἀπὸ τὴ μιὰ τῆς γῆς στὴν ἄλλην ἄκρη
ὅλα εἶναι ρείπια, κι' ὅλα εἶναι σκουπίδια,
κι' ὅλα εἶναι πτώματα ἄθαφτα ποὺ πνίγουν
τὴ θεία πηγὴ τ' ἀνασασμοῦ, ἢ στὴ χώρα
εἴτ' ἔξω ἀπὸ τὴ χώρα, Κύριε, δός μου,
μέσ' στὴ φριχτὴν ὀσμὴν ὁποὺ διαβαίνω,
γιὰ μιὰ στιγμὴ τὴν ἅγια Σου Γαλήνη
νὰ σταματήσω. ἀτάραχος στὴ μέση
ἀπ' τὰ ψοφίμια καὶ ν' ἀδράξω κάπου
καὶ στὴ δική μου τὴ ματιὰν ἕν' ἄσπρο
σημάδι, ὡς τὸ χαλάζι, ὡσὰν τὸ κρίνο,
κάτι νὰ λάμψει ξάφνου καὶ βαθιά μου
ἔξω ἀπ' τὴ σάψη, πέρα ἀπὸ τὴ σάψη
τοῦ κόσμου, ὡσὰν τὰ δόντια αὐτοῦ τοῦ σκύλου,
πού, ὦ Κύριε, βλέποντάς τα ἐκειὸ τὸ δείλι,
τἄχες θαμάσει, ὑπόσκεση μεγάλη,
ἀντιφεγγιὰ τοῦ Αἰώνιου, μὰ κι' ἀντάμα
σκληρὴ τοῦ Δίκαιου ἀστραπὴ κι' ἐλπίδα!

«Ἱερὰ Ὁδὸς» 1941

ΕΠΙΒΙΩΣΙΣ ΜΕΤΑ ΘΑΝΑΤΟΝ

ΤΕΚΜΗΡΙΑ ΣΥΛΛΕΓΕΝΤΑ ΑΠΟ ΚΑΘΗΓΗΤΗΝ ΑΜΕΡΙΚΑΝΙΚΟΥ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟΥ

Τοῦ J. K. Gandy

ΟΛΟΙ ἐνδιαφερόμεθα διὰ τὸ πρόβλημα τῆς ἐπιβιώσεως, θέλουμε —δὲν θέλουμε! Εἶναι ἕνα θέμα ποὺ ἑπισύρει τὴν προσοχὴ ἀκόμη καὶ τῶν μὴ θρησκευομένων ἀνθρώπων, καὶ μάλιστα ἀποτελεῖ μία ἀπὸ τὶς γέφυρες πρὸς τὴν θρησκεία. Ὥστε εἶναι γενικοῦ ἐνδιαφέροντος ἡ ἐπιστημονικὴ ἔρευνα, τὴν ὁποίαν διεξήγαγε ἐπὶ τοῦ θέματος τῆς ἐπιβιώσεως μετὰ θάνατον ὁ προϊστάμενος τοῦ ψυχιατρικοῦ τμήματος τῆς Ἰατρικῆς Σχολῆς τοῦ Πανεπιστημίου Βιρτζίνια δόκτωρ Γιὰν Στήβενσον. Μάλιστα, τὸ δοκίμιόν του «Τεκμήρια ἐπιβιώσεως» ἐβραβεύθη μὲ τὸ ἔπαθλον Οὐΐλλιαμ Τζαίημς, τοῦ διασήμου Ἀμερικανοῦ ψυχολόγου καὶ φιλοσόφου (1842—1910). Σχετικῶς ἔγραψε τὸ ὄργανον τῆς Βρεταννικῆς Ἰατρικῆς Ἑταιρείας «Πρόοδοι τῆς νευρολογίας» στὸ τεῦχος τοῦ παρελθόντος Ἰουλίου:

«Ἀναμφιβόλως εἶναι ἀληθές, ὅτι ἡ ἐπιστημονικὴ ἀπόδειξις καὶ ἡ ἐσωτερικὴ ἐκείνη ἀπόδειξις ἐπὶ τῆς ὁποίας στηρίζεται ὁ φιλόσοφος εἶναι, καθὼς τὸ λάδι καὶ τὸ κρασί, δύο πράγματα ποὺ δὲν μπορεῖ νὰ ἀναμιχθοῦν. Ὡστόσο, ὁ δρ Στήβενσον συνδυάζει στὸ δοκίμιό του τὴν ἐπιμελῆ καὶ ἐπακριβῆ ἐπιστημονικὴ παρατήρησι μὲ τὴν ἐλεύθερη καὶ ἀπροκατάληπτη σκέψι τοῦ φιλοσόφου. Ἡ θέσις, τὴν ὁποίαν λαμβάνει εἶναι πολὺ ἀξιοπρόσεκτη».

Ὁ συγγραφεὺς υἱοθέτησε μιὰ πρωτότυπη γραμμὴ προσεγγίσεως του προβλήματος τῆς ἐπιβιώσεως ὡς πρὸς τὸ ὅτι, ἂν καὶ παραδέχεται ὡς ἔγκυρη τὴν μέθοδο ἐρεύνης τοῦ φιλοσόφου καθηγητοῦ τοῦ Πανεπιστημίου τοῦ Καῖμπριτζ Κ. Δ. Μπρόντ, ἀπεφάσισε νὰ ἐξετάση μὲ ἐπιστημονικὲς μεθόδους τὶς περιπτώσεις προσώπων, ποὺ λέγουν ὅτι ἔζησαν καὶ ἄλλοτε στὸν πλανήτη μας. Δὲν περιωρίσθη σὲ ἐμπειρικὴ διαπίστωσι, ποὺ εἶναι τόσο προσφιλὴς στοὺς σύγχρονους φιλοσόφους, ἀλλὰ προέβη σὲ κριτικὴ ἀνάλυσι τῶν συγκεντρωθέντων στοιχείων. Τὸ

Ἀπὸ τὸ The Inquirer, Λονδῖνον

ἀποτέλεσμα εἶναι μιὰ σειρὰ ἀπὸ γοητευτικὲς ἀφηγήσεις, ποὺ καλύπτουν πολλὲς χῶρες τόσο στὴν Ἀνατολὴ ὅσο καὶ στὴ Δύσι. Καὶ τὸ γενικὸ πόρισμα τοῦ δόκτορος Στήβενσον εἶναι ὅτι ὅσο καὶ νὰ ὑστεροῦν στὴν ἐπιστημονικὴ βάσανο αἱ ἀφηγήσεις τῶν ἀτόμων, ἡ συσσώρευσις τῶν τεκμηρίων τείνει εἰς ἐνίσχυσιν τοῦ γεγονότος τῆς συνεχείας ἀπὸ μιὰ ζωὴ σὲ ἄλλη. Μπορεῖ, ἐπὶ παραδείγματι, ἕνα μέρος τῶν ἀφηγήσεων νὰ ὀφείλεται σὲ ἀπάτη, ἀλλὰ αὐτὸ δὲν συμβαίνει μὲ τὸ σύνολον.

Γιὰ νὰ δώσουμε μιὰ ἰδέα τῆς διερευνητικῆς μεθόδου τοῦ δόκτορος Στήβενσον θὰ ἀναφέρουμε ἕνα ἀπὸ τὰ πολλὰ περιστατικά. Τὴν 15η Μαρτίου τοῦ 1910, ἡ Ἀλεξανδρίνα Σαμόνα, πενταετὴς κόρη τοῦ δόκτορος καὶ τῆς κυρίας Καρμέλο Σαμόνα, στὸ Παλέρμο, Σικελίας, πέθανε ἀπὸ μηνιγγίτιδα. Μετὰ τρεῖς ἡμέρες, ἡ κυρία Σαμόνα ὀνειρεύτηκε τὴν κόρη της, ἡ ὁποία τῆς εἶπε: «Μὴν κλαῖς μανοῦλα. Δὲν ἔφυγα γιὰ πάντα. Θὰ γυρίσω πάλι, ναί, μικροῦλα, τόση δά». Καὶ μὲ τὸ χέρι της ἔδειξε τὸ ἀνάστημα ἑνὸς μικροῦ βρέφους. Τὸ ἴδιο ὄνειρο ἐπαναλήφθη μετὰ τρεῖς ἡμέρες. Ἐπίσης ἡ Ἀλεξανδρίνα ἐνεφανίσθη σὲ πνευματικὲς συγκεντρώσεις καὶ προήγγειλε ὅτι θὰ ἐπανέλθη σὰν βρέφος προσθέτοντας ὅτι θὰ εἶναι ἕνα ἀπὸ τὰ μέλλοντα νὰ γεννηθοῦν δίδυμα. Αὐτὸ ἦταν μιὰ μεγάλη ἔκπληξις γιὰ τοὺς γονεῖς της, ἐπειδὴ λόγῳ μιᾶς ἐγχειρήσεως τῆς κυρίας Σαμόνα, τῆς εἶχαν πῆ οἱ γιατροὶ ὅτι ἐφεξῆς θὰ ἦταν σχεδὸν ἀδύνατη νέα ἐγκυμοσύνη, ὥστε φαινόταν ἀπίθανο νὰ ἐπαληθεύση ἡ ἀνακοίνωσις αὐτή. Καὶ ὅμως, μετὰ ἕνα ἔτος, ἡ κυρία Σαμόνα γέννησε δύο κοριτσάκια. Παρ᾽ ὅλες τὶς συντριπτικὲς ἀντιξοότητες, ἡ προφητεία εἶχε βγῆ ἀληθινή.

Ἡ δεύτερη φάσις ἐπαληθεύσεως τῆς ἐπανόδου τῆς Ἀλεξανδρίνας στὸ ἕνα ἀπὸ τὰ δύο νέα παιδιά, ἦλθε μὲ τὴν ἀνάπτυξί τους. Τὸ ἕνα ἀπὸ τὰ δίδυμα κοριτσάκια ἦταν μιὰ νέα Ἀλεξανδρίνα σὲ ὅλα. Ἦταν ἀριστερόχειρ, πρᾶγμα ποὺ δὲν εἶχε παρατηρηθεῖ σὲ κανένα ἄλλο παιδὶ τῆς οἰκογενείας, εἶχε ὑπεραιμία στὸ ἀριστερὸ μάτι, ἐλαφριὰ σμηγματόρροια στὸ δεξὶ αὐτὶ καὶ ἀσυμμετρία στὸ πρόσωπο. «Μπορῶ νὰ βεβαιώσω κατὰ τὸν πιὸ θετικὸ τρόπο, ἐδήλωσε ὁ δρ Σαμόνα, ὅτι πλὴν τοῦ ὅτι τὰ μαλλιὰ καὶ τὰ μάτια εἶναι ἀνοικτότερου χρώματος, ἡ ὁμοιότης εἶναι σχεδὸν τελεία. Περισσότερο, ὅμως, ἀπὸ τὴν φυσικὴ ὁμοιότητα, καταπληκτικὴ εἶναι ἡ ψυχολογικὴ ὁμοιότης. Ἡ δεύτερη Ἀλεξανδρίνα ἀδιαφορεῖ γιὰ κοῦκλες καὶ προτιμᾶ νὰ παίζη μὲ ἀγόρια τῆς ἡλικίας της, ὅπως ἀκριβῶς καὶ ἡ πρώτη Ἀλεξανδρίνα. Ἐπίσης ἐκδηλώνει ἰδιαίτερο ἐνδιαφέρον νὰ εἶναι καθαρὰ τὰ χέρια της, δὲν τῆς ἀρέσει τὸ τυρὶ ἢ ἡ σοῦπα μὲ τὴν ἐλάχιστη γεῦσι τυριοῦ καὶ διασκεδάζει βγάζοντας ἀπὸ τὰ συρτάρια τὶς κάλτσες, ὅπως καὶ ἡ παλαιότερη ἀδελφή της».

Ὁ δρ Σαμόνα παρέθεσε καὶ ἄλλα τεκμήρια τῆς ταυτότητος τοῦ χαρακτῆρος τῶν δύο κοριτσιῶν, ὅπως ὅτι ἡ νέα Ἀλεξανδρίνα εἶχε τὴν κλίσι νὰ ἀλλοιώνη τὰ ὀνόματα τῶν ἀνθρώπων γιὰ γοῦστο, ὅπως ἔκανε καὶ ἡ πρώτη, π.χ. ἀποκαλῶντας τὴν Ἀγγελίνα Ἀγγελόνια.

Ἀλλὰ τὸ πιὸ ἐνδιαφέρον περιστατικὸ ὑπῆρξε ὅταν οἱ γονεῖς της ἀνήγγειλαν στὴν Ἀλεξανδρίνα ὅτι γιὰ πρώτη φορὰ θὰ τὴν πήγαιναν στὸ Μονρεάλε νὰ ἰδῆ τὰ ἀρχαῖα μνημεῖα, παρετήρησε: «Μὰ ἔχω ξαναπάει, μανοῦλα. Τὰ ἔχω ἰδῆ». Ἡ μητέρα της ἀπήντησε ὅτι θὰ κανη

λαθος, διότι δὲν ἔχουν πάει ἄλλη φορὰ ἐκεῖ, ἡ Ἀλεξανδρίνα ἐπέμεινε «Πῶς! Ἔχουμε πάει Θυμᾶμαι τὴν μεγάλη ἐκκλησία μὲ τὸ μεγάλο ἄγαλμα τοῦ ἀνθρώπου, ποὺ ἔχει ὑψωμένα τὰ χέρια του, πάνω στὴ στέγη. Δε θυμᾶσαι ὅτι εἴχαμε πάει μαζὶ μὲ μιὰ κυρία, ποὺ εἶχε κέρατα, καὶ ὅτι συναντήσαμε στὴν πόλι κάτι παπάδες μὲ κόκκινα ράσα,»

Ἡ κυρία Σαμόνα θυμήθηκε τότε ὅτι εἶχε πάει στὸ Μονρεάλε μὲ τὴν πρώτη Ἀλεξανδρίνα, λίγους μῆνες πρὶν πεθάνη καὶ ὅτι πράγματι μία κυρία, ἡ ὁποία εἶχε στὸ μέτωπό της ὑπερσαρκώματα («κέρατα»), τοὺς συνώδευσε κατὰ τὴν ἐπιστροφή τους στὸ Παλέρμο γιὰ νὰ συμβουλευθῆ γιατρό. Ἐπίσης εἶχαν συναντήσει μιὰ ὁμάδα ἱερέων, μὲ κόκκινες λωρίδες στὰ ράσα τους Δεδομένου ὅτι τὸ παιδὶ ἀνεκάλει στὴ μνήμη του προσωπικὲς σκηνές, ἦταν φανερὸ ὅτι δὲν ἐπρόκειτο περὶ ἐπανόδου ἐντυπώσεων, ποὺ εἶχε σχηματίσει σ' αὐτὴ τὴ ζωή, φέρ' εἰπεῖν ἀπὸ φωτογραφίες τῆς περιοχῆς Ἐξ ἄλλου, ἡ κυρία Σαμόνα μετὰ δυσκολίας θυμήθηκε τὸ περιστατικό, μόνον ὅταν τῆς τὸ ἀνέφερε ἡ Ἀλεξανδρίνα, ὥστε ἀποκλείεται νὰ τῆς τὸ εἶχε ἡ ἴδια προηγουμένως ἀφηγηθεῖ.

Ἡ περίπτωσις Σαμόνα συνδυάζει τὴν προδρομικὴ ἀγγελία («θὰ ἐπανέλθω πάλι σὰν μικρὸ βρέφος»), τὴν ἀναδρομικὴ ἀνάμνησι («ἤμουν ἐκεῖ») καὶ τὴν τωρινὴ καταπληκτικὴ ὁμοιότητα, ἐπὶ πλέον τὴν συμπεριφορὰ τῶν δύο κοριτσιῶν

Πρέπει νὰ ληφθῆ ὑπ' ὄψιν τὸ ἰατρικὸ περιβάλλον τῆς οἰκογενείας Σαμόνα, ὡς πρὸς τὴν μείζονα ἐγκυρότητα τῶν ἀφηγήσεων Ὅσο γιὰ τὸ σπάνιο, βέβαια, γεγονὸς τῆς ἐπανόδου μιᾶς παιδικῆς ψυχῆς, ἡ ὁποία προώρως ἀπεδήμησε, ἴσως νὰ τῆς ἐδόθη μία ἀκόμη εὐκαιρία ἀναπτύξεως καὶ στην ἴδια οἰκογένεια, λόγῳ τῆς μεγάλης λύπης τῆς οἰκογενείας της.

Στὸ βιβλίο τοῦ δόκτορος Στήβενσον ἀναφέρονται πολλὲς ἄλλες ἐκπληκτικὲς περιπτώσεις, ἀπὸ τὴν ἀνάλυσιν τῶν ὁποίων ὁ συγγραφεὺς συνάγει τὸ συμπέρασμα ὅτι ἡ ἐπιβίωσις ἀποτελεῖ γεγονός.

Τώρα, ὁ συγγραφεὺς ταξιδεύει στὴν Ἰνδία καὶ τὴν Κευλάνη ἐρευνῶντας περιπτώσεις ἀναμνήσεως περασμένης ζωῆς.

Τί χρησιμότητα ἔχουνε τὰ σπασμένα κλειδιὰ καὶ τὸ σῶμα ποὺ εἶναι σκεπασμένο μὲ στάχτη; Ἔχει θεία γνῶσι καὶ θὰ ἔχη τελικὴ λύτρωσι μόνον ἐκεῖνος, ποὺ ἡ καρδιά του λυώνει ἀπὸ ἀγαθότητα πρὸς ὅλα τὰ ζωντανὰ ὄντα.

Ποιὸς εἶναι λυτρωμένος ἀπὸ τὴν δοκησισοφία; Ἡ πέρδικα κοιμᾶται μὲ τὰ πόδια πρὸς τὰ ἄνω ἀπὸ φόβο μὴν πέση ὁ οὐρανός.

(Ἰνδικὴ σοφία)

Τροφὴ στὴ σκέψη

Ἕνα κερὶ μπορεῖ να δώση ΙΣΗ φλόγα σε ἕνα αλλο δίχως νὰ χαση τιποτε ἀπο τη δική του λαμψι. Μπορεῖ να δωση ΙΣΗ φλογα σε μια σειρα ἀπο αλλα κερια καὶ νὰ ἐξακολουθήση να λαμπη σαν καὶ πρῶτα. Καὶ καθενα ἀπὸ αὐτα τὰ νέα κεριά, που ἀνάφτηκαν ἀπο τὸ ἕνα κερί, μποροῦν ἐπίσης νὰ μεταδώσουν το φῶς σε ἄλλον ὅμιλο καὶ ἐκεῖνα παλι σὲ ἄλλον ὅμιλον ἢ κύκλο.

Ἐαν ηταν δυνατὸν νὰ ἐλέγξουμε το στοιχεῖο τοῦ χρόνου, καθως οἱ κύκλοι θα πολλαπλασιάζωνται, ὅλα τὰ κερια τοῦ κόσμου θὰ μποροῦσε νὰ εχουν ἀναψει διαδοχικὰ ἀπο τη φλογα τοῦ ἑνος πρώτου κεριοῦ. Καὶ ἐκεῖνο ἐξακολουθεῖ νὰ καίη με ἀλιγοστευτη φλογα!

Αὐτο ειναι ἑνας συμβολισμὸς γιὰ τὸ θαῦμα τῆς μεταδοσεως τῆς γνώσεως.

*

Ὁ Χενρυ Βαν Νταυκ ελεγε γιὰ τὶς πνευματικὲς μυστηριακὲς ὀργανώσεις :

«Κανενας δεσμός, κι' ἂς ειναι ὑφασμένος ἀπο μεταξι, ἀσῆμι καὶ χρυσάφι, δεν μπορεῖ νὰ συγκριθῆ μὲ τον δεσμο που ὑφαινουν οἱ ἄυλες ἰδιότητες—καλὴ θέλησις καὶ ἀδελφικὴ ἀγάπη, ἐπανω ἀπο διαφορὲς ἐθνοτητος, θρησκείας, τάξεως και ἐκπαιδεύσεως. Μην ξεχνᾶτε, ἀδελφοί μου, ὀτι ὅσα κατεχετε στον κόσμο θὰ εὑρεθοῦνε τὴν ἡμερα τοῦ θανατου σας νὰ ἀνήκουνε σὲ ἄλλους, ἐνῶ αὐτο που εισθε θα σᾶς ἀνήκει γιὰ πάντα».

Ἡ Ἐλευθερία τοῦ Ἀνθρώπου ἐξαρτᾶται ἀπὸ τὴν ἱκανότητα ἀξιοποιήσεως τῆς μεγαλυτέρας πηγῆς δημιουργικότητος

Η ΜΥΣΤΗΡΙΩΔΗΣ ΕΝΕΡΓΕΙΑ ΤΗΣ ΑΓΑΠΗΣ

Pitirim A. Sorokin

Ρώσσου καθηγητοῦ τῆς κοινωνιολογίας στὸ Πανεπιστήμιο Χάρβαρτ

ΚΑΤΑ τὶς τελευταῖες δεκαετίες ἡ ἐπιστήμη διάνοιξε νέους τομεῖς ἐρευνῶν. Ὁ ὑπατομικὸς κόσμος καὶ ἡ ἀτομικὴ ἐνέργεια εἶναι πλέον στὴν ὑπηρεσία τοῦ ἀνθρώπου. Ἀπομένει ὅμως πάντοτε πρὸς ἐξερεύνησιν ὁ μυστηριώδης κόσμος τῆς ἀλτρουιστικῆς ἀγάπης. Ἡ ἐπιστημονικὴ μελέτη τοῦ φαινομένου αὐτοῦ, ἂν καὶ εἶναι τώρα στὴν παιδική της περίοδο, θὰ ἀποτελέση στὸ μέλλον τὴν πλέον ἐνδιαφέρουσα περιοχὴ ἐρεύνης.

Πρὶν ἀπὸ τὸν πρῶτο Παγκόσμιο Πόλεμο ἡ ἐπιστήμη ἀπέφευγε γενικὰ τὸ θέμα. Τὰ φαινόμενα τῆς ἀλτρουιστικῆς ἀγάπης ἐθεωροῦντο ἀνήκοντα στὴν θρησκεία καὶ τὴν ἠθικὴ μᾶλλον, παρὰ στὴν ἐπιστήμη. Ἐθεωροῦντο ὡραῖα θέματα γιὰ κηρύγματα, ἀλλὰ ὄχι γιὰ ἔρευνα καὶ διδασκαλία. Μετὰ τὸν πολεμικὸν ὄλεθρο ἄρχισε ἡ ἐπιστημονικὴ μελέτη τῆς ἀνιδιοτελοῦς ἀγάπης. Ἄρχισε ἐπίσης βασικὴ ἀναθεώρησις πολλῶν θεωριῶν, νομιζομένων ἐπιστημονικῶν ἕως τότε, ἰδιαίτερα ἐκείνων που ἠσχολοῦντο με τὶς αἰτίες καὶ τὰ μέσα ἀποτροπῆς πολέμων, ἐπαναστάσεων, καὶ τοῦ ἐγκλήματος.

Μεταξὺ τῶν ἄλλων, αὐτὴ ἡ ἀναθεώρησις κατέδειξε ὅτι ὅλαι αἱ παλαιᾶς μόδας ὁδηγίαι γιὰ τὴν ἐξουδετέρωσι αὐτῶν τῶν νοσημάτων τῆς ἀνθρωπότητος δὲν μποροῦν νὰ ἐπιτελέσουν τὸν προορισμό τους, χωρὶς ἐνίσχυσι τῆς ἐνεργείας τῆς ἀνιδιοτελοῦς ἀγάπης. Πρόκειται γιὰ ἕνα συμπέρασμα, πού ἔχει ἐφαρμογὴ ἐξ ἴσου σ' ὅλες τὶς μεθόδους ἀποτροπῆς συγκρούσεων μὲ μέσα εἴτε καθαρῶς πολιτικά, μορφωτικά, ψευδοθρησκευτικά, οἰκονομικά, εἴτε με στρατιωτικὰ μέσα. Ἐπι παραδείγματι, δυνατὸν νὰ μᾶς ἀρέση ἡ σκέψις ὅτι ἐὰν αὔριο γίνουν δημοκρατικαὶ ὅλαι αἱ κυβερνήσεις τοῦ κοσμου, θὰ καταλήξη νὰ ἔχωμε διαρκῆ εἰρήνη καὶ γαλήνια ἀνεγ-

Ἀπὸ τὸ Main Currents in modern thought, N. Ὑόρκη

κληματιστη κοινωνικὴ τάξι. Καὶ ὅμως μια προσεκτικὴ μελέτη συγκριτικῆς ἐγκληματολογίας περὶ τῶν 967 πολέμων καὶ 1629 ἐσωτερικῶν ταραχῶν στὴν ἱστορια τῆς Ἑλλάδος, τῆς Ρώμης καὶ τῶν Δυτικῶν χωρῶν ἀπὸ τοῦ 600 π.Χ. μέχρι τῆς παρούσης ἐποχῆς καταδεικνύει ὅτι αἱ δημοκρατίαι δὲν ὑπῆρξαν λιγώτερο πολεμοχαρεῖς, ταραχοποιοὶ καὶ μολυσμένες μ' ἐγκληματικότητα ἀπο τοὺς ὁλοκληρωτισμούς.

Το ἴδιο ἰσχύει καὶ γιὰ τὴν ἐκπαίδευσ., η ὁποία ἐπίσης ἐμφανίζεται σὰν πανάκεια κατὰ τῶν διεθνῶν πολέμων, εμφυλίων ρήξεων καὶ τῶν ἐγκλημάτων. Ἀπὸ τοῦ δεκάτου αἰῶνος μέχρι τῆς δικῆς μας ἐποχῆς ἡ ἐκπαίδευσις ἔκαμε πελώριους διασκελισμους πρὸς τὰ ἐμπρός. Ηὐξήθη σημαντικὰ ὁ ἀριθμὸς τῶν σχολείων, τῶν ἐγγραμμάτων πολιτῶν καὶ τῶν ἐπιστημονικῶν ἀνακαλυψεων. Ὡστόσο, δὲν ἐμειώθη ὁ ἀριθμος καὶ ἡ φονικότης τῶν πολέμων, τῶν αἱματηρῶν ἐπαναστάσεων καὶ τῶν σοβαρῶν ἐγκλημάτων. Τοὐναντίον, στὸν πιὸ ἐπιστημονικὸν καὶ πιὸ ἐκπαιδευμένον εἰκοστον αἰῶνα μας, ἔφθασαν σὲ ἀσύγκριτα ὕψη καὶ ἔκαμαν τὸν αἰῶνα μας τὸν αἱματηρότερον τῶν περασμένων 25 αἰώνων τῆς Ἑλληνο—Ρωμαικῆς καὶ Δυτικῆς ἱστορίας.

Ουτε καὶ ἡ τρομακτικὴ πρόοδος τῆς γνώσεως καὶ ἐξοικειώσεως ὅλων τῶν μορφῶν τῆς φυσικῆς ἐνεργείας ἔδωσε στὸν ἄνθρωπο διαρκῆ εἰρήνη. Μᾶλλον τοῦ ἐπηύξησε τις δυνατότητες ἀφανισμοῦ.

Οὔτε καὶ ἡ ἀβαθής—ἡ καθαρῶς λογοκοπικὴ καὶ τελετουργική—θρησκεία μπορεῖ νὰ βοηθήση πολὺ σ' αυτον τὸν σκοπό, ἐφόσον μιὰ τέτοια «εὔκολη» θρησκεία δὲν συμπληρώνεται ἀπὸ πράξεις ἀνιδιοτελοῦς ἀγάπης. Ὁ Ἰησοῦς, ὁ ἅγ. Ἰάκωβος καὶ ὁ ἅγ. Παῦλος πολὺ σωστὰ ἐτόνισαν ὅτι «πίστις χωρὶς ἔργα εἶναι νεκρὰ» καὶ ὅτι «στὸν Ἰησοῦ δεν ἐκτιμᾶται ἡ περιτομὴ ἢ ἡ μὴ περιτομή, ἀλλὰ μόνον ἡ πίστις συνοδευομένη ἀπὸ ἔργα ἀγάπης». Φυσικά, ἐπειδὴ ἡ συστηματικὴ ἐφαρμογὴ τῶν ἐντολῶν τῆς ἀγάπης εἶναι πολὺ περισσότερο δύσκολη παρὰ ἡ ἁπλῆ «λογοκοπική—τελετουργική» δήλωσις πίστεως, οἱ ἀληθινὰ θρῆσκοι, ἐκεῖνοι ποὺ ἐφαρμόζουνε στὴν πρᾶξι τὰς ἠθικὰς ἐντολάς, ἀποτελοῦσαν πάντοτε ἀσήμαντη μειοψηφία κάθε θρησκευτικοῦ σώματος. Μέσα στὰ ἑκατομμύρια τῶν Χριστιανῶν εἶναι ἐλάχιστοι ἐκεῖνοι ποὺ θέτουν τακτικὰ σ' ἐφαρμογὴ την ἐπὶ τοῦ Ὄρους Ὁμιλία, ὅπως τὰς ἐντολὰς «ἀγαπᾶτε τοὺς ἐχθρούς σας, πράττετε καλὰ σ' ἐκείνους ποὺ σᾶς μισοῦν» ἢ «ἐὰν κάποιος σᾶς κτυπήση στὴν δεξιὰ παρειά, στρέψατε καὶ τὴν ἀριστερά». Τὸ ἴδιο ἰσχύει καὶ γιὰ τὰ πολυάριθμα ἑκατομμύρια ὀπαδῶν τῶν ἄλλων θρησκειῶν. Τὸ βαθὺ αὐτὸ χάσμα μεταξὺ εὐγενῶν κηρυγμάτων καὶ ἀγενῶν πράξεων ἐξηγεῖ τὰ μέτρια ἀποτελέσματα τῶν θρησκειῶν ὅσον ἀφορᾶ τὴν πρόληψι τοῦ πολέμου. Τὸ χάσμα αὐτὸ φαίνεται νὰ ἐβάθυνε περισσότερο κατὰ τὶς ὀλίγες τελευταιες ἑκατονταετίες, ὥστε αἱ λογοκοπικαὶ θρησκεῖαι ἔχουνε ἐλαχιστη δυνατότητα νὰ ἐπιτελέσουνε στὸ μέλλον τὸν προορισμό των.

Τέλος, το ἴδιο μπορεῖ νὰ λεχθῆ καὶ για τὶς ἄλλες «μαγικες» μεθόδους ἐξουδετερώσεως τῶν φονικῶν κοινωνικῶν συγκρούσεων. Οὔτε ἡ ἐγκατάστασις Κομμουνιστικῆς ἢ Σοσιαλιστικῆς ἢ Καπιταλιστικῆς οἰκονομίας μπορεῖ νὰ φέρη αὐτὸ το ἀποτέλεσμα, διότι καμμιὰ ἀπο τὶς ἱστορικὲς κοινωνίες μὲ τέτοιου τύπου οἰκονομία δὲν ἦταν λυτρωμένη ἀπὸ τὸν πόλεμο. Οὔτε ἀκόμη εἶναι δυνατὸν νὰ στηριχθοῦν ἐλπίδες γιὰ

τὴν ἐγκατάστασι διαρκοῦς εἰρήνης —διαρκοῦς καὶ ἐσωτερικῆς—στὰ μέσα «μαζικῆς ἀντεκδικήσεως» με πυρηνικὰ ἢ ἄλλα «τελειωτικὰ» μέσα πολέμου. Ἐφηρμόσθη ἐπι χιλιετίες ἡ πολιτικὴ τῆς «εἰρήνης διὰ τῆς ἰσχύος» καὶ δὲν ἔδωσε στὴν ἀνθρωπότητα οὔτε μετρίας διαρκείας εἰρηνικὰς περιόδους. Ἡ μελέτη τῆς ἱστορίας μᾶς δείχνει ὅτι κατὰ μέσον ὅσον συνέβαινε πόλεμος κάθε δύο ἕως τέσσαρα χρόνια στην Ἑλληνο—Ρωμαικὴ καὶ Εὐρω—Ἀμερικανικὴ ἱστορία, ἐνῶ κάθε πεντε ἕως δεκαεπτὰ χρόνια συνέβαινα καὶ σοβαρὲς ἐμφύλιες συγκρούσεις. Ἡ ἴδια μελέτη δειχνει ὅτι κάθε φορὰ ποὺ ἀνεκαλύπτετο ἕνα πιο φονικὸ μέσον πολέμου, δὲν ἔτεινε ν' αὐξηθῆ μόνον ἡ καταστροφικοτης τῶν πολέμων καὶ ἐπαναστάσεων, ἀλλὰ και ἡ συχνότης των.

Συνοψίζουμε: Τὸ ἀλησμόνητο μάθημα τῶν καταστροφῶν του αἰῶνος αὐτοῦ μᾶς δείχνει πειστικὰ ὅτι δίχως ηὐξημένη «παραγωγη, συσσώρευσι καὶ κυκλοφορία» τῆς ἐνεργείας ἀνιδιοτελοῦς ἀγάπης, κανενα ἀπο τὰ ἄλλα μέσα δὲν μπορεῖ νὰ προλάβη τοὺς μέλλοντας πολέμους αὐτοκτονίας, οὔτε νὰ ἐγκαθιδρύση ἁρμονικὴ τάξι στὸ ἀνθρώπινο σύμπαν. Αἱ μυστηριώδεις δυνάμεις τῆς ἱστορίας φαίνεται νὰ τάσσουν στὸν ἄνθρωπο ἕνα τελεσίγραφο: ἢ θὰ ἀπολεσθῆς ἀπὸ τὰ ἴδια τὰ χέρια σου ἢ θὰ ἀνέλθης σὲ ὑψηλότερο ἠθικὸ ἐπίπεδο μὲ τὴν χάριτα τῆς δημιουργικῆς ἀγάπης. Αὐτὴ ἡ κατάστασις ἐξηγεῖ τὸ πῶς ἄρχισε ἤδη μιὰ σοβαρὴ μελέτη αὐτῆς τῆς ἐνεργείας καὶ γιατὶ θὰ καταστῆ ὁ πλέον ἐνδιαφέρων τομεὺς μελέτης στὸ μέλλον.

«ΟΛΑ αὐτὰ μπορεῖ νὰ εἶναι σωστά», μοῦ λένε συνήθως οἱ σκεπτικισταὶ φίλοι μου, «ἀλλὰ ποῦ εἶναι αἱ ἀποδείξεις περὶ τῆς δυνάμεως τῆς ἐνεργείας τῆς ἀγάπης; Καὶ ἐὰν ὑπάρχουνε πραγματικά, πῶς μποροῦμε ν' αὐξήσουμε τὴν παραγωγή της, τὴν συσσώρευσι καὶ τὴν κυκλοφορία της στὸν ἀνθρώπινο κόσμο;». Ἡ ἀπάντησίς μου στὸ δύσκολο τοῦτο ἐρώτημα εἶναι ἡ ἀκόλουθος: Ἡ ὑπάρχουσα γνῶσις μας περὶ αὐτῆς τῆς ἐνεργείας εἶναι, σχεδόν, ἀμελητέα. Ἡ γνῶσις μας περὶ τῆς παραγωγῆς της καὶ τῆς χρησιμοποιήσεώς της, περισσότερο ἀσθενεστέρα. Μολαταῦτα, ἡ μικρότατη αὐτὴ γνῶσις μας ἐγγυᾶται ἀρκετὰ τὴν ὑπόθεσιν ὅτι αὐτὴ ἡ «χαρις τῆς ἀγάπης» εἶναι μία ἀπὸ τις τρεῖς ὑψηλότερες γνωστὲς στὸν ἄνθρωπο δυνάμεις ἐνεργείας (μαζὶ με τὴν ἀλήθεια και το κάλλος).

Πρόκειται περὶ ἐνεργείας ἢ δυνάμεως διαφορετικῆς ἀπὸ ὅ,τι στὴν φυσικὴ ἀποκαλοῦμε «δύναμιν», «ἔργον», «ἰσχὺν» ἢ «ἐνέργειαν». Αἱ ἰδιότητές της εἶναι ποιοτικαὶ μᾶλλον, παρὰ ποσοτικαι. Καὶ ἐπι πλέον, δὲν ἔχουμε μονάδα γιὰ τὸ μέτρημά της. Μποροῦμε μόνον νὰ τὴν διακρίνουμε ὅταν (α) ἡ ἔντασις, (β) ἡ ἔκτασις, (γ) ἡ ἁγνότης, (δ) ἡ διάρκεια, καὶ (ε) ἡ ἐπάρκεια εἶναι «αἰσθητῶς μεγαλύτερη ἢ μικρότερη». Ἐὰν αὐτὰ τα στοιχεῖα (α, β, γ, δ, ε) κληθοῦν «διαστάσεις τῆς ἀγάπης», θὰ εἶναι αὐτὲς αἱ διαστάσεις διαφορετικὲς ἀπὸ τις διαστάσεις τῆς «δυνάμεως» ἢ «ἐνεργείας» στὴν φυσική, ποὺ ἐκφράζονται με τοὺς τύπους MLT^2 καὶ ML^2T^2 Δεν γνωρίζουμε, ἐπίσης, ἐὰν ὁ νόμος τῆς συντηρήσεως τῆς ἐνεργείας καὶ τῶν ἄλλων ἀρχῶν τῆς φυσικῆς ἐφαρμόζεται καὶ στὴν ἐνέργεια τῆς ἀγάπης. Ὁ ὅρος «ἐνέργεια» ἐδῶ χρησιμοποιεῖται στὴν γενική του σημασία, σὰν «ἱκανότητα παραγωγῆς δράσεως ἢ ἀποτελέσματος».

Αὐτὴ ἡ ἐνέργεια λειτουργεῖ μεσα στὶς ἀνθρώπινες ὑπάρξεις παράγον-

τὰς τὶς διάφορες καὶ πολύπλοκες ἐμπειρίες, ποὺ τὶς καλοῦμε ἐμπάθεια, συμπάθεια, καλωσύνη, συμπόνια, θαυμασμό, προθυμία, σεβασμό, στοργή, φιλία καὶ ἀγάπη. Καὶ ἐπὶ τοῦ κοινωνικοῦ πεδίου ἐκδηλώνεται σ' ὅλες τὶς πράξεις μεταξὺ δύο ἢ περισσοτέρων ἀτόμων ποὺ συμμερίζονται ἢ βοηθοῦν ὡρισμένες βλέψεις. Ὅλαι αἱ σχέσεις μπορεῖ νὰ θεωρηθοῦν ὡς «λειτουργίαι» τῆς ἀγάπης—ἐνεργείας σε διάφορους βαθμοὺς ἀγνότητος, ἐντάσεως, διαρκείας καὶ ἐπαρκείας.

Ἀπὸ δυναμικῆς ἀπόψεως ἡ ἐνέργεια τῆς ἀγάπης εἶναι τρομερὴ—δημιουργικὴ καὶ ψυχαγωγικὴ—δύναμις. Ὅταν γνωσθῆ καλύτερα, ἐφαρμοσθῆ μὲ σεβασμὸ καὶ εὐφυΐα, θὰ μπορέση νὰ βοηθήση οὐσιαστικὰ στὴν ἀπελευθέρωσι τοῦ ἀνθρωπίνου γένους ἀπὸ τὰ βαρύτερα νοσήματά του: πόλεμο, ἔγκλημα, ἀθλιότητα, κατάρα.

Τὶς τελευταῖες δεκαετίες ἡ βιολογία, ἡ κοινωνιολογία καὶ ἄλλοι κλάδοι τῆς ἐπιστήμης συνέτειναν σταθερὰ πρὸς αὐτὴ τὴν ἄποψι. Τὰ ὑπάρχοντα ἤδη τεκμήρια μᾶς δείχνουν, πρῶτον, ὅτι ἡ ἐνέργεια τῆς ἀγάπης εἶναι ἀπαραίτητη γιὰ τὴν ἀναπαραγωγή, συνέχεια καὶ ἀνάπτυξι τῶν μορφῶν, τὴν ἐπιβίωσι καὶ πολλαπλασιασμὸ τῶν εἰδῶν, τὴν διατήρησι τῆς ὑγείας καὶ ἀκεραιότητος εἰδικὰ τῶν ἀνθρωπίνων ὄντων. Δηλαδὴ ἡ σύγχρονη βιολογία μᾶς διδάσκει ὅτι χωρὶς ἕνα ἐλάχιστο συνεργασίας καὶ ἀμοιβαίας βοηθείας μεταξὺ γονέων καὶ ἀπογόνων οὔτε ὁ πολλαπλασιασμὸς οὔτε ἡ ἐπιβίωσις μονοκυττάρων ἢ πολυκυττάρων ὀργανισμῶν εἶναι δυνατός. Τοῦτο ἰδιαιτέρως ἰσχύει προκειμένου περὶ ἀνθρωπίνων ὄντων. Τὸ ἀρτιγέννητο βρέφος θὰ πεθάνη ἀσφαλῶς ἐὰν δὲν βοηθηθῆ κατὰ τὰ βρεφικά του ἔτη. Εἶναι ὅσο γι' αὐτὸ τὸ ζωτικὸ ζήτημα φανερὸς ὁ ἀποφασιστικὸς ρόλος τῆς ἑτεροφύλου ἀγάπης στὴν παραγωγὴ καὶ ἀνάπτυξι κανονικῶν ἀνθρωπίνων ὄντων, μὲ τὶς «λειτουργίες» τῆς ἀγάπης—ἐνεργείας.

Ἀκόμη καὶ τὸ φαινόμενον τῆς αὐτοκτονίας μὲ τὸν τρόπο του ἀποκαλύπτει αὐτὲς τὶς «λειτουργίες». Ὁ κύριος παράγων τῆς «ἐγωιστικῆς» αὐτοκτονίας εἶναι ἡ πλήρης μοναξιὰ τοῦ θύματος, ἰδίως ὅταν προκαλεῖται ἀπὸ αἰφνίδια ρῆξι τῶν κοινωνικῶν του δεσμῶν. Ἐκεῖνοι ποὺ δὲν ἀγαποῦνται ἀπὸ κανέναν καὶ δὲν ἀγαποῦν κανέναν εἶναι οἱ πρῶτοι ὑποψήφιοι τοῦ θανάτου. Ἑπομένως, τὸ καλύτερο προληπτικὸ εἶναι ἡ διάρρηξις τῆς φυλακίσεως μέσα στὸ κελλὶ τοῦ ἑαυτοῦ ἑνὸς ἀνθρώπου μὲ τὸ νὰ ἀγαπᾶ καὶ ν' ἀγαπᾶται ἀπὸ ἄλλους.

Ἡ θεραπευτικὴ δύναμις τῆς ἀγάπης ἐκδηλώνεται καὶ κατὰ πολλοὺς ἄλλους τρόπους. Ἡ σημερινὴ ψυχοσωματικὴ ἰατρικὴ μᾶς πληροφορεῖ ὅτι ὁ συνδυασμὸς πάρα πολὺ λίγης ἀγάπης μὲ πάρα πολὺ μῖσος σ' ἕνα ἄτομον εἶναι εὐρύτατα ὑπεύθυνος γιὰ πολλὲς ἀσθένειες καρδιακές, ἀναπνευστικές, γαστρεντερικές, ἐνδοκρινολογικές, οὐρογεννητικὲς καὶ δερματικές, ἐπὶ πλέον δὲ γιὰ μερικὲς μορφὲς ἐπιληψίας καὶ κεφαλόπονους. Ἕνας μεγάλος χειρουργός, ὁ Τζὼν Χάντερ, ὑποφέροντας ἀπὸ τὴν καρδιά του, συνόψισε τὴν κατάστασί του μὲ αὐτὰ τὰ λόγια: «Ἡ ζωή μου εἶναι στὸ ἔλεος τοῦ τοῦ πρώτου τυχόντος παληανθρώπου, ὁ ὁποῖος μπορεῖ νὰ μὲ ἐξοργίση».

Πόσο ἐπιδρᾶ στὴν γρήγορη κατάπτωσι τῆς ὑγείας τῶν βρεφῶν ὅταν στερηθοῦν τὴν ζεστὴ μητρικὴ φροντίδα κατεδείχθη ἀπὸ τὴν κινηματογραφημένη μελέτη τῶν συμβάντων σ' ἕνα ἄριστο βρεφοκομεῖο ἐκθέτων τῆς Νέας Ὑόρκης. Τρεῖς

μῆνες μετὰ τὸν χωρισμό τους ἀπὸ τὴν μητέρα τους, τὰ ἔκθετα ἄρχισαν νὰ χάνουν τὴν ὄρεξί τους καὶ τὸν ὕπνο τους καὶ ἔγιναν κλαψάρικα, ζαρωμένα καὶ τρέμοντα. Μετὰ δύο μῆνες ἀκόμη ἡ κατάστασίς τους ἐχειροτέρεψε. Τὸν πρῶτο χρόνο πέθαναν εἴκοσι—επτά, τὸν δεύτερο ἄλλα ἑπτά. Μόνον εικοσι—ἕνα ἐπέζησαν καὶ ἦταν τόσο χαλασμένα, ποὺ θὰ μποροῦσε νὰ καταταχθοῦν στὴν κατηγορία τῶν ἠλιθίων. Καὶ ὅμως εἶχαν ὅλες τὶς περιποιήσεις καὶ δὲν τοὺς ἔλειψε τίποτε, ἐκτὸς ἀπὸ τὴν μητέρα τους. Ἀλλὰ ἀκριβῶς ἡ ἔλλειψις τῆς γνησίας ἀγάπης ἔκαμε ὅλες τὶς ἄλλες ἐξαιρετικὲς συνθῆκες ἀνεπαρκεῖς γιὰ τὴν ἐπιβίωσι καὶ κανονικὴ ἀνάπτυξι τῶν ἐκθέτων.

Ἡ χάρις τῆς ἀγάπης —σε ἀμφότερες τὶς μορφὲς τοῦ νὰ ἀγαπᾷ κανεὶς καὶ νὰ ἀγαπᾶται—εἶναι ἀναγκαία ὄχι μόνον γιὰ τὴν ἐπιβίωσι καὶ φυσικὴ ἀνάπτυξι τῶν παιδιῶν, ἀλλὰ ἐπίσης καὶ γιὰ τὴν πνευματικὴ καὶ ἠθικὴ τους ἐξέλιξι σὲ καλοὺς πολίτες. Τώρα γνωρίζουμε πολὺ καλὰ ὅτι ὁ ὄγκος τῆς νεανικῆς ἐγκληματικότητος καὶ τοῦ ψυχονευρωτισμοῦ προέρχεται κυρίως ἀπὸ τὶς τάξεις ἐκείνων τῶν ἀτόμων, ποὺ κατὰ τὴν παιδική τους ἡλικία ἐστερήθησαν τῆς ἀγάπης μέσα στὴν οἰκογένειά τους καὶ στὴν γειτονική τους. Ἐξ ἄλλου, στοὺς Μενονίτας Ἀναβαπτιστάς, τοὺς Μορμόνους καὶ τοὺς Κουάκερους τῶν Ἡνωμ. Πολιτειῶν σημειοῦται μηδὲν ἢ χαμηλότατος ἀριθμὸς ἐγκληματιῶν, ψυχασθενῶν, ἀλκοολικῶν, σεξουαλικῶν καὶ ἀτόμων ἐλευθερίων ἠθῶν. Ὁ κύριος λόγος εἶναι ὅτι οἱ αὐτὲς τὶς ἀδελφικὲς κοινότητες δὲν περιορίζονται στὸ κήρυγμα τῆς ἀγάπης, ἀλλὰ τὴν ἐφαρμόζουν καὶ ὄχι μόνον μεταξὺ τῶν μελῶν κάθε οἰκογενείας, ἀλλὰ ἐπίσης πρὸς τὰ μέλη ὁλόκληρης τῆς κοινότητος, τὴν στρέφουν δὲ καὶ πρὸς ὅλα τὰ μέλη τῆς ἀνθρώπινης φυλῆς.

Ἡ θεραπευτικὴ δύναμις τῆς ἀγάπης τονίζεται ἐπίσης ἀπὸ τὶς πρόσφατες ψυχιατρικὲς ἔρευνες. Ἔχει καταδειχθῆ ὅτι γιὰ τὴν θεραπεία τῶν διανοητικῶν διαταραχῶν τὸ πιὸ σπουδαῖο μέσον δὲν εἶναι τόσο ἡ εἰδικὴ τεχνικὴ τῶν διαφόρων σχολῶν ψυχιατρικῆς, ὅσο ἡ ἀποκατάστασις σχέσεως ἐμπιστοσύνης καὶ συμπαθείας τοῦ ἀσθενοῦς πρὸς τὸν θεραπευτή, καθὼς καὶ ἡ τοποθέτησις τοῦ ἀσθενοῦς σὲ κλῖμα ἀπηλλαγμένο ἀπὸ ἐχθρότητα καὶ ὀρῆξι. Τοῦτο ἴσως ἐξηγεῖ τὸ «θαῦμα» τῆς θεραπείας μεγάλου ἀριθμοῦ ἀσθενῶν ἀπὸ τοὺς ἁγίους ἀποστόλους τῆς ἀνιδιοτελοῦς ἀγάπης.

Ἡ ἀγάπη —ἐνέργεια πέραν τοῦ ὅτι εἶναι ἱκανὴ νὰ θεραπεύῃ φυσικές, νοητικὲς καὶ ἠθικὲς ἀσθένειες, συντελεῖ ἐπίσης εἰς τὴν παράτασι τῆς ζωῆς. Τυπικὸ παράδειγμα ἡ μακροβιότης 4500 Χριστιανῶν ἁγίων, τῶν ὁποίων ἐμελετήθη ἡ ζωή. Οἱ ἅγιοι αὐτοὶ ἔζησαν ἀπὸ τοῦ πρώτου μέχρι τοῦ δεκάτου - ὀγδόου αἰῶνος, ὅταν ὁ μέσος ὅρος ζωῆς ἦταν πολὺ βραχύτερος ἀπὸ τὸν σημερινόν. Ἐπὶ πλέον ἔζησαν ὑπὸ συνθῆκες ἀνθυγιεινὲς ἐν συγκρίσει μὲ τὰ σημερινὰ κριτήρια. Οἱ πλεῖστοι ἦσαν ἀσκηταὶ καὶ ἐστεροῦσαν τὸ σῶμα τους ἀπὸ τὴν ἱκανοποίησι ζωτικῶν ἀναγκῶν. Παρ' ὅλ' αὐτά, ἡ μακροβιότης των ἦταν ἴση τουλάχιστον πρὸς τὸ σημερινὸ ἀμερικανικὸν ἐπίπεδον. Ἀσθενὴ καὶ ἁγνὴ ἀγάπη τῶν ἁγίων πρὸς τὸν Θεὸ καὶ τοὺς πλησίον φαίνεται νὰ συνέβαλε αἰσθητὰ σ' αὐτὴν τὴν μακροβιότητα.

Τὸ πόρισμα αὐτὸ ἐπιβεβαιώνεται καὶ ἀρνητικά, ἀπὸ τὸν συντελεστὴ τοῦ μίσους καὶ ἐχθρότητος στὴν

βραχυβιότητα, σύμφωνα μὲ πολλὲς μελέτες.

Ὅλα τὰ ὑπάρχοντα τεκμήρια εἶναι λίαν πειστικὰ γιὰ τὴν ὑψηλὴ εὐεργετικὴ συμβολὴ τῆς ἐνεργείας τῆς ἀγάπης στὴν ἀνθρώπινη ζωή. Στὴν ἐξέλιξι τῶν εἰδῶν καὶ τὴν συμπεριφορὰ τῶν ζώντων, περιλαμβανομένου τοῦ ἀνθρώπου καὶ τῆς κοινωνικῆς ζωῆς του, ἔχει ἐπίσης ἀναγνωρισθῆ ἀπὸ τὴν ἐπιστήμη ὁ ρόλος τῆς ἀμοιβαίας βοηθείας, συνεργασίας καὶ ἄλλων μορφῶν τῆς ἐνεργείας τῆς ἀγάπης, τουλάχιστον ἐξ ἴσου σημαντικὸς ὅσον ὁ ρόλος τοῦ ἀγῶνος τῆς ὑπάρξεως, ὁ ὁποῖος ἐθεωρεῖτο κατὰ τὶς τελευταῖες δεκαετίες ὡς ὁ μοναδικὸς παράγων τῆς ἐξελίξεως τῆς ζωῆς καὶ τῆς πορείας τῆς ἀνθρώπινης ἱστορίας.

ΠΑΡΑΛΛΗΛΑ πρὸς αὐτὲς τὶς βιολογικὲς λειτουργίες ἡ ἐνέργεια τῆς ἀγάπης ὑπηρετεῖ καὶ κατὰ πολλοὺς ἄλλους τρόπους τὸ ἀνθρώπινο γένος. Εἶναι ὁ καλύτερος «κατασβέστης» τῆς ἀνθρώπινης ἐχθρότητος καὶ ἀντιθέσεως. Πρὸς πειραματισμόν, ἐλάβαμε πέντε ζεύγη φοιτητῶν μὲ ἰσχυρὴ ἀμοιβαία ἀντιπάθεια μεταξὺ τῶν συντρόφων κάθε ζεύγους. Ἐπεδιώξαμε νὰ μεταβάλλωμε μέσα σὲ τρεῖς μῆνες καὶ μὲ τὴν τεχνικὴ τῶν «καλῶν πράξεων» τὴν ἄφιλη συμπεριφορά των σὲ φιλική. Ἐπείσαμε ἕνα μέλος κάθε ζεύγους ν' ἀρχίση νὰ προσφέρη στὸν ἄλλον μικρὰ δείγματα φιλίας, ὅπως μιὰ πρόσκλησι σὲ γεῦμα, σὲ θέαμα, σὲ χορὸ ἢ μια προσφορὰ βοηθείας σὲ οἰκιακὴ ἐργασία κ.ο.κ. Στὴν ἀρχὴ αὐτὲς αἱ πράξεις καλωσύνης ἐξετελοῦντο δίχως ἐνθουσιασμὸ ἀπὸ τὸ ἕνα μέρος καὶ συχνὰ ἀπερρίπτοντο ἀπὸ τὸ ἄλλο. Ἐπαναλαμβανόμενες, ὅμως, ἐπέτυχαν νὰ μαλακώσουν τὴν ἐχθρότητα καὶ ἀκόμη νὰ τὴν μετατρέψουν σὲ ζεστὴ φιλία στὰ τέσσαρα ζεύγη, μὲ «ἀδιαφορία» δὲ στὸ πέμπτον. Ὅμοια πειράματα στὸ Ψυχοπαθητικὸν Νοσοκομεῖον Βοστώνης μεταξὺ ἀντιπαθῶν νοσοκόμων καὶ ἀσθενῶν ἔδωσαν ὅμοια ἀποτελέσματα.

Ἕνα ἄλλο πείραμα γιὰ τὸ παλαιὸ ἀξίωμα «ἡ ἀγάπη γεννᾶ ἀγάπη καὶ τὸ μῖσος ἐκτρέφει μῖσος», μὲ δύο πειραματικοὺς ὁμίλους φοιτητῶν καὶ ἀσθενῶν ἑνὸς νευρολογικοῦ ἱδρύματος, ἔδειξε ὅτι ἡ φιλικὴ προσέγγισις τῶν μελῶν τοῦ ἑνὸς ὁμίλου πρὸς τὰ μέλη τοῦ ἄλλου ἀπέδωσε φιλικὰ ἀποτελέσματα κατὰ 65—80 ο/ο, ἐνῶ ἡ ἐπιθετικὴ προσέγγισις ἔδωσε ἀποτελέσματα ἐπιθετικὰ 100 ο/ο.

Ἄλλη ἔρευνα ἀνάμεσα σὲ 500 φοιτητὰς γιὰ τὸν «καλύτερο φίλο» καὶ τὸν «χειρότερο ἐχθρό» τους ἀπέδειξε ὅτι σὲ ὅλες σχεδὸν τὶς περιπτώσεις ἡ ἀρίστη φιλία ἄρχισε μὲ κάποια φιλικὴ ἐκδήλωσι, ἐνῶ ἡ χειρίστη ἐχθρότης ἄρχισε μὲ κάποια ἐπιθετικὴ πρᾶξι ἀπὸ μέρους ἑνὸς μέλους τοῦ ζεύγους.

Ἱστορικὴ ἀπόδειξις περὶ τῆς δυνάμεως τῆς ἀγάπης νὰ δαμάση τὸν πόλεμο καὶ τὴν σύγκρουσι περιέχεται στὴν πολιτικὴ τοῦ Αὐτοκράτορος Ἀσόκα (264—226 π.Χ.). Τρομαγμένος ἀπὸ τὸ «βδέλυγμα τῆς ἐρημώσεως», ποὺ εἶχαν ἐξαπλώσει οἱ νικηφόροι του πόλεμοι, ὁ Ἀσόκα, ὑπὸ τὴν ἐπήρεια τοῦ Βουδδισμοῦ, κατὰ τὸ δεύτερο ἥμισυ τῆς ζωῆς του ἀντικατέστησε τὴν πολεμική του τακτικὴ μὲ εἰρήνη, φιλία καὶ καλυτέρευσι τῶν οἰκονομικῶν, πνευματικῶν καὶ ἠθικῶν συνθηκῶν τοῦ δικοῦ του λαοῦ, ὅσο καὶ τῶν γειτονικῶν κρατῶν. Μὲ τὴν μέθοδο «ἡ ἀγάπη γεννᾶ ἀγάπη» μπόρεσε νὰ ἐξασφαλίση εἰρήνη ἐπὶ εἴκοσι—δύο χρόνια. Δοθέντος ὅτι τόσο μακρὰ περίοδος εἰρήνης συνέβη μόνον τρεῖς φορὲς σὲ ὅλη τὴν ἱστορία τῆς Ἑλ-

λάδος, τῆς Ρώμης καὶ δεκατριῶν Εὐρωπαικῶν χωρῶν, μπορροῦμε να δεχθοῦμε τὸ ἐπίτευγμα τοῦ Ἀσόκα σὰν ἀπόδειξι τοῦ ὅτι ἡ πολιτικὴ τῆς πραγματικῆς φιλίας μπορεῖ νὰ ἐξασφαλίσῃ βιώσιμη εἰρήνη πιὸ σίγουρα ἀπο τὴν πολιτικὴ τοῦ μίσους καὶ τῆς ἐπιθέσεως, ποὺ δυστυχῶς ἐξακολουθεῖ νὰ ἐφαρμόζεται ἀπὸ τις κυβερνήσεις τοῦ καιροῦ μας.

Γενικά, ἡ εἰρηνοποιος δύναμις τῆς ἀγαπης φαίνεται νὰ εἶναι ὁ κύριος σκοπὸς τοῦ τερματισμοῦ τῶν μακροχρονίων καὶ θανάσιμα ἐπικινδύνων καταστροφῶν στὴ ζωὴ τῶν ἐθνῶν. Συστηματικὴ μελέτη αὐτῶν τῶν καταστροφῶν εἰς τὴν ἱστορίαν τῆς ἀρχαίας Αἰγύπτου, Βαβυλωνίας, Κινας, Ἰνδίας, Περσιας, Ἰσραήλ, Ἑλλαδος, Ρώμης καὶ τῶν Δυτικῶν χωρῶν μᾶς ἀποδεικνύει ὁμοιόμορφα ὅτι ὅλαι αὐται αἱ καταστροφαὶ τελικὰ ὑπερνικήθησαν ἀπο τὸν ἀλτρουιστικὸ ἐξευγενισμο τοῦ λαοῦ, ἀπο τὴν ἀγωγὴ καὶ τους κοινωνικοὺς θεσμοὺς ἐκείνων τῶν ἐθνῶν. Αὐτὸς ὁ ἐξευγενισμος ἐνίοτε ἀναδύεται καὶ ἁπλώνεται ὑπὸ τὴν μορφὴ μιᾶς νέας θρησκείας ἀγάπης καὶ συμπόνιας (ὅπως ὁ Βουδδισμός, ἢ ὁ Ζαινισμος ἢ ὁ Χριστιανισμὸς) ἢ ὡς ἠθικος καὶ πνευματικὸς ἐμπλουτισμὸς τῆς παλαιᾶς θρησκείας καὶ τῶν ἠθικῶν ἐντολῶν της. Δὲν πρέπει νὰ λησμονοῦμε ὅτι οὐσιαστικὰ ὅλαι αἱ θρησκεῖαι ἀνεδύθησαν ἀπὸ καταστροφικὲς περιστάσεις, καθὼς καὶ ὅτι στὴν ἀρχικὴ των περίοδο ἦσαν κατὰ τὸ πλεῖστον καὶ πρὸ παντὸς κοινωνικὰ κινήματα, ἐμπνευσμένα ἀπο συμπάθεια, συμπόνια και ἀπὸ τὸ Εὐαγγέλιο τῆς Ἀγάπης. Ἀποβλεπουν στὴν ἠθικὴ ἀναγέννησι τῆς ξεπεσμένης κοινωνίας. Βραδύτερα περιβάλλονται ἢ ὑπερνικῶνται ἀπο περίπλοκα θεολογικὰ δόγματα καὶ ἐντυπωσιακὰ τυπικά. Αὐτὴ ἡ πορεία ἰσχύει ἐξ ἴσου γιὰ τὴν ἀρχικὴ ἐμφάνισι καὶ ἐξέλιξι τοῦ Κομφουκιανισμοῦ, τοῦ Ταοισμοῦ, τοῦ Ζωροαστρισμοῦ, τοῦ Ἰνδουισμοῦ, τοῦ Ζαινισμοῦ, τοῦ Βουδδισμοῦ, τοῦ Μωσαικοῦ καὶ Προφητικοῦ Ἰουδαισμοῦ, τοῦ Χριστιανισμοῦ, καθὼς καὶ τῶν ἄλλων ἠθικο—θρησκευτικῶν κινημάτων.

Ἡ ἀγάπη—ἐνέργεια δὲν αὐξάνει μόνον τὴν μακροβιότητα τῶν ἀτόμων, ἀλλὰ καὶ τὴν διάρκεια τῶν κοινωνιῶν καὶ ὀργανώσεων. Κοινωνικὲς ὀργανώσεις χτισμένες κυρίως ἐπὶ τοῦ μίσους, τῆς κατακτήσεως καὶ τῆς βίας, ὅπως αἱ αὐτοκρατορίαι τοῦ Μεγάλου Ἀλεξάνδρου, τοῦ Καίσαρος, τοῦ Τζέγκις Χάν, τοῦ Ταμερλανου, τοῦ Ναπολεοντος ἢ τοῦ Χιτλερ, εἶχαν, κατὰ κανονα, πολὺ σύντομη διάρκεια— λίγα χρόνια ἢ δεκαετίες, σπανια λίγους αἰῶνες. Το ἴδιο συνεβη με ὀργανώσεις ὅπου ἦταν ἀσήμαντος ὁ ῥόλος τῆς ἀνιδιοτελοῦς ἀγαπης. Ὁ μεσος ὅρος ζωῆς τῶν μικρῶν οἰκονομικῶν ὀργανισμῶν ὅπως φαρμακείων, ἐδωδιμοπωλείων, σιδηροπωλείων στην Ἀμερικὴ εἶναι μόνον περὶ τὰ τέσσαρα χρόνια. Μεγαλύτερες ἐπιχειρήσεις, τῶν ὁποίων αἱ μετοχαὶ ἀναφέρονται στὰ χρηματιστήρια Ἀμερικῆς καὶ Εὐρώπης, ἐπιζοῦν κατὰ μεσον ὅρον εἴκοσι—ἐννέα χρόνια. Αἱ πλέον μακρόβιαι ἐπιχειρήσεις ἀριθμοῦν ζωὴ ἑνὸς ἢ δύο αἰώνων. Ἐνῶ αἱ μακροβιώτεραι ὑπάρχουσαι ὀργανώσεις εἶναι τὰ μεγάλα ἠθικο—θρησκευτικὰ σώματα ὅπως ὁ Ταοισμός, ὁ Κομφουκιανισμός, ὁ Ἰνδουισμός, ὁ Βουδδισμός, ὁ Ζαινισμός, ὁ Χριστιανισμος καὶ ὁ Μωαμεθανισμός. Ζοῦν πλέον ἀπὸ χίλια χρόνια, μερικὰ πλέον ἀπὸ δύο χιλιάδες χρόνια, χωρὶς νὰ ὑπάρχῃ κανένα σημάδι ἐπικειμένης διαλύσεώς των. Τὸ μυστικὸ μιᾶς τέτοιας μακροβιότητος ἔγκειται πιθανὸν στὴν ἀφοσίωσί των στὴν ἀλτρουιστικὴ

ἐκπαίδευσι τῆς ἀνθρωπότητος, γενικὰ στὴν καλλιέργεια τῆς ἀγάπης στὸ ἀνθρώπινο σύμπαν.

Τελικά, ἡ γιγαντιαία δύναμις τῆς ἀγάπης ἐκδηλώνεται στὴν ἐπιρροὴ τῶν μεγάλων ἀποστόλων τῆς ἀγάπης ἐπὶ τῶν ἀναρίθμητων ἑκατομμυρίων ἀνθρώπων κατὰ τὸν ροῦν τῆς ἀνθρώπινης ἱστορίας. Ἐὰν ἐρωτήσουμε τὸν ἑαυτό μας τί εἴδους ἄτομα ἤσκησαν τὴν μεγαλύτερη ἐπιρροὴ στὴν ἀνθρώπινη ἱστορία, ἡ ἀπάντησις μας θὰ εἶναι ὅτι ἦσαν ἄτομα σὰν τὸν Λάο Τσέ, τὸν Κομφούκιο, τὸν Βούδδα, τὸν Ζωροάστρη, τὸν Μαχάβιρα, τὸν Μωυσῆ, τὸν Ἰησοῦ, τὸν Ἅγιο Παῦλο, τὸν Ἅγιο Φραγκίσκο τῆς Ἀσίζης, τὸν Μαχάτμα Γκάντι, καὶ ἄλλους ἱδρυτὰς καὶ ἡγέτας ἀλτρουιστικῶν θρησκειῶν καὶ ἠθικῶν συστημάτων. Τὴν εὐεργετικὴ ἐπιρροὴ τῶν μεγάλων ἀποστόλων τῆς ἀγάπης πλησιάζουν μόνον οἱ μεγάλοι ἐπιστήμονες, ἐφευρέται, φιλόσοφοι καὶ καλλιτέχναι, δηλαδὴ τὰ δημιουργικὰ πνεύματα στοὺς τομεῖς τῆς Ἀληθείας καὶ τοῦ Κάλλους. Ἀντίθετα ἀπὸ τὴν λιγόζωη καὶ ἐνίοτε καταστρεπτικὴ ἐπιρροὴ τῶν αὐταρχικῶν μοναρχῶν, στρατιωτικῶν κατακτητῶν, ἐπαναστατικῶν δικτατόρων καὶ μεγιστάνων τοῦ πλούτου, οἱ μεγάλοι ἀπόστολοι τῆς ἀγάπης ἐπέδρασαν ἀποδεδειγμένως περισσότερο στὶς ζωές, τὰ πνεύματα καὶ τὰ σώματα δισεκατομμυρίων ἀνθρώπων κατὰ τὶς χιλιετίες τῆς ἱστορίας, ἐξακολουθοῦν δὲ ἀκόμη νὰ ἐπιδροῦν. Δὲν διέθεταν ἔνοπλες δυνάμεις, οὔτε πλοῦτο, οὔτε κανένα ἀπὸ τὰ παγκόσμια μέσα ἐπιρροῆς στὴν πορεία τῆς ἱστορίας καὶ τὸ πεπρωμένο τῶν ἐθνῶν. Τὰ σώματά τους δὲν ἦσαν ἀπὸ τὰ ἰσχυρότερα, οὔτε καὶ τὰ πνεύματά τους ἀπὸ τὰ ὑψηλότερα, σύμφωνα μὲ τὰ τρέχοντα διανοητικὰ κριτήρια, καὶ ὅμως μὲ τὴν δύναμι τῆς ἁγνῆς καὶ ἀνεξάντλητης ἀγάπης των ἐπετέλεσαν τὴν μεταμόρφωσι ἑκατομμυρίων ἀνδρῶν καὶ γυναικῶν, ἀνεμόρφωσαν πολιτισμοὺς καὶ κοινωνικοὺς θεσμοὺς καὶ καθώρισαν τὴν πορεία τῆς ἱστορίας.

Τὸ ἀνωτέρω σκιαγράφημα τῆς ἐπεξεργασίας τῆς ἀνιδιοτελοῦς ἀγάπης ἀποδεικνύει ὅτι ἡ ἀνώτερη μορφὴ τῆς δημιουργικῆς ἀγάπης εἶναι ὄντως ἀναγκαία γιὰ τὴν ἐπιβίωσι τῶν μορφῶν, τῶν ἀτόμων καὶ τῶν κοινωνικῶν ὀργανισμῶν. Ἕνα ἐλάχιστον ἀπὸ τὴν μυστηριώδη της χάριτα εἶναι ἀπαραίτητο γιὰ τὴν φυσική, ἠθικὴ καὶ διανοητικὴ ἀνάπτυξι τῶν ἀνθρωπίνων ὄντων καὶ τῶν κοινωνιῶν. Εἶναι τὸ εὐγενέστερον καὶ καλύτερον ἀντίδοτον κατὰ πάσης μορφῆς ἀπάνθρωπης πάλης καὶ κατὰ τῶν ἐγκληματικῶν, νοσηρῶν καὶ αὐτοχειριακῶν τάσεων. Εἶναι ἡ ἐξοχώτερη παιδαγωγικὴ δύναμις καὶ πηγὴ δημιουργικότητος σὲ ὅλους τοὺς τομεῖς τῆς ἀνθρώπινης προσπάθειας. Εἶναι ἡ καρδιὰ καὶ ἡ ψυχὴ τῆς ἐλευθερίας καὶ ὅλων τῶν θρησκευτικῶν καὶ ἠθικῶν ἀξιῶν.

ΩΣ πρὸς τὴν πηγὴ αὐτῆς τῆς ἀγάπης—ἐνεργείας καὶ τὰ μέσα παραγωγῆς, συσσωρεύσεως καὶ χρησιμοποιήσεως, γνωρίζουμε ὅτι ἡ δυναμικὴ της μορφὴ παρέχεται στὸν ἄνθρωπο σὰν τμῆμα τῆς βιολογικῆς προικίσεώς του ὡς «κοινωνικοῦ ζώου». Ἡ ἰσχύς της ποικίλλει ἀπὸ ἄνθρωπο σὲ ἄνθρωπο. Τὸ ποσὸν τῆς ἀγάπης, ποὺ μετατρέπεται σὲ «κινητική» ἐνέργεια ἐξαρτᾶται κατὰ μέγα μέρος ἀπὸ τὸ περιβάλλον, ἀλλὰ καὶ τὸν κοινωνικὸ συσχετισμὸ τοῦ ἀτόμου πρὸς τοὺς ἄλλους ἀνθρώπους. Ὅσο μεγαλύτερη εἶναι ἡ βιολογικὴ προίκισις ἀγάπης πρὸς τὰ μέλη μιᾶς δεδομένης κοινωνίας, τόσο περισσότερο τὰ ἄτομα ἀλληλεπι-

δροῦν σύμφωνα μὲ τον κανονα «ἡ ἀγάπη γεννᾶ ἀγάπη», τόσο περισσότερο οἱ κοινωνικοὶ θεσμοὶ καὶ ἡ κουλτούρα διαποτίζονται ἀπο το «κλῖμα ἀγάπης», τόσο μεγαλυτερη εἶναι ἡ ἔκλυσις ἐνεργείας ἀγαπης ἀπὸ τὴν κοινωνία σὰν σύνολο.

Αὐτὴ η ἔκλυσις μπορεῖ νὰ ἐπαυξηθῆ μὲ προσφυγὴ σε ὡρισμένες τεχνικὲς μεθόδους παραγωγῆς και συσσωρεύσεως τῆς ἐνεργείας. Παρὰ τὴν σχετικῶς πενιχρὴ γνῶσι μας πάνω σ' αὐτὸ τὸ θέμα, εἶναι γνωστες περίπου τριάντα μέθοδοι. Μὲ τὴν ἔρευνα ἡ κατανόησίς μας πλουτίζεται καὶ ἐμβαθύνει. Αἱ γνωσται μέθοδοι τεχνικῆς ποικίλλουν σὲ ἁπλότητα καὶ περιπλοκή. Ἁπλούστεραι μέθοδοι εινα ἡ χρῆσις ὡρισμένων χημικῶν, φυσικῶν καὶ βιοτικῶν μέσων, ἡ ἐξάσκησις τοῦ νευρικοῦ συστήματος, ἡ τεχνικὴ των ἀντανακλασεων, τοῦ ἐθισμοῦ, τῆς τιμωρίας και ἀνταμοιβῆς. Λεπτοτεραι μέθοδοι περιλαμβάνουν τὴν λογικὴ πειθώ, τὴν ἐπιστημονικὴ απόδειξι, τὴν κινητοποίησι τῶν συναισθηματικῶν, στοργικῶν καὶ βουλητικῶν δυνάμεων, τὴν χρῆσι ἡρωικῶν παραδειγματων, τὴν ἄμεση πειρα τῆς ζωῆς καὶ τὴν ἔμπνευσι τῶν καλῶν τεχνῶν. Ὑπερτεραι ἀκομη μέθοδοι αὐξήσεως τοῦ ἀλτρουισμοῦ τοῦ ἀνθρώπου περιλαμβάνουν τὴν διέγερσι τῆς δημιουργικότητος, τὴν συγκέντρωσι, τον διαλογισμό, τὴν αὐτοεξέτασι, ἐντελῶς δὲ ειδικὰ εἶναι αἱ πολύπλοκοι μέθοδοι τῆς Γιογκα, τοῦ Βουδδισμοῦ Ζέν, τῶν ἱδρυτῶν θρησκειῶν ἀγαπης, καὶ τῶν μεγάλων μοναστικῶν ταγμάτων.

Δεν ὑπάρχει σ' αὐτὸ το ἄρθρο χῶρος γιὰ λεπτομερέστερη μελέτη τοῦ προβλήματος τῶν πηγῶν τῆς ἀγάπης—ἐνεργείας καὶ τῶν μεθόδων ἀναπτύξεως καὶ χρησιμοποιήσεώς της. Πρέπει νὰ προστεθῆ ὅτι ἐὰν καὶ ένα ἐλάχιστο μέρος τῶν δαπανῶν καὶ τῶν προσπαθειῶν που δαπανῶνται γιὰ πολεμικους σκοπους—ἢ και γιὰ τὴν μελέτη τῶν πηγῶν φυσικῆς ἐνεργειας— διετίθετο γιὰ τὴν ἔρευνα καὶ καλλιέργεια τῆς ἀνιδιοτελοῦς ἀγάπης, τὰ ἀποτελέσματα θὰ ἦσαν ἐξόχως εὐεργετικά. Ἐπίσης, ἐὰν ὁ καθενας μας ἤθελε στὴν προσωπική του ζωὴ νὰ χαλαρώση τὴν μερίδα τῶν συγκινήσεων μίσους καὶ ἐνεργειῶν ἐχθρότητος, νὰ αὐξήση δὲ τὴν μερίδα τῶν αἰσθημάτων καὶ ἐνεργειῶν ἀνιδιοτελοῦς ἀγάπης —πρὸς ὅλα τὰ ἀνθρώπινα ὄντα—μὲ αὐτὴ τὴν ἀλλαγὴ στο νοῦ μας καὶ τὴν συμπεριφορα μας θὰ βελτιώναμε τὸ ἠθικο κλῖμα τοῦ ἀνθρωπινου γένους καὶ θα μπορούσαμε νὰ συντελέσουμε σὲ παγία εἰρήνη πολὺ περισσότερο ἀπὸ τὴν δραστηριότητα τῆς δυναμικῆς πολιτικῆς καὶ τῆς ἁμιλλης τῶν ἐξοπλισμῶν. Ἐπέστη ὁ καιρὸς νὰ γινη ἡ ἐντατικὴ καλλιέργεια δημιουργικοῦ ρόλου ὑπόθεσις ἑνὸς ἑκαστου.

ΑΥΤΟΜΥΗΤΙΚΗ

Ὑπὸ Ἰω. Ν. Βασιλῆ

ΜΕ τὴν αὐτοσχέδια αὐτὴ λέξη «αὐτομυητική» θέλω να χαρακτηρίσω τὴν μέθοδο ἐκείνη μὲ τὴν ὁποίο μπορεῖ, νὰ ἐπιτύχη ὁ σημερινὸς στοχαστικὸς μελετητής, ἐν μέρει τοὐλάχιστον, τὰ ὅσα ἄλλοτε ἐπετύγχαναν μὲ τὴν μύηση στὶς κλειστὲς σχολὲς οἱ ὄλβιοι πρόγονοί μας.

Ὁ Εὐριπίδης χαρακτηρίζει ἔτσι ἐκείνους ὅσοι κατώρθωναν νὰ μποῦν σ' αὐτὲς τὶς ἐσωτερικὲς ὀργανώσεις καὶ νὰ ὑποστοῦν τὴν μύηση «Ὄλβιοι οἱ διὰ τῶν μυστηρίων διελθόντες Οὗτοι γνωρίζουν τὴν ἀρχὴν καὶ τὸν σκοπὸν τῆς ζωῆς».

Ἑπομένως μύησις σημαίνει γνωσιολογικὸ κατόρθωμα ποὺ ὁ σημερινος ἐρευνητὴς τοῦ διαστήματος καὶ τῆς γενετείρας του γῆς, νομίζω, ὅτι δὲν τολμᾶ νὰ ἰσχυρισθῆ ὅτι τὸ ἐπέτυχε. Γιατὶ ἀκόμα ἡ ἐπιστήμη δὲν μᾶς ἔδωσε ἱκανοποιητικὸν ὁρισμὸ περὶ ζωῆς, ἀφοῦ ἀγνοεῖ καὶ τὴν ἀρχη καὶ τὸ τέλος της Τοῦτο εἶναι καὶ τὸ δυσκολώτερο αἴνιγμα ποὺ ἀντιμετωπίζει ἡ ἀνθρώπινη σκέψη. Ἀλλὰ καὶ ἀπὸ ἄλλα σωζόμενα σχετικὰ με τὴν μύηση, μὲ αὐτὴ τη λέξη ἐννοοῦσαν τὴν δράση, τὴν τέλεση, δηλαδὴ τὴν ἀτομικὴ προσπάθεια ἡ ὁποία ὁδηγοῦσε τὸν μύστη σὲ ἠθικά, σὲ ψυχικὰ καὶ σὲ πνευματικὰ ἐπιτεύγματα, ποὺ τοῦ χάριζαν, τελικά, σοφία καὶ μακαριότητα. Αὐτὰ τὰ δύο ἀγαθὰ ἀνέκαθεν ὁ ἄνθρωπος τῆς γῆς ἐπιδιώκει νὰ ἀποκτήση μὲ ὅσα μέσα διαθέτει. Ἀλλὰ γιὰ νὰ τὰ ἐπιτύχη σὰν ἀγαθὸ του ἀναφαίρετο, πρέπει νὰ γνώριση τὴν ἀλήθεια Καὶ τὰ μέσα ποὺ διαθέτει γι' αὐτὸ τὸ ἐγχείρημα εἶναι οἱ αἰσθήσεις του, τὸ λογικό του, οἱ ψυχικές του δυνάμεις

Τοὺς σύγχρονους στοχαστές, μποροῦμε νὰ τοὺς χαρακτηρίσουμε, γενικά, σὰν λογοκρατικοὺς ἢ λογιοτικους κατ' Ἀριστοτέλην, καὶ σὰν μυστικους ἢ διαισθητικούς, ὅπως συνηθίζουν νὰ τοὺς ὀνομάζουν σημερα

Καὶ οἱ δυὸ ὅμως αὐτὲς κατηγορίες, πρέπει νὰ τὸ ἀναγνωρίσουμε, εἰλικρινα, προσπαθοῦν νὰ πλησιάσουν, νὰ γνωρίσουν, καὶ νὰ κατακτήσουν τὴν αλήθεια.

Ὅμως, ἡ κάθε μία ἀπ' αὐτές, μεταχειρίζεται δικό της τρόπο καὶ ακολουθεῖ αλλο δρόμο

Οἱ λογιστικοί, ἐμπνέονται καὶ καθοδηγοῦνται ἀπὸ τὶς ἀρχὲς τῆς Νοησιαρχικῆς καὶ τῆς Αἰσθησιαρχικῆς Φιλοσοφίας, ἡ ὁποία στηρίζει τὴν ἀπόκτηση τῶν γνώσεων ἀποκλειστικὰ καὶ μόνον στὴν ἱκανότητα τῶν πέντε αἰσθήσεων καὶ στὴ δύναμη τοῦ Νοῦ Καὶ οἱ Ἐπιστήμες οἱ θετικὲς στὰ ἴδια βάθρα θεμελιώνουν τὰ πορίσματά τους. Ἀντλοῦν δὲ τὸ κῦρος τους καὶ τὴν γοητεία τους ἀπὸ τὸ πείραμα καὶ την ἀπόδειξη.

Ἔτσι, οἱ λογιστικοὶ κινοῦνται ἄνετα καὶ βρίσκουν εὔκολα καὶ ἄφθονα τὰ μέσα τῆς καταρτίσεώς τους στὰ συγγράμματα, στὰ ἀνώ-

τατα ἐκπαιδευτήρια, στὶς διάφορες καὶ ποικίλες Σχολές. Ἡ ἁπλῆ ἐπιθυμία τους γιὰ μόρφωση ἱκανοποιεῖται εὔκολα.

Οἱ μυστικοὶ ἀκολουθοῦν τὴν Ἐσωτερικὴ λεγομένη Φιλοσοφία, ἡ ὁποία σὰν μέσον ἀποκτήσεως τῆς Γνώσεως παραδέχεται τὶς ψυχικὲς δυνάμεις ποὺ φωλιάζουν μέσα στὸν πυρῆνα τῆς ἀνθρώπινης ὑποστάσεως. Αὐτὲς ὅμως στοὺς περισσότερους ἀνθρώπους βρίσκονται σὲ λανθάνουσα κατάσταση, γιὰ νὰ ἐκδηλωθοῦν δὲ καὶ ν' ἀναπτυχθοῦν, ἀπαιτοῦνται ὡρισμένοι ὅροι καὶ κατάλληλες συνθῆκες.

Ἐνῶ ὅμως οἱ λογιστικοὶ βρίσκουν εὔκολο καὶ ἄφθονα τὰ μέσα γιὰ τὴν ἐπίδοσή τους, οἱ μυστικοί, ἀντίθετα, ἔχουν περιωρισμένα καὶ δυσεύρετα τὰ μέσα γιὰ τὴν κατάρτισή τους.

Σπάνια εἶναι σήμερα τὰ σοβαρὰ συγγράμματα τὰ ἀσχολούμενα μὲ τὸν Ἐσωτερισμό. Ὅσα δὲ σοβαρὸ ἀπ' αὐτὰ κυκλοφοροῦν εἶναι γραμμένα σὲ συμβολικὴ καὶ ἀλληγορικὴ γλῶσσα. Τὰ περισσότερα εἶναι Ἰνδικῆς προελεύσεως, ἀμφιβόλου, κατ' ἐμέ, ἀξίας. Τὰ τελευταῖα προέρχονται ἀπὸ δύο φιλοσοφικὰ συστήματα τοῦ Σαμκύα καὶ τῶν Βεντάντα.

Αὐτὰ κυρίως διδάσκουν, ὅσα τοὐλάχιστον ἔχουν μεταφρασθῆ στην Ἑλληνική, τὴν αὐτοκυριαρχία καὶ τὴν ἐκδήλωση δυνάμεων ἀπὸ τὸν ἄνθρωπο, γιὰ νὰ καταπλήσσουν καὶ νὰ φθάνουν στὴν θαυματοποιΐα. Ὑποδεικνύουν μεθόδους ἀτομικῶν ἀσκήσεων γιὰ τὴν ἀπόκτηση τῶν ἱκανοτήτων αὐτῶν, οἱ ὁποῖες συχνὰ αποβαίνουν ἐπικίνδυνες καὶ ὀλέθριες γιὰ τοὺς ἀσκουμένους ἐὰν δὲν παρακολουθοῦνται ἀπὸ πεπειραμένους Διδασκάλους.

Θὰ ἐλάμβανα τὸ θάρρος γιὰ κείνους ποὺ ρέπουν πρὸς τὸν ἐσωτερισμὸ νὰ τοὺς συστήσω γιὰ ν' ἀποκτήσουν μετὰ λόγου τὴν αὐτοκυριαρχία, νὰ στραφοῦν στοὺς αρχαίους Ἕλληνες συγγραφεῖς καὶ φιλοσόφους. Ἡ ἀπάθεια καὶ ἡ ἀταραξία διδάσκονται εἰς τὰ σωζόμενα τῶν Στωικῶν. Τὸ θαυμαστὸ σύγγραμμα γραμμένο στὴν Ἑλληνικὴν τοῦ Μάρκου Αὐρηλίου «Τὰ εἰς ἑαυτὸν» εἶναι τὸ ἀνεκτίμητο ἐφόδιο γιὰ κάθε στοχαστή. Τὸ ἐγχειρίδιο τοῦ Ἐπικτήτου πρέπει νὰ εἶναι τὸ Ἐγκόλπιο τοῦ κάθε μυστικοῦ. Τὰ σωζόμενα τῶν Πυθαγορείων ἀποτελοῦν τὸ Α καὶ τὸ Ω τῶν μυστικῶν. Ὁ αὐτοέλεγχος «Τί εἶπον, τί ἔκαμα, τί παρέλειψα νὰ πράξω,» στὸν ὁποῖον υπεβάλλοντο οἱ Πυθαγόρειοι, εἶναι ἀπαρχὴ τῆς στροφῆς πρὸς τὴν ἐσωτερικὴ μας ὑπόσταση. Εἶναι ἡ ἀπαρχὴ τῆς ἐνδοσκοπήσεως ποὺ μιὰ μέρα εἶναι δυνατὸ νὰ φθάση καὶ στὸ μυστικὸ ἐκεῖνο διάλογο ποὺ θὰ ἀποβῆ ὁ ὁδηγὸς καὶ ὁ καλύτερος ἐκπαιδευτής μας. Ἀπὸ κει μέσα θὰ ἀκουσθῆ ἡ βροντερὴ φωνὴ τῆς σιγῆς ποὺ θὰ φωτίση τὸ Νοῦ μας.

Οἱ μυστικοί, ὅμως, ἀπὸ τότε ποὺ σίγησαν τὰ μυστήρια, ποὺ ἔδρασαν τόσο θετικὰ στὴ χώρα μας καὶ ἀνέδειξαν τοὺς Σοφοὺς καὶ τοὺς υπέροχους μύστες, ἔχασαν τὰ ἀσφαλῆ κέντρα ὅπου «βρίσκανε» ἄφθονα τὰ μέσα γιὰ τὴν ἱκανοποίηση τῆς ροπῆς ποὺ αἰσθανόντουσαν γιὰ τὴν κατάκτηση τῆς Γνώσεως καὶ τὴν ἀπόκτηση τῆς Ἐσωτερικῆς τους ἰσορροπίας. Βέβαια σήμερα λειτουργοῦν κλειστὲς μυστικὲς ὀργανώσεις καὶ ἰσχυρίζονται ὅτι ἀκολουθοῦν τὴν παράδοση τῆς Ἐσωτερικῆς Φιλοσοφίας. Δυστυχῶς ὅμως αὐτὰ τὰ μυστικὰ κέντρα ἔχασαν τὴν ἀκτινοβολία καὶ τὴν θέρμη τῆς Ἱερᾶς Ἑστίας ποὺ ἄλλοτε κατέκαιε τὰ ἀνθρώπινα πάθη, ἐφώτιζε καὶ μετεμόρφωνε τοὺς εἰς αὐτὰ φοιτῶντας σὲ αγνοὺς μύστες καὶ σὲ φωτοδότες τῆς ἀμυήτου κοινωνίας. Ἡ ἀκτινοβολία τους δὲν ξεπερνάει τὴν ἀκτινοβολία τῆς καντήλας ποὺ ἀνάβει μὲ λουμίνια ἀπὸ χόρτο. Εἶναι ἁπλὲς πυγολαμπίδες!

Ἀλλὰ ἐὰν τηρηθοῦν οἱ ὅροι τοὺς ὁποίους ὁ κῆρυξ τῶν Ἐλευσινίων διέγραψε στὴν πρόρρησή του κατὰ τὴν σύναξη τῆς πομπῆς ἀπὸ τὴν Ἀθήνα στὴν Ἐλευσίνα, γιατὶ νὰ μὴ λειτουργήσουν καὶ σήμερα Ἐ-

σωτερικοὶ κύκλοι, ποὺ οἱ μυστικοὶ θὰ εὕρισκαν τὸ ψυχικό τους καταφύγιο, Καὶ ἡ πρόρρηση ἐκείνη ἔλεγε «Ἄς ἀπέλθη ἐκεῖνος ποὺ δὲν εχει καθαρὰς χεῖρας καὶ τὴν φωνην αξύνετον (δηλ ὁ φαφλατᾶς)»

Ἀλλὰ ἐφιστῶ τὴν προσοχὴ στὸ ἑξῆς ἄτοπο γιὰ καθε ἐρευνητή Ἐὰν οι στοχαστὲς κατέχωνται ἀπὸ τὴν τυφλὴ πιστη καὶ τὴν προσήλωση στὸ ἀλάθητο τῶν μεθόδων ποὺ ἀκολουθοῦν, ἡ μονομέρειά τους θὰ τοὺς ὁδηγήσῃ ἀσφαλέστατα σὲ ψυχικὸ καὶ διανοητικὸ ἀδιέξοδο Ὁ ἀντικειμενικός τους σκοπός, ποὺ εἶναι ἡ κατάκτηση τῆς ἀλήθειας θ' ἀπομακρύνεται συνεχῶς

Τὰ κενὰ ποὺ θὰ συναντοῦν στὶς ἀτομικὲς ἐρευνές τους, οἱ ἀπορίες, οἱ ἐσωτερικὲς ἀνησυχίες, τὰ αἰνίγματα καὶ τὰ προβλήματα ποὺ θὰ παρουσιάζωνται σὲ κάθε τους βῆμα, εἶναι φυσικὸν νὰ μὴ ἱκανοποιοῦνται πλήρως Τότε, ἡ ἀμφιβολία, ὁ σκεπτικισμὸς καὶ οἱ ἀνάγκες μιᾶς ὁπωσδήποτε ἐσωτερικῆς ἰσορροπήσεως θὰ τοὺς ὁδηγήσουν ἢ εἰς τὸν ἀγνωστικισμὸν ἢ εἰς τὸ Δόγμα Καὶ τὰ δύο αὐτὰ διανοητικὰ νοσήματα εἶναι ολέθρια καὶ ἀνασχετικὰ τῆς ἐξελίξεως τοῦ πνευματικοῦ ἀνθρώπου Εἶναι ὁ τάφος τοῦ στοχαστου ποὺ ἀντὶ νὰ διαλογίζεται, θα πιστεύῃ, καὶ ἀντὶ ν' ἀκτινοβολῇ φῶς, θα καταντήσῃ άρνησις σκοτεινή, αὐτόχειρας γιὰ τὸν ἑαυτό του, καταστρεπτικὸς γιὰ τοὺς ἄλλους Γι' αὐτὸ στὶς ἐπιδόσεις αὐτὲς χρειάζεται ὁ φωτισμένος Διδάσκαλος καὶ στενη καὶ ειλικρινὴς συνεργασία με τοὺς ὁμοιδεάτες

Ἀλλὰ ἴσως μ' ἐρωτήσετε: Μᾶς θέτεις σ' ενα δίλημμα Δεν μπορεῖς νὰ μᾶς βγάλης ἀπὸ τοῦτο τὸ ἀδιέξοδο, Ἐγώ, ὄχι Εἶμαι κ' ἐγὼ ἕνας ἁπλοῦς θνητός, ἕνας ἁπλοῦς ἐρευνητής Σᾶς προσκομίζω πάντοτε τὰ πορίσματα τῶν σοφωτέρων μου, ποὺ ετυχε νὸ γνωρίσω ἢ νὰ διαβάσω.

Καὶ αὐτοὶ οι σοφοὶ λένε «Ὅταν ὁ ἄνθρωπος θέτει ἕνα σκοπὸ στὴ ζωή του, πρέπει μὲ καθαρότητα καὶ σαφήνεια νὰ καθοριζη αὐτὸ τὸν σκοπόν Πρέπει νὰ γνωρίζη καλὰ ότι ὁ διολογισμός του ἔχει δημιουργικὴ καὶ ἑλκτικὴ δύναμη τὴν ὁποία πρέπει νὰ χαλιναγωγῇ καὶ νὰ κατευθύνη σὲ ὁποιο σημεῖο αὐτὸς θέλει. Ὁ ἄνθρωπος εἶναι ἕνα αὐτοδύναμο καὶ αὐτεξούσιο δυναμικὸ ἐγώ. Ἔχει δικαίωμα νὰ προοδεύη καὶ νὰ μάθη τὴν ἀλήθεια Κανεὶς δὲν μπορεῖ νὰ τὸν εμποδίζη στὴν προσπάθεια αὐτή Γιατὶ ἡ φύσις τοῦ ἔχει δώσει τὸ δικαίωμα νὰ φθάση στὴν τελειότητα, νὰ ἀναδειχθῇ Θεός, προσωπικὸς Λόγος Μόνον ἡ ἄγνοιά του, οἱ ἀδυναμίες του, ἡ ὀκνηρία τῆς σκέψεώς του καὶ ἡ ἀτονία τῆς βουλήσεώς του, θὰ τὸν ἐμποδίσουν νὰ φθάση εκεῖ ποὺ τὸν προορίζει ἡ Θεία Νομοτέλεια» Γι' αὐτὸ ἀποβαίνει πρωταρχικὸ μέλημα τὸ ξερρίζωμα ὅλων αὐτῶν τῶν ἀδυναμιῶν —ἀπαιτεῖται ἡ κάθαρσις Ἐπὶ τοῦ προκειμένου ἐρωτῶ Οἱ στοχαστές μας, Λογιστικοὶ ἢ Μυστικοί, ἔχουν καθορίσει τὸν σκοπό τους, Μᾶς εδωσαν ἕνα ὁρισμὸ τοῦ τί εἶναι ἡ ἀλήθεια, Ἔχουν σαφῆ ἰδέα τοῦ ἀντικειμένου ποὺ ζητοῦν νὰ συλλάβουν,

Δυστυχῶς τὰ συγγράμματα πολλῶν φιλοσόφων συγχρόνων καὶ παλαιῶν φανερώνουν τὴν πεποίθησί τους ὅτι ἡ ἀλήθεια δὲν εἶναι προσιτὴ στὸν ἄνθρωπο Ὁ ἄνθρωπος αἰσθάνεται ἕνα δέος γιὰ τὴν ἐνατένιση τῆς ἀλήθειας Οἱ δὲ θεολόγοι χριστιανοὶ φθάσταν ἑρμηνεύοντες τὴν ἀπάντηση τοῦ Ἰησοῦ στὴν ἐρώτηση «Τί ἐστὶ ἀλήθεια, ὅτι ἐγω ειμὶ ἡ ἀλήθεια», νὰ ποῦν ὅτι ὁ Ἰησοῦς εὑρέθη σε ἀδυναμία νὰ καθορίση καὶ αὐτὸς τί εἶναι ἀλήθεια καὶ εἶπε αὐτὰ ποὺ εἶπε. Καθ' ἡμᾶς ὅμως ἔτσι ἔπρεπε νὰ ἀπαντήση καὶ θὰ τὸ ἀναπτύξουμε παρακάτω Θὰ σᾶς ἀναφέρω τί γράφει κάποιος συγγραφέας γιὰ ἕνα σύγχρονο φιλόσοφο, ὁ ὁποῖος ἀπευθυνόμενος πρὸς τὸ ὑπέρτατον Ὂν ἔλεγε: «Πάτερ, ἐὰν κρατεῖς τὴν ἀλήθεια εἰς τὴν δεξιάν σου καὶ τὴν ἱκανότητα τῆς ἐρεύνης εἰς τὴν ἀριστεράν σου, δῶσε μου τὴν τελευταία, διότι ἡ ἀλήθεια ἀνήκει μόνον εἰς Σέ Καὶ ἄλλος ἐπαναλαμβάνει τὸ τοῦ Πλου-

πάρχου ἀλλοιωμένο: «Ὁ Σατὰν κατεῖχε τὴν ἀλήθεια στὸν οὐρανὸ χαραγμένη σ' ἕνα καθρέπτη. Γιὰ νὰ φέρη σύγχυση στοὺς ἀνθρώπους πέταξε τὸν καθρέπτη στὴ γῆ ποὺ φυσικὸ ἔγινε χίλια κομμάτια. Κάθε ἄνθρωπος ποὺ βρίσκει ἕνα κομμάτι καὶ βλέπει μέσα τὸν ἑαυτό του νομίζει ὅτι εὑρῆκε ὅλη τὴν αλήθεια, ἐνῶ κατέχει ἕνα μέρος τῆς ἀλήθειας» Ἀλλὰ ὁ Πλούταρχος ἀναφέρει ὅτι οἱ ἄνθρωποι τῆς γῆς συνεργαζόμενοι πρέπει νὰ μαζέψουν τὰ κομμάτια τῆς ἀλήθειας νὰ τὰ συγκολλήσουν γιὰ νὰ βροῦν ὡλοκληρωμένη τὴν ἀλήθεια Τοῦτο εἶναι πολὺ διαφορετικό

Τώρα ἄς δοῦμε τί λένε οἱ σοφοὶ ποὺ γνωρίσαμε καὶ διαβάσαμε.

Ἡ ἀλήθεια εἶναι Γνῶσις. «Γνῶσις ἀλάθητη», αὐτὸ σημαίνει ἡ ἐτυμολογία τῆς λέξεως Ἀπὸ τὸ στερητικὸν Α καὶ τὸ λανθάνομαι. Ἀλλὰ τίνος πράγματος Γνῶσις, Γνῶσις τῶν οὐσιῶν καὶ τῶν Νόμων τῆς φύσεως Γνῶσις τῶν μορφῶν καὶ τῶν συνειδήσεων Γνῶσις τῆς προελεύσεώς τους καὶ τῆς συνθέσεώς τους Γνῶσις τῶν γνωρισμάτων τους, τῶν ἰδιοτήτων τους, τῶν ἐνεργειῶν τους Νομίζω ὅτι εἶναι ἕνας ὡλοκληρωμένος ὁρισμὸς ποὺ ἱκανοποιεῖ καὶ τὸν πιὸ ἀπαιτητικὸ ἐρευνητή.

Τώρα ἂς δοῦμε ποῖα μέσα διαθέτει ὁ ἄνθρωπος γιὰ τὴν ἀπόκτηση τῆς ὡλοκληρωμένης αὐτῆς Γνώσεως Ἐδῶ πρέπει νὰ συγκεράσωμε τὰ μέσα ποὺ μεταχειρίζονται χωριστὰ οἱ Λογιστικοὶ καὶ οἱ Μυστικοί

Οἱ πέντε αἰσθήσεις καὶ ὁ Νοῦς ἀνήκουν στὸ ἐνεργητικὸ μέσο ποὺ διαθέτει ἡ συνείδηση καὶ ποὺ εἶναι ἡ Ἐσωτερικὴ ὑπόσταση τοῦ ἀνθρώπου Αὐτὴ εἶναι τὸ κινοῦν, τὸ διδον ζωήν, ἐνέργειαν, γνωστικὴν ἱκανότητα στὴν μορφὴ ποὺ λέγεται ἄνθρωπος. Συνεπῶς χρειάζεται συλλειτουργία αἰσθήσεων, Νοῦ, ψυχῆς

Ἡ συνείδησις ἢ ψυχὴ ἔχει ἕνα πλουσιώτατο ἀπόθεμα γνώσεων καὶ ἱκανοτήτων, τὶς ὁποῖες ἀπέκτησε ἀπὸ διάφορες διαβιώσεις ποὺ τέρασε ἀπὸ τὴν κλίμακα τῆς ζωῆς. Οἱ σύγχρονοι ψυχαναλυτὲς τὶς χαρακτηρίζουν σὰν ὑποσυνείδητο καὶ τὸ περιορίζουν οἱ περισσότεροι στὸ περίφημο «λίμπιντο», δηλ. στὶς ἀπωθημένες ἐπιθυμίες Στὸ κατῶφλι ὅμως τῆς συνειδήσεως βρίσκονται ὑπνωτισμένες γνώσεις καὶ δυνάμεις, ποὺ περιμένουν τὴν εὐλογημένη πνοὴ ποὺ θὰ τὶς ἀφυπνίση γιὰ νὰ μᾶς φωτίσουν τὸ παρελθὸν ποὺ ἔχομε διανύσει καὶ νὰ μᾶς μιλήσουν ἢ νὰ μᾶς ψιθυρίσουν κάτι γι' αὐτὸ τὸ σκοτεινὸ ἄγνωστο ποὺ μᾶς διαφεύγει ἀλλὰ ὡστόσο εἶναι ἡ ἱστορία τῆς ψυχῆς ἑνὸς ἑκάστου ἀπὸ μᾶς Αὐτὲς ὅμως βρίσκονται σὲ λανθάνουσα κατάσταση στὸν κοινὸ ἄνθρωπο Γιὰ νὰ ἐκδηλωθοῦν χρειάζονται ωρισμένες συνθῆκες καὶ εἰδικοὶ ὅροι Πρὸ παντὸς χρειάζεται ἁρμονικὴ συλλειτουργία ὀργανισμοῦ καὶ ψυχῆς

Τοῦτο κατώρθωσαν οἱ πραγματικοὶ μύστες ὅταν ἀκολουθοῦσαν τοὺς βιονομικοὺς κανόνες μιᾶς μυσταγωγικῆς ζωῆς Ποῖοι ἦσαν αὐτοὶ οἱ Κανόνες, Θὰ τοὺς ἀναπτύξουμε σὲ προσεχῆ μελέτη Σήμερα τοῦτο μποροῦμε νὰ τονίσουμε · Ὅτι σύμφωνα μὲ τὴν κοσμοθεωρία τῶν Ἐσωτερικῶν Σχολῶν ἡ ἀνθρώπινη ὑπόσταση (συνείδησις καὶ μορφὴ) προῆλθε καὶ σύγκειται ἀπὸ τὶς οὐσίες ποὺ συνθέτουν τὴν ὅλη φύση. Ἡ Φύση διέπεται ἀπὸ Νόμους. Ὁ βασικός της Νόμος εἶναι ἡ ἁρμονια, ἡ ὁποία διακανονίζει τὰς μεταξὺ οὐσιῶν, μορφῶν καὶ συνειδήσεων σχέσεις, πρὸς τὸν σκοπὸν τῆς ἀενάου ἐξελίξεως, μεταμορφώσεως, τελειοποιήσεως καὶ θεοποιήσεως αὐτῶν, διὰ τῆς ἀλληλεπιδράσεως καὶ τοῦ ἔρωτος

Τοῦτον τὸν Νόμο πρέπει νὰ ἐκδηλώση κάθε συνείδησις σὰν δικό της Νόμο γιὰ νὰ μπορέση νὰ πλησιάση καὶ γνωρίση τὴν Ἀλήθεια. Ὅταν λοιπὸν ὁ Ἰησοῦς ἔλεγε ὅτι ἐγὼ εἶμι ἡ Ἀλήθεια, ὑπενόει ὅτι εἶχε ἐκδηλώσει σὰν Νόμο τῆς ψυχῆς του τὴν ἁρμονία καὶ αὐτὴν ἐδίδαξε καὶ ἐξελαΐκευσε μὲ τὸ κήρυγμα τῆς καθολικῆς ἀγάπης. Καὶ ὁ Ἰησοῦς ἀγάπησε τὸ Πᾶν καὶ εἶχε ἀφομοιω-

θῆ μὲ τὸν Πατέρα, δηλ. μὲ τὴν Δύναμη ἐκείνη που ἔχει τὴν πλαστικὴ ἱκανότητα νὰ συνθέτη καὶ νὰ ἐξελίσση τὸ Πᾶν «Ἐγὼ καὶ ὁ Πατὴρ μου ἕν ἐσμέν», ἔλεγε. Καὶ ἑπομένως κατεῖχε τὴν ὁλοκληρωμένη ἀλήθεια, τὴν Γνώση, γιατὶ εἶχε ἀφομοιωθῆ μὲ τὸ Πᾶν, ἐγνώριζε καὶ ἀκολουθοῦσε τοὺς Νόμους τοῦ Παντός. Ἡ πραγματικὴ ἔννοια τῆς ἀπαντήσεώς του ἦταν. Πράξατε ὅ,τι πράττω, γιὰ νὰ γνωρίσετε τὴν ἀλήθεια.

Ἀλλὰ οἱ Ἐσωτερικοὶ Κύκλοι ἔθεταν σὰν ὅρο γιὰ τὴν εἴσοδο εἰς αὐτοὺς τὴν Ἠθικὴ κατάσταση τοῦ ἐπιθυμοῦντος νὰ προσέλθη εἰς αὐτοὺς γιὰ νὰ μεταδώσουν τὴν Γνώση, τὴν Ἀλήθεια ποὺ κατεῖχαν. Ἑπομένως Ἠθικὴ καὶ Γνώση εἶναι ἀλληλένδετες ἔννοιες γιὰ τοὺς Ἐσωτερικούς. Ἀρετὴ καὶ Σοφία εἶναι ἀχώριστες ἰδιότητες τοῦ πραγματικοῦ Μύστου.

Κατόπιν τῶν ὅσων ἀνέφερα σὰν προεισαγωγικὰ σὲ γενικὲς γραμμές, γιὰ τὴν μέθοδο τῆς Αὐτομυητικῆς, θὰ σᾶς ὑπενθυμίσω τί ἐπίστευαν δύο μεγάλοι Σοφοὶ καὶ τί ὑπεδείκνυαν γιὰ τὴν ἐπιτυχῆ ἐφαρμογή της.

Καὶ ὁ βαθυστόχαστος Ἡράκλειτος ἔλεγε «Διζήσασθαι (ἐρευνήσατε, ἀναζητήσατε) αὐτὸν καὶ μαθεῖν πάντα παρ' ἑαυτοῦ».

Ὁ δὲ Μάρκος Αὐρήλιος ἐδίδασκε. «Σκάπτε μέσα σου, ὅσον περισσότερον σκάπτεις τὸ ἔνδον σου, τόσον περισσότερον ἀναβλύζει φῶς».

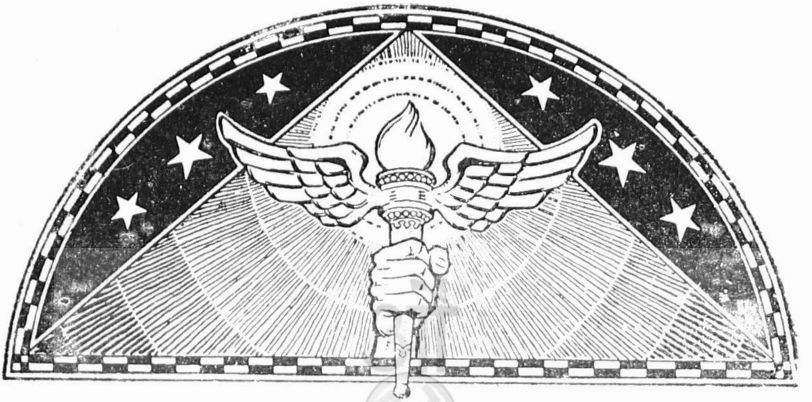
Αὐτὸ εἶναι καὶ ὁ σωστὸς δρόμος γιὰ τοὺς ἐσωτερικοὺς στοχαστὲς γιὰ νὰ βροῦν τὴν Ἀλήθεια.

Οἱ δύο αὐτοὶ σοφοὶ πρέπει νὰ θεωρηθοῦν σὰν οἱ θεμελιωτὲς τῆς αὐτομυητικῆς.

Ὁ πρῶτος χαρακτηρίζεται δυσνόητος, σκοτεινός. Καὶ τοῦτο γιατὶ τὸ ἰδιότυπον τῆς διατυπώσεως τῶν νοημάτων του προέρχεται ἀπὸ τὴν ἰσχυρὰν του ἀτομικότητα, ὅπως συμβαίνει στοὺς αὐτοδίδακτους, χωρὶς νὰ ἐπηρεάζεται ἀπὸ τὴν καθολικότητα τῶν ἀλλοτρίων συλλήψεων.

Τώρα, ποῖος εἶναι ὁ τρόπος τῆς στροφῆς μας πρὸς τὸ «ἔνδον» ἡμῶν γιὰ νὰ ἐπιτύχωμε τὴν Αὐτομύησή μας, θὰ προσπαθήσω ἄλλοτε νὰ δώσω μερικὰ στοιχεῖα Αὐτομυητικῆς, ποὺ ἐλπίζω καὶ εὔχομαι νὰ βοηθήσουν ὅλους μας.

Ὁ Ἀληθινὸς Πολιτισμὸς

ΚΩΣΤΗ ΜΕΛΙΣΣΑΡΟΠΟΥΛΟΥ

ΤΙ εἶναι πολιτισμός; Τί ἐννοοῦμε λέγοντας ὅτι ἕνα ἄτομο ἢ ἕνας λαὸς εἶναι πολιτισμένος, Ποιὰ εἶναι τὰ στοιχεῖα καὶ τὰ γνωρίσματα τοῦ πολιτισμοῦ, Ποιὲς οἱ ἐκδηλώσεις του καὶ οἱ καρποί του, Ποιὸς εἶναι ὁ ἀληθινὸς πολιτισμός,

Πολλοὶ ἄνθρωποι καὶ λαοὶ θεωροῦνται πολιτισμένοι, ἐνῶ ἄλλοι χαρακτηρίζονται ἀπολίτιστοι, ἄγριοι ἢ ὑποανάπτυκτοι, κατὰ τὴ λέξη τῆς μόδας Εἶναι ἐνδιαφέρον νὰ ἐξετάσουμε πῶς πρέπει νὰ ἐκδηλώνεται μιὰ ἀνθρώπινη ψυχή, πῶς πρέπει νὰ εἶναι ὠργανωμένη μιὰ κοινωνία, γιὰ νὰ τὶς χαρακτηρίσουμε δικαίως πολιτισμένες.

Ἂς δοῦμε τί εἶναι πολιτισμός, σύμφωνα μὲ τὰ γενικῶς παραδεδεγμένα. Πολλοὶ ὁρισμοὶ ἔχουν δοθῆ στὴ λέξη «Πολιτισμός». Ἂς ἀνοίξουμε τὰ ἐγκυκλοπαιδικὰ λεξικά.

«Πολιτισμὸς εἶναι ἡ κατάσταση τῆς κοινωνίας ποὺ ἀνταποκρίνεται στὶς προυποθέσεις οἱ ὁποῖες ἀπαιτοῦνται διὰ βίον, ὅπως τὸν ἀπαντοῦμε στὶς πόλεις». Ποιὲς εἶναι ὅμως οἱ προυποθέσεις ποὺ ἀπαιτοῦνται διὰ βίον ὅπως τὸν ἀπαντοῦμε στὶς πόλεις, Αὐτὸ ἀκριβῶς εἶναι τὸ πρόβλημά μας

«Πολιτισμὸς εἶναι ἡ κατάσταση τῆς κοινωνίας, ποὺ διαφέρει στὸ ὕφος, στὶς παραδόσεις καὶ στὴν εὐμάρεια, ἀπὸ τὴν ἄγρια, τὴ βάρβαρη καὶ τὴν ἡμιβάρβαρη ζωή» Ποιὰ ὅμως εἶναι ἡ βάρβαρη καὶ ποιὰ ἡ μὴ βάρβαρη ζωή, Αὐτὸ ἀκριβῶς πρέπει νὰ ἐξετάσουμε

«Πολιτισμὸς εἶναι ἡ κατάσταση τῆς κοινωνίας ποὺ διαμορφώνεται σὰν ἀποτέλεσμα ἐνεργειῶν, οἱ ὁποῖες τείνουν στὴν ὑλικὴ καὶ πνευματικὴ ἀνύψωση τοῦ ἀνθρωπίνου γένους». Ἀλλὰ σὲ τί συνίσταται ἡ πνευματικὴ ἀνύψωση, καὶ ποιὲς εἶναι οἱ ἐκδηλώσεις ποὺ τὴ χαρακτηρίζουν,

«Πολιτισμὸς εἶναι ἡ ἡμερότης τοῦ ἤθους καὶ ἡ εὐπροσηγορία». Ἀλλὰ ἡμερότης καὶ εὐπροσηγορία εἶναι καλοὶ τρόποι συμπεριφορᾶς. Δὲν ἀρκοῦν γιὰ νὰ συστήσουν πολιτισμό. Εἶναι ἁπλῶς ἐκδηλώσεις του.

«Πολιτισμὸς εἶναι ἡ προαγωγὴ

τῶν βιωτικῶν ὅσων καὶ ὁ ἐξευγενισμὸς τῆς ζωῆς ποὺ εκδηλώνεται μὲ τὰ εργα τῆς τέχνης, τῆς ἐπιστήμης καὶ τῆς φιλολογίας, καθὼς καὶ μὲ τὶς κοινωνικὲς καὶ τὶς πολιτικὲς παραδόσεις» Ἀπὸ ποῦ ὅμως πηγάζει ὁ ἐξευγενισμὸς τῆς ζωῆς; Καὶ μήπως τὰ εργα τῆς τέχνης, τῆς ἐπιστήμης καὶ τῆς φιλολογίας εἶναι οἱ εὔχυμοι καρποὶ τοῦ πολιτισμοῦ καὶ ὄχι αὐτὸς οὗτος ὁ πολιτισμός,

«Πολιτισμὸς εἶναι τὸ ἄθροισμα τῶν σκοπῶν στοὺς ὁποίους ἀποβλέπει ἡ ἀνθρώπινη δράση ἢ τὸ αθροισμα τῶν ἀξιῶν καὶ τῶν ἀγαθῶν, τὰ ὁποῖα πσοάγονται ἀπὸ τὴν ἀνθρώπινη δοάση» Ἀλλὰ τὸ κινητρο ποὺ ἐχει σήμερα ἡ ἀνθρώπινη δράση εἶναι γιὰ τὴ μεγάλη πλειοψηφία ἐγωκεντρικὸ καὶ σὰν τέτοιο δὲν δημιουργεῖ βέβαια πολιτισμό

Ἀπὸ τὴν παράθεση τόσων ὁρισμῶν γιὰ τὸν πολιτισμό, ποὺ κανέναν ἀπ' αὐτοὺς δὲν μᾶς ικανοποιει ἀπόλυτα, γινεται φανερὸ πόσο λίγο συνεννοούμεθα ὅλοι ἀνάμεταξύ μας, ὅταν μεταχειριζόμαστε τὴ λέξη «πολιτισμός».

Θέλοντας οι ἐπιστήμονες νὰ διακρίνουν διάφορες διαβαθμίσεις στὴν ἐξέλιξη τοῦ πολιτισμοῦ, χρησιμοποιοῦν μεγάλες κατακτήσεις τοῦ ἀνθρώπου σὰν σταθμοὺς τῆς ἐξελίξεως τοῦ πολιτισμοῦ, σταθμοὺς ποὺ χωρίζουν μεγάλο χρονικὰ διαστήματα στὴ ζωὴ τῆς ἀνθρωπότητος

Ἔτσι ἡ ἱστορία τοῦ πολιτισμοῦ διακρίνει ἑπτὸ μακράς, μακροτάτας περιόδους, ποὺ τὶς διαιρεῖ σὲ τρεῖς κατηγοοίες Οἱ τρεῖς κατηγορίες εἶναι. Ἡ ἀγρια κατάσταση τῆς ἀνθρωπότητος, ἡ βάρβαρη, καὶ ἡ πολιτισμένη.

Στὴν ἄγρια, καθὼς καὶ στὴ βάρβαρη κατηγορία, υπάγονται ἀνὰ τρεῖς περίοδοι, ποὺ ὀνομάζονται παλαιά, μέση καὶ νεωτέρα. Στην πολιτισμένη κατηγορία δὲν ὑπάρχει διαίρεση περιόδων

Ἄς δοῦμε ποιὲς εἶναι οἱ μεγάλες κατακτήσεις τῆς ἀνθρωπότητος, ποὺ θεωροῦνται σὰν σταθμοὶ διαχωρίζοντες τὶς κατηγορίες καὶ περιόδους ποὺ ἀναφέραμε:

Ἡ παλαιὰ περίοδος τῆς ἄγριας κατηγορίας ἀρχίζει ἀπὸ τὴ δημιουργία γλωσσικῆς ἐπικοινωνίας μὲ εναρθρους φθόγγους. Οἱ ἄνθρωποι ἀρχίζουν νὰ συνεννοοῦνται στοιχειωδῶς μεταξύ τους μὲ μιὰ πρωτόγονη γλῶσσα. Εἶναι ἡ ἀρχὴ τοῦ σχηματισμοῦ τῆς ἀνθρώπινης κοινωνίας Ἀρχίζει ἡ ἱστορία τοῦ πολιτισμοῦ, ἡ παλαιὰ περίοδος τῆς ἀγρίας κατηγορίας

Τὰ χρόνια, οἱ αἰῶνες, περνοῦν Ὁ ἄνθρωπος ἐπινοεῖ τροπο γιὰ νὰ αναβη φωτιά. Ἡ φωτιὰ ζεσταίνει, ἡ φωτιὰ φωτίζει τὶς σκοτεινὲς νύχτες, ἡ φωτιὰ διώχνει τὰ ἄγρια θηρία καὶ προστατεύει τοὺς καταυλισμοὺς τῶν ἀνθρώπων Ἀρχίζει ἡ μέση περίοδος τῆς ἀγρίας κατηγορίας.

Τὰ χρόνια, οἱ αἰῶνες, περνοῦν. Ἡ ἐφευρετικότης τῆς ἀνθρωπινης διάνοιας ὡριμάζει Ὁ πέλεκυς δὲν εἶναι ἀρκετὸς γιὰ τὴν καταπολέμηση τῶν ἐχθρῶν καὶ γιὰ τὸ κυνῆγι τῶν ζώων. Μιὰ μεγάλη ἐφεύρεση σημειώνει τὴ μετάβαση ἀπὸ τὴ μέση στὴ νεωτέρα περίοδο τῆς αγριας κατηγορίας Ἡ ἐφεύρεση τοῦ τόξου μὲ τὰ βέλη.

Ὁ ἀγριάνθρωπος ἀπέκτησε τὴν δυνατότητα συνεννοήσεως μὲ τους συνανθρώπους του. Ἀπέκτησε οἰκογενειακὴ ἑστία, μὲ τὸ νὰ γνωρίζη νὰ ανάβη φωτιά Ἔχει ἕνα ἰσχυρὸ ὅπλο, μὲ τὸ ὁποῖο μπορεῖ νὰ σκοτωνη ἀπὸ μακρυά Ἔτσι ὁ φόβος του λιγοστεύει Μπορεῖ ἀποτελεσματικώτερα καὶ υπερασπιζη τὸ οἰκογενειακο του ἄσυλο. Καιρὸς νὰ βελτιώση τὴν κατοικία του καὶ την ἐγκατάσταση του.

Ἔτσι, μιὰ καινούργια μεγάλη ἐφεύρεση ἔρχεται νὰ σημειώση τὴ μετάβαση στὴν παλαιὰ περίοδο τῆς βαρβάρου κατηγορίας Ἡ πηλοπλαστική Ὁ ἄνθρωπος ἔπαυσε νὰ εἶναι ἄγριος Εἶναι μόνον βάρβαρος

Μὲ τὴν πηλοπλαστικὴ ἀπέκτησε μόνιμη ἐγκατάσταση Τώρα ἔχει ἀναγκη ἀπὸ βοηθούς. Ἐξημερωνει τὰ ζῶα καὶ ἐφαρμόζει ἄρδευση τοῦ ἐδάφους. Ἔτσι προχωρεῖ στη μέση περίοδο τῆς βαρβάρου κατηγορίας.

Ἀργότερα θὰ μεταβῆ στὴ νεωτέρα περίοδο μὲ τὴ μεγάλη ἐφεύρεση τῆς τήξεως τῶν μετάλλων. Εἶναι ἡ βιομηχανία τῆς βαρβάρου κατηγορίας.

Καὶ φθάνουμε στὴν ἐφεύρεση ἐκείνη ποὺ σημειώνει τὴ μετάβαση στὴν περίοδο τοῦ πολιτισμοῦ. Εἶναι ἡ ἐφεύρεση τῆς γραφῆς. Σπουδαία ἐφεύρεση, παρ' ὅλες τὶς ἀντιρρήσεις τοῦ Φτωχοπροδρόμου, ποὺ ἀπελπισμένος ἀναφωνεῖ «ἀνάθεμα τὰ γράμματα καὶ κεῖνον ποὺ τὰ βρῆκε!»

Ἀλλὰ δὲν εἶναι μόνον ὁ Φτωχοπρόδρομος ποὺ κατηγορεῖται τὴν ἐφεύρεση ποὺ σημειώνει τὴν ἀπαρχὴ τοῦ πολιτισμοῦ. Ὁ Πλάτων στὸ Φαῖδρο, λίγες σελίδες πρὶν ἀπὸ τὸ τέλος, βάζει στὸ στόμα τοῦ Σωκράτη τὰ ἀκόλουθα:

«Ἄκουσα ὅτι κοντὰ στὴ Ναύκρατι τῆς Αἰγύπτου γεννήθηκε κάποιος ἀπὸ τοὺς παλαιοὺς Θεούς, ποὺ τὸ ὄνομά του εἶναι Θεύθ. Αὐτὸς πρῶτος ἐφεῦρε τοὺς ἀριθμοὺς καὶ τοὺς λογαριασμοὺς καὶ τὴ γεωμετρία καὶ τὴν ἀστρονομία, ἀκόμη καὶ τὰ παιγνίδια μὲ πεσσοὺς καὶ μὲ κύβους καὶ τέλος καὶ τὴ γραφή. Τῆς Αἰγύπτου ὅλης ἦτο τότε βασιλεὺς ὁ Θαμοῦν κατοικῶν στὴ μεγάλη πόλη, ποὺ οἱ Ἕλληνες καλοῦν Αἰγυπτίας Θήβας καὶ τὸν Θεὸν αὐτῆς Ἄμμωνα. Σ' αὐτὸν ἦλθε ὁ Θεὺθ καὶ ἐξέθεσε τὰς τέχνας του, ὑποστηρίζων ὅτι ἔπρεπε νὰ διαδοθοῦν στοὺς Αἰγυπτίους. Ὁ Θαμοῦν τὸν ἐρώτησε ποίαν ὠφέλειαν παρέχει ἑκάστη τέχνη του. Καὶ ἐνῶ ὁ Θεὺθ ἀνέπτυσσε τὰς ἐφευρέσεις του, ὁ Θαμοῦν ἄλλες ἔψεγε καὶ ἄλλες ἐπαινοῦσε. Ἀλλὰ θὰ χρειαζόταν μακρὸς λόγος γιὰ νὰ ἐκθέσουμε τὰ πολλὰ ἐπιχειρήματα ὑπὲρ ἢ ἐναντίον ἑκάστης τέχνης. Ὅταν ἔφθασε στὴ γραφή, εἶπεν ὁ Θεύθ: Τοῦτο δὲ τὸ μάθημα, ὦ βασιλεῦ, θὰ κάμη τοὺς Αἰγυπτίους σοφωτέρους καὶ μνημονικωτέρους. Διότι εὑρέθη τῆς μνήμης καὶ τῆς σοφίας τὸ φάρμακο. Τότε ὁ Θαμοῦν ἀποκρίθηκε: Ἐφευρετικώτατε Θεύθ, ἄλλος μὲν ἔχει τὴ δύναμη νὰ ἐπινοῆ τὴν τέχνη, ἄλλος δὲ νὰ κρίνη ποῖον μέρος ὠφελείας ἢ βλάβης θὰ λάβουν οἱ μέλλοντες νὰ ἐφαρμόσουν τὴν τέχνη. Καὶ τώρα ἐσύ, ἐπειδὴ εἶσαι πατὴρ τῶν γραμμάτων καὶ ἀγαπᾶς τὸ ἔργο σου, εἶπες κρίση ἀντίθετη πρὸς τὴ δύναμή του. Διότι τὰ γράμματα θὰ παρέχουν λησμοσύνη στὶς ψυχές, ἐπειδὴ θὰ παραμεληθῆ ἡ ἐξάσκηση τοῦ μνημονικοῦ, διότι ἔχοντας οἱ ἄνθρωποι πεποίθηση στὴ γραφὴ θὰ θυμοῦνται τὰ πράγματα ἐκ τῶν ἔξωθεν, διὰ ξένων στοιχείων, καὶ ὄχι ἐκ τοῦ ἐσωτερικοῦ των αὐτοὶ ἀφ' ἑαυτῶν. Λοιπόν, δὲν εὗρες φάρμακον μνήμης, ἀλλὰ ὑπομνήσεως. Καὶ στοὺς μαθητὰς παρέχεις φανταστικὴ σοφία, καὶ ὄχι ἀλήθειαν. Διότι ἀναγιγνώσκοντας πολλά, χωρὶς διδασκαλίαν, θὰ φαντάζωνται ὅτι εἶναι πολυμαθεῖς, ἐνῶ ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον θὰ εἶναι ἀμαθεῖς καὶ ἀνυπόφοροι στὶς σχέσεις τους ἐπειδὴ θὰ ἔχουν γίνει, ἀντὶ σοφῶν, δοκησίσοφοι».

Αὐτὰ γράφει ὁ Πλάτων. Καὶ τώρα ἂς συνεχίσουμε τὴν ἐξέταση τοῦ πολιτισμοῦ.

Ὅπως ἡ δημιουργία τῆς γλώσσης μὲ ἐνάρθρους φθόγγους εἶναι ἡ ἀπαρχὴ τῆς προϊστορίας τοῦ πολιτισμοῦ, ἔτσι ἡ ἐφεύρεση τῆς γραφῆς εἶναι ἡ ἀπαρχὴ τῆς περιόδου τοῦ πολιτισμοῦ.

Μεγάλοι σταθμοὶ στὴ διαδρομὴ τῆς περιόδου τοῦ πολιτισμοῦ θεωροῦνται ἡ ἐφεύρεση τῆς πυρίτιδος —μιὰ τελειοποίηση τοῦ τόξου— ἡ ὁποία ἀπελευθερώνει τὸν ἄνθρωπο ἀπὸ τὴ δουλεία τοῦ φεουδάρχου. Ἡ ἐφεύρεση τῆς πυξίδος, ἡ ὁποία πλαταίνει τὰ ὅρια τοῦ γνωστοῦ κόσμου καὶ ἐπιτρέπει τὶς μακρυνὲς θαλασσοπλοΐες καὶ τὴν ἀνακάλυψη νέων κόσμων. Ἡ ἐφεύρεση τῆς τυπογραφίας, ἡ ὁποία ἐπιτρέπει τὴν ἐκλαΐκευση τῶν γνώσεων καὶ διευκολύνει τὴ διανοητικὴ ἐπικοινωνία. Ἡ ἐφεύρεση τοῦ τηλεσκοπίου καὶ τοῦ μικροσκοπίου, μὲ τὰ ὁποῖα μελετᾶται ὁ μακρόκοσμος καὶ ὁ κόσμος τῶν μικροβίων. Ἡ ἀνακάλυψη τῆς δυνάμεως τοῦ ἀ-

τμοῦ, ἡ ὁποία ἐπιφέρει τὴν τελειοποίηση τῶν μηχανῶν καὶ διευκολύνει τὸν ἀνθρώπινο βίο. Ἡ ἀνακάλυψη τοῦ ἠλεκτρισμοῦ καὶ οἱ ἐφευρέσεις ποὺ προέκυψαν μὲ τὶς πολλαπλὲς ἐφαρμογές του (τηλέγραφος, τηλέφωνον, ἠλεκτρικὸ φῶς, κινηματογράφος, ἠλεκτρικὴ κίνησις). Μὲ γεωμετρικὴ πρόοδο καὶ μὲ γιγαντιαῖα βήματα βαδίζει ἡ ἐξέλιξη καὶ πολλαπλασιάζονται οἱ ἐπινοήσεις τοῦ ἀνθρώπινου νοῦ.

Σημειώνουμε ἀκόμη τὴν ἐφεύρεση τῆς φωτογραφίας, τὴν ἀνακάλυψη του ραδίου, τὴν ἀνακάλυψη τῶν παυσιπόνων, τὴν κατάκτηση τοῦ ἀέρος, τὴν ἐφεύρεση τοῦ ἀσυρμάτου τηλεφώνου, τοῦ ραδιοφώνου καὶ τῆς τηλεοράσεως, τὴν ἁλματικὴ πρόοδο τῶν ἐπιστημῶν καὶ ἰδίως στὸν τομέα τῆς ἰατρικῆς, τῆς φυσικῆς, τῆς χημείας, τῆς βιολογίας, τὴν ἀνακάλυψη τῶν ἀντιβιωτικῶν καὶ τελευταίως τὴ διάσπαση τοῦ ἀτόμου καὶ τὴν κολοσσιαία πυρηνικὴ ἐνέργεια ποὺ ἀποδεσμεύεται ἀπ' αὐτήν, καθὼς καὶ τὴν ἐνδεχόμενη κατάκτηση τοῦ διαστήματος.

Ἀλλὰ μήπως ὅλη αὐτὴ ἡ θαυμαστὴ πορεία τῆς ἐξελίξεως τοῦ πολιτισμοῦ ἀναφέρεται στὴν ἐξωτερική του μόνον πλευρά, μήπως ὅλη αὐτὴ ἡ καταπληκτικὴ πρόοδος— ποὺ εἶναι βέβαιο ἀνυπολόγιστο σημαντική— εἶναι πρόοδος μόνον τῆς τεχνικῆς, πρόοδος τοῦ ὑλικοῦ μόνον μέρους τῆς ζωῆς καὶ μήπως ἀλλοῦ πρέπει νὰ στραφοῦμε καὶ ν' ἀναζητήσουμε τὰ ἐσωτερικὰ στοιχεῖα καὶ τὰ γνωρίσματα τοῦ ἀληθινοῦ πολιτισμοῦ, δηλαδὴ τῆς ἐσωτερικῆς του ὄψεως καὶ ὄχι μόνον τῆς ἐξωτερικῆς ἐπιφανείας του;

Μήπως ἐπίσης εἶναι λάθος νὰ θεωροῦνται σὰν πολιτισμὸς οἱ ἐξωτερικὲς ἐκδηλώσεις του καὶ οἱ καρποί του, ποὺ εἶναι ἡ φιλολογία καὶ τὰ ἔργα τέχνης, οἱ ἐπιτεύξεις τῆς ἐπιστήμης καὶ ἡ ἀνάπτυξη τῆς φιλοσοφίας; Οἱ λαμπρὲς αὐτὲς ἐκδηλώσεις τοῦ ἀνθρωπίνου πνεύματος ἀποτελοῦν τὰ ἐξαίσια εὔοσμα ἄνθη τῆς ἀναπτύξεως τοῦ πολιτισμοῦ, χωρὶς αὐτὰ καὶ μόνα νὰ ἀπαρτίζουν τὸν ἀληθινὸ πολιτισμό. Πρέπει νὰ ἀναζητήσουμε τὶς ρίζες τοῦ πολιτισμοῦ καὶ νὰ μὴν περιοριζόμαστε νὰ θαυμάζουμε μόνον τὰ ἄνθη του. Ὅταν οἱ ρίζες εἶναι γερὲς καὶ δυνατές, τότε ἡ ἀνθοφορία δὲν θὰ βραδύνη νὰ ἐκδηλωθῆ μὲ τὴν σταθερότητα τῆς λειτουργίας τῶν φυσικῶν νόμων.

Ποιές, λοιπόν, εἶναι οἱ ρίζες καὶ τὸ θεμέλιο ἑνὸς ἀληθινοῦ πολιτισμοῦ καὶ πῶς θὰ διακρίνουμε ἂν ἕνας ἄνθρωπος ἢ ἕνας λαὸς εἶναι ἀληθινὰ πολιτισμένος ἢ ἂν εἶναι ἐπιφανειακὰ μόνον πολιτισμένος καὶ στὸ βάθος ἄγριος, βάρβαρος ἢ ἡμιβάρβαρος,

Πῶς θὰ ἐργασθοῦμε γιὰ νὰ στερεώσουμε τὰ θεμέλιά του, νὰ δυναμώσουμε τὶς ρίζες του, Πρὸς ποίαν κατεύθυνση θὰ ἐργασθοῦμε, ἂν θέλουμε νὰ εἴμαστε οἱ ἐργάται του καὶ οἱ σκαπανεῖς του, ὅπως εἶναι ἀνθρώπινο χρέος κάθε μέλους τοῦ κοινωνικοῦ συνόλου,

Ἂς δώσουμε, ἐπὶ τέλους, ἕναν ὁρισμὸ στὸν πολιτισμό, ποὺ νὰ μᾶς ἱκανοποιῆ κατὰ τὸ δυνατόν.

Ἡ λέξη πολιτισμός, ποὺ παράγεται ἀπὸ τὴ λέξη πολίτης, πόλις, δηλώνει τὸ σύνολο τῶν ἀγράφων νόμων ποὺ ρυθμίζουν τὶς σχέσεις τῶν ἀνθρώπων, οἱ ὁποῖοι κατοικοῦν στὶς πόλεις, δηλαδὴ τὶς κοινωνικὲς σχέσεις, εἰς τρόπον ὥστε νὰ ὑπάρχη ἁρμονικὴ συμβίωση. Ἑπομένως πολιτισμὸς εἶναι ἡ ἁρμονικὴ κοινωνικὴ ζωή. Ὅταν σὲ μιὰ κοινωνία διαπιστώσουμε τὴν ὕπαρξη ἁρμονικῆς ζωῆς τῶν ἀνθρώπων ποὺ ἀποτελοῦν τὴν κοινωνία, τότε μποροῦμε ἀδίστακτα νὰ ποῦμε ὅτι αὐτὴ ἡ κοινωνία εἶναι πολιτισμένη. Τὰ μέλη της μποροῦν ἐπιτυχῶς ν' ἀποτελέσουν «πόλιν». Ἐπίσης, ἂν ἕνας ἄνθρωπος ζῆ ἁρμονικὰ καὶ διατηρῆ τὴν ἁρμονία στὶς σχέσεις του μὲ τοὺς ἄλλους ἀνθρώπους, τότε ὁ ἄνθρωπος αὐτὸς εἶναι πολιτισμένος.

Καθρέπτης, λοιπόν, τοῦ πολιτισμοῦ κάθε ἀνθρώπου εἶναι ὁ τρόπος τῆς ζωῆς του καὶ τῆς συμπεριφορᾶς του πρὸς τοὺς ἄλλους ἀνθρώπους καὶ πρὸς τὸν ἑαυτόν του.

Ἂν ὁ τρόπος τῆς ζωῆς του εἶναι ἁρμονικός, ἄν δὲν δημιουργῆ δυσαρμονία τριγύρω του, τότε αὐτὸς ὁ ἄνθρωπος εἶναι ἀληθινὰ πολιτισμένος. Ἂν ὁ τρόπος τῆς ζωῆς του δὲν εἶναι αρμονικός, ἄν ἡ συμπεριφορά του δημιουργεῖ δυσαρμονία, τότε ὁ ἄνθρωπος, αὐτὸς δὲν εἶναι ἀληθινὰ πολιτισμένος.

Τὸ ἴδιο καὶ γιὰ τὴν κοινωνία. Ἂν ἡ κοινωνικὴ διαβίωση ἑνὸς λαοῦ εἶναι ἁρμονική, πραγματικὰ ἁρμονικὴ καὶ ὄχι καταπιεσμένη ἢ ὑποκριτική, τότε ὁ λαὸς ποὺ ἀποτελεῖ αὐτὴν τὴν κοινωνία εἶναι λαὸς ἀληθινὰ πολιτισμένος. Ἂν ἡ κοινωνικὴ διαβίωση δὲν εἶναι ἁρμονική, ἄν κυριαρχῆ ὁ φόβος, ἡ καταπίεση, ἡ ὑποκρισια, ἡ δυσαρμονία, τότε ὁ λαὸς αὐτὸς δὲν εἶναι ἀληθινὰ πολιτισμένος, ὅσες καὶ ἄν εἶναι οἱ τελειοποιήσεις τῶν μηχανῶν ποὺ μεταχειρίζεται γιὰ τὴ συγκοινωνία του ἢ γιὰ την ψυχαγωγία του, είτε γιὰ νὰ καθισταται ἐπίφοβος στοὺς ἄλλους λαούς.

Γιὰ νὰ εἶναι ἁρμονικὴ ἡ κοινωνικὴ διαβίωση πρέπει νὰ βασίζεται στὴ δικαιοσύνη. Γιὰ νὰ κρίνουμε, λοιπόν, ἄν μιὰ κοινωνία εἶναι πολιτισμένη, πρέπει νὰ μελετήσουμε τὴ νομοθεσία της, τοὺς θεσμούς της, τὰ ἤθη της. Ἂν βασίζονται πραγματικὰ στὴ δικαιοσύνη, τότε ὑπάρχουν οἱ προυποθέσεις ἀληθινοῦ πολιτισμοῦ.

Ὑπάρχουν τριῶν εἰδῶν ἄνθρωποι: Οἱ ἄγριοι, οἱ πολιτισμένοι καὶ οἱ ἅγιοι. Ἄγριοι εἶναι ἐκεῖνοι ποὺ γιὰ κίνητρο τῆς δράσεώς τους ἔχουν τὸν ἐγωϊσμό. Πολιτισμένοι εἶναι ἐκεῖνοι ποὺ γιὰ κίνητρο τῆς δράσεώς τους ἔχουν τὴν αἴσθηση τοῦ καθήκοντος, τὸ σεβασμὸ τῆς δικαιοσύνης. Ἅγιοι εἶναι ἐκεῖνοι ποὺ γιὰ κίνητρο τῆς δράσεώς τους ἔχουν τὴν Ἀγάπη καὶ ποὺ κάθε τους κίνηση εἶναι ἐκδήλωση τῆς Ἀγάπης ποὺ πλημμυρίζει τὴν καρδιά τους. Οι ἄγριοι δροῦν μὲ τὴ βία. Οἱ πολιτισμένοι μὲ τὴ δικαιοσύνη. Οἱ Ἅγιοι μὲ τὴν Ἀγάπη καὶ τὴν αὐτοθυσία.

Οἱ πολιτισμένοι, λοιπόν, διακρίνονται ἀπὸ τὴν αὐθόρμητη προσήλωσή τους στὴ δικαιοσύνη. Ἡ κοινωνία τους θὰ εἶναι συγκροτημένη μὲ βάση τὴ δικαιοσύνη. Οἱ νόμοι μιᾶς τέτοιας κοινωνίας πολιτισμένων ἀνθρώπων θὰ εἶναι δίκαιοι. Κανεὶς δὲ θὰ σκέπτεται νὰ τοὺς παραβῆ ἢ νὰ τοὺς δολιευθῆ. Οἱ ὑφιστάμενοι θεσμοί της καὶ τὰ καθιερωμένα ἤθη της θ' ἀνταποκρίνωνται πρὸς τὸ δίκαιον. Δὲν θὰ τὸ ὑπερφαλαγγίζουν, δὲν θὰ τὸ διαστρεβλώνουν. Ὥστε ἡ νομοθεσία, οἱ θεσμοὶ καὶ τὰ ἤθη ἀποτελοῦν τὸν δείκτη τοῦ πολιτισμοῦ μιᾶς κοινωνίας καὶ ὄχι οἱ τέχνες, τὰ γράμματα, οἱ ἐπιστήμες καὶ ἡ φιλοσοφία, ποὺ εἶναι τ ὰ ἄ ν θ η τοῦ πολιτισμοῦ καὶ ὄχι αὐτὸς οὗτος ὁ πολιτισμός.

Κοινωνικὸ συμβόλαιο

Μ' ἄλλα λόγια, ὁ πολιτισμὸς εἶναι τὸ κοινωνικὸ συμβόλαιο. Ἂν τὸ κοινωνικὸ συμβόλαιο βασίζεται πραγματικὰ στὴ δικαιοσύνη καὶ στὴν ἠθική, τότε ὑπάρχει ἀληθινὸς πολιτισμός. Ἂν τὸ κοινωνικὸ συμβόλαιο εἶναι ἄδικο ἢ ἀνήθικο ἢ ἄν παραβιάζεται ἀσύστολα ἢ ὑποκριτικά, τότε δὲν ὑπάρχει ἀληθινὸς πολιτισμός.

Πῶς ὅμως θὰ κρίνουμε ἄν τὸ κοινωνικὸ συμβόλαιο, ἡ νομοθεσία, οἱ θεσμοὶ καὶ τὰ ἤθη βασίζονται στὸ δίκαιο καὶ στὴν ἠθική; Πῶς θα κρίνουμε καὶ θὰ ἀνακαλύψουμε ποιὸ εἶναι τὸ πραγματικὸ δίκαιο καὶ ἡ πραγματικὴ ἠθική, Μήπως δὲν τὸ ξέρουμε ὅτι τὸ δίκαιο καὶ ἡ ἠθικὴ εἶναι συμβατικὲς ἔννοιες ποὺ ποικίλλουν ἀνάλογα μὲ τὸν τόπο καὶ τὸν καιρό;

Ναί, τὸ συμβατικὸ δίκαιο καὶ ἡ συμβατικὴ ἠθικὴ ποικίλλουν κατὰ τόπους καὶ κατὰ καιρούς. Ἀλλὰ πιὸ πέρα ἀπὸ τὸ συμβατικὸ δίκαιο καὶ τὴ συμβατικὴ ἠθική, ὑπάρχει τὸ Φυσικὸ Δικαιο καὶ ἡ Φυσικὴ Ἠθική, τὸ δίκαιο δηλαδὴ καὶ ἡ ἠθικὴ ποὺ βασίζονται στοὺς νόμους τῆς φύσεως. Καὶ ἐπειδὴ οἱ νόμοι τῆς φύσεως εἶναι σταθεροί, τὸ Φυσικὸ Δίκαιο καὶ ἡ Φυσικὴ Ἠθικὴ δὲν μεταβάλλονται κατὰ τόπους καὶ κατὰ

καιρούς.

Ἀλλὰ πῶς θ' ἀνακαλύψουμε τὸ Φυσικὸ Δίκαιο καὶ τὴ Φυσικὴ Ἠθική; Ὑπάρχει κανὼν δικαίου καὶ ἠθικῆς ἐπάνω στὸν ὁποῖον νὰ βασισθοῦμε γιὰ νὰ κρίνουμε τὶς πράξεις τὶς δικές μας καὶ τῶν ἄλλων ἀνθρώπων; Βεβαίως ὑπάρχει. Ὁ κανὼν αὐτὸς εἶναι: «Μὴν κάνεις στοὺς ἄλλους ὅ,τι δὲν θέλεις νὰ κάνουν οἱ ἄλλοι σὲ σένα. Κάνε στοὺς ἄλλους ὅ,τι θέλεις νὰ κάνουν οἱ ἄλλοι σὲ σένα».

Νὰ ἕνας βασικὸς κανὼν δικαίου καὶ ἠθικῆς, ποὺ μένει ἀνεπηρέαστος ἀπὸ τὸ χρόνο καὶ ἀπὸ τὸ γεωγραφικὸ μῆκος καὶ πλάτος. Ἐπάνω σ' αὐτὸν μπορεῖ νὰ βασισθῆ νομοθεσία, ποὺ ν' ἀνταποκρίνεται στὸ δίκαιο, νὰ καλλιεργηθοῦν ἤθη καὶ νὰ διαμορφωθοῦν θεσμοί, ποὺ ν' ἀνταποκρίνωνται στὴν ἠθική. Μπορεῖ νὰ οἰκοδομηθῆ ἀληθινὸς πολιτισμός, ἁρμονικὴ κοινωνικὴ συμβίωση.

Κοινωνίαι ἀγρίων

Στὶς κοινωνίες τῶν ἀγρίων ἐπικρατεῖ τὸ δίκαιον τοῦ ἰσχυροτέρου. Ὁ δυνατώτερος ἢ ὁ σκληρότερος ἢ ὁ ἐξυπνότερος τῆς φυλῆς γίνεται ἀρχηγός της. Ἔχει τὴν καλύτερη καλύβα, τρώγει τὴν ἐκλεκτότερη τροφή, χαίρεται τὴν ὡραιότερη γυναίκα. Πολεμᾶ τοὺς ἐχθρούς του καὶ μὲ μεγάλη ἱκανοποίηση τοὺς κατακρεουργεῖ. Κάνει στοὺς ἄλλους ὅ,τι δὲν θὰ ἤθελε νὰ κάνουν οἱ ἄλλοι σ' αὐτόν. Σ' αὐτὴ τὴν κοινωνία δὲν ὑπάρχει ἁρμονία, δὲν ὑπάρχει πολιτισμός.

Εἶναι, ἄραγε, ἀνάγκη νὰ παρουσιάζεται τόσον ἔντονα χρωματισμένο τὸ παράδειγμα τῆς κοινωνίας τῶν ἀγρίων; Μήπως καὶ πολλὲς ἀπὸ τις κοινωνίες ποὺ θεωροῦνται καὶ ὀνομάζονται πολιτισμένες κάνουν ἀκριβῶς ὅ,τι καὶ οἱ ἄγριοι, ἀλλὰ μὲ πιὸ λεπτούς, μὲ πιὸ ὑποκριτικοὺς τρόπους, Μήπως καὶ σ' αὐτὲς ἐπίσης οἱ ἰσχυρότεροι καρποῦνται τὰ πλουσιώτερα κτήματα, νέμονται τὰ ὑλικὰ ἀγαθά, ἀπολαμβάνουν τὰ πνευματικὰ ἀγαθά, ἀφαιροῦν ἢ περιορίζουν τὴ ζωὴ τῶν ἄλλων ἀνθρώπων, δεσμεύουν τὴν ὑλικὴ καὶ πνευματικὴ ἐλευθερία τους, καὶ γενικὰ δὲν φέρονται στοὺς ἄλλους ὅπως θὰ ἤθελαν νὰ φέρωνται οἱ ἄλλοι σ' αὐτούς;

Ἂν ὑπῆρχε ἀληθινὸς πολιτισμός, ἂν ἐπικρατοῦσε τὸ Φυσικὸ Δίκαιο καὶ ἡ Φυσικὴ Ἠθική, δὲν θὰ ὑπῆρχε σκληρότης στὸν κόσμο, δὲ θὰ ὑπῆρχε ἀπανθρωπία, δὲ θὰ ὑπῆρχε καταπίεση, δὲ θὰ ὑπῆοχε ἐκμετάλλευση, δὲ θὰ ὑπῆρχε ἀδικία. Δὲ θὰ ἐγίνοντο πόλεμοι μεταξὺ τῶν διαφόρων λαῶν. Ὁ πόλεμος, ποὺ εἶναι ἡ ὠμότερη μορφὴ ὁμαδικῆς βίας καὶ καταστροφῆς, θὰ εἶχε καταδικασθῆ στὴ συνείδηση ὅλων τῶν ἀνθρώπων σὰν ἐκδήλωση ἀγριότητος καὶ σὰν ἔγκλημα, ποὺ γεννᾶ πολλὰ ἄλλα ἐγκλήματα. Ἀλλά, δυστυχῶς, δὲν ὑπάρχει ἀκόμη στὸν κόσμο ἀληθινὸς πολιτισμός.

Ἡ βια εἶναι ἀκόμη σήμερα ὁ ὑπέρτατος νόμος τῶν ἀνθρωπίνων κοινωνιῶν. Πρέπει νὰ παραχωρήση κάποτε τὴ θέση της στὴ δικαιοσύνη καὶ στὸ σεβασμὸ τῶν φυσικῶν δικαιωμάτων τοῦ ἀνθρώπου. Ὁ ΟΗΕ διεκήρυξε τὰ ἀνθρώπινα δικαιώματα. Ἐν τούτοις, οἱ περισσότερες ἀνθρώπινες κοινωνίες δὲν τὰ μετουσίωσαν ἀκόμη σὲ πράξη. Δὲν ἀπετέλεσαν ἀκόμη θεσμὸν στὶς σύγχρονες κοινωνίες. Καὶ ὅμως, ὁ σεβασμὸς τῶν ἀνθρωπίνων δικαιωμάτων, ποὺ εἶναι τὰ φυσικὰ δικαιώματα τοῦ ανθρώπου, ἀποτελεῖ τὴν ἀπαραίτητη προϋπόθεση τῆς ὑπάρξεως μιᾶς πολιτισμένης ἀνθρώπινης κοινωνίας. Χωρὶς τὸ σεβασμὸ τῶν φυσικῶν δικαιωμάτων τοῦ ἀνθρώπου, δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ ὑπάρξη ἁρμονικὴ συμβίωση, δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ ὑπάρξη πολιτισμένη κοινωνία.

Τὰ φυσικὰ δικαιώματα τοῦ ἀνθρώπου

Ποῖα εἶναι τὰ φυσικὰ δικαιώματα τοῦ ἀνθρώπου;

Εἶναι τὸ δικαίωμα τῆς ζωῆς καὶ τῆς διατηρήσεώς της. Τὸ δικαίωμα

τῆς φυσιολογικῆς καὶ υγιεινῆς ἀναπτύξεως τοῦ φυσικοῦ σώματος. Τῆς καλλιεργειας τῆς διανοιας καὶ τῆς ἀναπτύξεως τῆς ἠθικῆς συνειδήσεως. Τὸ δικαιωμα τοῦ σεβασμοῦ τῆς προσωπικῆς ἐλευθερίας. Τὸ δικαίωμα τῆς ελευθερίας τῆς σκέψεως, τῆς ελευθερίας τοῦ λογου καὶ τῆς ἐκφρασεως, τῆς ἐλευθεριας τῆς συνειδήσεως. Τὸ δικαιωμα τῆς συμμετοχῆς στὸν καταρτισμὸ τῆς νομοθεσιας καὶ τῆς ἐκλογῆς καὶ τοῦ ἐλέγχου τῶν κυβερνήσεων.

Τὰ δικαιώματα αὐτὰ συνοδεύονται πάντοτε ἀπὸ ἀντιστοιχες υποχρεώσεις σεβασμοῦ τῶν δικαιωματων τῶν ἄλλων. Καὶ ἡ ἐλευθερία καθενὸς σταματαει αὐτοματα ἐκεῖ ὅπου αρχίζει ἡ ἐλευθερία τῶν ἄλλων, ὥστε να υπαρχη ἁρμονικη συμβιωση.

Στὴ διαδρομὴ τῆς ἱστορίας καὶ τοῦ πολιτισμοῦ, εκεῖ ὅπου τὰ δικαιώματα αὐτα αναγνωριστηκαν καὶ ἐξασκηθηκαν ειλικρινὰ καὶ ἐλευθερα, ἐκεῖ ἐσημειωθηκε αρμονικη κοινωνικὴ συμβίωση καὶ ανθιση πολιτισμοῦ. Εκεῖ γεννήθηκαν ἐλευθεροι ἄνθρωποι, αξιοπρεπεῖς, εναρετοι καὶ γενναῖοι. Ἀκριβῶς ὅπως περιγραφει ὁ Περικλῆς στὸν Επιτάφιό του για τὴν πόλη τῶν Ἀθηνῶν. Διοτι ἐκεῖ οι δυνατοτητες καθενὸς εξεδηλωθησαν ελευθερα καὶ ἀνεπτύχθησαν ἀβιαστα. Καθένας βρῆκε τὸ δρομο του, ἀνάλογα μὲ τὴν κλιση του καὶ τοποθετήθηκε στὸ κοινωνικὸ συνολο, χωρὶς να ταραξη τὴν ἁρμονια του. Τοιουτοτρόπως ἐδημιουργήθησαν οι ἀπαραιτητες προυποθέσεις καὶ ἄνθισαν τὰ γραμματα καὶ οἱ τέχνες, οἱ ἐπιστῆμες καὶ ἡ φιλοσοφία.

Ἀντιθέτως, εκεῖ ὅπου ἐπεβληθη τυραννία, εκεῖ ὅπου τὸ δικαιωμα τῆς ζωῆς καὶ τῆς ελευθέρας αναπτυξεως τῆς διανοιας καὶ τῆς συνειδήσεως αμφισβητήθηκε, εκεῖ οπου δὲν υπηρχε σεβασμὸς προς τὸν ανθρωπο καὶ τὰ φυσικα του δικαιώματα, ἐκεῖ ὅπου ἐμποδίστηκε ἡ ἐλευθερια τῆς σκέψεως, ἡ ελευθερία τοῦ λογου καὶ τῆς εκφρασεως, ἡ ελευθερια τῆς συνειδήσεως, εκεῖ ὅπου επεβλήθη ἀναγκαστικὰ μία λατρεία κατ᾽ ἐπιταγὴν ἢ ὡρισμένες καθ᾽ υπαγορευσιν αντιλήψεις καὶ ἡ σκέψη δεσμεύτηκε, ἐκεῖ οπου οἱ ἀνθρωποι ἔχασαν την πολιτική τους ἐλευθερια καὶ υπεδουλωθησαν σὲ ξένους κατακτητὲς ἢ σὲ εσωτερικους τυραννους, ἐκεῖ ἡ κοινωνικη διαβιωση δεν υπῆρξε ἁρμονική, εστω καὶ αν υπῆρχε επιφαση ἡσυχιας. Γιατὶ καὶ στα νεκροταφεῖα υπαρχει ἡσυχια, ἀλλὰ δεν υπαρχει ζωή. Ἐκεῖ ὅπου οι ανθρωποι δεν υπῆρξαν ελεύθεροι καὶ η σκέψη δεσμεύτηκε, ἐκεῖ δεν ἐσημειώθη ποτε τιποτα μεγαλο ἢ γενναῖο. Ὅπου υπαρχει τυραννια δὲν ἐφαρμοζεται ὁ κανων «Μην κανεις στους ἄλλους ο,τι δὲν θέλεις νὰ κανουν οι αλλοι σε σένα». Δεν υπάρχει ἁρμονικὴ κοινωνικὴ συμβιωση, δεν υπαρχει αληθινὸς πολιτισμος.

Ὥστε πολιτισμὸς εἶναι ὁ ανθρωπισμος. Ἄν θέλουμε να συμβαλλουμε στὴν αναπτυξη αληθινοῦ πολιτισμοῦ, πρέπει ν᾽ αγωνισθοῦμε γιὰ την αναγνώριση καὶ τὸ σεβασμὸ τῶν φυσικῶν δικαιωματων τοῦ ἀνθρωπου. Για τὸ δικαιωμα τῆς ζωῆς καὶ τῆς ελευθεριας, γιὰ τὸ δικαιωμα τῆς καλλιεργειας τῆς διανοίας καὶ τῆς συνειδησεως. Νὰ ἐργασθοῦμε γιὰ την ἁρμονικη κοινωνικὴ συμβιωση. Καμμιὰ δοαση, σκέψη ἢ επιθυμια μας νὰ μὴ γεννᾶ δυσαρμονια. Να καταστήσουμε τον ἑαυτο μας μιὰ διωρυγα ποὺ νὰ κυλᾶ μέσα απ᾽ αυτην αβιαστα ἡ Ζωή. Καὶ να σκορπιζουμε ὁλόγυρα μας τὴν Ἀγαπη, ποὺ εἶναι ἡ ἀνώτερη καὶ ωραιοτερη μορφὴ τῆς Ἁρμονιας.

Ὁ ἀποκρυφισμὸς γιὰ τὸν πολιτισμὸ

Ὁ Αποκρυφισμός, ἑρμηνεύοντας τὴν ανθιση καὶ πτώση τῶν πολιτισμῶν, τὴν ακμη καὶ παρακμὴ τῶν πολεων και τῶν λαῶν, ἰσχυριζεται οτι στὶς πολεις ἐκεῖνες ὅπου ἀνθεῖ ο πολιτισμος, ὅπου ὑπάρχουν συνθῆκες ἁρμονικῆς διαβιώσεως, ὅπου ἐπικρατεῖ τὸ δικαιον καὶ ὁ ἀνθρωπισμος, στὶς πολεις ἐκεῖνες ἐνσαρ-

κώνονται ἐξελιγμένες ψυχές, διότι ἐκεῖ βρίσκουν ὅρους ζωῆς κατάλληλους γιὰ τὸν ὑψηλὸ βαθμὸ τῆς ἐξελίξεώς τους. Καὶ ἡ ἐνσάρκωση τῶν ἐξελιγμένων ψυχῶν μέσα σὲ μιὰ πολιτισμένη κοινωνία ἀνυψώνει ἀκόμη περισσότερο τὴ στάθμη τοῦ πολιτισμοῦ τῆς κοινωνίας αὐτῆς καὶ αὐξάνει τὴν ἀκμή της. Ἐνῶ, ἀντίθετα, στὶς πόλεις ὅπου ἀκμάζουν τὰ πάθη, ὅπου ἐπικρατεῖ ἀνηθικότητα, σκληρότητα καὶ ἀδικία, ἐκεῖ ἐνσαρκώνονται ἀνεξέλικτες ψυχές, μὲ πρωτόγονα πάθη, ἐνῶ ἀπομακρύνονται ἀπ' αὐτὲς οἱ ἐξελιγμένες ψυχές, καὶ ἔτσι ἐπέρχεται ραγδαία ἡ παρακμή.

Πραγματικά, πῶς νὰ ζήσουν ὑψηλοῦ βαθμοῦ ἐξελιγμένα ὄντα στὴν ἀθλιότητα τῆς σημερινῆς μας κοινωνικῆς ζωῆς; Μπορεῖ κανεὶς νὰ ἰσχυρισθῆ ὅτι ὑπάρχει σήμερα πολιτισμός, ὅτι ὑπαρχει ἁρμονικὸς κοινωνικος βίος, ὅταν οἱ περισσότεροι ἄνθρωποι εἶναι ἀδιαφοροι —ἄν ὄχι ἐχθρικοί— γιὰ τοὺς διπλανούς τους, ὅταν δὲν συγκινοῦνται γιὰ τὶς λύπες καὶ τὶς χαρές τους, δὲν ἐνδιαφέρονται γιὰ τὸν πόνο τους, δὲν ἀσχολοῦνται μὲ τὰ προβλήματα ποὺ τοὺς τυραννοῦν;

Πῶς μποροῦμε νὰ εὐτυχήσουμε, ὅταν ἀδιαφοροῦμε γιὰ τὸν διπλανό μας; Ἡ εὐτυχία γεννιέται ἀπὸ τὴν ἀνάκλαση τῶν προσπαθειῶν μας καὶ τῆς ἀγάπης μας γιὰ τοὺς ἄλλους. Ἐννοοῦμε διαρκῆ καὶ ἀληθινὴ ευτυχία, καὶ ὄχι προσκαιρη διασκέδαση ἢ ἡδονὴ ἢ πρόσκαιρη ἱκανοποίηση κάποιας φιλοδοξίας. Τὸ κυνήγι τῆς εὐτυχίας ἀπὸ τὸν ἄνθρωπο εἶναι ἀτελεύτητο. Τοποθετεῖ τὴν εὐτυχία του σὲ κάποιο σκοπό, καὶ μόλις τὸν ἐπιτύχει, μόλις τὸν φθάσει, βλέπει ὅτι ἡ εὐτυχία του μετατοπίστηκε σ' ἕναν ἄλλο σκοπό, σὲ μιὰν ἑπόμενη ἐπιδίωξη. Καὶ τὸ κυνήγι τῆς εὐτυχίας ἐξακολουθεῖ ατελεύτητο καὶ ἀνεπίτευκτο. Διότι ἡ εὐτυχία ἀπομακρύνεται ἀπὸ τὸν ἄνθρωπο ποὺ τὴν κυνηγάει γιὰ τὸν ἑαυτό του. Ἐνῶ, ἀντίθετα, ἡ εὐτυχία προσεγγίζει πρὸς τὸν ἄνθρωπο ποὺ σκορπίζει ἀγάπη, διότι ἡ εὐτυχία καὶ ἡ ἀγάπη συνταυτίζονται, ἐνῶ ἡ εὐτυχία καὶ ὁ ἐγωϊσμὸς δὲν μποροῦν νὰ συνυπάρξουν.

Ἐγωκεντρισμὸς καὶ ἀπανθρωπία

Ὁ εγωισμός, ὁ ἐγωκεντρισμός, εἶναι ἡ βασικὴ αἰτία τῆς δυστυχίας τῶν ἀνθρώπων. Πῶς μπορεῖ ὁ ἐγωκεντρικὸς νὰ εἶναι εὐτυχισμένος; Πῶς μπορεῖ ὁ ἐγωκεντρικὸς νὰ εἶναι πολιτισμένος; Ὁ Σοπενχάουερ γραφει ὅτι ὁ ἄνθρωπος εἶναι διατεθειμένος νὰ σφάξη τὸν διπλανό του, μόνο καὶ μόνο γιὰ νὰ γυαλίση τὰ παπούτσια του μὲ τὸ λῖπος τοῦ σφαγμένου. Εἶναι μόνον μιὰ φραστικὴ υπερβολή; Ἂς ἀναλογισθοῦμε τὸν τελευταῖο παγκόσμιο πόλεμο, τὴ σκληρότητα καὶ τὴν ἀπανθρωπία ποὺ σκόρπισε σ' ὅλο τὸν κόσμο καὶ ποὺ δηλητηρίασε τὶς ψυχές. Ἀναλογισθεῖτε τοὺς εξολοθρευτικοὺς βομβαρδισμοὺς τῶν ἀμάχων στὶς ἀνοχύρωτες μεγαλουπόλεις, τὴν ἀπηνῆ ἐξόντωση τῶν Ἰουδαίων, τὶς ὁμαδικὲς ἐκτελέσεις καὶ τὰ στρατόπεδα συγκεντρώσεως μὲ τοὺς σκελετωμένους τροφίμους των, τοὺς θαλάμους ἀεριων καὶ τὰ δερμάτινα εἴδη ἀπὸ ἀνθρώπινο δέρμα.

Πῶς εἶναι δυνατὸν νὰ συγχωρηθῆ ἡ ἀγριότης τοῦ πολέμου. Τοῦ κάθε πολέμου. Πῶς εἶναι δυνατὸν νὰ συνυπάρχη πόλεμος καὶ πολιτισμός. Νὰ συνυπάρχη προετοιμασία πολέμου καὶ πολιτισμός. Ὁ πόλεμος εἶναι ἡ υπέρτατη μορφὴ τῆς δυσαρμονίας, ἐνῶ ὁ πολιτισμὸς εἶναι ἡ ἁρμονικὴ κοινωνικὴ ζωή. Πῶς μπορεῖ νὰ ὑπάρχη πολιτισμὸς ὅταν ὑπάρχει πεῖνα καὶ ἀθλιότης; Ὅταν βιοπαλαίουν παιδιά, Ὅταν ὑπάρχει ακαταλόγιστη διαφορὰ πλούτου καὶ πενίας, Ὅταν ἀκμάζει τὸ ἐμπόριο τῆς λευκῆς σαρκὸς καὶ τὸ λαθρεμπόριο τῶν ναρκωτικῶν;

Ἡ θανατικὴ ποινὴ

Θὰ ἀναφέρω ἄλλο ἕνα δεῖγμα ἐλλείψεως ἀληθινοῦ πολιτισμοῦ καὶ ἀνθρωπισμοῦ στὴ νομοθεσία τῶν

«πολιτισμένων» κοινωνιῶν μας. Τὸν ἀποτρόπαιο θεσμὸ τῆς θανατικῆς ποινῆς.

Πῶς μπορεῖ μιὰ πολιτισμένη νομοθεσία νὰ τιμωρῇ τὸ ἔγκλημα δι' ἐγκλήματος; Διότι ἡ ἀφαίρεση τῆς ἀνθρωπίνης ζωῆς, σὲ κάθε περίπτωση ἀποτελεῖ ἔγκλημα. Καὶ κανεὶς ποτὲ σκοπὸς δὲν ἐξαγιάζει τὰ μέσα. Δὲν ἐπιτρέπεται σὲ μιὰ πολιτισμένη κοινωνία νὰ ἐκτελῇ ἐν ψυχρῷ φόνον, γιὰ νὰ τιμωρήσῃ τὸ ἔγκλημα τοῦ φόνου. Ὁ ὁποιοσδήποτε ἐγκληματίας εἶναι ἄνθρωπος ψυχικὰ καὶ διανοητικὰ ἄρρωστος. Ἡ πολιτισμένη κοινωνία δὲν πρέπει βέβαια νὰ τὸν ἀφήσῃ ἐλεύθερο καὶ ἀσύδοτο, διότι ἀποτελεῖ κίνδυνο γιὰ τοὺς συνανθρώπους του. Θὰ τὸν περιορίσῃ ἀναγκαστικά, γιὰ νὰ τοῦ ἀφαιρέσῃ τὴν δυνατότητα νὰ βλάψῃ καὶ θὰ προσπαθήσῃ νὰ τὸν θεραπεύσῃ. Ἀλλὰ δὲν θὰ τοῦ ἀφαιρέσῃ τὴ ζωή, δὲν θὰ τοῦ στερήσῃ τὴν δυνατότητα νὰ συνέλθῃ καὶ νὰ μετανοήσῃ γιὰ τὸ ἔγκλημά του. Ἐπὶ πλέον, ἡ θανατικὴ ποινὴ εἶναι ἀνεπανόρθωτη, καὶ γι' αὐτὸ ἡ πολιτισμένη ἀνθρώπινη συνείδηση τὴν ἀποκρούει, διότι ἡ δικαστικὴ πλάνη οὐδέποτε δύναται νὰ ἀποκλεισθῇ καὶ εἶναι φοβερὸ νὰ θανατωθῇ ἀθῷος ἐξ αἰτίας δικαστικῆς πλάνης.

Ἐξ ἄλλου, ἡ θανατικὴ ποινή, ἀντὶ νὰ περιορίσῃ, μᾶλλον ἐνισχύει τὸ ἔγκλημα, διότι ἡρωοποιεῖ τοὺς ἐκτελουμένους ἐγκληματίας στὴν ἀντίληψη πολλῶν ἀνοήτων καὶ δηλητηριάζει ἀπαίσια τὴν ἀτμόσφαιρα. Ἡ ἀγρία ποινὴ τοῦ θανάτου πρέπει νὰ καταργηθῇ σὰν λείψανο σκληρῆς ἀνάγκης τοῦ παρελθόντος. Ἡ σημερινὴ συναισθηματική, ἀλλὰ καὶ ἡ ὀρθολογιστική ἀντίληψη, τὴν ἀποκρούει. Ἡ κακία καὶ τὸ ἔγκλημα δὲν καταπολεμοῦνται μὲ τὴν ἀγριότητα. Ἀπεναντίας, ἐνισχύονται. Ἡ κακία καταπολεμεῖται ἀποτελεσματικὰ μόνον μὲ τὴν καλωσύνη.

Καλωσύνη καὶ ἀγάπη

Ὁ Βούδδας ἐδίδαξε· «Σ' ἐκεῖνον ποὺ ἀναίτια μοῦ προξενεῖ κακό, θ' ἀπαντήσω περιβάλλοντάς τον μὲ τὴν ἀνεπιφύλακτη ἀγάπη μου. Ὅσο περισσότερο κακὸ θὰ μοῦ κάνῃ, τόσο περισσότερο καλὸ θὰ τοῦ ἀνταποδίδω. Ποτὲ τὸ μῖσος δὲν καταστέλλεται μὲ τὸ μῖσος, ἀλλὰ μὲ τὴν ἀγάπη»

Καὶ ὁ Λαο—Τσέ «Τὸν καλὸν ἄνθρωπο θὰ τὸν ὑποδεχθῶ μὲ καλωσύνη. Ἀλλὰ καὶ ἐκεῖνον ποὺ δὲν εἶναι καλός, θὰ τὸν ὑποδεχθῶ ἐπίσης μὲ καλωσύνη. Τὸν φιλάργυρο νὰ τὸν διδάσκετε μὲ τὴ δύναμη τῆς γενναιοδωρίας, καὶ τὸν ψεύτη μὲ τὴ δύναμη τῆς φιλαλήθειας»

Καὶ ὁ Διδάσκαλος τῆς Ναζαρὲτ στὴν ἐπὶ τοῦ Ὄρους ὁμιλία του: «Ὅστις σὲ ραπίσει ἐπὶ τὴν δεξιαν σιαγόνα, στρέψον αὐτῷ καὶ τὴν ἄλλην». «Ἀγαπᾶτε τοὺς ἐχθροὺς ὑμῶν, εὐλογεῖτε τοὺς καταρωμένους ὑμᾶς, καλῶς ποιεῖτε τοῖς μισοῦσιν ὑμᾶς»

Ἡ δύναμη τῆς αγάπης εἶναι ἀκαταγώνιστη. Τὴν καλωσύνη θὰ ἐπιτύχουμε μόνον μὲ ἀπεριόριστη καλωσύνη. Ἡ εὐτυχία τῆς ἀνθρωπότητος, ἡ πολιτισμένη κοινωνία δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ βασισθῇ στὴ σκληρότητα καὶ στὸν ἐγωκεντρισμό. Πρέπει νὰ βασισθῇ στὴν καλωσύνη, στὸν ἀλτρουισμό, στὴν ἀγάπη.

«Ἀγαπαν καὶ ὑπηρετεῖν» Αὐτὸ πρέπει νὰ εἶναι τὸ δίδαγμα καὶ τὸ ἔμβλημα κάθε πολιτισμένης κοινωνίας.

«Ἀγαπᾶν καὶ ὑπηρετεῖν» Αὐτὸ εἶναι τὸ γνώρισμα τοῦ ἀληθινὰ πολιτισμένου ἀνθρώπου, ποὺ δὲν δημιουργεῖ δυσαρμονία τριγύρω του, ποὺ εἶναι ἁρμονικὸ κύτταρο στὴ ζωὴ τοῦ κοινωνικοῦ συνόλου.

«Ἀγαπᾶν καὶ ὑπηρετεῖν». Αὐτὴ πρέπει νὰ εἶναι ἡ ἐνεργητικὴ συμβολή μας στὴν ἁρμονικὴ κοινωνικὴ συμβίωση, δηλαδὴ στὸν πολιτισμό.

ΦΟΝΙΚΟ...

ΕΝΑ ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΑΠΟ ΤΟ ΒΙΒΛΙΟ "ΣΤΟΧΑΣΜΟΙ ΠΑΝΩ ΣΤΗ ΖΩΗ,, (ΤΡΙΤΗ ΣΕΙΡΑ) ΤΟΥ ΚΡΙΣΝΑΜΟΥΡΤΙ

Ο ΗΛΙΟΣ ἤθελε δύο - τρεῖς ὧρες ἀκόμη νὰ σηκωθῆ. Στὸν οὐρανὸ δὲν ὑπῆρχε οὔτε ἕνα σύννεφο μονάχο καὶ τ' ἀστέρια ἄστραφταν χαρωπά. Ἕνα μαῦρο στεφάνι πάνω ἀπὸ τοὺς γύρω λόφους ἔκλεινε τὸν ὁρίζοντα καὶ ἡ νύχτα ἦταν γαλήνια ἐντελῶς. Οὔτε ἕνα ἀλύχτισμα σκυλιοῦ οὔτε ἕνας χωρικὸς ξύπνιος ἀκόμη. Ἀκόμη καὶ ἡ κουκουβάγια ἔμενε ἄφωνη. Ἀπὸ τὸ παράθυρο τοῦ δωματίου φαινόταν ἡ απεραντωσύνη τῆς νύχτας καὶ ἐπλανιᾶτο ἕνα παράξενο αἴσθημα πλήρους μοναξιᾶς. Ὁ μικρὸς χείμαρρος κυλοῦσε κάτω ἀπὸ τὸ πέτρινο γεφύρι, μὰ ἔπρεπε νὰ τὸν προσέξης, ἀλλοιῶς ὁ λεπτὸς του θόρυβος δὲν ἦταν ἀκουστὸς μέσα στὴν ἐκτεταμένη σιγαλιὰ ποὺ ἦταν τόσο ἔντονη, τόσο διαπεραστική, ποὺ ἐνόμιζες ὅτι κρατάει ὅλο σου τὸ εἶναι. Δὲν ἦταν τὸ ἀντίθετο τοῦ θορύβου, γιατὶ θόρυβος μποροῦσε νὰ ὑπάρχη, μὰ ἦταν κάτι ἀλλοιώτικο.

Ἦταν ἀκόμα σκοτάδι ὅταν ἀνεβήκαμε στὸ ἀμάξι, ἀλλὰ ὁ αὐγερινὸς ἔλαμπε ψηλὰ στοὺς ἀνατολικοὺς λόφους. Τὰ δέντρα καὶ οἱ θάμνοι ἔδειχναν ἔντονο τὸ πράσινό τους καθὼς ἔπεφταν πάνω τους οἱ προβολεῖς τοῦ αὐτοκινήτου. Ὁ δρόμος ἦταν ἀδειανός, μὰ δὲν μπορούσαμε νὰ τρέχουμε γρήγορα γιατὶ εἶχε πολλὲς στροφές. Ἀνατολικὰ ἄρχισε ν' ἀνεβαίνη τὸ φῶς. Παρ' ὅλον ὅτι συζητούσαμε εἴμαστε καὶ σὲ κατάσταση διαλογισμοῦ. Ὁ νοῦς ἦταν ἐντελῶς ἀκίνητος, ὄχι κοιμισμένος, ὄχι κουρασμένος, ἀλλὰ ἀπόλυτα ἤρεμος. Καθὼς ὁ οὐρανὸς γινόταν λαμπρότερος καὶ λαμπρότερος, ὁ νοῦς ἐπήγαινε ἀπώτερα καὶ ἀπώτερα, βαθύτερα καὶ βαθύτερα. Ἂν καὶ ἦταν ἐνήμερος τῆς πελώριας χρυσαφένιας φωτεινῆς σφαίρας καὶ τῆς συζητήσεως ποὺ ἐξελίσσετο, παρέμενε μονάχος, κινούμενος χωρὶς ἀντίσταση καμμιά, χωρὶς κατεύθυνση καμμιά, μονάχος, σὰν ἕνα φωτάκι στὴ σκοτεινιά. Δὲν ἤξερε πὼς εἶναι μονάχος — τὸ ξέρει μονάχα ἡ λέξις. Ἦταν μιὰ κίνησις δίχως διεύθυνση καὶ χωρὶς τέλος. Συνέβαινε χωρὶς αἰτία καὶ θὰ προχωροῦσε δίχως χρόνο.

Σβύσανε πιὰ τὰ φῶτα καὶ προ-

χωρούσαμε στὸ φῶς τῆς αὐγῆς σ' ἐκείνη τὴν πλούσια καὶ πράσινη μαγευτικὴ τοποθεσία. Ἦταν δαρειὰ ἡ πρωινὴ δροσιὰ καὶ καθὼς ἄγγιζαν οἱ ἡλιαχτίδες τὴ γῆ ἀμέτρητα διαμάντια σπιθοδολοῦσαν σ' ὅλα τὰ χρώματα τῆς ἴριδος. Ἐκείνη τὴν ὥρα οἱ γυμνοὶ γρανίτινοι δράχοι ἐφαίνοντο ἁπαλοὶ—μιὰ αὐταπάτη ποὺ θὰ τὴν ἔδιωχνε γρήγορα ὁ ἥλιος ἀνατέλλοντας. Ὁ δρόμος περνοῦσε ἀνάμεσα σὲ τερπνὲς ῥυζοφυτείες καὶ πελώρια τέλματα ξεχειλισμένα ἀπὸ νερά, ποὺ θὰ ἐξασφάλιζαν τὴ διατροφὴ τῆς χώρας ἕως τὴν ἑπομένη περίοδο τῶν βροχῶν. Ἀλλὰ οἱ βροχὲς δὲν εἶχαν ὁλότελα σταματήσει. Πόσο πράσινο καὶ ζωντανὸ ἦταν τὸ κάθε τί ! Τὰ ζῶα ἦσαν παχειὰ καὶ τὰ πρόσωπα τῶν ἀνθρώπων στὸ δρόμο ἔλαμπαν ἀπὸ τὴν πρωινὴ φρεσκάδα. Ἔκαναν τώρα κατὰ μῆκος τοῦ δρόμου τὴν ἐμφάνισί τους καὶ πολλοὶ πίθηκοι. Δὲν ἦσαν τοῦ εἴδους μὲ τὰ μακρυὰ σώματα καὶ μακρυὰ ποδάρια ποὺ πηδοῦν εὔκολα καὶ χαριτωμένα ἀπὸ κλαδὶ σὲ κλαδὶ ἢ στέκονται ἀνάλαφρα καὶ περήφανα στοὺς ἀγροὺς παρατηρῶντας σοβαρὰ τοὺς περαστικούς. Ἦσαν μικροὶ πίθηκοι μὲ μακρουὲς οὐρὲς καὶ καφεπράσινη γούνα, παιχνιδιάρηδες καὶ ζημιάρηδες. Ἕνας ἀπὸ αὐτοὺς παρὰ λίγο νὰ μπλέξῃ κάτω ἀπὸ τὸν μπροστινὸ τροχό, σώθηκε ὅμως ἀπὸ τὴν γρηγοράδα του καὶ ἀπὸ τὴν ἐπιδεξιότητα τοῦ ὁδηγοῦ.

Τώρα εἶχε φωτίσει γιὰ καλὰ καὶ πολυάριθμοι χωρικοὶ κυκλοφοροῦσαν. Τὸ ἁμάξι μας ἔπρεπε νὰ παραχωρῇ στὴν ἄκρη τοῦ δρόμου γιὰ νὰ περνοῦν οἱ ἀργοκίνητες βωδάμαξες, ποὺ ἦσαν ἄφθονες, καὶ τὰ φορτηγὰ δεν ἄφηναν δρόμο νὰ περάσετε ἂν δὲν ἐκορνάρατε ἐξακολουθητικὰ ἕνα καὶ δύο λεπτά. Περίφημοι ναοὶ ὕψωναν τοὺς πύργους των ἐπάνω ἀπὸ τὰ δέντρα καὶ τὸ ἁμάξι προσπερνοῦσε γρήγορα τὸ γενέθλιο χωριὸ ἑνὸς ἁγίου διδασκάλου.

ΜΙΑ μικρὴ ὁμάδα εἶχε φθάσει, μιὰ γυναίκα καὶ μερικοὶ ἄνδρες, ἀλλὰ μόνον τρεῖς ἢ τέσσαρες πῆραν μέρος στὴ συζήτησι. Ὅλοι τους ἦσαν σοβαροὶ καὶ τὸ ἔβλεπες ὅτι ἦσαν καλοὶ φίλοι, ἂν καὶ εἶχαν στὴ σκέψι τους διαφορές. Ὁ πρῶτος ἄνδρας ποὺ μίλησε εἶχε μιὰ περιποιημένη γενειάδα, γρυπὴ μύτη καὶ πλατὺ μέτωπο. Τὰ μαῦρα μάτια του ἦσαν ζωηρὰ καὶ πολυ σοβαρά. Ὁ δεύτερος ἦταν θλιβερὰ λιγνὸς καὶ φαλακρός. Ὁ τρίτος ἦταν παχύς, εὐκίνητος καὶ χαρωπός. Σὲ κύτταζε σὰ νάθελε νὰ σὲ κυριεύσῃ καὶ σὰν ἀνικανοποίητος σὲ ξανακύτταζε νὰ ἰδῇ ἂν εἶχε κάνει σωστὸ λογαριασμό. Εἶχε λεπτὰ χέρια μὲ μακρυὰ δάκτυλα. Εὔκολα γελοῦσε, ὡστόσο κατὰ βάθος ἦταν σοβαρός. Ὁ τέταρτος εἶχε ἕνα εὐχάριστο μειδίαμα καὶ τὰ μάτια του ἔδειχναν ἄνθρωπο πολὺ διαβασμένον. Ἂν καὶ πῆρε μικρὸ μέρος στὴ συζήτησι, δὲν ἔμεινε διόλου ξένος. Ὅλοι τους ἦσαν περίπου σαραντάρηδες καὶ μόνον ἡ γυναίκα φαινόταν πολὺ νεώτερη. Αὐτὴ δὲν μίλησε καθόλου, ἂν καὶ ἦταν προσεκτικὴ σὲ ὅ,τι εἰπώθηκε.

«Ἐδῶ καὶ μερικοὺς μῆνες συζητοῦμε μεταξύ μας μερικὰ πράγματα καὶ θὰ θέλαμε νὰ ἐξετάσουμε μαζί ἕνα πρόβλημα ποὺ μᾶς ἔχει ζαλίσει», εἶπε ὁ πρῶτος. «Ξέρετε, μερικοὶ ἀπο μᾶς εἶναι κρεωφάγοι καὶ οἱ ἄλλοι ὄχι. Ἐγὼ προσωπικῶς δὲν ἔφαγα ποτέ μου κρέας, μοῦ εἶναι ἀποκρουστικὸ σὲ ὁποιαδήποτε μορφή, καὶ δεν μπορῶ νὰ ἀνεχθῶ τὴν ἰδέα τοῦ φόνου ἑνὸς ζώου γιὰ νὰ γεμίσω τὸ στομάχι μου. Ἂν καὶ δὲν μπορέσαμε νὰ συμφωνήσουμε γιὰ τὸ ποιὸ πρᾶγμα εἶναι σωστὸ

σ' αὐτο τὸ ζήτημα, μείναμε καλοὶ φίλοι ὅλοι μας καὶ θὰ ἐξακολουθήσουμε, ἐλπίζω».

«Ἐγώ, πότε—πότε τρώγω κρέας», εἶπε ὁ δεύτερος. «Βέβαια δεν τὸ προτιμῶ, ἀλλὰ ὅταν ταξιδεύῃς εἶναι δύσκολο νὰ κρατήσῃς μια σωστὴ δίαιτα χωρὶς κρέας, τὸ ἁπλούστερο εἶναι νὰ φᾶς κρεας. Δεν μ' ἀρέσει νὰ σκοτώνω ζῶα, σ' αὐτο το πρᾶγμα εἶμαι πολὺ εὐαίσθητος, ἀλλὰ μοῦ φαίνεται κανονικὸ το νὰ τρώγω κρέας ἀπὸ καιρὸ σὲ καιρο. Ἐξ ἄλλου πολλοὶ ἀδιάλλακτοι χορτοφάγοι εἶναι περισσότερο ἁμαρτωλοι ἀπὸ τοὺς ἀνθρώπους ποὺ σκοτωνουν γιὰ νὰ φᾶνε».

«Ὁ γυιός μου τὶς προάλλες ἐσκότωσε ἕνα πιτσούνι καὶ τὸ φάγαμε», εἶπε ὁ τρίτος. «Τὸ παιδὶ ἐρεθίστηκε πολὺ ὅταν κατάφερε νὰ τὸ πετύχῃ μὲ τὸ καινούργιο τουφέκι του. Ἔπρεπε νὰ βλέπατε τὴν ὄψη τῶν ματιῶν του ! Ἦταν θαμπωμένος καὶ εὐχαριστημένος. Ἔνοιωθε ἔνοχος, μὰ εἶχε καὶ τὸν ἀέρα τοῦ κατακτητοῦ. Τοῦ εἶπα νὰ μὴ νοιώθῃ ἔνοχος. Ὁ σκοτωμὸς εἶναι σκληρός, ἀλλὰ εἶναι μέρος τῆς ζωῆς καὶ δὲν εἶναι τίποτε το σπουδαῖο ἐφ' ὅσον ἐφαρμόζεται μέτρια καὶ ὑπὸ ἔλεγχον. Ἡ κρεωφαγία δεν εἶναι το φοβερὸ ἔγκλημα, ὅπως θέλουνε οἱ φίλοι μας νὰ το παρουσιάσουν. Τα αἱματηρὰ σπορ δεν μοῦ πολυαρέσουν, ἀλλὰ τὸ σκότωμα γιὰ φαγητὸ δὲν τὸ θεωρῶ ἁμάρτημα ἐναντίον τοῦ Θεοῦ. Πολὺς θόρυβος δὲν γίνεται ;»

«Καθὼς βλέπετε, κύριε», ξανᾶπε ὁ πρῶτος, «δὲν μπόρεσα να τους πείσω ὅτι τὸ σκότωμα ζώων για τροφὴ εἶναι βάρβαρο. Ἀφίνω ὅτι ἡ κρεωφαγία γενικὰ εἶναι ἀνθυγιεινή, καθὼς το ἔχουν βεβαιώσει τόσοι ἀμερόληπτοι ἐρευνηταί. Γιὰ μένα ἡ ἀκρεωφαγία εἶναι ζήτημα ἀρχῆς. Στὴν οἰκογένειά μου εἴμαστε ἀκρεωφάγοι ἀπὸ γενεες ὁλόκληρες. Μοῦ φαίνεται ὅτι ὁ ἄνθρωπος ὀφείλει νὰ ἐξαλείψῃ τὴν σκληρότητα τοῦ φόνου ζώων γιὰ τροφή, ἂν θέλῃ νὰ λογαριασθῇ ἀληθινὰ πολιτισμένος».

«Ὅλο τέτοια μᾶς κοπανάει», διέκοψε ο δεύτερος. «Θέλει νὰ ἐκπολιτίσῃ ἐμᾶς τους κρεωφάγους, χωρις νὰ πολυσκοτίζεται γιὰ ἄλλες μορφες σκληρότητος. Εἶναι δικηγόρος καὶ δὲν τον νοιάζει γιὰ τὴν σκληρότητα που συνεπάγεται ἡ ἄσκησις τοῦ ἐπαγγέλματός του. Ὡστόσο παρὰ τὴν διαφωνία μας στὸ σημεῖο τοῦτο, πάντα εἴμαστε φίλοι. Το συζητήσαμε ἀμέτρητες φορὲς και καθὼς δεν μπορέσαμε νὰ βροῦμε ἄκρη, συμφωνήσαμε νὰ ἔρθουμε και νὰ το συζητήσουμε μαζί σας».

«Ὑπάρχουν ἀλλα μεγαλύτερα καὶ πλατύτερα ζητήματα ἀπο το φόνο μερικῶν ταλαίπωρων ζώων γιὰ τροφή», εἶπε ὁ τέταρτος. «Το ζήτημα εἶναι με τι τρόπο γενικὰ βλεπει κανεὶς τὴ ζωή».

«Ποιὸ εἶναι το πρόβλημα, κύριοι ;»—«Νὰ τρῶμε κρέας ἢ νὰ μὴ τρῶμε», ἐπανέλαβε ὁ ἀκρεωφάγος.

Αὐτὸ εἶναι τὸ κύριο πρόβλημα ἢ εἶναι τμῆμα μεγαλυτέρου προβλήματος ;

«Κατ' ἐμὲ ἡ προθυμία ἢ ἀπροθυμία ἑνὸς ἀνθρώπου νὰ σκοτώνωνται ζῶα γιὰ τὸν κορεσμὸ τῆς ὀρέξεώς του φανερώνει τὴν στάσι του καὶ ἀπέναντι στὰ πλατύτερα προβλήματα τῆς ζωῆς».

Ἐὰν βλέπουμε ὅτι ἡ ἀποκλειστικὴ συγκέντρωσις πάνω σὲ ἕνα θέμα δεν μᾶς ὁδηγεῖ στὴν κατανόησι τοῦ συνόλου, τότε ἴσως θὰ πρέπει νὰ μὴ κουραζόμαστε με τὰ ἐπὶ μέρους θέματα. Ἐὰν δὲν εἴμαστε ἱκανοὶ νὰ ἀντιλαμβανώμεθα τὸ σύνολον, τὸ μέρος προσλαμβάνει μεγαλύτερη σημασία ἀπὸ ὅσην ἔχει.

Ὑπάρχει ἕνα μεγαλύτερο θέμα, ἔτσι δὲν εἶναι; Τὸ πρόβλημα συνίσταται γενικὰ στὸν φόνο καὶ ὄχι ἁπλῶς στὸν φόνο ζώων γιὰ τροφή. Ἕνας ἄνθρωπος δὲν εἶναι ἐνάρετος ἐπειδὴ δὲν τρώγει κρέας, οὔτε εἶναι λιγώτερο ἐνάρετος ἐπειδὴ τρώει. Ὁ Θεὸς ἑνὸς εὐτελοῦς πνεύματος εἶναι ἐπίσης εὐτελής. Τὸ εὐτελές του μετριέται μὲ ἐκεῖνο τοῦ ἀνθρώπου ποὺ ἀφιερώνει ἄνθη στὰ πόδια του. Τὸ μεγαλύτερο πρόβλημα περιλαμβάνει τὰ πολλὰ καὶ φαινομενικῶς χωριστὰ προβλήματα ποὺ ὁ ἄνθρωπος ἐδημιούργησε μέσα καὶ ἔξω ἀπο τὸν ἑαυτό του. Ὁ φόνος εἶναι πραγματικὰ ἕνα πολυ μεγάλο καὶ πολύπλοκο πρόβλημα. Θελετε νὰ τὸ ἐξετάσουμε, κύριοι;

«Νομίζω ναί», ἀπήντησε ὁ τέταρτος. «Μὲ ἐνδιαφέρει πολὺ αὐτὸ τὸ πρόβλημα καὶ θὰ ἤθελα νὰ τὸ προσεγγίσουμε πλατύτατα».

Ὑπάρχουν πολλὲς μορφὲς φόνου, δὲν εἶν' ἔτσι; Ὑπάρχει φόνος μὲ μιὰ λέξι ἢ χειρονομία, φόνος ἀπὸ φόβο ἢ θυμό, φόνος γιὰ τὴν πατρίδα ἢ μιὰ ἰδεολογία, φόνος γιὰ οἰκονομικὰ δόγματα ἢ θρησκευτικὲς δοξασίες.

«Πῶς μπορεῖ κανεὶς νὰ σκοτώση μὲ μιὰ λέξι ἢ μὲ μιὰ χειρονομία;», ρώτησε ὁ τρίτος.

Δὲν τὸ ξέρετε; Μὲ μιὰ λέξι ἢ μὲ μιὰ χειρονομία μπορεῖτε νὰ σκοτώσετε τὴν ὑπόληψι ἑνὸς ἀνθρώπου. Μὲ τὸ κουτσομπολιό, τὴν δυσφήμησι, τὴν καταφρόνια, μπορεῖτε νὰ τὸν ἐξοντώσετε. Ἀλλὰ καὶ ἡ σύγκρισις δὲν σκοτώνει; Δὲ σκοτώνετε ἕνα παιδὶ ὅταν τὸ συγκρίνετε μὲ ἕνα ἄλλο πιὸ ἔξυπνο καὶ πιὸ ἐπιδέξιο; Ὁ ἄνθρωπος που σκοτώνει ἀπὸ μῖσος ἢ ὀργὴ θεωρεῖται ἐγκληματιας καὶ θανατώνεται. Ἀλλὰ ὁ ἄνθρωπος ποὺ βομβαρδίζει ἀδίστακτα χιλιάδες λαοῦ καὶ τοὺς ἐξοντώνει ἐν ὀνόματι τῆς πατρίδος του, αὐτὸς τιμᾶται, παρασημοφορεῖται, λογαριάζεται ἥρως. Ὁ φόνος μαίνεται πάνω στὴ γῆ. Γιὰ τὴν ἀσφάλεια ἢ τὴν ἐπέκτασι ἑνὸς ἔθνους, καταστρέφεται ἕνα ἄλλο. Ζῶα σκοτώνονται γιὰ τροφή, γιὰ κέρδος ἤ, ὅπως λένε, γιὰ σπόρ. Ἀκόμη και ζωοτομοῦνται γιὰ τὴν «εὐημερία» τοῦ ἀνθρώπου. Ὁ στρατιώτης ὑπάρχει γιὰ νὰ σκοτώνη. Ἐξαιρετικὴ προοδος συντελεῖται στὴν τεχνολογία τοῦ σκοτωμοῦ τεραστίου ἀριθμοῦ ἀνθρώπων σὲ λίγα δευτερόλεπτα καὶ ἀπὸ μακρυνὲς ἀποστάσεις. Πολλοὶ ἐπιστήμονες δὲν ἔχουν ἄλλη φροντίδα ἀπὸ αὐτὴν καὶ οἱ ἱερεῖς εὐλογοῦν τὰ βομβαρδιστικὰ καὶ τὰ πολεμικα πλοῖα. Ἐπίσης, σκοτώνουμε ενα λάχανο ἢ ἕνα καρόττο γιὰ νὰ τὸ φᾶμε. Καταστρέφουμε τὴν πανωλη. Ποῦ λοιπὸν θὰ σύρουμε τὴν διαχωριστικὴ γραμμὴ πέραν τῆς ὁποίας δὲν θὰ πρέπει νὰ σκοτώνουμε;

«Αὐτὸ ἐξαρτᾶται ἀπο το κάθε ἄτομον», ἀπήντησε ὁ δεύτερος.

Εἶναι τόσο ἁπλὸ πραγματικά ; Ἐὰν ἀρνηθῆτε νὰ πᾶτε στον πόλεμο, θὰ σᾶς τουφεκίσουν ἢ θὰ σᾶς φυλακίσουν, τὸ λιγώτερο νὰ σᾶς κλείσουν σὲ ψυχιατρικὴ κλινική. Ἐὰν ἀρνηθῆτε νὰ λάβετε μέρος στὸ ἐθνικιστικὸ παιγνίδι τοῦ μίσους, πέφτετε στὴν καταφρόνια, μπορεῖ καὶ τὴ δουλειά σας νὰ χάσετε. Ἐξασκεῖται μὲ ποικίλους τρόπους μιὰ φοβερὴ πίεσις πρὸς συμμόρφωσιν. Πληρώνοντας φόρους, ἀκόμη και ἀγοράζοντας ἕνα γραμματόσημο, βοηθᾶτε τὸν πόλεμο, τὸν φόνο τῶν ἐναλλασσομένων ἐχθρῶν.

«Τότε τι νὰ κάμη κανείς;», ρώτησε ὁ μὴ κρεωφάγος. «Τὸ καταλαβαίνω, ὅτι καὶ ἐγὼ ἀπὸ νομικῆς ἀπόψεως ἔχω σκοτώσει, πολλὲς φορές, στὰ δικαστήρια. Ἀλλὰ σὰν αὐστηρὸς χορτοφάγος, ποτέ μου δὲν σκοτώνω μὲ τὰ χέρια μου ἕνα ζων-

τανὸ πλάσμα».

«Οὔτε καὶ ἕνα δηλητηριῶδες ἔντομο;», ρώτησε ὁ δεύτερος.

«Ὄχι, ἂν μπορῶ νὰ το ἀποφύγω».

«Θὰ το σκοτώση κάποιος ἄλλος γιὰ λογαριασμό σου».

«Κύριε», συνέχισε ὁ χορτοφάγος δικηγόρος, «συνιστᾶτε νὰ μὴν πληρώνουμε φόρους ἢ νὰ μὴν ἀλληλογραφοῦμεν;»

Ἀλλά, ἐὰν ἐνδιαφερθοῦμε πρῶτα για τις λεπτομέρειες τῆς δράσεως, ἐὰν παρασυρθοῦμε σὲ συζητήσεις ὡς πρὸς το ἐὰν πρεπει νὰ κάνουμε τοῦτο ἢ ἐκεῖνο, θὰ χαθοῦμε στὶς λεπτομέρειες χωρὶς νὰ κατανοήσουμε το σύνολον τοῦ προβλήματος. Το πρόβλημα πρέπει να ἐξετάζεται σὰν σύνολο, ἔτσι δεν εἶναι;

«Ναί, ἀντιλαμβάνομαι ὅτι χρειάζεται μία γενικὴ κατανόησις τοῦ προβλήματος, ἀλλὰ εἶναι καὶ οἱ λεπτομέρειες σημαντικές. Δεν μποροῦμε νὰ παραμελήσουμε τὴν ἄμεση δραστηριότητά μας ἢ μποροῦμε;»

Τι ἐννοεῖτε με το «γενικὴ κατανόησι τοῦ προβλήματος»; Εἶναι ζήτημα ἁπλῆς διανοητικῆς συμφωνίας, προφορικῆς συγκαταθέσεως, ἢ ὅτι τώρα κατανοεῖτε το συνολικο πρόβλημα τοῦ φονεύειν;

«Γιὰ νὰ εἶμαι εἰλικρινής, κύριε, δὲν ἔδωσα ἕως τώρα πολλὴ προσοχὴ στὶς πλατύτερες ἐπιπτώσεις τοῦ προβλήματος. Ἐνδιαφερόμην μονάχα γιὰ μιὰ ὄψι του».

Αὐτο μοιάζει σαν να μὴν ἀνοίγετε διάπλατα τὸ παράθυρο, να ἀντικρύσετε τον οὐρανό, τα δένδρα, τους ἀνθρώπους, τὴν ὅλη κίνησι τῆς ζωῆς, ἀλλα σὰν νὰ μισοκρυφοκοιτάζετε μέσ' ἀπο μιὰ χαραμάδα. Το ἴδιο συμβαίνει καὶ με το νοῦ: Ἕνα μικρό, ἀσήμαντο μερος του εἶναι ἐν ἐνεργείᾳ, ἐνῶ το ἄλλο κοιμᾶται. Ἡ μηδαμινὴ δραστηριότης τοῦ νοῦ δημιουργεῖ τα μηδαμινά της προβλήματα τοῦ καλοῦ καὶ τοῦ κακοῦ, τὶς πολιτικὲς καὶ ἠθικὲς ἀξίες, καὶ πάει λέγοντας. Ἂν μπορούσαμε νὰ νιώσουμε πραγματικὰ τὸ παράλογο αὐτῆς τῆς διαδικασίας, τότε, δίχως παρότρυνσι, φυσικώτατα, θὰ ἐρευνούσαμε τὰ πλατύτερα πεδία τοῦ νοῦ.

Λοιπὸν τὸ θέμα ποὺ συζητοῦμε δεν εἶναι ἁπλῶς τὸ φονεύειν ἢ μὴ φονεύειν ζῶα, ἀλλὰ ἡ σκληρότης καὶ τὸ μῖσος ποὺ ὁλοένα ἁπλώνονται στον κόσμο καὶ μέσα μας. Αὐτὸ εἶναι τὸ ἀληθινὸ πρόβλημα, συμφωνεῖτε;

«Ναί», ἀπήντησε ὁ τέταρτος τῆς συντροφιᾶς μ' ἔμφασι. «Ἡ κτηνωδία ἁπλώνεται στὸν κόσμο σὰν ἐπιδημία. Ὁλόκληρα ἔθνη καταστράφηκαν ἀπο τον μεγαλύτερο καὶ δυνατώτερο γείτονά τους. Ἡ σκληρότης, τὸ μῖσος, ναί, αὐτο εἶναι τὸ πρόβλημα, ὄχι ἐὰν κάποιος συμβαίνει νὰ γουστάρη ἢ ὄχι τὴν γεῦσι τοῦ κρέατος».

Ἡ σκληρότης, ἡ ὀργή, το μῖσος ποὺ ὑφίστανται μέσα μας ἐκδηλώνονται με πλείστους τρόπους: Με τὴν ἐκμετάλλευσι τοῦ ἀδύνατου ἀπο τὸν ἰσχυρὸ καὶ τον ἐπιτήδειο· μὲ τὸν ἐξαναγκασμὸ ἑνὸς ὁλοκλήρου λαοῦ νὰ ἀποδεχθῆ ἕνα ὡρισμένο ἰδεολογικο σχέδιο ζωῆς, ὑπο τὴν ἀπειλὴ καταστροφῆς· μὲ τὴν ἐπικράτησι τοῦ ἐθνικισμοῦ καὶ κυριαρχικῶν κυβερνήσεων μέσω ἐντατικῆς προπαγάνδας· με τὴν καλλιέργεια ὠργανωμενων δογμάτων καὶ πίστεων λεγομενων θρησκειῶν, ποὺ ἤδη χωρίζουν ἄνθρωπο ἀπο ἄνθρωπο. Οἱ τρόποι τῆς σκληρότητος εἶναι πολλοὶ καὶ πανοῦργοι.

Τότε ὁ τρίτος παρετήρησε: «Καὶ ὁλόκληρη τὴν ὑπόλοιπη ζωή μας νὰ ἀφιερώναμε παρατηρῶντας, δεν θ' ἀνακαλύπταμε ὅλους τοὺς συγκεκαλυμένους τρόπους, μὲ τοὺς ὁποίους ἐκδηλώνεται ἡ σκληρότης. Πῶς

λοιπὸν θὰ προχωρήσωμε;»

«Μοῦ φαίνεται», εἶπε ὁ πρῶτος ὁμιλητής, «ὅτι μᾶς διαφεύγει τὸ κεντρικὸ θέμα. Ὁ καθένας ἀπὸ μᾶς προστατεύει τὸν ἑαυτό του, ὅλοι μας ὑπερασπιζόμεθα τὰ δικά μας συμφέροντα, τὶς δικές μας οἰκονομικὲς ἢ πνευματικὲς ἀπόψεις, ἢ ἴσως μιὰ παράδοσι, που μᾶς δίνει κάποιο κέρδος, ὄχι χρηματικὸ ἀπαραίτητα. Τούτη ἡ ἰδιοτέλεια σε ὅ,τι ἀγγίζουμε, ἀπὸ τὴν πολιτικὴ μέχρι τὸ Θεό, εἶναι ἡ ρίζα τοῦ ζητήματος».

Λοιπόν, τι θὰ λέγατε πὼς ειναι αὐτό, ἂν σᾶς ρωτοῦσαν: Εἶναι μιὰ ἁπλῆ προφορικὴ ἄποψις, ἕνα λογικο συμπέρασμα ποὺ μπορεῖ νὰ γίνη θρύψαλα ἢ ν' ἀνθέξη; Ἢ μήπως ἀντανακλᾶ ἕνα ὑπάρχον γεγονός, ποὺ ἐπιδρᾶ τὴν καθημερινή μας ζωὴ σκέψεως καὶ δράσεως;

«Προσπαθεῖτε νὰ μᾶς ὁδηγήσετε στὴν διάκρισι ἀνάμεσα στὴν λέξι καὶ τὸ ὑπάρχον γεγονός», εἶπε ὁ τρίτος, «ἀρχίζω δὲ νὰ ἀντιλαμβάνωμαι πόσο σημαντικο εἶναι νὰ ἐπιτύχουμε αὐτὴ τὴ διάκρισι. Ἀλλιώτικα θὰ χαθοῦμε στὶς λέξεις, χωρὶς καμμιὰ δρᾶσι—ὅπως καὶ ἔχουμε πάθει».

Γιὰ τὴν δρᾶσι πρέπει νὰ ὑπάρχη αισθημα. Ἕνα αἴσθημα γιὰ τὸ γενικὸ πρόβλημα ὁδηγεῖ σὲ καθολικὴ δρᾶσι.

«Ὅταν ἕνας νιώθει κάτι βαθειά», εἶπε ὁ τέταρτος, «ἐνεργεῖ, ἀλλὰ αὐτὴ ἡ ἐνέργειά του δὲν ειναι ὁρμεμφυτος ἢ ἔμφυτος, οὔτε καὶ προσχεδιασμένη, ὑπολογισμένη. Γεννιέται ἀπο τὰ βάθη τῆς ὑπάρξεως. Ἐὰν αὐτὴ ἡ ἐνέργεια προκαλῆ βλάβη, πόνο τὸν ὑφιστάμεθα εὐχάριστα. Σπάνια ὅμως ειναι βλαβερὴ τέτοια ἐνέργεια. Τὸ ζήτημα εἶναι, πῶς θὰ πρέπει κανεὶς νὰ συντηρῆ τέτοια βαθειὰ αἰσθήματα».

«Πρωτοῦ νὰ προχωρήσουμε», εἶπε σοβαρὰ ὁ τρίτος, «ας ξεκαθαρίσουμε τοῦτο ἐδῶ, κύριε. Ἀντιλαμβανόμεθα ὅτι γιὰ τὴν πλήρη δρᾶσι, ἀπαιτεῖται βαθὺ αἴσθημα, στὸ ὁποῖον νὰ περιέχεται πλήρης ψυχολογικὴ κατανόησις τοῦ προβλήματος, ἀλλιῶς ἔχομε κομματάκια ἐνεργείας, ποὺ δὲν σμίγουνε ποτὲ μεταξύ τους. Αὐτὸ εἶναι πολὺ καθαρό. Ἔπειτα ἐλέγαμε, ὅτι ἡ λέξις δὲν εἶναι τὸ αἴσθημα. Ἡ λέξις ὑποδηλώνει τὸ αισθημα, ἀλλὰ ἡ προφορικὴ ἐκδήλωσις δὲν συντηρεῖ το αἴσθημα. Καὶ τώρα ἐρωτῶ, μπορεῖ κανεὶς νὰ εἰσέλθη στὸν κόσμο τοῦ αἰσθήματος ἀπ' εὐθείας, χωρὶς τὴν περιγραφή του, χωρὶς τὸ σύμβολο τῆς λέξεως; Αὐτὸ δὲν εἶναι το ἑπόμενο ἐρώτημα;»

Ναί, κυριε. Ἀποσπώμεθα ἀπὸ λεξεις, ἀπο σύμβολα. Σπάνια αἰσθανόμεθα χωρὶς τὴν διέγερσι τοῦ ὅρου, τῆς περιγραφῆς. Ἡ λέξις «Θεός» δὲν εἶναι ὁ Θεός, ὅμως ἡ λέξις αὐτὴ μᾶς ὁδηγεῖ στὸ νὰ ἀντιδροῦμε ἀνάλογα μὲ τὴν ὑποκειμενικότητά μας. Θὰ ἀνακαλύψουμε τὴν ἀλήθεια ἢ τὴν πλάνη περὶ Θεοῦ μόνον ὅταν ἡ λεξις «Θεός» πάψη να προκαλῆ μέσα μας ὡρισμένες συνήθεις φυσιολογικὲς ἢ ψυχολογικὲς ἀντιδράσεις. Καθὼς ἐλέγαμε προηγουμένως, ἕνα καθολικο αἴσθημα ἄγει σε καθολικὴ δρᾶσι — ἡ μᾶλλον ἕνα καθολικὸ αἴσθημα εἶναι καθολικὴ δρᾶσις. Ἕνα συναίσθημα περνάει καὶ φεύγει, ἀφίνοντάς σας ἐκεῖ ὅπου εὑρίσκεσθε καὶ πρίν. Ἀλλὰ τὸ καθολικο αἴσθημα γιὰ το ὁποῖο μιλοῦμε, δὲν εἶναι ἕνα φευγαλέο συναίσθημα, δὲν ἐξαρτᾶται ἀπὸ διέγερσι, συντηρεῖται μονάχο του, δὲν χρειάζεται τέχνασμα.

«Και πῶς αὐτο τὸ καθολικὸ αἴσθημα μπορεῖ νὰ διεγερθῆ;», ἐπέμεινε ὁ πρῶτος ὁμιλητής.

Ἐὰν ἐρωτᾶτε αὐτό, θὰ πῆ ὅτι δὲν παρακολουθεῖτε τὸ ζήτημα. Αἴσθημα ποὺ μπορεῖ νὰ γίνη ἀντικεί-

μενο διεγέρσεως, εἶναι ἁπλο συναίσθημα· αὐτό, ναί, τρέφεται μὲ διάφορα μέσα καὶ μεθόδους. Ἀλλά, σὲ τέτοια περίπτωσι ὅ,τι ἔχει σημασία εἶναι ἡ μέθοδος, ὄχι τὸ συναίσθημα. Σύμβολα ὡς μέσα αἰσθημάτων διατηροῦνται σὰν ἱερὰ σὲ ναοὺς καὶ τεμένη, μὲ ἀποτέλεσμα νὰ ἐκδηλώνωνται αἰσθήματα μόνον διὰ μέσου συμβόλων ἢ λέξεων. Ἀλλά, ὑπάρχει θέμα διεγέρσεως τοῦ ὁλοκληρωτικοῦ αἰσθήματος; Συλλογισθῆτε, κύριε, μὴν βιασθῆτε ν' ἀπαντήσετε.

«Καταλαβαίνω τί ἐννοεῖτε», εἶπε ὁ τρίτος. «Το καθολικὸ σύστημα δὲν ὑπόκειται σὲ διέγερσι. Ἢ ὑπάρχει ἢ δὲν ὑπάρχει. Ὥστε, καταλήγουμε σὲ μιὰ μᾶλλον ἀπέλπιδα κατάστασι, ἔτσι δὲν εἶναι;»

Λετε ; Ὑπαρχει κάποια γεῦσις ἀπελπισίας μόνον ἐπειδὴ ζητᾶτε νὰ φθάσετε κάπου, θέλετε ν' ἀποκτήσετε τὸ καθολικο αἴσθημα· δεν μπορεῖτε καὶ νιώθετε σὰν χαμένοι. Ἡ ἐπιθυμια νὰ φθάσουμε, νὰ ἐπιτελέσουμε, νὰ γινουμε, αὐτὴ εἶναι ποὺ δημιουργεῖ τὴν μέθοδο, το σύμβολο, τὸ διεγερτικό, διὰ τῶν ὁποίων ὁ νους ἀποσπᾶται καὶ ἱκανοποιεῖται. Ἀλλὰ ἂς ξαναγυρίσουμε στο πρόβλημα τοῦ φονεύειν, τῆς σκληρότητος, τοῦ μίσους.

Το ἐνδιαφέρον γιὰ «ἀνθρωπιστικό» φόνο ἀποτελεῖ παραλογισμό. Ἡ ἀποχὴ ἀπὸ κρεωφαγία, ὅταν καταστρέφῃ κανεις τὸ παιδί του συγκρίνοντας το μ' ἕνα ἄλλο, εἶναι σκληρότης. Ἡ συμμετοχὴ σὲ σεβαστὸν φόνο γιὰ χάρι τῆς χώρας ἢ τῆς ἰδεολογίας εἶναι καλλιέργεια μίσους. Ἡ καλωσύνη πρὸς τὰ ζῶα συντροφευμενη μὲ σκληρότητα πρὸς τοὺς συνανθρώπους με ἔργον, λόγον ἢ χειρονομια, ἐκτρέφει τὴν ἐχθρότητα και τὴν κτηνωδία.

«Νομίζω, κύριε, ὅτι κατανοῶ τί εἴπατε τώρα. Ἀλλὰ πῶς ἐπέρχεται τὸ καθολικὸ αἴσθημα; Θέτω τὸ ἐρώτημα ἁπλῶς χάριν τῆς πορείας τῆς ἐρεύνης. Δὲν ἐπιζητῶ μέθοδο: καταλαβαίνω ὅτι θὰ ἦταν ἀνόητο. Βλέπω, ὡσαύτως, ὅτι ἡ ἐπιθυμία ἐπιτελέσεως χτίζει ἐμπόδια, καὶ ὅτι τὸ νὰ νιώθῃ κανεὶς ἀβοήθητος ἢ ἀνέλπιδος, εἶναι ἀνόητο. Ὅλ' αὐτὰ εἶναι καθαρά».

Ἐὰν εἶναι καθαρά, ὄχι λεκτικὰ ἢ διανοητικά, μὰ μὲ οὐσιαστικότητα τοῦ πόνου ὅταν ἕνα ἀγκάθι τρυπᾶ τὸ πόδι σας, τότε ὑπάρχει συμπόνια, ἀγάπη. Τότε ἔχετε ἀνοίξει τὴ θύρα γιὰ αὐτὸ τὸ καθολικὸ αἴσθημα συμπαθείας. Ὁ σπλαγχνικὸς ἄνθρωπος ξέρει τὴν ὀρθὴ δρᾶσι. Χωρὶς ἀγάπη, προσπαθῶντας νὰ βρῆτε ποιὸ εἶναι τὸ ὀρθό, φθάνετε σὲ μεγαλύτερη ζημιὰ καὶ ἀθλιότητα, ὅπως συμβαίνει μὲ τὴν δρᾶσι τῶν πολιτικῶν καὶ μεταρρυθμιστῶν. Χωρὶς ἀγάπη, δὲν μπορεῖτε νὰ κατανοήσετε τὴν σκληρότητα. Ὑπὸ τὸ κράτος τοῦ τρόμου μπορεῖ νὰ ἐγκατασταθῇ ἕνα εἶδος εἰρήνης, ἀλλὰ ὁ πόλεμος, ὁ φόνος, θὰ ἐξακολουθήσουν σ' ἕνα ἄλλο ἐπίπεδο τῆς ὑπάρξεώς μας.

«Δὲν ἔχουμε ἀποκτήσει συμπόνια, κύριε, καὶ αὐτὸ φαίνεται νὰ εἶναι ἡ ἀληθινὴ πηγὴ τῆς δυστυχίας μας», εἶπε ἀβίαστα ὁ πρῶτος τῆς συντροφιᾶς. «Μέσα μας εἴμεθα σκληροί, ἀπαίσιοι, ἀλλὰ θάβουμε αὐτὸ τὸν ἑαυτό μας κάτω ἀπὸ ἀγαθὲς λέξεις καὶ ἐπίπλαστες πράξεις γενναιοφροσύνης. Εἴμαστε καρκινοπαθεῖς στὴν καρδιά, σὲ πεῖσμα τῶν θρησκευτικῶν μας ἀντιλήψεων καὶ τῶν κοινωνικῶν ἀναμορφώσεων. Ἐκεῖ, μέσα στὴν καρδιά μας χρειάζεται ἡ χειρουργικὴ ἐπέμβασις, γιὰ νὰ φυτευθῇ ἕνας καινούργιος σπόρος. Ἡ ἐγχείρησις εἶναι ἡ ζωὴ τοῦ νέου σπόρου. Ἡ ἐγχείρησις ἄρχισε, καὶ εἴθε ὁ σπόρος νὰ καρποφορήσῃ».

ΛΑΜΠΡΟΥ ΠΟΡΦΥΡΑ

Τὰ μάρμαρα

Σκόρπιοι ναοί! Κατάλευκοι ρυθμοὶ καὶ χαλασμένοι
μιᾶς Ἀπολλώνιας μουσικῆς ἦχοι μαρμαρωμένοι,
ποὺ τὸ βουβὸ τραγούδι σας κρυφὰ ἡ ψυχὴ τ' ἀκούει
ἡ σιωπὴ στὴν ἅρπα της τὴν ἄϋλη να το κρούει,

ναυάγια στὸν Ἀττικὸ τὸ βράχο συντριμένα,
σᾶς χαιρετῶ, μ' ἀπάνω σας δὲν γέρνω λυπημένα·
ὁ ἴσκιος σας περήφανος κι' ἀθρήνητος ἂς πέφτει
μέσ' στὸν τερπνὸ τοῦ Ἰδανικοῦ κι' ἀθόλωτο καθρέφτη.

Ἀπὸ μακριὰ σᾶς χαιρετοῦν τῆς φοινικιᾶς τὰ τόξα,
κλαδια σεμνὰ ἀργοκίνητα που τὰ σαλεύει ἡ δόξα,
τὴ νίκη σὰ να νοσταλγοῦν π' ἄνοιξε τὰ φτερα της
ἔρμη τὴν γκρεμισμένη της ἀφήνοντας φωληα της.

Ὁ Χρόνος στὴ σκληράδα σας τὸ διάβα του σκαλίζει,
μὰ ἡ τεχνήτρα ἡ Ἄνοιξη τάχα πὼς ξαναχτίζει,
τὸ ραγισμενο τρίγλυφο καὶ τὴ νεκρὴ ὑδρορρόη
γεμίζει μὲ μι' ἀνώφελη τὶς χαραμάδες χλόη.

Τυλίγει μάταια γύρω σας τὴ νύχτα καὶ τὴ μέρα
ὁ ἅγιος κύκλος τοῦ φωτὸς στὸ σιωπηλὸν αγέρα,
ἐσεῖς μὲ τὰ μαρμαρινα, μὲ τ' ἄλυωτα τὰ χιόνια
σκεπάζετε τὴν κορυφὴ τῆς Ὀμορφιᾶς αἰώνια.

Ὤ! μιὰν αὐγή—μιὰ ὀνείρου αὐγή—στὰ βάθη σας χαράζει
ποὺ ὅλη ἡ λάμψη της, στερνὴ σπουδὴν ἀργοσταλάζει,
νὰ φέγγει μέσ' στὴ σκοτεινιὰ τῆς Λήθης τὸ θεό σας,
λες καὶ δὲν ἔσβησε γι' αὐτὸν ὁ λύχνος στὸ σηκό σας.

«Σκιές»

ΙΕΡΑ ΤΗΣ ΑΡΧΑΙΟΤΗΤΟΣ

ΤΡΟΦΩΝΙΟΝ

ΔΗΜΗΤΡΙΟΥ ΑΛ. ΙΩΑΝΝΙΔΗ

ΩΜΟΡΦΗ εἶναι ἡ Βοιωτία πάντοτε τέτοια ἐποχή, τὴν ἄνοιξι, μὲ τοὺς λουλουδισμένους κάμπους της. Ἀλλὰ καὶ ποιὰ γωνιὰ τῆς πατρίδας μας δὲν εἶναι ὡραία τούτη τὴν ὥρα τοῦ χρόνου! Τὄ'χει προνόμιο φαίνεται ὁ τόπος μας, ἀπὸ τὸν Οὐρανό, νὰ χαίρεται αὐτὴ τὴν εὐλογημένη ἐποχή, σὰν λίγες ἄλλες χῶρες. Μονάχα που ἐμεῖς οἱ ἄνθρωποι, πάντα ἀπησχολημένοι μὲ τὰ ζητήματά μας, μικρὰ ἢ μεγάλα, μὲ μικροπράγματα συνήθως, σπάνια προσέχουμε τί γίνεται τριγύρω μας τούτη τὴν ἐποχή.. Κι' ἔτσι παρουσιάζουμε, σχεδὸν κατὰ κανόνα, ἀντίθεσι στὸν παλμὸ ποὺ μᾶς χαρίζει τόσο γενναιόδωρα ἡ Φύσι. Ἡ ψυχρή μας λογικὴ πάει νὰ πνίξῃ πέρα γιὰ πέρα τὴν καρδιά..

Πάει ἕνας χρόνος ἀπὸ τότε ποὺ μᾶς ἔφερε πάλι στὰ γνώριμα χώματα τῆς Βοιωτίας ὁ Ἀρχαιόφιλος, σὲ τόπους ἀγαπημένους, στ' ἀρχαῖα ἱερά της, σὲ μέρη δοξασμένα ἀπὸ τὸ ἀρχαῖο πνεῦμα. Στα βασίλεια τοῦ Κάδμου στὴ Θήβα, στὸ Καβείριο, στὴ Λεβάδεια, για τὸ Τροφώνιο. Ἦταν καὶ τότε ἄνοιξι, κοντὰ στὴν Ἰσημερία. Ἡ σκέψι μας ἔκανε τότε πάλι στοχασμοὺς εὐλαβικοὺς γιὰ τὰ περασμένα, σὰν φθάσαμε στὴν Ἕρκυνα, τὴ φημισμένη πηγή, γιὰ ν' ἀνηφορίσουμε στὸν τόπο ποὺ ἦταν ἄλλοτε τὸ ξακουστὸ Μαντεῖο, πιὸ κάτω ἀπὸ κεῖ ποὺ εἶναι σήμερα ὁ προφήτης Ἠλίας, ἀπάνω στὸ βουνό. Κάπου κοντὰ στὰ ἐρείπια τοῦ ναοῦ τοῦ Βασιλέως Διός, ποὺ σώζονται ἀκόμα.

Ἡ Ἕρκυνα μπροστά μας μὲ τὰ ἄφθονα νερά της, ποὺ πῆρε τὸ ὄνομα ἀπ' τὴν κόρη τοῦ Τροφωνίου, τοῦ μεγάλου προστάτη τοῦ Μαντείου. Ἀντίκρυ της εἶναι καὶ τώρα ἡ πηγὴ Κρύα, ποὺ τὸν παληὸ καιρὸ λεγότανε «Μνημοσύνη». Ἐκεῖ πίνανε ἀπὸ τὸ νερό της, καθὼς θὰ δοῦμε, ὅσοι θὰ πήγαιναν στὸ Μαντεῖο.

Ἀνήξεροι, θέλουν ἐδῶ τὸ Τροφώνιο, μὰ ὁ Παυσανίας, αὐτὸς ὁ πολύτιμος περιηγητὴς τοῦ δεύτερου αἰῶνα, ποὺ πῆγε κι' ὁ ἴδιος στὸ Μαντεῖο, γράφει πὼς αὐτὸ ἦτανε ἐπάνω στὸ βουνό: «Ἔστι δὲ τὸ Μαντεῖον ὑπὲρ τὸ ἄλσος ἐπὶ τοῦ ὄρους» καὶ «Ἀναβᾶσι δὲ ἐπὶ τὸ Μαντεῖον καὶ αὐτόθεν ἰοῦσιν εἰς τὰ πρόσω τοῦ ὄρους, Κόρης ἐστὶ καλουμένης θήρα καὶ Διὸς βασιλέως ναός». Μᾶς περιγράφει δὲ καὶ μὲ λε-

πτομέρειες πῶς ἦταν τὸ Μαντεῖο ἀπ' ἔξω. Λέγει λοιπὸν ὅτι ἕνα γύρο ἀπ' αὐτὸ ἦταν ἕνα μεγάλο βάθρο, ἕνα κρηπίδωμα ἀπὸ μάρμαρο, κι' ἀπάνω στὸ βάθρο ἦταν περίφραγμα ἀπὸ κολῶνες χάλκινες. Μέσα στὸ περίφραγμα ἦταν ἡ ἐξωτερικὴ εἴσοδος, ἕνα τεχνητὸ χάσμα σκαμμένο στὴ γῆ. Καὶ ἀπὸ τὸ χάσμα αὐτὸ κατέβαιναν σὲ ἀρκετὸ βάθος μὲ σκάλα γιὰ νὰ φτάσουν στὴν ἐσωτερικὴ εἴσοδο, ποὺ ἦταν μιὰ ὀπὴ πολὺ στενή, ἀπὸ τὴν ὁποία γιὰ νὰ περάση κανεὶς μόνο πλαγιαστὰ μποροῦσε. Γιὰ τοῦτο τὸ λόγο ἡ εἴσοδος στὸ Μαντεῖο λεγότανε «κάθοδος».

Μέχρι σήμερα ὅμως τίποτα ἀπ' αὐτὰ δὲν ἔχει εὑρεθεῖ, μὰ οὔτε καὶ ἡ θέσι τοῦ Μαντείου ἐπάνω στὸ βουνὸ ἔχει ἀκόμα καλὰ—καλὰ προσδιορισθεῖ ἀπὸ τοὺς ἀρχαιολόγους.

* * *

Γιὸς τοῦ Ἐργίνου, βασιλέα τοῦ Ὀρχομενοῦ τῶν Μινυῶν, ὁ Τροφώνιος καὶ ὁ ἀδελφός του Ἀγαμήδης, ὁ τόσο συνετός, καθὼς δηλώνει τὸ ὄνομά του (ἄγαν —μῆδος). Μὰ ἡ παράδοσι, μὲ τὸ συμβολισμό της, τὸν θέλει παιδὶ τοῦ Ἀπόλλωνος, τοῦ μαντικοῦ θεοῦ...

Σπουδαῖοι τεχνῖτες κι' οἱ δυὸ ἀδελφοὶ στὸ νὰ κτίζουν ναοὺς γιὰ τοὺς θεούς, καθὼς μᾶς λέγει ὁ μῦθος, ἀλλὰ καὶ παλάτια γιὰ τοὺς ἀνθρώπους. Τὸ τελευταῖο τους δημιούργημα ἦταν ὁ ναὸς τοῦ θεοῦ στοὺς Δελφούς, ποὺ γι' ἀμοιβὴ πῆραν ἀπὸ τὸν Ἀπόλλωνα νὰ πεθάνουν καὶ οἱ δυὸ σὲ ἑπτὰ ἡμέρες, ἀπὸ τότε ποὺ τελείωσαν τὸ ναό! Πόσο παράλογες φαίνονται οἱ ἀλληγορίες σὰν τὶς παίρνουμε κατὰ γράμμα...

Κι' ἔτσι ὁ Τροφώνιος ἔγινε προστάτης τοῦ Μαντείου, ποὺ πῆρε τὸ ὄνομά του.

* * *

Ἡ ἀρχὴ τοῦ Μαντείου χάνεται κι' αὐτή, ὅπως τόσες ἄλλες, στὰ βάθη τῆς προϊστορίας τοῦ τόπου, στοὺς προελληνικοὺς χρόνους.

Ἰδιότυπος ὁ τρόπος τοῦ «μαντεύεσθαι» ἐδῶ. Ἀρκετὰ γι' αὐτὸ τὸν τρόπο μαθαίνουμε ἀπὸ τὸν Παυσανία, ἀλλὰ καὶ ἀπὸ τὸν Πλούταρχο, στὸ βιβλίο ποὺ ἔγραψε γιὰ τὸ δαιμόνιο τοῦ Σωκράτη.

Δὲν ἔδιδαν ἐκεῖ τοὺς χρησμοὺς οἱ Μάντεις. Τοὺς ἔπαιρναν μόνοι τους ἐκεῖνοι ποὺ πήγαιναν στὸ Μαντεῖο, σὰν τοὺς ἔκριναν ἄξιους νὰ κατέβουν στὸ ἄδυτο. Καὶ ὄχι ὅλοι κατὰ τὸν ἴδιο τρόπο ἐμάθαιναν τὰ μέλλοντα, μὰ ἄλλος τὰ ἔβλεπε καὶ ἄλλος τὰ ἄκουγε, καθὼς μᾶς λέγει ἐπάνω σ' αὐτὸ ὁ Παυσανίας: «Τὸ δὲ ἐντεῦθεν τοῖς ἐντὸς τοῦ ἀδύτου γενομένοις οὐχ εἷς οὐδὲ ὁ αὐτὸς τρόπος ἐστὶν διδάσκονται τὰ μέλλοντα, ἀλλὰ πού τις καὶ εἶδε καὶ ἄλλος ἤκουσεν». Προσθέτει δὲ πῶς αὐτὰ ποὺ γράφει δὲν τὰ ἄκουσε μόνον, ἀλλὰ καὶ ἄλλους, ποὺ εἶχαν κατεβεῖ, εἶδε καὶ ὁ ἴδιος ἔκαμε χρῆσι τοῦ Τροφωνίου: «Γράφω δὲ οὐκ ἀκοήν, ἀλλὰ ἑτέρους τε ἰδὼν καὶ αὐτὸς Τροφωνίῳ χρησάμενος».

Πρὶν κατέβη ὁ ἄξιος στὸ ἄδυτο, τὸν πήγαιναν σὲ δυὸ πηγές, ὅπου ἔπινε νερό. Στὴν πηγὴ τῆς Λήθης πρῶτα, γιὰ νὰ λησμονή-

ση ὅλα ὅσα μέχρι τότε τὸν ἀπασχολοῦσαν ζητήματα καὶ ὕστερα στὴν πηγὴ τῆς Μνημοσύνης, ποὺ ἀναφέραμε πιὸ πάνω, γιὰ νὰ θυμᾶται κατόπιν ὅσα θὰ ἔβλεπε, σὰν θὰ κατέβαινε στὸ Μαντεῖο: «Ἐνταῦθα δὲ χρὴ πιεῖν αὐτὸν Λήθης τε ὕδωρ καλούμενον, ἵνα λήθη γένηται οἱ πάντων ἃ τέως ἐφρόντιας, καὶ ἐπὶ τῷδε ἄλλο αὖθις ὕδωρ πίνει Μνημοσύνης, ἀπὸ τούτου τε μνημονεύει τὰ ὀφθέντα οἱ καταβάντι».

Δὲν μάθαιναν ὅμως, καθὼς φαίνεται, μόνον τὰ μέλλοντα ὅσοι κατέβαιναν στὸ Τροφώνιον, ἔβλεπαν ἀκόμη ἐκεῖ, καθὼς λέγεται, καὶ ποιὰ ἦταν ἡ πνευματική τους κατάστασι. Γι' αὐτὸ οἱ περισσότεροι ἀνέβαιναν ὕστερα τρομαγμένοι καὶ σκεπτικοί, ἔτσι ποὺ εἶχε γίνει τότε συνήθεια νὰ λένε γιὰ κανένα πολὺ σκεπτικὸ καὶ κακόκεφο, τὸ γνωστό: «Ἐς Τροφωνίου μεμάντευται».

Ἄλλοι πήγαιναν πάλι ἐκεῖ γιὰ νὰ λάβουν μιὰ ἀπάντησι σὲ ζητήματα φιλοσοφικὰ ποὺ τοὺς βασάνιζαν. Τέτοιος ἦταν ὁ Τίμαρχος, ἀπὸ τὴ Χαιρώνεια, φίλος τοῦ γιοῦ τοῦ Σωκράτη, τοῦ Λαμπροκλέους. Αὐτὸς κατέβηκε στὸ Τροφώνιον γιὰ νὰ μάθη τι ἦταν ἐκεῖνο ποὺ ἔλεγαν τότε δαιμόνιο τοῦ Σωκράτη. Τὸ περιστατικὸ τὸ περιγράφει ὁ Πλούταρχος.

Ὁ Τίμαρχος ἦταν νέος μὲ εὐγενικιὰ ψυχή. Τοῦ ἄρεσε ἡ φιλοσοφία πολύ. Ἦταν φιλομαθής. Ἡ δίψα γιὰ τὴ γνῶσι τὸν ὤθησε νὰ κατεβῆ στὸ Μαντεῖο. Ὅταν ἀνέβηκε πάλι διηγήθηκε τὸ τί εἶδε καὶ τί ἄκουσε. Ἔλεγε λοιπὸν ὅτι σὰν τὸν ἠρώτησαν ἐκεῖ τί θέλει νὰ μάθη, γιὰ ὅλα, ἀπήντησε, γιατὶ ὅλα εἶναι θαυμάσια: «Πάντα, τί γὰρ οὐ θαυμάσιον;» Τοῦ ἔδειξαν τὴν τάξι τοῦ κόσμου τῶν ψυχῶν τοῦ Ἅδη καὶ τῶν πνευμάτων τοῦ Οὐρανοῦ. Καὶ τοῦ ἐξήγησαν ποῖοι ἦσαν οἱ «δαίμονες», πνεύματα προστάτες τῶν ἀνθρώπων.

Πήγαινε, τοῦ εἶπαν στὸ τέλος, καὶ ὅλα αὐτὰ θὰ τὰ μάθης καλλίτερα μετὰ τρεῖς μῆνες: «Ταῦτα δ' εἴση σαφέστερον, ὦ νεανία, τρίτῳ μηνί, νῦν δ' ἄπιθι».

Σὰν γύρισε ὁ Τίμαρχος στὴν Ἀθήνα, τρεῖς μῆνες μετὰ τὴν ἐπίσκεψί του στὸ Μαντεῖο, ἀπέθανε.

Ἦταν καὶ τὸ Μαντεῖο τοῦ Τροφωνίου ἕνα ἀπὸ τὰ πολλὰ Μαντεῖα τῆς πατρίδας μας, ποὺ μαζὶ μὲ τὰ Ἀσκληπιεῖα ἀποτελοῦσαν, θὰ ἐλέγαμε, τὰ ὄργανα τῆς ἀρχαίας λατρείας, μὲ τὰ ὁποῖα τὸ σοφὸ Ἱερατεῖο προσπαθοῦσε νὰ βοηθήση τὸν ἄνθρωπο. Ἦσαν τὰ ὄργανα αὐτὰ ἡ πρόσοψι, ἠμπορεῖ νὰ πῆ κανείς, τῆς ἐσωτερικῆς λατρείας.

Καὶ ὅταν ἡ ἀρχαία λατρεία ἦταν στὴν ἀκμή της πρόσφεραν πολὺ μεγάλες ὑπηρεσίες στὸν ἄνθρωπο μὲ τὶς θεραπεῖες καὶ τὶς μαντεῖες, ποὺ ἐδίνονταν, ὄχι βέβαια γιὰ πράγματα ἀσήμαντα, σὲ ὅσους ζητοῦσαν τὴ βοήθειά τους.

Ἄλλοι ὅμως ἦταν οἱ χρόνοι ἐκεῖνοι, οἱ παληοί, ποὺ δὲν μοιάζουν καθόλου μὲ τοὺς σημερινοὺς καιροὺς ποὺ ζοῦμε.

Ἀρχαία Ἑλληνικὴ Σοφία

Διογένης ἐρωτηθείς, τί χαλεπώτερον ἀνθρώπῳ; ἔφη· τὸ γιγνώσκειν ἑαυτόν· πολλὰ γὰρ ὑπὸ φιλαυτίας ἕκαστον ἑαυτῷ προστιθέναι.

Δημοσθένης ἐρωτηθείς, τί ἄνθρωπος ἔχει ὅμοιον Θεῷ; ἔφη· τὸ εὐεργετεῖν καὶ ἀληθεύειν.

Δημάδης ὁ ρήτωρ ἐρωτηθεὶς τὶ ἡ γῆ βαρύτερον βαστάζει; ἔφη· ἄνθρωπον ἀπαίδευτον.

Ζήνων ἔφη, μὴ δεῖν ζητεῖν τοὺς ἀνθρώπους, εἴτινες ἐκ μεγάλων πόλεων εἰσίν, ἀλλ' εἰ μεγάλης πόλεως ἄξιοι.

Διογένης ὁ Σινωπεὺς ἐρωτηθείς, τι τῶν θηρίων κάκιστα δάκνει; ἔφη· τῶν μὲν ἀγρίων, συκοφάντης, τῶν δὲ ἡμέρων, κόλαξ.

Ἀλέξανδρος ὁ μέγας ἐρωτηθείς, ποῦ τοὺς θησαυροὺς ἔχεις; δείξας τοὺς φίλους, ἔφη· «ἐν τούτοις».

Βίας ὁ Πριηνεὺς εἶπε· μακάριος ἐστὶν ὁ πλουτῶν, καὶ ὧν ἐπιθυμεῖ ἀπολαύων, ὁ δὲ μὴ ἐπιθυμῶν μακαριώτατος.

Οἰνοπίδης ὁρῶν μειράκιον πολλὰ βιβλία κτώμενον, ἔφη· Μὴ ἐν τῇ κιβωτῷ, ἀλλ' ἐν τῷ στήθει.

Σωκράτης, εἰπόντος αὐτῷ τινος, οἱ Ἀθηναῖοι σοῦ θάνατον ἐψηφίσαντο, ἔφη· πρὸ αὐτῶν δὲ ἡ φύσις.

ΤΟ ΖΗΤΗΜΑ ΤΗΣ ΑΓΑΜΙΑΣ ΤΟΥ ΚΛΗΡΟΥ

Ἐπίκαιρη ἱστορικὴ ἀναδρομὴ

ΧΡΙΣΤΟΥ Α. ΡΙΖΟΠΟΥΛΟΥ

ΤΟ παλαιὸ πρόβλημα τῆς ἀγαμίας τῶν ἐπισκόπων (*) εἰσέβαλε βιαίως εἰς τὴν ἑλληνικὴν ἐπικαιρότητα μετὰ τὴν ἀμφισβήτησι τῆς «καλῆς μαρτυρίας ἀπὸ τῶν ἔξωθεν» γιὰ τον τέως Ἀρχιεπίσκοπο Ἀθηνῶν καὶ τὸν ἐξαναγκασμό του, κάτω ἀπὸ πρωτοφανῆ ἐξέγερσι τῆς κοινῆς γνώμης, νὰ παραιτηθῆ.

Τὸ πρόβλημα αὐτὸ ἐπρόκειτο ν' ἀναγνωρισθῆ ὡς ὑφιστάμενον, ἤδη ἀπὸ τὸ περυσινὸ καλοκαῖρι, καὶ νὰ ἐγγραφῆ στον πίνακα τῆς παρασκευαζομένης Συνόδου τῶν Ὀρθοδόξων Ἐκκλησιῶν, δεδομένου ὅτι ἀρκετοὶ ἐκκλησιαστικοὶ ἡγέται θεωροῦν ὅτι ἐπέστη ὁ καιρὸς γιὰ μιὰ νέα τοποθέτησι, περισσότερο ἐναρμονισμένη στὴν ἐποχή μας· χρειαζόταν, ὅμως, παμψηφία, ἡ ὁποία

(*) Εἶναι λαθος νὰ γίνεται λόγος περι «ἀγαμίας τοῦ ἀνωτέρου κλήρου», διότι τὸν ἀνώτερο κλῆρο δὲν τὸν ἀποτελοῦν μόνον οἱ ἐπίσκοποι, ἀλλὰ ἐπίσης οἱ διακονοι και πρεσβύτεροι. Κατώτερος κλῆρος εἶναι οἱ ὑποδιάκονοι, ψαλται, νεωκόροι κ. ἄ.

δὲν ἐπετεύχθη κατὰ τὴν πανορθόδοξο διάσκεψι τῆς Ρόδου, διότι οἱ ἀντιπρόσωποι τῆς Ἑλληνικῆς Ἐκκλησίας ἀρνήθηκαν τὴν ὕπαρξι τέτοιου θέματος καὶ ἔτσι τοῦτο διεγράφη ἀμέσως ἀπὸ τὸν προσωρινὸ πίνακα. Σὰν ἀπὸ κάποιο πεῖσμα τῆς μοίρας, τὴν θύρα, ποὺ θέλησαν μὲ τὸ «βέτο» τους νὰ κρατήσουνε κλειστὴ οἱ Ἕλληνες ἱεράρχαι, τὴν ἐγκρέμισαν μὲ πάταγο τὰ γεγονότα, μέσα στὴν Ἑλλάδα ἀκριβῶς. Καὶ συζητεῖται πλέον ἀπὸ τοὺς ἁρμοδίους παράγοντας τοῦ τόπου κατὰ πόσον, σύμφωνα μὲ τὸν ὁρισμὸ τοῦ Πλάτωνος («παντὶ γὰρ ἀδύνατον χωρὶς αἰτίου γένεσιν σχεῖν». Τίμ. 28), πρέπει ν' ἀναγνωρισθῆ ὡς αἰτιώδης σχέσις, πρὸς τὴν φυλετικὴ διαστροφὴ μερίδος τοῦ Κλήρου, ἡ ἀπαγόρευσις τῆς φυσιολογικῆς λειτουργίας.

Στὴν σχετικὴ ἔρευνα ποὺ διεξήγαγε ἀθηναϊκὴ ἐφημερίδα, ὁ δήμαρχος τῆς πρωτευούσης κ. Ἄγγ. Τσουκαλᾶς ἐχαρακτήρισε τον θεσμὸ τῆς ἀγαμίας ὡς «ἀπ' ἄκρου εἰς ἄκρον ἐσφαλμένον», ὁδηγοῦντα στον φαρισαϊσμό, ἀλλὰ καὶ σὲ ψυχοπαθολογικὰ πλέγματα, νοσηρὲς καὶ ἀνώμαλες ἐν γένει καταστάσεις. Ὁ πρωθιερεὺς τῆς Ἐλευσῖνος καὶ γνωστὸς γιὰ τὴν κοινωνική του δραστηριότητα αἰδεσ. Γεώργ. Πυρουνάκης, ἔγγαμος καὶ πολύτεκνος, ἐχαρακτήρισε τὴν ἀγαμία σὰν «ἠθικὸ εὐνουχισμό», ποὺ προκαλεῖ βαρειὰ φθορὰ στὴν Ἐκκλησία. «Ὀλεθρία καὶ διαβρωτική» τὴν ἐχαρακτήρισε ὁ ψυχαναλυτὴς ἰατρὸς κ. Ν. Δρακουλίδης, ὁ ὁποῖος ἀπέδωσε στὴν ἀγαμία τον «κατήφορο παντος εἴδους διαστροφᾶς» καὶ τὰ «μυρία κακά», τὰ ὁποῖα ἕπονται «ἑνὸς κακοῦ δοθέντος». Ὁ δὲ γνωστὸς νομομαθὴς κ. Ἀλέξ. Βαμβέτσος, μὲ ξεχωριστὴ δριμύτητα ἐπετέθη ἐναντίον τῆς «ὑποκριτικῆς ἁγνότητος», καὶ ἀπεφάνθη ὅτι «οἱ ὀλίγοι ἄγαμοι ἀνώτεροι καὶ ανώτατοι κληρικοί, ἀντί νὰ ἔχουν ἀνεψιὰς καὶ οἰκονόμους, ἵνα μή τι χεῖρον εἴπωμεν, προτιμότερον εἶναι νὰ ἔχουν συζύγους».

Ἀπὸ τὸ ἄλλο μέρος, ὁ καθηγητὴς τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν κ. Παναγ. Τρεμπέλας, ἐνῶ δέχεται ὅτι ὑπάρχουν κληρικοί, «οἵτινες μὴ ἔχοντες τὸ χάρισμα τῆς ἀγαμιας, ὑπεθηκαν τον τράχηλον αὐτῶν ἀπερισκέπτως εἰς τὸν ζυγὸν αὐτῆς, ἵνα καθιστανται σκάνδαλον εἰς τοὺς Χριστιανούς», ἀπορρίπτει τὴν ἄποψιν ότι ὁ γάμος ἀποτελεῖ «ἀσφάλιστρον εναντι τῶν ἀπο τῆς γενετησίου ὁρμῆς πειρασμῶν». Μάλιστα, ὁ Μητροπολίτης Ἀργολίδος Σεβ. Χρυσοστομος παρέπεμψε «εἰς τὸν ἐν τῇ Ἱερᾷ Συνοδῳ πινακα τῶν διὰ λόγους ἠθικῆς καθαιρεθέντων ἐγγάμων κληρικῶν ἢ διὰ πολυετοῦς ἀργιας τιμωρηθέντων, ὅστις εἶναι πολυσελιδος». Καὶ ὁ ἱεροκήρυξ ἀρχιμανδρίτης κ. Καντιώτης ὑπεστήριξεν ὅτι καὶ ἂν ἀκόμη ἤρετο ἡ ἀπαγόρευσις τοῦ γάμου, πάλιν «ἡ διαφθορα δὲν θὰ ἐξηλείφετο, διότι ὁ ἀκόλαστος καὶ ἐν τῷ ἐγγάμῳ βίῳ ἐξακολουθεῖ νὰ εἶναι ἀκόλαστος, ὅπως δεικνύουν οἱ φάκελλοι τόσων ἐγγάμων κληρικῶν καταδικασθέντων δι' ἀνηθίκους πράξεις». Καὶ αὐτὰ συμβαίνουν, διοτι, σύμφωνα μὲ τὴν γνώμη κοινωνιολόγων καὶ ψυχολόγων, ἐὰν ἡ ἀληθινὴ ἀγαμία εἶναι δυσχερής, ἔτι δυσχερεστέρα εἶναι ἡ τήρησις ἁγνῆς μονογαμιας. Ὥστε, δὲν θὰ πρέπει νὰ θεωρῆται ὁ θεσμος τῆς ἀγαμιας ὑπαίτιος τῶν παρεκτροπῶν ποὺ βροντοφωνοῦνται ἢ ψιθυρίζονται.

Ὡστόσο, τὸ θέμα ἐτέθη ἀπὸ τὴν ζέουσα ἐπικαιρότητα. Καὶ κατὰ τὰ φαινόμενα θὰ ἔχῃ κάποια ἐξέλιξι στὰ ἑπόμενα ἐκκλησιαστικὰ συνέ-

δρια. Στὸ μεταξὺ ἀποκτᾶ ἐνδιαφέρον ἡ ἱστορικὴ ἀνασκόπησις τοῦ ὅλου προβλήματος.

Η ΑΡΧΑΙΟΤΗΣ μᾶς ἐκληροδότησε τον πιὸ ὑψηλο σεβασμο πρὸς τον θεσμὸ τοῦ γάμου. Σε πολλὲς ἑλληνικὲς πόλεις ἡ ἀγαμια ἦταν ἀδίκημα ποινικο και ἐτιμωρεῖτο, εἰς δὲ τὴν Σπαρτη ἐτιμωρειτο ἐπίσης ἡ ὀψιγαμία καὶ ἡ κακογαμια (Πλουτάρχου, Λυκ. 15), διότι δὲν ὡδηγοῦσαν σε τεκνοποίησι. Ἄτιμοι ἐθεωροῦντο ἀπο τους Σπαρτιάτας οἱ παραβαίνοντες ἢ περιγράφοντες τὴν ὑποχρεωσι τοῦ γαμου, ἀπεκλείοντο ἀπο τὰ δημόσια ἀξιώματα και ὑπεβαλλοντο εἰς δημοσίαν διαπόμπευσιν. Ἀνάξιους καὶ τῆς ἐλαχίστης ὑπολήψεως τοὺς θεωρεῖ ὁ Πλάτων καὶ διπλᾶ ἐγκληματιας: ἐναντίον τῶν προγόνων καὶ τῆς κοινωνίας (Νομ. 721). Καὶ ἡ Ρώμη ἐνδιεφέρετο ἀποφασιστικὰ ὑπὲρ τοῦ ἐγγάμου βίου. Οἱ ἄγαμοι ἐπλήρωναν φόρους, δεν μποροῦσαν νὰ κληρονομήσουν ἐκ διαθήκης, σχεδὸν ἀπεκλείοντο ἀπὸ τὰς δημοσίας θέσεις, ἐπ' ὠφελείᾳ τῶν ἐγγάμων καὶ δὴ τῶν πολυτέκνων, αἱ δε ἄγαμοι γυναῖκες δεν εἶχαν τὸ δικαίωμα, σὲ ἡλικια κάτω τῶν 45 ἐτῶν, νὰ φοροῦν κοσμήματα καὶ νὰ ἐξέρχωνται ἐπὶ φορείων.

Καὶ ἡ Βίβλος ξεκινάει τὴν ἠθικη διδασκαλία τοῦ ἀνθρώπου με το καθῆκον τῆς σαρκικῆς συνεργασίας γιὰ τὴν ἀνάπτυξι τῆς ἀνθρωπότητος. «Καὶ ἐποίησεν ὁ Θεὸς τὸν ἄνθρωπον, κατ' εἰκόνα Θεοῦ ἐποίησεν αὐτόν, ἄρσεν καὶ θῆλυ ἐποίησεν αὐτούς. Καὶ εὐλόγησεν αὐτοὺς ὁ Θεός, λέγων: Αὐξάνεσθε καὶ πληθύνεσθε και πληρώσατε τὴν γῆν καὶ κατακυριεύσατε αὐτῆς» (Γένεσις Α' 27—28).

Ὁ θεσμὸς τοῦ γάμου ἦταν ὑποχρεωτικὸς ἀκόμη καὶ γιὰ τοὺς κληρικούς, οἱ ὁποῖοι μαλιστα μετέδιδαν τὸ ἱερατικὸ ἀξίωμα μονον στὰ τέκνα τους, σύμφωνα μὲ τὸν Μωσαϊκὸ νόμο. Μόνον οἱ αἱρετικοί, ὅπως οἱ Ἐσσαῖοι, στον ἀρχέγονο νόμο τῆς διαιωνίσεως τοῦ εἴδους ἀντέτασσαν σὰν ἀνώτερον τὸν νόμο τῆς παρθενίας καὶ ἀποχῆς ἀπὸ κάθε ἡδονή. Ὅσο γιὰ τὴν σαρκικὴ συνουσία, ἐθεωρεῖτο ἀσυμβίβαστη ὄχι μὲ τὸ πρόσωπο τοῦ κληρικοῦ, ἀλλὰ με τὴν ἄσκησι τῶν καθηκόντων του. Ἔτσι, οἱ Ἰουδαῖοι ἐχωρίζοντο ἀπο τὶς γυναῖκες τους μόνον κατὰ τὸν χρόνον τῆς ὑπηρεσίας των εἰς τὸν ναό, αἱ δὲ παρθένοι Ἑστιάδες τῆς Ρώμης ἐδικαιοῦντο νὰ ὑπανδρευθοῦν μετα την αποχώρησίν τους ἀπὸ τὴν ὑπηρεσία.

Στὴν Καινη Διαθήκη, ὅμως, ἀρχίζει νὰ προβάλλεται ἡ ἀνωτερότης τῆς ἀγαμίας ἔναντι τοῦ γάμου. Ὁ Ἰησοῦς εἶναι Υἱὸς τοῦ Ἀνθρώπου, ἀλλὰ διαφορετικός. Ἐγεννήθη ἐκ παρθένου. Και μένει ἄγαμος. Ἐπὶ πλέον ἐπιτρέπει τὴν περιστολὴν τοῦ σαρκικοῦ νόμου, τοῦ ἀρχικοῦ νόμου τοῦ Πλάστου. Ὅταν οι Φαρισαῖοι, γιὰ νὰ Τὸν πειράξουν, ἀνεφέροντο στις περιπτώσεις διαζυγίου τοῦ Μωσαϊκοῦ Νόμου καὶ κατέληξαν στὴν γνώμη ὅτι γιὰ νὰ μὴν ἔχη ὁ ἄνδρας μπλεξίματα με πορνεῖες καὶ μοιχεῖες, τὸν συμφέρει καλύτερα νὰ μὴν νυμφευθῆ διόλου γυναῖκα, ὁ Ἰησοῦς ἀπήντησεν: «Οὐ πάντες χωροῦσι τον λόγον τοῦτον, ἀλλ' οἷς δέδοται. Εἰσὶ γὰρ εὐνοῦχοι οἵτινες ἐκ κοιλίας μητρὸς ἐγεννήθησαν οὕτω. Καὶ εἰσὶν εὐνοῦχοι οἵτινες εὐνουχίσθησαν ὑπὸ τῶν ἀνθρώπων, καὶ εἰσὶν εὐνοῦχοι οἵτινες εὐνούχισαν ἑαυτοὺς διὰ τὴν βασιλείαν τῶν οὐρανῶν. Ὁ δυνάμενος χωρεῖν χωρείτω» (Ματθ. ΙΘ' 10—12).

Ὁ ἱερὸς Χρυσόστομος ἑρμηνεύων τὸ χωρίον τοῦτο τοῦ Εὐαγγελίου ἔγραφεν: «Εἰπὼν (ὁ Κύριος) ὅτι εὐνούχισαν ἑαυτούς, οὐ τῶν μελῶν λέγει τὴν ἐκτομήν, ἀλλὰ τῶν πονηρῶν λογισμῶν τὴν ἀναίρεσιν». Ὑπῆρξαν, ὅμως, πολλοί, οἱ ὁποῖοι ἐπῆραν κατὰ γράμμα τὴν φράσιν αὐτὴν τοῦ Ἰησοῦ καὶ ἠκρωτηριάσθησαν, ἡ πλέον δραματικὴ δε περίπτωσις εἶναι τοῦ μεγάλου διδασκάλου τοῦ Χριστιανισμοῦ Ὠριγένους.

Τεκμήριο γιὰ τὴν φοβερὴ αὐτὴ παρεξήγησι ἀποτελεῖ καὶ ὁ Α΄ κανὼν τῆς ἐν Νικαίᾳ πρώτης Οἰκουμενικῆς Συνόδου τῶν 318 Πατέρων, ἡ ὁποία συνῆλθε κυρίως γιὰ τὴν καταδίκη τῆς αἱρέσεως τοῦ Ἀρείου, ὡστόσο ἔκρινε σκόπιμο ν' ἀφιερώση τὸν πρῶτο — πρῶτο κανόνα της γι' αὐτὲς τὶς περιπτώσεις, ἀποκλείοντας ἀπὸ τὸν Κλῆρο τους ἐκτομίας, ἐκτὸς ἂν ἡ εἰς βάρος των ἐνέργεια προῆλθε ἀπὸ ἰατρικὴ ἀνάγκη ἢ ἀπὸ πολεμικὴ περιπέτεια. «Εἴ τις ἐν νόσῳ ὑπὸ ἰατρῶν ἐχειρουργήθη ἢ ὑπὸ βαρβάρων ἐξετμήθη, οὗτος μενέτω ἐν τῷ κλήρῳ. Εἰ δέ τις ὑγιαίνων ἑαυτὸν ἐξέτεμε, τοῦτον καὶ ἐν τῷ κλήρῳ ἐξεταζόμενον πεπαῦσθαι προσήκει. Καὶ εκ τοῦ δεῦρο, μηδένα τῶν τοιούτων χρῆναι προάγεσθαι». Γιὰ το ἴδιο θέμα ὁ ΚΒ΄ Ἀποστολικὸς κανὼν ἐπιτάσσει: «Ὁ ἀκρωτηριάσας ἑαυτὸν μὴ γινέσθω κληρικός. Αὐτοφονευτὴς γάρ ἐστιν ἑαυτοῦ καὶ τῆς τοῦ Θεοῦ δημιουργίας ἐχθρός».

Γεγονὸς εἰναι ὅτι ὁ ἀκρωτηριασμὸς ἀπὸ ὑπερβολὴ εὐσεβείας δὲν ἐσημειώθηκε γιὰ πρώτη φορὰ στὰ χρόνια τοῦ Χριστιανισμοῦ. Οἱ ἱερεῖς τῆς Κυβέλης ὑπέβαλλαν σὲ ἀναγκαστικὴ ἐκτομὴ πολλὰ ἄτομα καὶ ἡ συνήθεια αὐτὴ ἦταν διαδεδομένη καὶ στὴν Αἴγυπτο, ὥστε νὰ θεσπισθοῦν ποιναί. Καὶ στην Περσία, γιὰ νὰ ἐκδηλώσουν τὸν ἀποτροπιασμό τους ἐναντίον τῶν ἀκρωτηριασμῶν, ἐθέσπισαν αὐτὴ τὴν πρᾶξι σὰν τὴν πιὸ φοβερὴ ποινὴ καὶ ὅταν κατεδικάζετο κάποια πόρνη, πρὸ τῆς θανατικῆς ἐκτελέσεως, τῆς ἀφαιροῦσαν τις ωοθῆκες. Ἐξ ἄλλου, πρέπει νὰ σημειωθῇ, ὅτι ὁ Μεσαίων ἐγνώριζε ἄνθησι τῆς ἐκτομῆς, ἀφ' ἑνὸς μὲν χάριν εὐσεβείας, ἀφ' ἑτέρου δὲ χάριν λυρικότητος τῆς φωνῆς. Στὴν Ἰταλία πολλοὶ γονεῖς ὑπέβαλλαν τὰ παιδιά τους εἰς ἐκτομὴν γιὰ νὰ τὰ ἐκμεταλλευθοῦν ὡς μουσικους καὶ κατήντησε νὰ ἱδρυθοῦν εἰδικὰ καταστήματα, ἀλλὰ καὶ νὰ περιτρέχουν τὶς γειτονιες πλανόδιοι χειρουργοί! Ὁ Πάπας Κλήμης 14ος κατεκεραύνωσε αὐτὴ τὴ συνήθεια. Ἡ πολιτεία ἐθέσπισε τὴν ποινὴ τῶν ἰσοβίων δεσμῶν, ἀκόμη καὶ τοῦ θανάτου, ὡστόσο δὲν ἔλειψαν τὰ κρούσματα μέχρι τοῦ 18ου αἰῶνος

Ἐξ ἴσου με τὰ λεχθέντα τοῦ Ἰησοῦ περὶ «εὐνουχισμοῦ», παρεξηγήθηκαν καὶ ὅσα εἶπε ὁ Παῦλος ὑπὲρ τῆς ἀγαμίας ἐν γένει.

Ὁ Ἀπόστολος τῶν Ἐθνῶν ὕμνησε τὸν γάμο. «Τίμιος ὁ γάμος ἐν πᾶσι καὶ ἡ κοίτη ἀμίαντος» (Ἑβρ. ΙΓ΄ 4). Ἐθεώρει δὲ τὸν γάμον ὄχι μόνον ὡς μέσον ἀναπαραγωγῆς, ἀλλὰ καὶ χάριν ἱκανοποιήσεως φυσικῶν ὁρμῶν (ὅπως σωστὰ ἑρμηνεύει ὁ Χρυσόστομος: «Ἐδόθη καὶ παιδοποιίας ἕνεκεν, πολλῷ δὲ πλέον ὑπὲρ τοῦ σβέσαι τὴν τῆς φύσεως πύρωσιν») γι' αὐτὸ ἀπηύθυνε πολλὲς καὶ ἐπίμονες συστάσεις ὑπὲρ τῶν τακτικῶν συζυγικῶν σχέσεων. «Ἡ γυνὴ τοῦ ἰδίου σώματος οὐκ ἐξουσιάζει, ἀλλ' ὁ ἀνήρ. Ὁμοίως δὲ καὶ ὁ ἀνὴρ τοῦ ἰδίου σώματος οὐκ ἐξουσιάζει, ἀλλ' ἡ γυνή. Μὴ ἀποστερεῖτε ἀλλήλους, εἰ μὴ ἂν ἐκ συμφώνου πρὸς καιρόν,

ἵνα σχολάζητε τῇ νηστείᾳ καὶ τῇ προσευχῇ καὶ πάλιν ἐπὶ τὸ αὐτὸ συνέρχησθε, ἵνα μὴ πειράζει ὑμᾶς ὁ σατανᾶς διὰ τὴν ἀκρασίαν ὑμῶν» (Α' Κορινθ. Ζ' 4—5). Καὶ ἐδίδασκε τὴν διατήρησι τῶν δεσμῶν τοῦ γάμου. «Παραγγέλλω, οὐκ ἐγώ, ἀλλ' ὁ Κύριος, γυναῖκα ἀπο ἀνδρὸς μὴ χωρισθῆναι καὶ ἄνδρα γυναῖκα μὴ ἀφιέναι (Α' Κορινθ. Ζ' 10). Ἐνῶ δε ἡ Χριστιανικὴ ἐντολὴ περὶ ἑνὸς μόνου γάμου ἐπέβαλλε μετὰ τὴν λύσιν του νὰ μὴ ἀναζητῇ κανεὶς ἄλλην γυναῖκα ἢ ἄλλον ἄνδρα, ἔδειξε ὁ Παῦλος πνεῦμα ὑποχωρητικό, συστήσας νὰ ὑπανδρεύωνται αἱ νεαραὶ χῆραι, ἀντι νὰ μένουν ἀργαί, νὰ φλυαροῦν καὶ νὰ ἐπιβαρύνουν τὴν ἐκκλησίαν (Τιμόθ. Α' 5).

Ἀλλά, ὁ Παῦλος ἐτοποθέτησε τὴν ἀγαμια ὑψηλοτερα ἀπο τὸν γάμο. «Καλὸν ἀνθρώπῳ γυναικος μὴ ἅπτεσθαι» (Α' Κορινθ. Ζ' 1). Δεν ειναι ἁμαρτία ὁ γάμος, «ὥστε καὶ ὁ ἐκγαμίζων καλῶς ποιεῖ», ἀλλα «ὁ μὴ ἐκγαμίζων κρεῖσσον ποιεῖ» (ἔνθ. ἀν. 38). Φέρει κατ' ἐπανάληψιν τον ἑαυτό του ὡς παράδειγμα «Θέλω γὰρ παντας ἀνθρώπους εἶναι ὡς ἐμαυτόν» Α' Κορινθ. Ζ' 7) και ἐξηγεῖ γιατι το θελει αὐτό. «Θέλω ὑμᾶς ἀμερίμνους εἶναι, ὁ ἄγαμος μεριμνᾷ τὰ τοῦ Κυρίου. πῶς ἀρεσει τῷ Κυρίῳ», ἐνῷ ὁ ἔγγαμος «μεριμνᾷ τὰ τοῦ κόσμου, πῶς ἀρέσει τῇ γυναικί», το ἴδιο δὲ ισχύει καὶ γιὰ τὴν γυναίκα, διότι και αὐτὴ «μεμέρισται» καὶ «μεριμνᾷ τὰ τοῦ κόσμου καὶ πῶς ἀρέσει τῷ ἀνδρί», ἐνῷ ὡς ἄγαμος καὶ παρθένος «μεριμνᾷ τα τοῦ Κυριου, ἵνα ᾖ ἁγία και σώματι και πνευματι» (ἐνθ. ἀν. 32—34).

Ἀλλα, ὁ Παῦλος ἔθετε ὡρισμενες προυποθεσεις για τὴν ἐκλογὴ τῆς ἀγαμιας. Βασικὴ προυπόθεσις νὰ ὑπάρχῃ τὸ «χαρισμα», το ὁποῖον ἐδέχετο ἐκ Θεοῦ, ποὺ δὲν τὸ ἔχουν ὅλοι οἱ ἄνθρωποι, νὰ ἀντέχουν δηλαδὴ στὴν ἀποχὴ ἀπὸ τῆς σαρκός. Συνιστοῦσε λοιπὸν τὴν ἀγνοτητα, μόνον ἐὰν ἐπρόκειτο νὰ συνοδευεται ἀπὸ γαλήνη, ὄχι ἀπὸ πειρασμό. Ἄγαμοι καλὸν ἦτο νὰ μένουν μόνον ἐκεῖνοι, ποὺ μποροῦσαν νὰ ἐγκρατεύωνται καὶ νὰ ἵστανται «ἑδραῖοι ἐν τῇ καρδίᾳ». Ἀντιθέτως, ἐκεινοι ποὺ «οὐκ ἐγκρατεύονται», διότι εἶναι «ὑπέρακμοι», αὐτοὶ πρέπει νὰ ἀκολουθοῦν τὴν ὁδὸν τοῦ γάμου. Ρητῶς ἐξηγεῖ, ὅτι τὴν ἀγαμία συνιστᾶ ὄχι γιὰ νὰ ἐπιβάλῃ «βρόχον», ἀλλὰ «πρὸς τὸ εὐσχημον καὶ εὐπάρεδρον τῷ Κυρίῳ ἀπερισπάστως» (Α' Κορινθ. Ζ' 35). Καὶ τονίζει ἀποφασιστικὰ ότι «κρεῖσσον ἐστί» νὰ ἀκολουθήσῃ τὴν ὁδὸν τοῦ γάμου «ἢ πυροῦσθαι». Συνεπῶς, ἡ ἀγαμία συνιστᾶται μόνον «οἷς δεδοται».

Ἀπο την πρωτη προς Τιμόθεον ἐπιστολὴ τοῦ Παύλου πληροφορούμεθα για τις ὑβρισεις παρανοήσεις, που ἠκολούθησαν. Ὄχι μονον κατεδικαζετο ἡ γυμναστική, ὄχι μόνον διεδιδετο ἡ ἀποχὴ ἀπο ὡρισμενα φαγητά, ἀλλὰ καὶ επροπαγανδιζετο ἡ ἀποχὴ ἀπο τον γάμο καὶ ἡ διαλυσις τῶν ὑφισταμένων. Ἀποστατας τῆς πιστεως, ψευδολόγους, πλάνους και δαιμονισμένους ἀποκαλεῖ ὁ Παῦλος τοὺς φορεῖς τετοιων ἀντιλήψεων.

Ἔχουμε καὶ ἄλλες πολλὲς ἐνδείξεις γιὰ τὴν διεστραμμένη ἀλαζονεία τῶν ἀγάμων. Ὁ ἱερομάρτυς Ἰγνάτιος (ποὺ ἐρρίφθη βορὰ τῶν λεόντων, κατὰ τὸν δεύτερο αἰῶνα) στὴν ἐπιστολη του πρὸς Πολυκαρπον τιμᾷ τους ἐν ἁγνείᾳ τελοῦντας, ἀλλὰ τους συνιστᾷ να μη νομιζουν πως ειναι καλύτεροι απο τον ἐπίσκοπο τους, ὁ ὁποῖος φαίνεται ἦταν ἔγγαμος.

Ἀλλὰ ὁ Ἀθηναῖος Ἀθηναγόρας,

στὸ ἔργον του «Πρεσβεία περὶ τῶν Χριστιανῶν» (γραφὲν περὶ τὸ 176) ἀσχολεῖται ὑπὲρ τῶν γηρασάντων ἐν ἀγαμίᾳ «χάριν κοινωνίας μετὰ τοῦ Θεοῦ στενωτέρας». Καὶ ὁ Μέγας Κωνσταντῖνος, χωρὶς νὰ καταργήσῃ τὰ ἀρχαῖα προνόμια τῶν πολυτέκνων, κατήργησε ὅμως τὰς ποινὰς τῶν ἀγάμων.

Μὲ τὸν καιρό, φθάνουμε στὸν τέταρτο αἰῶνα, ὁπότε ξεσπάει τὸ μεγάλο σκάνδαλο τῶν Εὐσταθιανῶν, ὀπαδῶν τοῦ Μητροπολίτου Σεβαστείας Ἀρμενίας Εὐσταθίου, οἱ ὁποῖοι περιφρονοῦσαν καὶ ἐβδελύσσοντο τὸν γάμο. Ἔλεγαν ὅτι κανεὶς ἔγγαμος δὲν ἔχει ἐλπίδα σωτηρίας παρὰ Θεῷ. Πολλες οἰκογένειες διελύθησαν μὲ πρωτοβουλία εἴτε τῶν ἀνδρῶν εἴτε τῶν γυναικῶν, μὲ ἀποτέλεσμα ἐξώγαμον ἀκολασίαν. Αἱ γυναῖκες, μὲ τὴν πρόφασι τῆς εὐσεβείας, ἔκοβαν τὰ μαλλιά τους καὶ φοροῦσαν ἀνδρικὰ ροῦχα. Νήστευαν καὶ τὴν Κυριακή, γιὰ νὰ ὑπερέχουν τῶν ἄλλων καὶ νὰ ἐξασφαλίσουν καλύτερη θέσι στὸν παράδεισο. Καὶ ἀντὶ νὰ στιγματίσουν αὐτὸ τὸ παραλήρημα, οἱ Εὐσταθιανοὶ ἱερεῖς ἠρνοῦντο τὴν θεία μετάληψι στοὺς ἐγγάμους, οὔτε καν ἔμπαιναν στὰ σπίτια τους νὰ διαβάσουν μιὰ εὐχή.

Ἐχρειάσθη νὰ συνελθῇ ἡ ἐν Γάγγρᾳ σύνοδος γιὰ ν' ἀντιμετωπίση τὴν κατάστασι. Εὔγλωττα μιλοῦνε γι' αὐτὴν οἱ ψηφισθέντες αὐστηροὶ κανόνες:

Κανὼν Α' «Εἴ τις τὸν γάμον μέμφοιτο καὶ τὴν καθεύδουσαν μετὰ τοῦ ἀνδρὸς αὐτῆς, οὖσαν πιστὴν καὶ εὐλαβῆ, βδελύσσοιτο ἢ μέμφοιτο, ὡς ἂν μὴ δυναμένην εἰς βασιλείαν εἰσελθεῖν, ἀνάθεμα ἔστω».

Κανὼν Θ' «Εἴ τις παρθενεύοιτο ἢ ἐγκρατεύοιτο, ὡς ἂν βδελύη τῶν γάμων ἀναχωρήσας, καὶ μὴ δι' αὐτὸ τὸ καλὸν καὶ ἅγιον τῆς παρθενίας, ἀνάθεμα ἔστω».

Κανὼν Ι' «Εἴ τις τῶν παρθενευόντων διὰ τὸν Κύριον, κατεπαίροιτο τῶν γεγαμηκότων, ἀνάθεμα ἔστω».

Κανὼν ΙΔ' «Εἴ τις γυνὴ καταλιμπάνοι τὸν ἄνδρα, καὶ ἀναχωρεῖν ἐθέλοι, βδελυττομένη τὸν γάμον, ἀνάθεμα ἔστω».

Κανὼν ΙΖ' «Εἴ τις γυναικῶν διὰ νομιζομένην ἄσκησιν ἀπηκείρατο τὰς κόμας, ἃς ἔδωκεν ὁ Θεὸς εἰς ὑπόμνησιν τῆς ὑποταγῆς, ὡς παραλύουσα τὸ πρόσταγμα τῆς ὑποταγῆς, ἀνάθεμα ἔστω».

Οἱ Συνοδικοὶ Πατέρες ἐξήγησαν τις ἀποφάσεις των. Δὲν εἶχαν σκοπο νὰ ἀποκόψουν ἀπο τὴν ἐκκλησία τοὺς ἀκολουθοῦντας τὴν ἀγαμία χάριν ἀσκήσεως, ὤφειλαν ὅμως νὰ πατάξουν τὴν ὑπερηφάνεια καὶ τὴν περιφρόνησι τῶν ἀγάμων πρὸς τοὺς ἐγγάμους. «Ἡμεῖς τοιγαροῦν—ἀναφέρει ὁ Κανὼν ΚΑ'—καὶ παρθενίαν μετὰ ταπεινοφροσύνης θαυμάζομεν, καὶ ἐγκράτειαν μετὰ σεμνότητος καὶ θεοσεβείας γινομένην ἀποδεχόμεθα, καὶ ἀναχώρησιν τῶν ἐγκοσμίων πραγμάτων μετὰ ταπεινοφροσύνης ἀγόμεθα, καὶ γάμου συνοίκησιν σεμνὴν τιμῶμεν».

Ὅπως δὲ ἔγραψεν ὁ «πατὴρ τῆς Ὀρθοδοξίας» Μεγας Ἀθανάσιος πρὸς τὸν μοναχὸν Ἀμμοῦν, ἡ καταδίκη τῶν σαρκικῶν σχέσεων θὰ ἦτο κατ' εὐθεῖαν καταδίκη τοῦ Δημιουργοῦ. «Εἰ τῶν τοῦ Θεοῦ χειρῶν ἔργον πιστεύομεν εἶναι τὸν ἄνθρωπον, πῶς ἠδύνατο ἐκ καθαρᾶς δυνάμεως ἔργον τι γίγνεσθαι μεμολυσμένον; Καὶ εἰ γένος τοῦ Θεοῦ ὑπάρχομεν, οὐδὲν ἔχομεν ἐν ἑαυτοῖς ἀκάθαρτον. Ποία τοίνυν ἐστὶ πρὸς Θεοῦ, ὦ πρεσβύτα θεοφιλέστατε, ἁμαρτία αὐτοῦ τοῦ πλάσαντος τὸ ζῶον Δεσπότου, θελήσαντος καὶ ποιήσαντος ταῦτα τὰ μέλη,

τοιαύτας ἔχειν διεξόδους;»

Παρ' ὅλ' αὐτά, ἐξακολούθησε ἐπὶ αἰῶνες ἡ διαστροφὴ τῆς ἀγαμίας. Ὁ Πάπας Κλήμης Γ' τον δωδεκατο αἰῶνα ἐξέδωκε ἐγκύκλιο ἐναντίον τῶν διὰ λογους ἐγωισμοῦ τάσεων τῶν νέων νὰ εἰσέρχωνται στὸ ἐκκλησιαστικο σταδιο καὶ στὰ μοναστήρια. Ὁ ἀρχηγος τῆς δυτικῆς Ἐκκλησιας διέβλεπε τους κινδύνους διαστροφῆς, διότι οἱ νέοι ἀκολουθοῦσαν τὴν ἱερατικὴ ὁδο πάνω στην νεανικὴ ὁρμὴ τοῦ θρησκευτικοῦ ζήλου, ὅταν δὲν εἶχαν ἀρχίσει νὰ ἐκδηλοῦνται αἱ ὁρμαι τῆς σαρκός, ποὺ θὰ ἐγινοντο ἀργότερα ἡ αἰτία αἰσχρῶν σκανδάλων. Ἀλλα δὲν ἦταν μοναχα ὁ ἐγωισμός, που ἔστρεφε τους νέους στὸν κλῆρο. Η φεουδαρχικὴ κοινωνία, χάριν τῆς αἴγλης τῶν μεγάλων οἰκογενειῶν, εἶχεν ἐπιβάλει τὸν γάμο μονάχα στους πρωτότοκους. Οἱ ἄλλοι προωρίζοντο για τὸν στρατὸ καὶ τὰ ἐκκλησιαστικὰ ἀξιώματα. Εἰδικὰ δὲ οἱ εισερχόμενοι στο ἐκκλησιαστικο στάδιο, παρὰ τὴν θέλησί τους, νέοι καὶ νεανιδες πρωταγωνιστοῦσαν σὲ ἀπίστευτα σκανδαλα, μολονότι ἐσυνηθίζοντο τότε στὰ μοναστήρια αἱ ἀφαιμάξεις, ἀφ' ἑνος μεν γιὰ λόγους ὑγειας, ἐπειδὴ ἡ καθιστικὴ ζωὴ προκαλοῦσε ὑπεραιμίαν, ἀφ' ἑτέρου δὲ καὶ κυρίως προς μείωσιν τῆς φλόγας τῶν παθῶν.

Ἀλλὰ μήπως καὶ στὴν ἐποχή μας ἔλειψαν ἐντελῶς τὰ σκάνδαλα στὰ μοναστήρια καὶ τὰ ἱερατικὰ σχολεῖα;

ΗΤΑΝ φυσικό, ἀφοῦ ἡ ἀγαμια ἐθεωρήθη σὰν εἰσιτήριο διακεκριμένης θέσεως γιὰ τὸν παράδεισο γενικὰ γιὰ τοὺς λαικούς, νὰ θεωρηθῆ εἰδικὰ γιὰ τον κλῆρο ὑποχρεωτική.

Εἶναι ἀλήθεια,ὅτι ἡ πρώτη Χριστιανικὴ Ἐκκλησία δὲν σκέφθηκε κἂν νὰ ἐπιβάλῃ στὸν κλῆρο τὴν παρθενία. Παρέμενε ζωντανὸ τὸ παράδειγμα τοῦ Χριστοῦ, ὁ ὁποῖος εὐλογησε τὸν γάμο, μαλιστα μὲ τὸ πρῶτο θαῦμα Του, ἀλλὰ καὶ ἐδέχθη ἐγγάμους ὡς συνεργάτας Του. Ἔγγαμοι ἦσαν οἱ ἀπόστολοι Πέτρος καὶ Φίλιππος. Ἐνυμφεύθησαν ὁ Ἰουδας καὶ ὁ Ναθαναὴλ (ὁ ὁποῖος καὶ θεωρεῖται ὁ νυμφίος τοῦ ἐν Κανᾷ γάμου). Καὶ ἀργότερα ἐπεβλήθη πλήρης ἁρμονία γάμου καὶ ἱερατείου. Ὄχι μόνον ἱερεῖς καὶ διάκονοι, ἀλλὰ καὶ ἐπισκοποι ἦσαν ἔγγαμοι. Καὶ πολλοὶ ἔγιναν ἀθληταὶ τῆς πίστεως, ὅπως ὁ ἅγιος Σπυρίδων, ὁ Γρηγόριος (πατὴρ τοῦ Θεολογου), ὁ Γρηγόριος Νύσσης, ὁ Ἰλάριος, ο Συνέσιος Πτολεμαίδος καὶ τόσοι ἄλλοι.

Μάλιστα, ὁ ἔγγαμος βίος ἐθεωρεῖτο σὰν ἕνα ἀπο τὰ προσόντα τοῦ ἐπισκόπου. «Δεῖ οὖν τον ἐπισκοπον ανεπίληπτον εἶναι, μιᾶς γυναικος ἄνδρα.. τοῦ ἰδίου οἴκου καλῶς προϊστάμενον, τέκνα ἔχοντα ἐν ὑποταγῇ μετα πάσης σεμνότητος. Εἰ δε τις τοῦ ἰδίου οἴκου προστῆναι ουκ οἶδε, πῶς ἐκκλησίας Θεοῦ ἐπιμελήσεται;» (Α' Τιμόθ. Γ' 2). Ἂν καὶ ὑπάρχη κάποια ἀντιφασις μεταξὺ τῆς Α' πρὸς Τιμόθεον ἐπιστολῆς (ἡ διεύθυνσις οἰκογενείας τεκμήριον καλῆς διευθύνσεως τῆς ἐκκλησίας) καὶ τῆς Α' προς Κορινθίους (ἡ ἀπόκτησις οἰκογενείας περισπᾶ καὶ μερίζει τὴν ἀφοσίωσι πρὸς τὸν Κύριο), τὸ γεγονος εἶναι ὅτι ὑπῆρξαν πάμπολλοι οἱ ἔγγαμοι ἐπίσκοποι.

Δὲν μποροῦσαν νὰ νυμφευθοῦν μετὰ τὴν χειροτονία (τὸ ἴδιο, ποὺ ἰσχύει σήμερα γιὰ τοὺς πρεσβυτέρους), ἀλλὰ ἐδικαιοῦντο νὰ νυμφευθοῦν πρὸ τῆς χειροτονίας, ἐὰν ἔκριναν ὅτι δὲν θὰ κατώρθωναν νὰ ἐγκρατευθοῦν ἰσοβίως. Ἐπὶ πλέον, ὤφειλαν νὰ διατηρήσουν τὶς γυναῖ-

κες των. Ὁ Ε΄ Ἀποστολικὸς κανὼν εἶναι σαφής: «Ἐπίσκοπος ἢ πρεσβύτερος ἢ διάκονος, τὴν ἑαυτοῦ γυναῖκα μὴ ἐκβαλέτω προφάσει εὐλαβείας. Ἐὰν δὲ ἐκβάλῃ, ἀφοριζέσθω. Ἐπιμένων δέ, καθαιρείσθω».

Καθαίρεσις καὶ ἀποβολὴ ἀπὸ τὴν ἐκκλησία ἀπειλοῦσε, κατὰ τὸν ΝΑ΄ Ἀποστολικὸν Κανόνα, τὸν ἐπίσκοπον ἐκεῖνον (ἢ πρεσβύτερον ἢ διάκονον ἢ ὁποιονδήποτε ἄλλον ἀπὸ τὸν ἱερατικὸν κατάλογον), ὁ ὁποῖος θὰ ἀπεῖχε τοῦ γάμου, ὄχι χάριν ἀσκητισμοῦ, ἀλλὰ ἀπὸ βδελυγμίαν πρὸς τὸν θεσμόν, «ἐπιλαθόμενος ὅτι πάντα καλὰ λίαν, καὶ ὅτι ἄρσεν καὶ θῆλυ ἐποίησεν ὁ Θεὸς τὸν ἄνθρωπον, ἀλλὰ βλασφημῶν διαβάλλῃ τὴν δημιουργίαν».

Ἡ μόνη δέσμευσις γιὰ τοὺς ἐπισκόπους (καθὼς καὶ τοὺς λοιποὺς ἱερωμένους) ἦταν νὰ μὴ πάρουν δεύτερη γυναίκα ἢ νὰ πάρουν χήρα ἢ διωγμένην ἀπὸ ἄλλον ἄνδρα, ἢ ν' ἀποκτήσουν παλλακὴν ἢ ἑταίραν (Κανόνες ΙΖ΄ καὶ ΙΗ΄).

Ἡ πρώτη ἀπόπειρα ἀπαγορεύσεως τῆς ἐγγάμου ζωῆς τῶν κληρικῶν ἐξεδηλώθη κατὰ τὴν πρώτη Οἰκουμενικὴ σύνοδο τῆς Χριστιανικῆς Ἐκκλησίας, στὴν Νίκαια, τὸ 325. Εἴκοσι χρόνια νωρίτερα, ἡ τοπικὴ σύνοδος τῆς Ἐλβίρας Ἱσπανίας εἶχε θεσπίσει τὴν ὑποχρεωτικὴ ἀγαμία τοῦ κλήρου, μηδὲ τοῦ ὑποδιακόνου ἐξαιρουμένου. Καὶ ὁ Λεγᾶτος τοῦ Πάπα τῆς Ρώμης, ἐπίσκοπος τῆς Κορδούης, προσεπάθησε νὰ γενικευθῇ ὁ κανὼν αὐτος. Ἀλλὰ ἀντέδρασε ζωηρότατα ὁ Ἐπίσκοπος τῆς ἐν Ἀφρικῇ Ἄνω Θηβαΐδος, ὁ μετέπειτα ἅγιος Παφνούτιος. Μολονότι ὁ ἴδιος ἦτο ἄγαμος καὶ παιδιόθεν ἀσκητής, «ἐβόα» ὅτι δὲν πρέπει νὰ ἐπιτεθῇ σκληρὸς ζυγὸς ἐπὶ τὸν τράχηλον τῶν κληρικῶν, «ἅτε τοῦ γάμου καὶ τῆς συζυγικῆς συναφείας ὄντων τιμίων, σεμνῶν καὶ ἀρρύπων». Θὰ ἔπρεπε νὰ ἀρκεσθῇ ἡ σύνοδος, εἶπε, νὰ μὴν ἔρχεται εἰς γάμον ὁ κληρικὸς μετὰ τὴν χειροτονίαν του, σύμφωνα μὲ τὴν κρατοῦσαν ἀρχαίαν παράδοσιν. Καὶ ἡ σύνοδος ἐπείσθη. Ἀφῆκε τοὺς κληρικοὺς ἐλευθέρους νὰ ἐκλέξουν τὸν ἔγγαμο βίο ἢ τὴν ἀγαμία. Ἐκεῖνοι, ὅμως, ποὺ θὰ ἐδιάλεγαν τὴν ἀγαμία, ὤφειλαν νὰ προσέχουν τὸ περιβάλλον των. Κατὰ τὸν 3ον κανόνα, οἱ μὴ ἔγγαμοι ἐπίσκοποι δὲν ἔπρεπε νὰ ἔχουν «συνεισάκτους» γυναῖκας, εἰ μὴ μητέρα, ἀδελφὴν ἢ θείαν.

Δεύτερη ἀπόπειρα ἐπιβολῆς τῆς ἀγαμίας, πάλι ἀπὸ μέρους τοῦ Πάπα τῆς Ρώμης, ἐσημείωσε μερικὴ ἐπιτυχία κατὰ τὴν Πενθέκτην Σύνοδον, τὴν ἐν Τρούλλῳ (τοῦ βασιλικοῦ παλατίου) συνελθοῦσαν, τὸ ἔτος 691. Οἱ λεγάτοι τῆς Ρώμης δὲν κατώρθωσαν νὰ θεσπισθῇ γιὰ ὅλον τὸν κλῆρο ὑποχρεωτικὴ ἀγαμία, ἀλλὰ ἐπέτυχαν: α) νὰ ἀπαγορευθῇ ὁ γάμος ὑποδιακόνων, διακόνων καὶ πρεσβυτέρων μετὰ τὴν χειροτονία τους καὶ β) νὰ ἀπαγορευθῇ ἡ συμβίωσις τῶν ἐπισκόπων μὲ τὶς πρώην γυναῖκες τους. Ὁ ΣΤ΄ Κανὼν ἀνεγνώριζε δυνατότητα γάμου μετὰ τὴν ἱερωσύνην μόνον εἰς ἀναγνώστας καὶ ψάλτας. Οἱ ὑποδιάκονοι, διάκονοι καὶ πρεσβύτεροι δὲν εἶχαν ἐφεξῆς ἄδειαν «γαμικὸν συνιστᾶν συνοικέσιον». Ὁ ΙΒ΄ Κανὼν ἀπεφάνθη «περὶ τοῦ μὴ συνοικεῖν τοὺς ἐπισκόπους ταῖς πρότερον οἰκείαις γυναιξίν». Ὁ δὲ ΜΗ Κανὼν ἐμερίμνησε περὶ τῆς τύχης τῶν γυναικῶν αὐτῶν. Ἀφοῦ ἐξεδίδετο διαζύγιον πρὸ τῆς χειροτονίας τοῦ ἐπισκόπου, θὰ ἐκλείοντο σὲ μοναστῆρι, πολὺ μακρυὰ ἀπὸ τὴν ἕδρα τῆς ἐπισκοπῆς. Ὁ ἐπίσκοπος ὤφειλε νὰ προνοῇ περὶ αὐτῆς καὶ ἐὰν ἐφαίνετο ἀξία, μποροῦ-

σε νὰ ἀναβιβασθῇ στὸ ἀξίωμα τῆς διακόνου.

Πολλοὶ θεοφιλέστατοι ἐπίσκοποι, ἰδιαίτερα στὴν Λιβύη, διετήρουν τὶς γυναῖκες των καὶ μετὰ τὴν χειροτονία. Ἐξ ἄλλου, ὁ Πάπας Σέργιος Α΄, ὀπαδὸς τῆς πλήρους ἀγαμίας τοῦ κλήρου, δὲν ἐφήρμοζε στὴν περιοχή του τοὺς χαλαροὺς κανόνες τῆς συνόδου καὶ μόνον ὕστερα ἀπὸ ἕναν αἰῶνα, ὁ Πάπας Ἀδριανὸς Α΄ ἀναγκάσθηκε νὰ τοὺς δεχθῇ.

Μετὰ τὸ Σχίσμα τῶν Ἐκκλησιῶν (πρὸς τὰ τέλη τοῦ Θ΄ αἰῶνος), οἱ Ἕλληνες ἐδέχοντο ἐγγάμους κληρικοὺς πρὸς χειροτονίαν, βάσει τῶν κανόνων τῆς ἐν Τρούλλῳ συνόδου. Ἀλλὰ μὲ τὸν καιρό, σὰν συνέπεια τῆς προπαγάνδας ὑπὲρ τῶν πλεονεκτημάτων τοῦ ἀγάμου βίου, ἐλαττώνετο καὶ σχεδὸν ἔπαψε ἡ χειροτονία ἐγγάμων. «Καλὸς ὁ γάμος, ἀλλ' οὐκ ἔχω λέγειν ὅτι καὶ ὑψηλότερον παρθενίας», ἔγραψε Γρηγόριος ὁ Θεολόγος. «Καλὸς ὁ γάμος, οἷς οὐ πάρεστιν ἐγκράτεια, κρείττων δὲ ἡ παρθενία», ἔγραψεν Ἅγιος Ἰωάννης ὁ Δαμασκηνός. Καὶ ὁ Μέγας Ἀθανάσιος, τὴν ὁδὸν τοῦ γάμου ἀπεκάλεσε «βιωτικὴν καὶ μετριωτέραν», τὴν δὲ ἑτέραν, τῆς παρθενίας, «ἀγγελικὴν καὶ ἀνυπέρβλητον».

Ἦταν πολὺ φυσικὸ νὰ ἀποδώσουν καρποὺς αὐτὰ τὰ κηρύγματα. (*)

Στὴν Ρωμαϊκὴ ἐκκλησία, ὑπὸ τὴν ἐπίδρασι τῶν παλαιοτέρων οἰκουμενικῶν κανόνων, ἐγίνοντο μέχρι καὶ τοῦ ΙΑ΄ αἰῶνος δεκτοὶ ὡς ἱερεῖς οἱ ἔγγαμοι. Μία τοπικὴ σύνοδος τοῦ 1074 ἀπηγόρευσε τελείως τὸν γάμο στοὺς κληρικοὺς καὶ σὲ ὅσους ἦσαν ἤδη ἔγγαμοι ἔταξε προθεσμία ἕξη μηνῶν νὰ διώξουν τὶς γυναῖκες καὶ τὰ παιδιά τους! Ὁ τότε Πάπας Γρηγόριος ὁ Ἱλδεβράνδης, μεγάλος πράγματι ἀναμορφωτὴς τῆς δυτικῆς Ἐκκλησίας, ὁ ὁποῖος ἐπολέμησε τὴν σιμωνία καὶ τὴν γυναικοκρατία, ἐπέβαλε τὴν γενικὴ ἀγαμία τοῦ κλήρου, ἀλλὰ ὄχι χωρὶς ἀντιδράσεις. Στὴν Ἀγγλία ἔκαψαν τὸν ἀπεσταλμένο του... Καὶ ἄλλες ἐξεγέρσεις ἐσημειώθηκαν στὴν Εὐρώπη. Τελικά, ἡ ἀγαμία ἐπεβλήθη. Σημειωτέον, ὅμως, ὅτι ὁ αὐστηρὸς ἐκεῖνος Πάπας, ἄγαμος ἐπισήμως, ὑπῆρξε πραγματικὰ πολύγαμος. Πολλὰ ἔχουν γραφεῖ γιὰ τὶς σχέσεις του μὲ γυναῖκες ἱερέων καὶ μὲ κοινὲς ἀκόμη γυναῖκες, γιὰ νόθα τέκνα του, ἀλλὰ καὶ γιὰ κάποιο ὄμορφο νοιτσόπουλο, ποὺ ἔσερνε πάντα μαζύ του, τὴν Ματθίλδην, «κόρην τοῦ ἁγίου Πέτρου», καθὼς τὴν ἔλεγε γιὰ νὰ τὴν καταστήσῃ ἱεράν.

ΤΗΝ ἀγαμία τοῦ κλήρου τὴν καταπολέμησαν πολλοί. Ὁ Λούθηρος καὶ ὁ Καλβίνος μὲ τὸ παράδειγμά τους. Ἡ Γαλλικὴ Ἐπανάστασις μὲ τὴ νομοθεσία της. Ἀλλὰ ὁ θεσμὸς ἐπέζησε. Μαζί του ἐπιζῆ καὶ ὁ ἀντίλογος.

Οἱ παραδοσιακοὶ ἐπικαλοῦνται τὴν προχριστιανικὴ ἀρχαιότητα τοῦ θεσμοῦ τῆς ἀγαμίας. Καὶ σὲ λαοὺς εἰδωλολατρικοὺς ὑπῆρξαν οἱ ἀφωσιωμένοι στὰ θεῖα, μέχρι θυσίας

(*) Κάτι ἀνάλογο συνέβη καὶ μὲ τὴν ἐξωτερικὴ περιβολὴ τῶν κληρικῶν. Μέχρι τῶν μέσων τοῦ Θ΄ αἰῶνος δὲν διέφερε τῆς περιβολῆς τῶν λαϊκῶν, παρὰ μόνον στὸ χρῶμα, ποὺ ἦταν σοβαρό. Ἀπὸ τοῦ Θ΄ μέχρι καὶ τοῦ ΙΗ΄ αἰῶνος διαμορφώνεται κάποιο εἰδικὸ ἔνδυμα τῶν κληρικῶν, χωρὶς καὶ νὰ εἶναι ὑποχρεωτικό, ἀφοῦ πολλοὶ ἱερεῖς φοροῦσαν φουστανέλλα ἢ βράκα. Μόλις τὰς ἀρχὰς τοῦ ΙΘ΄ αἰῶνος καθιερώνεται τὸ ράσο, ποὺ προηγουμένως ἦταν ἔνδυμα ἀποκλειστικὸ τῶν μοναχῶν. Ὅπως, ἄλλως τε, γνώρισμα τῶν μοναχῶν ἦταν καὶ ἡ γενειάδα, ποὺ τὴν ἐζήλεψαν καὶ οἱ κληρικοὶ τῆς ἀνατολικῆς Ἐκκλησίας, γιὰ νὰ μὴν ὑστεροῦν τῶν «ἀγγελικῶν».

τῶν σχολικῶν ἀπαιτήσεων, διότι μόνον ἔτσι ἐπετύγχαναν τὸν βαθὺν ἐσωτερικὸ διαλογισμὸ καὶ καλλιεργοῦσαν ἕνα πνεῦμα διεισδυτικὸ στὸν κόσμο τοῦ θείου.

Οἱ ἀναμορφωταὶ προβάλλουν τὸν γάμο σὰν ἕνα ἀκόμη μέσον διδαχῆς. Ὁ ἔγγαμος κληρικὸς θὰ εἶναι τὸ ὑπόδειγμα τοῦ ἐναρέτου οἰκογενειάρχου καὶ τοῦ συνετοῦ συζύγου. Ἀντιθέτως, οἱ παραδοσιακοὶ θεωροῦν τὴν οἰκογένεια σὰν ἐπιζήμιο περισπασμό. Αἱ φροντίδες γιὰ τὴν σύζυγο, ἀλλὰ καὶ τὴν ἀνάπτυξι, μόρφωσι καὶ συντήρησι τῶν τέκνων, πέραν τοῦ καταμερισμοῦ τῆς δραστηριότητος τοῦ ἱεράρχου, τὸν συντρίβουν καὶ οἰκονομικά, ὥστε δὲν περισσεύει τίποτε γιὰ τοὺς φτωχούς (Αὐτὰ τὰ ἐπιχειρήματα ἴσχυαν τὴν ἐποχή, ὅπου δὲν εἶχαν δημοσιευθῆ διαθῆκαι ἱεραρχῶν μὲ κληροδοσίαν χιλιάδων χρυσῶν λιρῶν ὑπὲρ στενῶν συγγενῶν).

Ὅσο γιὰ τὸ βασικὸ καὶ ἀκανθῶδες σημεῖο τῆς ἀγαμίας, οἱ ἀναμορφωταὶ τὴν θεωροῦν σὰν ἕνα καταραμένο δένδρο, ποὺ φέρει καρποὺς αἰσχρούς, τὴν παλλακεία «κατὰ φύσιν» καὶ τὴν διαστροφὴ «παρὰ φύσιν». Ἐνῶ οἱ παραδοσιακοί, ὅπως εἴδαμε στὴν ἀρχή, ἀναγνωρίζουν μὲν ὅτι ἡ παρθενία εἶναι δυσκατόρθωτος, ὅταν οἱ ὑποσχόμενοι ἀγαμίαν δὲν ἔχουν τὸ χάρισμα τῆς «θείας κλήσεως», ἀλλὰ κινήθηκαν ἀπὸ ἰδιοτελῆ ἐλατήρια ἢ ἀπὸ ὑπερεκτίμησι τῶν δυνάμεών τους, ἀκόμη καὶ ἀπὸ ὑποτίμησιν τῆς κοινωνικῆς ἀντιδράσεως. Ἀλλὰ καὶ προβάλλουν τὸ μεγάλο ἐνεργητικὸν τοῦ τάγματος τῶν ἀγάμων κληρικῶν, ἕνα δεῖγμα τοῦ ὁποίου εἶναι ὁ θησαυρὸς τῶν 300 τόμων τῆς Πατρολογίας.

Τὸ ζήτημα εἶναι κατὰ πόσον μπορεῖ ὁ ὑποσχόμενος τὴν ἀγαμίαν νὰ ὑπερνικήσῃ τὴν φυσικὴν ὁρμὴ (τῆς ὁποίας ἡ ἰσχὺς εἶναι, κατὰ τὸν Χρυσόστομον, «ὅση καὶ πυρὸς καὶ σιδήρου») καὶ νὰ τὴν διοχετεύσῃ σὲ ἀνώτερα «ὑπὲρ φύσιν» πεδία, πρᾶγμα ποὺ συμβαίνει καὶ μὲ ἀρκετοὺς ἐπιστήμονας καὶ γενικὰ πνευματικοὺς ἀνθρώπους. Σημεῖον ἀντιλεγόμενον εἶναι ἐὰν οἱ ἁγνοὶ κληρικοὶ ἀποτελοῦν τὸν κανόνα, μὲ λίγες ἐξαιρέσεις, ἢ τὸν κανόνα τὸν δίδουν οἱ παραβάται, ποὺ ἔχουν ἀρχίσει τὴν πορεία στὸν κατήφορο ἀντιστρόφως ἀνάλογα μὲ τὴν σταδιοδρομία τους, ἀπὸ τὰ ἑδώλια τῶν ἱερατικῶν σχολῶν καὶ διὰ τοῦ ἀξιώματος τοῦ ἀρχιμανδρίτου μέχρι τοῦ ἐπισκοπικοῦ θρόνου... Εἶναι ἐπίσης σημεῖον ἀντιλεγόμενον ἐάν, ὅπως θέλει καθηγητὴς τῆς Θεολογίας, ἔχει τάχα ἀποδείξει ἡ πεῖρα «ὅτι τὰ ἐκ τῶν οἰκογενειῶν τῶν ἐγγάμων ἐπισκόπων (ὅπου ὑπάρχουν) προκαλούμενα σκάνδαλα δὲν ὑπῆρξαν ὀλιγώτερα καὶ μικρότερα τῶν σκανδάλων ἅτινα θὰ ἠδύναντο νὰ δημιουργηθοῦν ἀπὸ τὸν ἀπρόσεκτον βίον τοῦ πλέον ἀτάκτου ἀγάμου ἐπισκόπου».

Πάντως, τὸ πρόβλημα ἔχει γίνει ἐπίκαιρο καὶ ὄχι μόνο στὸν τόπο μας. Δοθέντος ὅτι ἡ ἀγαμία δὲν ἀποτελεῖ κεφάλαιον πίστεως, ἀλλὰ «κεφάλαιον ζωῆς», ἀρκετοὶ σύγχρονοι Πατέρες εἶναι διατεθειμένοι νὰ τὴν ἐπανεξετάσουν στὰ πλαίσια τῆς προσεχοῦς πανορθοδόξου Συνόδου.

Κατὰ τὸν ἱεροκήρυκα κ. Καντιώτην, ἴσως θὰ ἐνεδεικνύετο ὁ γάμος καὶ γιὰ τὸν τρίτο βαθμὸ τῆς ἱερωσύνης «μόνον πρὸς ἐξακρίβωσιν καὶ διαχωρισμὸν τῶν εἰλικρινῶς ποθούντων τὴν ἀγαμίαν, ἀπὸ τῶν ἄλλων, οἱ ὁποῖοι ἀναγκαστικῶς παραμένουν ἄγαμοι, ἵνα ἀποκτήσουν προσὸν ἐπισκόπων». Γενικά, ὅμως, εἶναι κατὰ τοῦ γάμου τῶν ἐπισκόπων, διότι, στὸν κίνδυ-

νο κακῆς διαγωγῆς αὐτῶν τῶν ἰδίων, ἔστω καὶ ἐγγάμων, θὰ προσετίθετο ὁ κίνδυνος ἀπὸ τὴν διαγωγὴ τῶν συζύγων καὶ τῶν τέκνων των. Ὑπάρχει καὶ ὁ ψυχολογικὸς παράγων. Ἐπίσκοποι τῆς Ἀγγλικανικῆς ἐκκλησίας ἔγγαμοι, μετασχόντες τοῦ συνεδρίου τῆς Ρόδου, ἐπῆραν τὸ θαλάσσιο λουτρό τους. Καὶ μόνον τὸ περιστατικὸ αὐτό, ποὺ δὲν εἶχε τίποτε τὸ ἀνήθικο—μόνον ἦταν ἀσυνήθιστο—ἐπροκάλεσε δυσμενῆ σχόλια στοὺς κύκλους τῶν δικῶν μας ἀγάμων, ἔστω καὶ ἂν οἱ ἐπίσκοποι, οἱ λουόμενοι ἀνάμιξ μετὰ τῶν γυναικῶν των, ἦσαν ἀπείρως πιὸ ἐνάρετοι ἀπὸ τοὺς σχολιαστάς των, γιὰ τοὺς ὁποίους δὲν εἶχε ἀκόμη «κτυπήσει ἡ καμπάνα» τῶν ἀποκαλύψεων...

Κατὰ τὸν κ. Τσεμπελα ὑπάρχει καὶ ἐξ ἀντικειμένου ἀδυναμία εἰσαγωγῆς τοῦ γάμου τῶν ἐπισκόπων στὸν τόπο μας, διότι «δὲν ἔχομεν ἀκόμη μορφώσει ἐκκλησιαστικὸν φρόνημα, ἐκκλησιαστικὴν συμπεριφοράν, κυρίας καὶ δεσποινίδας, αἱ ὁποῖαι θὰ δύνανται ἱεροπρεπῶς νὰ σταθοῦν καὶ νὰ ἐκπροσωπήσουν τὸν ἐπίσκοπον - σύζυγον καὶ τὸν ἐπίσκοπον - πατέρα». Καὶ ἡ διαπίστωσις αὐτὴ εἶναι ἀπόλυτα βάσιμη. Ὅσο εἶναι βάσιμη καὶ ἡ ἄλλη διαπίστωσις, ποὺ προέκυψε ἀπὸ τὴν τελευταία περιπέτεια τῆς ἐκκλησίας μας. Ἀφ' ἑνὸς μέν, ὅτι ὑπάρχουν ἀνώτεροι κληρικοί, ποὺ οἱ ἴδιοι δὲν μποροῦν νὰ σταθοῦν ἱεροπρεπῶς· καὶ ἀφ' ἑτέρου, ὅτι ἡ κατάστασις αὐτὴ ἐπὶ χρόνια ἐκαλύπτετο ἀπὸ σιωπὴ καὶ ἀνοχή, ἐπειδὴ ἐπρόκειτο μόνον γιὰ τὴν κατοχὴ μικρῶν περιφερειακῶν θρόνων καὶ ὄχι τοῦ θρόνου τῶν Ἀθηνῶν καὶ πάσης Ἑλλάδος.

Τὸ συμπέρασμα εἶναι ὅτι δὲν νοσεῖ μονάχα ὁ κλῆρος, ἀλλὰ ἡ κοινωνία ὁλόκληρη. Καὶ ἐὰν θελήσουμε νὰ παρομοιάσουμε τὴν ἀγαμία σὰν πηγὴ τῆς ἀκολασίας καὶ τῆς διαστροφῆς τῶν «μὴ χωρούντων», θὰ πρέπει ἐπίσης νὰ φαντασθοῦμε σὰν στρόφιγγα τῆς πηγῆς, ποὺ ἐπιτρέπει τὴν ροή της, τὴν χαλαρὴ ἠθικὴ τῆς ἐποχῆς μας. Δὲν ὑπῆρξε ποτέ, οὔτε καὶ τώρα, ἡ ἀμείλικτη καταδίκη καὶ ἀποκοπὴ τῶν ὑποκριτῶν, οἱ ὁποῖοι, ἀφοῦ συρθοῦν στὸν πιὸ βρωμερὸ βοῦρκο, νοιώθουν ὅτι μποροῦν ν' ἀνεβαίνουν καὶ ν' ἀνεβαίνουν ἀνεμπόδιστα, ἂν μὴ καὶ εὐκολώτερα... Ἐνῷ στὴν ἀρχαιότητα, ἡ Ἑστιὰς ποὺ θὰ παραβίαζε τὴν ὑπόσχεσι τῆς παρθενίας ἤξερε ὅτι θὰ ἐλιθοβολεῖτο μέχρι θανάτου...

ΣΩΤΗΡΗ ΣΚΙΠΗ

Στὸ χελιδόνι

Χαῖρε, τσιγγάνικο πουλί! Σὲ μιὰ σκεποῦλα ἀπάνεμη
σὲ μιὰ φτωχὴν ἀκροῦλα,
ἦρθες τὸ τσαντηράκι σου νὰ χτίσῃς μ' ἀπριλιάτικης
αὐγῆς ξανὰ δροσοῦλα.

Τί εἶσαι, πουλάκι μου γλυκό; Πές μου ποιὸς εἶν' ὁ ἀληθινὸς
ὁ τόπος σου, ἡ πατρίδα;
Ποιὸς σοῦ ἔμαθε τὸ οὐράνιο σου τραγοῦδι ποὺ στὸ στῆθος μας
ξεχύνει τέτοια ἐλπίδα;

Μήπως σὲ γέννησεν ἐσὲ τοῦ ξένου τὸ παράπονο,
τοῦ ἀνθρώπου ἡ νοσταλγία
κι' οἱ μαγεμένες σου στροφὲς κρύβουνε τέτοιο φτέρωμα
καὶ τέτοιαν ἁρμονία;

Ἢ μήπως κόρης προσμονὴ καὶ φλογισμένος ἔρωτας
σὲ γέννησεν ἐσένα,
γιὰ παλληκάρι ἀσύγκριτο ποὺ ἀπὸ καιρὸν ἐμίσεψε
κ' εἶναι μακρυὰ στὰ ξένα;

Ἡ τοσιδοῦλα σου ὕπαρξη τὸν ἄδειο τόπο ξαφνικὰ
γεμίζει πέρα ὡς πέρα
κι' ὅταν πετᾷς καμαρωτό, θαρρεῖ κανεὶς πὼς γίνεσαι
τὸ λούλουδο τοῦ αἰθέρα.

Σὰν ἀγοράκι λατρευτὸ ποὺ μὲ τὰ παιχνιδάκια του
και τα χρυσόγελα του
σκορπάει στο σπίτι τὴ ζωὴ καὶ τὴν πλατιὰ κι' ἀνέκφραστη
χαρὰ στὰ γονικά του,

Ἔτσι κι' ἐσύ, γλυκο πουλί, σ' ὅλα τὰ μέρη ποὺ περνᾷς,
σ' ὅλους που πᾷς τοὺς τόπους,
σκορπᾷς μὲ τα τραγούδια σου τα κρυσταλλοπερίχυτα
το μέθυ στοὺς ἀνθρώπους.

Καὶ πια σα φύγεις, πίσω σου τὴ θλίψη τὴν ἀνόριστη
ἀφήνεις καὶ τὴ λύπη,
καθως ἀπὸ τὰ λούλουδα, σὰν ἔρθει τὸ φθινόπωρο,
ἀδειάζουν ὅλοι οἱ κῆποι.

Γιατὶ εἶσαι τοῦ Καλοκαιριοῦ τὸ Πνεῦμα ἐσύ, τῆς Ἄνοιξης
ἐσυ ἡ Ψυχὴ ἡ δροσάτη
κι' ὅπου κι' ἂν πᾷς σ' ἀκολουθοῦν καὶ τὸ ἴδιο πάντα πέρνουνε
μαζί σου μονοπάτι.

Χαῖρε, τσιγγάνικο πουλί! Μ' ἐσένα ἂς εἴτανε κι' ἐγὼ
ἀχ, νἀμοιαζα μια στάλα,
ἂς ειταν στὰ ταξίδια σου χαρούμενος νὰ σ' ἀκλουθῶ
τὰ αἰώνια, τὰ μεγάλα.

Ἂς εἴτανε παντοτεινὰ νὰ ζῶ μέσα σὲ μιὰ ἄνοιξη
καὶ σ' ἕνα καλοκαῖρι
κι' ἀπὸ τοὺς τόπους ποὺ περνῶ, πουλί μου ταξιδιάρικο,
κι' ἀπ' ὅσα ἀφήνω μέρη,

Ἂς εἴτανε κρυφὴ χαρὰ κάποιοι ἀπὸ τὰ τραγούδια μου
νὰ νιώθουν στὴν ψυχή τους
καὶ φεύγοντας, λίγον καιρό, νὰ μένω μὲ συμπάθεια
μὲς στὴν ἀνάμνησή τους.

(Ὕμνοι καὶ Συμφωνίες)

ΧΡΟΝΙΚΑ

ΣΗΜΑΝΤΙΚΑ ΕΡΓΑ ΕΙΣ ΤΗΝ ΕΛΕΥΣΙΝΑ

Σημαντικὰ ἔργα ἐπρογραμματίσθησαν καὶ εἶναι ἐν ἐξελίξει εἰς τὴν Ἐλευσῖνα, γιὰ τὴν περαιτέρω ἀνάδειξι τοῦ ἱεροῦ χώρου τῶν Μυστηρίων, καθὼς ἀναφέρει σὲ ἄρθρο του στὸ «Ἔθνος» ὁ κ. Β. Κωνσταντινόπουλος.

Νέαι ἀνασκαφαὶ γίνονται ἀπὸ τὸν ἀρχαιολόγον - ἀρχιτέκτονα κ. Ἰ. Τραυλόν, συνεπικουρούμενον ἀπὸ τὴν ἀρχαιολόγον κ. Μαρίαν Ἀναγνωστοπούλου καὶ τὸν ἀρχιτέκτονα κ. Ἀργύρην Πετρονώτην.

Εἶναι γνωστόν, ὅτι ἡ ἱερότης τῶν Ἐλευσινίων Μυστηρίων καὶ ἡ ἀπόλυτος ἐχεμύθεια τῶν μυστῶν, ποὺ ἐτιμωροῦντο διὰ πᾶσαν ἀκριτομυθίαν μὲ τὴν ποινὴν τοῦ θανάτου, ἠμπόδισαν ὅλους σχεδὸν τοὺς συγγραφεῖς τῆς ἀρχαιότητος, μηδὲ τοῦ Παυσανίου ἐξαιρουμένου, νὰ περιγράψουν τὰ τελούμενα καὶ νὰ ἀφήσουν διαφωτιστικὰ στοιχεῖα διὰ τοὺς μεταγενεστέρους.

Ὀλίγα στοιχεῖα, ποὺ ἐμετρίασαν τὸ βαθὺ σκότος τῶν Ἐλευσινίων Μυστηρίων, εἶναι αἱ εὑρεθεῖσαι ἐπιγραφαί, μὲ τὴν βοήθεια τῶν ὁποίων ἀναγνωρίζονται τὰ διάφορα κτίσματα. Τὸ σπουδαιότερον συντελούμενον ἔργον εἶναι ἡ κατάταξις καὶ ταξινόμησις τῶν ἀρχιτεκτονικῶν μελῶν τῶν διαφόρων κτισμάτων, καθὼς καὶ αἱ ἀναστηλώσεις. Ἀπὸ τὰς δύο ἀψίδας, ποὺ εὑρίσκονται εἰς τὰς δύο πλευρὰς τῆς ρωμαϊκῆς αὐλῆς, θὰ ἀναστηλωθῇ ἡ ἀνατολική, ποὺ εἶναι σχεδὸν πιστὸν ἀντίγραφον τῆς Πύλης τοῦ Ἀδριανοῦ εἰς τὰς Ἀθήνας. Χαρακτηριστικὸν εἶναι ὅτι ἐσώθησαν καὶ τὰ ἐπιστύλια, ἐπὶ τῶν ὁποίων εἶναι χαραγμένη ἡ ἐπιγραφή: «τοῖν Θεοῖν καὶ τῷ Αὐτοκράτορι οἱ Πανέλληνες». Θεοῖν ὑπονοοῦνται αἱ δύο θεαί: Δημήτηρ καὶ Κόρη καὶ Αὐτοκράτωρ ὁ Ἀντωνῖνος. Θὰ ἀποκατασταθῇ ἡ πλακόστρωτος πλατεία, ὅπου κατέληγεν ἡ Ἱερὰ Ὁδὸς καὶ θὰ διαμορφωθοῦν τὰ Μεγάλα Προπύλαια, θὰ ἀναστηλωθοῦν ὡρισμένοι ἐκ τῶν ἰονικῶν κιόνων καὶ θὰ συγκεντρωθοῦν τὰ ἀρχιτεκτονικὰ μέλη, ποὺ ἀποδίδονται εἰς τὰ Μικρὰ Προπύλαια. Ἡ αὐτὴ προσπάθεια θὰ καταβληθῇ διὰ τὸν «Θησαυρόν», τὸ «Τελεστήριον», τὸν «Οἶκον τῶν Κηρύκων», τὸ «Ἐπιστάσιον», τὸ «Νεωκόριον», τὸν «Οἶκον τοῦ Δαδούχου», τὸν «Οἶκον τῆς Ἱερείας» κ.λ.π.

ΕΥΡΗΜΑΤΑ ΣΤΗΝ ΑΚΑΔΗΜΙΑ ΠΛΑΤΩΝΟΣ

Ἀξιόλογα εὑρήματα ἦλθαν ἐπίσης εἰς φῶς εἰς τὸν χῶρον τῆς Ἀκαδημίας Πλάτωνος. Εὑρέθη ἡ οἰκία τοῦ Ἀκαδήμου καὶ ἡ Ἱερὰ οἰκία, κατόπιν ἀνασκαφῶν ὑπὸ τὴν διεύθυνσιν τοῦ ἀρχαιολόγου κ. Φοίβου Σταυροπούλου.

Ὁ Ἀκάδημος εἶναι μυθικὸς ἥρως ποὺ ἔζησε περὶ τὸ 2300-2200 π.Χ. καὶ ὁ πρῶτος οἰκιστὴς τῆς μετέπειτα ἐπεκταθείσης περιοχῆς, ποὺ ὠνομάσθη Ἀκαδήμεια καὶ ὁ ὁποῖος, ὅπως ἀναφέρει ὁ Πλούταρχος, ἐφανέρωσεν εἰς τοὺς Τυνδαρίδας, ποὺ εἶχαν ἐκστρατεύσει κατὰ τῆς Ἀττικῆς, τὸν τόπον, ὅπου ὁ

Θησεὺς ἔκρυψε τὴν ἁρπαγεῖσαν ἀδελφήν των Ἑλενην. Ἡ πρᾶξις τοῦ Ἀκαδήμου ἐτιμήθη μεγάλως καὶ ἔγινεν αἰτία οἱ ἐχθροὶ ποὺ εἰσέβαλλον εἰς τὴν Ἀττικὴν νὰ σέβωνται πάντοτε τὴν περὶ τὴν Ἀκαδήμειαν ἔκτασιν, ὅπου ἦσαν αἱ σχολαί, εἰς τὰς ὁποίας ἐδίδαξεν ὁ Πλάτων.

Παραπλεύρως τοῦ οἰκίσκου τοῦ Ἀκαδήμου ἀνεκαλύφθη ἡ Ἱερὰ Οἰκία, ὅπου ἐγίνοντο αἱ θυσίαι. Εἰς τὸν αὐτὸν χῶρον εὑρέθησαν —μοναδικαὶ εἰς τὸν κόσμον— πλάκες ἀπὸ σχιστόλιθον, προφανῶς χρησιμοποιούμεναι ἀπὸ τοὺς μαθητὰς τοῦ πρώτου ἐπισήμου γραμματοδιδασκαλείου.

Τὸ θλιβερὸν εἶναι ὅτι ὁ χῶρος τῆς μεγαλυτέρας φιλοσοφικῆς σχολῆς τῶν Ἀθηνῶν κατακλύζεται ἀπὸ τὰ ὄμβρια ὕδατα καὶ ἡ τελευταία πλήμμυρα εἶχεν ὀδυνηρὰς συνεπείας διὰ τοὺς ἀρχαιολογικοὺς θησαυρούς. Οἱ σπουδαιότατοι χῶροι τῆς Ἀκαδημείας εἶναι ἄφρακτοι, ἔχουν μεταβληθῆ σὲ σκουπιδαριὰ καὶ στεροῦνται ἐπιγραφῶν, ποὺ θὰ ὡδηγοῦσαν τὸν ἐπισκέπτην.

Ἔκτασις ἄνω τῶν 500 στρεμμάτων ἐχαρακτηρίσθη ἀπαλλοτριωτέα, χωρὶς νὰ γίνῃ τίποτε ἀκόμη. Ἀναμένεται ἡ μεταστέγασις τῶν ἐκεῖ πτωχῶν οἰκογενειῶν, ἡ περίφραξις τοῦ χώρου καὶ ἡ ἔναρξις συστηματικῶν ἀνασκαφῶν.

ΑΠΟ ΤΗΝ ΟΜΙΛΙΑΝ ΤΟΥ κ. ΚΩΝ. ΤΣΑΤΣΟΥ

Κατὰ τὴν δεξίωσί του στὴν Ἀκαδημία Ἀθηνῶν, ὁ νέος Ἀκαδημαϊκὸς κ. Κωνσταντῖνος Τσάτσος ἐξεφώνησε τὸν πρῶτον λόγον του, ἀναπτύξας τὸ θέμα: «Αἱ ἀντινομίαι τοῦ πρακτικοῦ λόγου».

«Ζῶμεν —εἶπε στὴν ἀρχή— εἰς μίαν ἐποχὴν κατὰ τὴν ὁποίαν αἱ ἰδεολογίαι, ἀπολέσασαι τὴν ἥν ὤφειλαν νὰ ἔχουν αὐστηρὰν δομὴν καὶ κρυσταλλίνην καθαρότητα, διέρχονται μίαν φάσιν συνεχοῦς ἀποσυνθέσεως καὶ συγκρητισμοῦ, πᾶς δὲ ἐλεύθερος ἄνθρωπος, ἐγκαταλελειμμένος εἰς τὰς ἰδίας του δυνάμεις, ἀγωνίζεται νὰ συγκρατήσῃ τὴν σκέψιν του, ἀπὸ ποικίλας ἀκαθαρίστους πηγὰς ἀντλῶν τὸ στῖγμα τῆς πορείας του καὶ τὴν πίστιν του, ὅπου ἀκόμη πίστις ὑπάρχει. Εἶναι, ἑπομένως, χρέος τοῦ συγχρόνου ἀνθρώπου νὰ λάβῃ θέσιν ἀπέναντι τοῦ χάους τῶν κρατουσῶν ἰδεῶν, δημιουργῶν ἀπὸ τὴν ἀκοσμίαν τοῦ παρόντος τὸν κόσμον τοῦ μέλλοντος».

Περιέγραψε κατόπιν ἐκτενῶς τὶς συγκρούσεις τῆς φιλοσοφίας, τῆς τέχνης, τῆς θρησκείας ἀκόμη, μὲ τὴν πολιτικὴ δύναμι, μὲ ἀποτέλεσμα σειρὰ ἀντινομιῶν καὶ ἀντιθέσεων ἀτόμου καὶ πολιτείας. Ἐπίσης ἐτόνισε τὰ καθήκοντα τοῦ πνευματικοῦ ἀνθρώπου, τοῦ ἐλευθέρου ἀνθρώπου, ὁ ὁποῖος ὀφείλει νὰ ὑψωθῆ ὑπεράνω ἰδεολογιῶν τῆς ἐποχῆς του, ἄλλοτε διὰ τὴν ἀρχὴν τῆς δικαιοσύνης, ἄλλοτε διὰ τὴν ἀρχὴν τῆς προσωπικῆς ἐλευθερίας καὶ ἄλλοτε διὰ τὴν ἀρχὴν τῆς δημιουργικότητος τῶν κοινωνιῶν, νὰ προκρίνῃ ὡς ἠθικῶς ὀρθὴν τὴν πορείαν ἡ ὁποία κατὰ τον προσφορώτερον τρόπον ἑκάστοτε ὁδηγεῖ εἰς τὴν πραγμάτωσιν τοῦ τελικοῦ σκοποῦ.

Τελικὰ καθώρισε τὸ νόημα τῆς ζωῆς σὰν ἕνα διαρκῆ ἀγῶνα γιὰ τὴν κατάκτησι τῆς ἀληθείας. Ἐὰν ποτὲ ἐξέλειπεν —εἶπε— ἀπὸ τὴν μαθηματικὴν σκέψιν ὁ ἄγνωστος X, θὰ ἐφθάναμεν εἰς τὸ τέλος τῆς μαθηματικῆς ἐπιστήμης. Καὶ τὸ τέλος εἶναι θάνατος. Ἐὰν ποτὲ ἐπερατοῦτο ὁ Πύργος τῆς Βαβὲλ θὰ ἔπαυε πᾶσα ὑλικὴ δημιουργία. Τὸ ἀτελὲς εἶναι τὸ μόνον αἰώνιον κίνητρον πρὸς τὸ τέλειον.

Ἐξ ἄλλου, θέμα ὑψίστης παιδείας τοῦ ἀνθρώπου εἶναι ἡ ἐπίγνωσις τοῦ ἀφεύκτου τῶν ἀντινομιῶν εἰς τὴν πρᾶξιν καὶ τῆς ἀορίστου ἀνάγκης τῆς πάντοτε ἀτομικῆς των ἐπιλύσεως.

«Ἡ πορεία τοῦ ἀνθρώπου —εἶπε— ἀπὸ ἀτελείας εἰς ἀτέλειαν, ἀπὸ ἀντινομίας εἰς ἀντινομίαν, ἐν τῇ κατευθύνσει ὅμως τὴν ὁποίαν

προσδιορίζει ὁ τελικὸς σκοπός, ἢ ἐὰν θέλομεν νὰ τὸν ὀνομάσωμεν μὲ τὸ λαμπρότερόν του ὄνομα, ἡ ἐλευθερία, αὐτὴ ἡ πορεία ἀποτελεῖ τὸ πραγματικὸν νόημα τῆς ἱστορίας, τὴν οὐσίαν τῆς ἐγκοσμίου ζωῆς. Ἡ διὰ τῆς πορείας αὐτῆς αἰωνία προσπέλασις τοῦ Ἀπολύτου ἀποτελεῖ καὶ τὴν μόνην δικαιολόγησιν τοῦ κακοῦ, τῆς ἀδικίας καὶ τοῦ πόνου ἐπὶ γῆς. Ἄνευ αὐτῆς θὰ κατελύετο τὸ μόνον γεγονὸς τὸ ὁποῖον δικαιώνει τὴν Δημιουργίαν. Ἀποτελεῖ ὡς ἐκ τούτου τὴν μόνην πραγματικὴν θεοδικίαν. Μόνον πέραν τῆς ἐγκοσμίου ζωῆς, ἐκεῖ ὅπου «οὐκέτι ἔσται χρόνος», κατὰ τὴν Ἀποκάλυψιν, μόνον ἐκεῖ παύουν νὰ ὑπάρχουν καὶ ἀντινομίαι καὶ ἡ πορεία διὰ μέσου αὐτῶν

Διὸ τὸν πνευματικὸν ἄνθρωπον ἡ ἐπίγνωσις καὶ εὐθεῖα ἀντιμετώπισις τῶν ἀντινομιῶν δὲν ἀποτελοῦν μόνον χρέος καὶ τίτλον τιμῆς, ἀλλὰ καὶ τὸ μόνον ἀσφαλὲς ἔρεισμα τῆς ἐσωτερικῆς του ἐλευθερίας. Ἡ απαλλαγὴ ἀπὸ τοὺς ἑκάστοτε ἀθεμελιώτους μεσσιανισμοὺς τοῦ καιροῦ του καὶ τὰς μονοπλεύρους ἀφελεῖς ἀντιλήψεις τῶν πολλῶν λυτρώνει τὸν ἄνθρωπον καὶ τὸν ὁδηγεῖ πρὸς τὴν κάθαρσιν.

Ἡ κάθαρσις αὕτη τελειοῦται εἰς τὸ ὁριακὸν ἐκεῖνο σημεῖον, ὅπου ὑπὸ τὴν ἀδιάκοπον ἐπίγνωσιν τῆς τραγικότητος τῆς ὑπάρξεώς του καταργεῖται διὰ τὸν ἄνθρωπον πᾶσα μορφὴ ὑλικῆς εὐδαιμονίας καὶ ὅπου ἐν ταυτῷ καταργεῖται καὶ πᾶσα συσχέτισις τῆς ἀρετῆς του πρὸς οἱανδήποτε μορφὴν ἐξωτερικῆς ἐπιβραβεύσεως Τότε μόνον ὁ ἄνθρωπος πατεῖ ἐπὶ στερεοῦ ἐδάφους, τότε μόνον δύναται, ἰσχυρὸς ἐν τῇ γυμνότητί του, νὰ διεκδικήσῃ τὸν ἀλαμπῆ κότινον τοῦ μεγίστου, ἀλλ' οὐδέποτε τελειουμένου ἀθλήματος Τότε μόνον καθίσταται ἄξιος διὰ τὴν ἐν καθαρᾷ καὶ πεφωτισμένῃ συνειδήσει πραγμάτωσιν τῶν ἰδεῶν ἐπὶ γῆς, τὴν πάντοτε ἀτελῆ καὶ κατακερματισμένην, ἀλλὰ καὶ πάντοτε συντελουμένην ὑπὸ τὸ φῶς τοῦ Ἀπολύτου

Ο ΓΚΑΓΚΑΡΙΝ ΣΤΗΝ ΑΘΗΝΑ

Μέσα στὸ πρῶτο δεκαήμερο τοῦ Φεβρουαρίου ἡ πρωτεύουσα ὑπεδέχθη ἐνθουσιωδῶς τὸν πρῶτο κοσμοναύτη Γιούρι Γκαγκάριν, συνταγματάρχη τοῦ Σοβιετικοῦ στρατοῦ. Εὐχαρίστησε γιὰ τὴν ὑποδοχὴ καὶ ἀπέφυγε κάθε κολακεία τοῦ δικοῦ μας λαοῦ. Ἡ ὑποδοχή, εἶπε, ἦταν «το ἴδιο θερμὴ καὶ στὶς εἴκοσι χῶρες, ποὺ ἐπεσκέφθη». Κατὰ

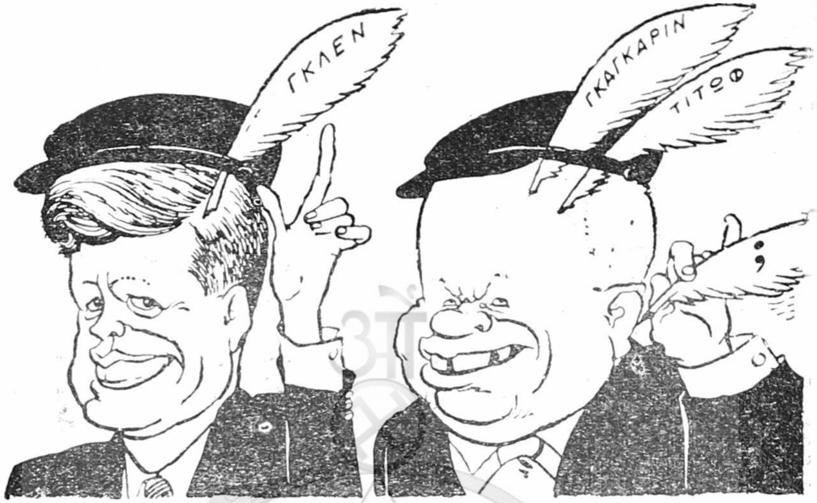
Γιοῦρι Γκαγκάριν

τὴν γνώμη του, ὑπάρχει ζωὴ καὶ ἔξω ἀπο τὴν Γῆ. Το ἐπόμενο βῆμα στὸ Διάστημα ἀπὸ μέρους τῶν Σοβιετικῶν κοσμοναυτῶν δὲν θὰ ειναι μιὰ ἁπλῆ πτῆσις, ἀλλὰ κατι το πιο σύνθετο.

Κατὰ τὴν δεξίωσί του στὴν Ἀκαδημία Ἀθηνῶν, εἶπε ὅτι τὸ Διάστημα πρέπει νὰ κατακτηθῆ γιὰ εἰρηνικοὺς σκοποὺς καὶ γιὰ τὴν ἐξυπηρέτησι τῶν ἀνθρώπων. Τελικὰ εὐχήθηκε «στενὴ συνεργασία μεταξὺ όλων τῶν ἐπιστημόνων τῆς γῆς».

ΜΗΝΥΜΑΤΑ ΚΡΟΥΣΤΣΕΦ - ΚΕΝΝΕΝΤΥ

Τὸ θέμα τῆς συνεργασίας τῆς Σοβιετικῆς Ἑνώσεως καὶ τῶν Ἡνωμένων Πολιτειῶν γιὰ τὴν ἔρευνα τοῦ Διαστήματος ἐτέθη καὶ ἐ-

Ἡ κοκεταρία τῶν Μεγάλων (σκίτσο του Καμμιγκς)

πιστήμως, δέκα ἡμέρας μετὰ τὴν δήλωσιν τοῦ Γκαγκάριν, μὲ ἀφορμὴ τὴν Ἀμερικανικὴ ἐπιτυχία τοῦ ἀστροναύτου Τζῶν Γκλέν.

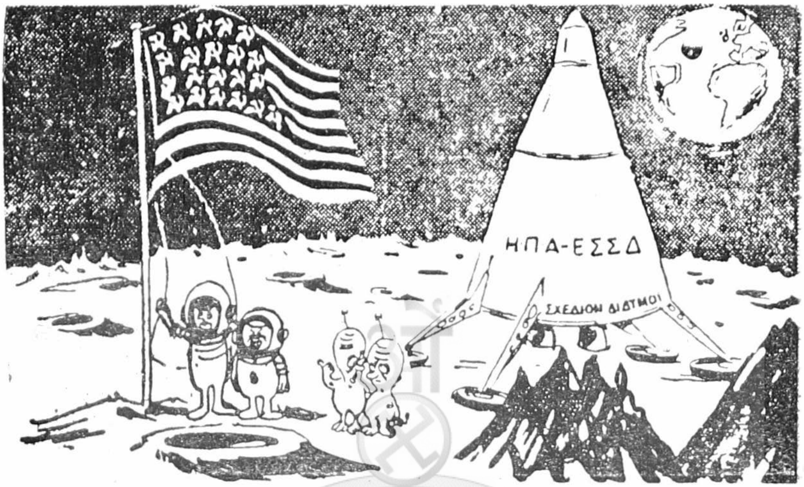
Τὸ πλῆρες κείμενον τοῦ τηλεγραφήματος τοῦ κ. Κρούστσεφ πρὸς τὸν κ. Κέννεντυ ἔχει ὡς ἑξῆς:

«Κύριε Πρόεδρε, ἐκ μέρους τοῦ λαοῦ τῆς Σοβ. Ἑνώσεως καὶ ἐμοῦ προσωπικῶς σᾶς συγχαίρω, σᾶς καὶ τὸν ἀμερικανικὸν λαὸν μὲ τὴν εὐκαιρίαν τῆς ἐπιτυχοῦς ἐξαπολύσεως διαστημοπλοίου μὲ ἐπιβάτην ἕνα κοσμοναύτην. Ἕνα ἀκόμη βῆμα εἰς τὴν κατάκτησιν τοῦ Διαστήματος ἐπραγματοποιήθη καὶ ἡ οἰκογένεια τῶν κοσμοναυτῶν ἐμεγάλωσε μὲ τὸν ἀντισυνταγματάρχην Τζ. Γκλέν, τὴν φορὰν αὐτὴν πολίτην τῶν Ἡν. Πολιτειῶν. Αἱ ἐπιτυχεῖς ἐξαπολύσεις διαστημοπλοίων ποὺ σημειώνουν τὴν κατάκτησιν νέων κορυφῶν τῆς ἐπιστήμης καὶ τῆς τεχνικῆς, γεννοῦν εὔλογον ὑπερηφάνειαν διὰ τὰς ἀπεριορίστους δυνατότητας τοῦ ἀνθρωπίνου πνεύματος νὰ ὑπηρετῆ τὸ καλὸν τῆς ἀνθρωπότητος. Θέλω νὰ ἐλπίζω ὅτι ἡ ἀνθρωπίνη διάνοια ποὺ εἰσδύει εἰς τὰ βάθη τοῦ Σύμπαντος θὰ δυνηθῆ νὰ ἀνεύρη τὰς ὁδούς, ποὺ ὁδηγοῦν εἰς σταθερὰν εἰρήνην καὶ ἐξασφαλίζουν τὴν εὐημεριαν ὅλων τῶν λαῶν τοῦ πλανήτου μας. Ἡ Γῆ, ἡ ὁποία εἰς τὴν ἐποχὴν τοῦ Διαστήματος, δὲν φαίνεται τοσον μεγάλη, παραμένει προσφιλὴς εἰς ὅλους τοὺς κατοίκους της. Ἐὰν αἱ χῶραι μας ἥνωνον τὰς ἐπιστημονικάς - τεχνικὰς και ὑλικάς των προσπαθείας διὰ τὴν κατάκτησιν τοῦ Διαστήματος, θα ἦτο χρησιμώτατον διὰ τὴν ἀνάπτυξιν τῆς ἐπιστήμης, θὰ ἐγίνετο δὲ δεκτὸν τοῦτο μὲ χαρὰν ἀπὸ ὁλους τοὺς λαους ποὺ θέλουν νὰ χρησιμοποιηθοῦν αἱ ἐπιστημονικαὶ ἐπιτεύξεις διὰ τὸ καλὸν τοῦ ἀνθρώποι καὶ ὄχι διὰ τοὺς σκοποὺς τοῦ ψυχροῦ πολέμου καὶ τοῦ ἀνταγωνισμοῦ τῶν ἐξοπλισμῶν. Σᾶς παρακαλῶ νὰ διαβιβάσετε τὸ ἐγκάρδια συγχαρητήρια καὶ τὰς καλυτέρας μου εὐχὰς εἰς τὸν πιλότον κοσμοναύτην κ. Γζῶν Γκλέν».

Τὸ κείμενον τῆς ἀπαντητικῆς ἐπιστολῆς τοῦ κ. Κέννεντυ πρὸς τὸν κ. Κρούστσεφ ἔχει ὡς ἑξῆς:

«Ἀγαπητὲ κ. Πρόεδρε,

Σᾶς εὐχαριστῶ θερμῶς διὰ τὸ συγχαρητήριον μήνυμά σας ἐπὶ τῆ επιτυχει πτήσει τοῦ συνταγματάρχου Γκλὲν εἰς τὸ Διάστημα καὶ χαιρετίζω τὴν δήλωσίν σας ὅτι αἱ χῶραι μας ὀφείλουν νὰ συνεργα-

— Στὴ Γῆ δὲν ἀπεφάσιζαν ποτὲ την συνύπαρξι.

(Σκίτσο τοῦ Βίκι)

σθοῦν διὰ τὴν ἐξερεύνησιν τοῦ Διαστήματος. Ἀπὸ μακροῦ ἐπίστευον καὶ ἐγὼ τὸ αὐτὸ καὶ μάλιστα ὑπεγράμμισα τὴν ἄποψιν αὐτὴν εἰς τὸ πρῶτον μήνυμά μου διὰ τὴν κατάστασιν τῆς συμπολιτείας.

Ἐμεῖς, φυσικά, πιστεύομεν ἐπίσης εἰς τὴν ἐνίσχυσιν τοῦ ἔργου τῶν Ἡνωμένων Ἐθνῶν εἰς τὸν τομέα αὐτὸν καὶ συνεργαζόμεθα ἀμέσως μὲ πολλὰ ἄλλα κράτη χωριστά. Εἶναι ὅμως φανερὸν ὅτι εἰδικαὶ εὐκαιρίαι καὶ εὐθῦναι βαρυνουν τὰς δύο χώρας μας.

Δίδω ἐντολὰς εἰς τοὺς ἁρμοδίους ἀξιωματούχους τῆς κυβερνήσεώς μου, νὰ προετοιμάσουν νεας καὶ συγκεκριμένας προτάσεις διὰ τὸν ἄμεσον σχεδιασμὸν κοινῶν ἐνεργειῶν, καὶ ἐλπίζω ὅτι πολὺ συντόμως ἀντιπρόσωποί μας θὰ συναντηθοῦν διὰ νὰ συζητήσουν τὰς ἰδικάς μας καὶ ἰδικάς σας ἰδέας ἐντὸς πνεύματος πρακτικῆς συνεργασίας».

Ἡ προτεινομένη συνεργασία δὲν εἶναι εὔκολη. Ἀλλὰ δὲν εἶναι καὶ ἀδύνατη. Οἱ Ρῶσσοι συνειργάσθησαν ἤδη σὲ ἐπιστημονικὲς μελέτες καὶ ἐπιχειρήσεις στὴν Ἀνταρκτική. Ἐπίσης ὑπέγραψαν μαζὶ μὲ ἄλλες δέκα χῶρες συμφωνία νὰ μείνη ἡ Ἀνταρκτικὴ μακρυὰ ἀπὸ ἐδαφικὲς διεκδικήσεις καὶ πολιτικὲς ἀντιθέσεις, ὥστε νὰ χρησιμοποιηθῆ ἀποκλειστικὰ γιὰ εἰρηνικοὺς σκοπούς. Ἐπίσης ἔλαβον μέρος στὸ Διεθνὲς Γεωφυσικὸν Ἔτος. Ὑπάρχουν, συνεπῶς, ἐλπίδες ὅτι θὰ εὑρεθῆ τροπος γιὰ τὴν συνεργασία στὸν τομέα τοῦ Διαστήματος.

Η ΠΤΗΣΙΣ ΤΟΥ ΤΖΩΝ ΓΚΛΕΝ

Ἡ πτῆσις τοῦ Ἀμερικανοῦ ἀστροναύτου ἀντισυνταγματάρχου Τζὼν Γκλὲν ἐπραγματοποιήθη τὴν Τρίτη 20 Φεβρουαρίου 1962, ἀπὸ τὸ ἀκρωτήριο Κανάβεραλ, τοπικὴ ὥρα 9.47 π.μ. καὶ διήρκεσε περίπου πέντε ὥρες, γιὰ τρεῖς περιστροφὲς γύρω ἀπὸ τὴν γῆ. Ἀντιθέτως πρὸς τὴν μυστικότητα, ἡ ὁποία ἐτηρήθη εἰς τὰς ρωσσικὰς πτήσεις, ἡ ἀμερικανικὴ Κυβέρνησις ἀφῆκε ἀπόλυτον ἐλευθερίαν εἰς τὸ παγκόσμιον Κοινὸν νὰ συμμερισθῆ τὴν χαρὰν διὰ τὴν ἐπιτυχίαν τῆς ἐκτοξεύσεως καὶ τὴν ἀγωνίαν καὶ τὸ ἐνδιαφέρον διὰ τὴν εὐόδωσιν τῆς πτήσεως.

Ἑκατοντάδες δημοσιογράφων ἤκουσαν τὴν φωνὴν τοῦ ἀστροναύτου, ὅταν μετεδόθη ἀπὸ τὸ διαστημόπλοιον ὅτι ὁ πύραυλος ἀπεχωρί-

σθῆ τοῦ θαλαμίσκου ὁμαλῶς, ὅτι ἡ πορεία γίνεται ἀπολύτως ἐν τάξει καὶ ὁ Τζὼν Γκλὲν ἀποθαυμάζει τὴν θέαν τῆς Γῆς ἀπὸ ὕψος 100 μιλίων. Καὶ ἑκατομμύρια ἁπλῶν ἀνθρώπων παρακολουθοῦσαν ἀπὸ τὴν τηλεόρασι το πρῶτο ἀμερικανικὸ ταξίδι στὸ Διάστημα. Ὅλος ὁ κόσμος συνεκράτει τὴν ἀναπνοή του... Ἡ τηλεόρασις, ἡ ραδιοφωνία, το τηλέφωνον, τὰ τηλέτυπα καὶ τὰ εἰδικῶς μισθωθέντα τηλεγραφικὰ ὑπερπόντια δίκτυα ἐπληροφόρουν συνεχῶς τὴν ἀνθρωπότητα γιὰ τὴν ἀκριβῆ θέσιν τοῦ διαστημοπλοίου καὶ τὴν κατάστασι τοῦ ἀστροναύτου. Σὲ καθέναν ἀπὸ τοὺς ἐπιγείους σταθμούς, ἕνας ἰατρός, ἤλεγχε ταυτοχρόνως τοὺς παλμοὺς τῆς καρδίας, τὸν ρυθμὸν τῆς ἀναπνοῆς καὶ τὴν θερμοκρασίαν τοῦ ἀστροναύτου. Ὅλα αὐτὰ τὰ στοιχεῖα μετεδίδοντο συνεχῶς διὰ τῶν πομπῶν τοῦ διαστημοπλοίου. Κατὰ τὸν τρόπον αὐτόν, οἱ τεχνικοὶ παρηκολούθουν συνεχῶς τὴν πτῆσιν τοῦ πρώτου ἐπηνδρωμένου ἀμερικανικοῦ διαστημοπλοίου.

Ὁ Τζὼν Γκλὲν προσεθαλάσσωσε τὸ διαστημόπλοιο, μετὰ τὴν συμπλήρωσι τῆς τρίτης περιφορᾶς γύρω ἀπὸ τὴν γῆ. Εἶχε διατρέξει 130.000 χλμ. σὲ 4 ὧρες 56' μὲ ταχύτητα 28.500 χλμ. τὴν ὥρα, σὲ ἀνώτατον ὕψος 260 χλμ.

Τὸ ἐπίτευγμα αὐτὸ ὑπῆρξε ἀνώτερο τοῦ Γκαγκάριν (μία περιφορὰ τῆς γῆς σὲ πτῆσι 108 λε-

Ὁ συνταγματάρχης Τζὼν Γκλὲν δίπλα στὸν πύραυλο ποὺ ἐξετόξευσε τὴν «Φιλία Ἑπτά»

— Τὶ ἥσυχη ποὺ φαίνεται ἡ Γῆ ἀπὸ ἐδῶ!

(Σκ τσο τ)ῦ Κάμμιγκς)

πτῶν) καὶ κατώτερο τοῦ Τιτὼφ (17 περιφορὲς σὲ 25 ὧρες 18΄).

Ἡ ἰδιαίτερη —ψυχολογική—σημασία τῆς πτήσεως τοῦ Γκλὲν συνίσταται στὴ πανανθρώπινη συμπαράστασι.

«Ἀβοήθητος—ἔγραψε στὴν «Καθημερινὴ» ἡ κ. Ἑλένη Βλάχου—μονος, περίπου ἄγνωστος εἶχε κάποτε ξεκινήσει ὁ ξανθὸς ὑψηλὸς Λίντμπεργκ καὶ ἄν τότε εἶχε χαθῆ στὸν Ἀτλαντικό, τὸ ὄνομά του θὰ εἶχε βυθισθῆ μαζὶ μὲ τόσα ἄλλα ποὺ πλήρωσαν μὲ τὸ χαμο τους τὴν τολμη, τὴν φαντασία, τὴν αἰσιοδοξια τοῦ πνεύματος τῆς νεότητος, της ἀναζητήσεως καὶ τῆς περιπετείας Κάθε βῆμα πρὸς νέους ὁριζοντες, κάθε ἀνθρώπινη νίκη ἔχει πληρωθῆ ἀκριβὰ μὲ γνωστὰ καὶ ἄγνωστα θύματα, μὲ μαρτυρικοὺς θανάτους, μὲ πικρὲς ἀπογοητεύσεις, μὲ μακρόχρονες ἀγωνίες Κάθε κορυφὴ βουνοῦ, κάθε ἔρημος, κάθε ζούγκλα ἔχει εἰσπράξει τὶς ζωὲς καὶ τὸν φόρον της. Γιὰ νὰ φθάσουν στοὺς Πόλους, ανθρωποι γνώρισαν τὴν πιὸ ἐφιαλτικὴ εἰκόνα λευκῆς κολάσεως καὶ προχώρησαν, ἀγωνίσθηκαν, ἀλληλοεξωντώθησαν καὶ ἀλληλοεσπαράχθησαν πρὶν φθάσουν στὸν πιὸ πικρό, φοβερὸ καὶ μοναχικὸ θάνατο. Γιὰ νὰ δώσουν στὸν ἄνθρωπο φτερα, γιὰ νὰ τὸν ταξιδέψουν στὸ βυθὸ τῆς θάλασσας, γιὰ νὰ τὸν φέρουν στὴν κορυφὴ τοῦ Ἔβερεστ, ἀνώνυμοι ἥρωες, περιστοιχισμένοι ἀπὸ περισσότερη εἰρωνεια παρὰ θαυμασμό, ἔχασαν τὶς ζωές τους ἢ γύρισαν βαρειὰ τραυματισμένοι, ψυχικὰ καὶ σωματικα, απο τὴν ἀποτυχία Ἀκομη καὶ οἱ νικηται, οι θριαμβευταί, τὴν ὥρα τῆς χαρᾶς τὴν γνώρισαν πολὺ ἀργότερα, οταν ἡ περιπέτεια εἶχε τελειώσει, εἶχε χάσει τὴν μεθυστική της επικαιρότητα Κανένας τὴν δική του περιπέτεια, ποτέ, δὲν την ἔζησε οπως την εζησε ὁ Γκλέν. Κανένας δὲν βρέθηκε ποτὲ τόσο μόνος, τόσο μακρυα, καὶ συγχρόνως τόσο κοντά, τόσο θερμὰ δεμένος μὲ

τοὺς κατοίκους τῆς Γῆς. Δὲν ξέρομε διόλου τί γίνεται μὲ τοὺς μαγνητισμούς, δὲν ξέρομε τὴν δύναμι ποὺ κρύβουν ἡ ἀνθρώπινη σκέψις καὶ ἡ προσευχή, ἀλλὰ πάντως ποτὲ κανεὶς ἄνθρωπος στὸν κόσμο, ἴσαμε σήμερα, προφήτης, ἡγέτης, βασιληᾶς, ηρως, δὲν εἶχε τὴν ψυχικὴ ἐπαφὴ ποὺ εἶχε ὁ Γκλέν, ὅταν ἡ δυνατή, ἀλλὰ γεμάτη πλέον φανερὸ αγχος φωνὴ εἶχε ἀναγγείλει ὅτι σὲ ἕνα λεπτὸ ἐκτοξεύεται ὁ ἀστροναύτης Γκλέν. Ὅσοι παρηκολούθησαν ἀπὸ καλὸ ραδιόφωνο τὴν ἐκπομπὴ ἔζησαν δευτερόλεπτο μὲ δευτερόλεπτο τὴν περιπέτεια...».

Ο ΤΕΚΤΟΝΙΣΜΟΣ ΣΤΗΝ ΙΝΔΙΑ

Περὶ τὰ τέλη τοῦ παρελθόντος ἔτους ἐγκατεστάθη στὴν Ἰνδία Μεγάλη Στοὰ τοῦ Τεκτονισμοῦ. Ἕως τώρα αἱ λειτουργοῦσαι στὴν Ἰνδία τεκτονικαὶ στοαὶ ὑπήγοντο εἰς τὴν Μεγάλη Στοὰ τῆς Μ. Βρεταννίας. Ἤδη ὁ Ἰνδικὸς τεκτονισμὸς ἔγινε ἀνεξάρτητος δύναμις. Ἡ ὀργανωτικὴ ἐπιτροπὴ ἀπετελέσθη ἀπὸ 18 μέλη, ἐκ τῶν ὁποίων 10 Ἰνδουισταί, 4 Πάρσοι, 2 Χριστιανοί, 1 Μουσουλμᾶνος καὶ 1 Σίχ. Ἕδρα τῆς Μεγάλης Στοᾶς ὡρίσθη τὸ Δελχί. Ἐπίσημος γλῶσσα τελετουργιῶν εἶναι ἡ ἀγγλική, ἀλλὰ μπορεῖ μία στοὰ νὰ χρησιμοποιήσῃ καὶ ἄλλη γλῶσσα. Πρῶτος Μέγας Διδάσκαλος ὡρίσθη ὁ πρίγκηψ Ναβάμπ τοῦ Ραμπούρ.

Η ΣΥΝΟΔΟΣ ΤΩΝ ΠΛΑΝΗΤΩΝ ΔΕΝ ΕΦΕΡΕ ΤΗΝ ΣΥΝΤΕΛΕΙΑ

Τὴν 5η Φεβρουαρίου 1962 ἐσημειώθη σύνοδος πέντε μεγάλων πλανητῶν (τοῦ Ἑρμοῦ, τῆς Ἀφροδίτης, τοῦ Ἄρεως, τοῦ Διὸς καὶ τοῦ Κρόνου) μετὰ τῆς Σελήνης καὶ τοῦ Ἡλίου. Παρόμοιαι «σύνοδοι» ἔχουν συμβῆ καὶ ἄλλοτε κατ' ἐπανάληψιν. Ἡ ἑπομένη σύνοδος προβλέπεται γιὰ τὸ ἔτος 2.100 καὶ ἀκόμη ἄλλη μία γιὰ τὸ 2.400, ἀλλὰ σύνοδος ὑπὸ τοὺς ἰδίους ἀκριβῶς ὅρους, δηλ. μὲ τοὺς ἰδίους πλανήτας στὸ ἴδιο ζώδιο καὶ μὲ τὴν αὐτὴν θέσιν, θὰ πρέπει νὰ ἀναμένεται μόνον ὕστερα ἀπὸ 80 περίπου δισεκατομμύρια χρόνια!...

Δεδομένου ὅτι ἡ σύνοδος των πλανητῶν συνέπιπτε μὲ ὁλικὴ ἔκλειψι τοῦ ἡλίου, Ἰνδοὶ ἀστρολόγοι ἀπεφάνθησαν ὅτι θὰ ἐπήρχετο ἡ καταστροφὴ τοῦ κόσμου, ἐκτὸς ἐὰν (ὡραία «πισινή») αἱ προσευχαὶ τῶν ἀνθρώπων ἐγίνοντο εἰσακουσταί...

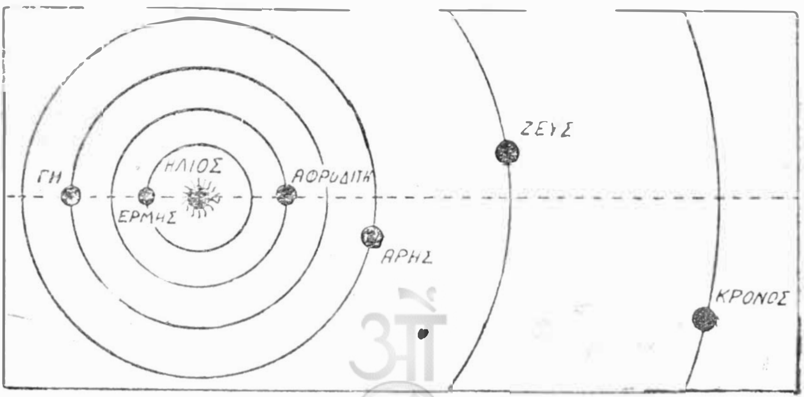
Πλήθη ἔσπευδαν στὸν Γάγγη νὰ λουσθοῦν, πιστεύοντας ὅτι τὸ λουτρὸ αὐτὸ θὰ ἀπέτρεπε τοὺς κινδύνους. Τὸ λουτρὸ αὐτὸ ἦταν μιὰ μᾶλλον ὀδυνηρὴ ὑπόθεσις λόγῳ τοῦ ψύχους καὶ οἱ περισσότεροι τῶν λουομένων ἔπεφταν στὰ ξέβαθα, ἐψέλλιζαν ἐν σπουδῇ τὴν προσευχὴ καὶ ἔτρεχαν τρέμοντες. Εἰς τὴν πρωτεύουσαν τοῦ Ἀχμενταμπὰντ 30.000 Ἰνδοὶ παρηκολούθησαν τὰς τελετὰς ἐξορκισμοῦ, ποὺ διεξήχθησαν ὑπὸ 1200 ἱερέων. Χιλιάδες Ἰνδῶν εἰς τὸ Νεπὰλ ἐγκατέλειψαν τὰ σπίτια τους καὶ ἔμειναν σὲ τσαντήρια. Εἰς τὴν ἰνδονησιακὴ νῆσο Μπαλί, οἱ ἀρχιερεῖς προσεπάθουν νὰ πείσουν τὰ πλήθη, ὅτι δὲν ἐπρόκειτο νὰ συμβῆ τίποτε τὸ κακὸ στὴ δική τους χώρα, λόγῳ τοῦ ὅτι ἐδέχετο ἐκεῖνες τὶς ἡμέρες τὴν ἐπίσκεψι τοῦ Ἰάπωνος πρίγκιπος Ἀκιχίτο, τοῦ ὁποίου ἡ οἰκογένεια, «ὡς γνωστὸν κατάγεται ἀπὸ τὸν Θεό.

Εἰς τὸ Δελχὶ οἱ ἔμποροι διένεμον δωρεὰν λαχανικὰ καὶ φροῦτα στοὺς φτωχοὺς καὶ ἐπαίτας, γιὰ νὰ ἐξευμενίσουν τοὺς πλανήτας...

Εἰς τὴν Σιγγαπούρη, οἱ πιστοὶ συνεκεντρώθησαν στὶς παγόδες καὶ κτυποῦσαν κύμβαλα καὶ κουδουνάκια, γιὰ νὰ ἀποτρέψουν τὰ καταστρεπτικὰ ἀποτελέσματα τῆς «συνόδου».

Πρέπει δὲ νὰ ὁμολογηθῆ, ὅτι χάρις εἰς... αὐτὰ τὰ μέτρα, ἡ καταστροφὴ ἀπεσοβήθη.

Ἡ ἀφέλεια δὲν ἐμονοπωλήθη ἀπὸ τὴν ἀνατολή. Κατὰ τηλεγράφη-

Ἡλιοκεντρικαὶ θέσεις τῶν πλανητῶν κατὰ τὴν 4ην Φεβρουαρίου 1962, αἱ ὁποῖαι προσεγγιστικῶς δίδουν τὴν ἐντύπωσιν συγκεντρώσεως

μα ἐξ Ἁγίου Φραγκίσκου, πλεῖστα ἄτομα ἐδήλωσαν ἀπὸ τηλεφώνου εἰς τὴν ἀστυνομίαν ὅτι ἀναμένουν παλιρροϊκὰ κύματα καὶ σεισμοὶ θὰ πλήξουν ἀπὸ στιγμῆς εἰς στιγμὴν τὸν Ἅγ. Φραγκίσκον κατόπιν τῆς μερικῆς ἐκλείψεως τοῦ Ἡλίου. Μία γυνὴ ἠρώτησε τὴν ἀστυνομίαν τί θὰ ἔπρεπε νὰ κάμῃ ὅταν τὰ παλιρροϊκὰ κύματα θὰ κατέκλυζον τὴν πόλιν. Ἡ ἀστυνομία ἀπήντησεν: «Αἱ πιθανότητες πνιγμοῦ σας ἀπὸ τὰ παλιρροϊκὰ κύματα εἶναι ὅσαι καὶ τοῦ φόνου σας ἐκ τυχὸν πτώσεως μετεωρίτου». Μίαν ὥραν ἀργότερον, ἡ ἰδία γυνή, ἐτηλεφώνησεν εἰς τὴν ἀστυνομίαν διὰ νὰ ἐρωτήσῃ «πῶς θὰ ἠδύνατο νὰ προστατευθῇ ἀπὸ μετεωρίτην».

Μερικοὶ Ἰνδοὶ ἀστρολόγοι ἐδάρησαν ἀπὸ τὸ πλῆθος, διότι εἶχαν προκαλέσει τὸν πανικόν, ἐνῷ ἄλλοι ἐδέχθησαν δῶρα, διότι μὲ τὰς προσευχάς των ἀπεσόβησαν τὴν καταστροφήν...

Ἐὰν ὑπῆρχε λίγη γνῶσις ἀστρονομίας, δὲν θὰ ὑπῆρχε λόγος οὔτε πανικοῦ, οὔτε ξυλοκοπήματος, οὔτε δώρων...

Τὸ σύμπαν ἀναπτυσσόμενον μὲ ἄπειρη σοφία, ἀκολουθεῖ ἀπαρασάλευτα κατὰ τὴν κίνησίν του ὡρισμένους νόμους, οἱ ὁποῖοι εἶναι αὐστηροὶ συνεπείᾳ μαθηματικῶν σχέσεων.

Τὸ Σύμπαν ἀποτελεῖται ἀπὸ Γαλαξίες. Τεράστια δηλαδὴ συγκροτήματα ἀπλανῶν ἀστέρων—ἡλίων—τῶν ὁποίων οἱ ἀριθμοὶ φθάνουν τὴν ἰλιγγιώδη τάξιν τῶν 100 ὑπεκατομμυρίων περίπου σὲ κάθε Γαλαξία, ἐνῷ μικρὰ σωματίδια ὕλης—συμπληρώνουν τὸ περιεχόμενον τῶν Γαλαξιῶν.

Οἱ ἀπλανεῖς ἀστέρες μὲ τὴν σειράν των περιβάλλονται ἀπὸ ἄλλα οὐράνια σώματα, τοὺς πλανῆτες καὶ οἱ τελευταῖοι ἀπὸ τοὺς δορυφόρους των ὅπως εἶναι ἡ Σελήνη γιὰ τὴν δική μας Γῆ.

Ὅλο αὐτὸ τὸ τεράστιο συγκρότημα κινεῖται. Καὶ οἱ ἀπλανεῖς παρὰ τὸ ὄξύμωρον τοῦ ὀνόματος των κινοῦνται καὶ αὐτοί. Μόνον ποὺ κινοῦνται διαφορετικὰ ἀπὸ τοὺς πλανῆτες καὶ τοὺς δορυφόρους.

Ὅταν λοιπὸν οἱ πλανῆται κατὰ τὴν κίνησίν των εὑρεθοῦν ταυτοχρόνως εἰς τὸν αὐτὸν ὡριαῖον κύκλον μὲ τὸν Ἥλιον τότε λέγεται ὅτι ἔρχονται εἰς σύνοδον μετὰ τοῦ Ἡλίου. Εὑρίσκονται δηλ. ἐπὶ τοῦ αὐτοῦ κοινοῦ ἐπιπέδου, ἀλλὰ ἐξακολουθοῦν νὰ ἀπέχουν ἰλιγγιώδεις ἀποστάσεις μεταξύ των. Ἡ θέσις ὅμως τῆς Γῆς καὶ κυρίως ἡ (ὀπτικὴ) ἀπάτη ἐκ τῆς προοπτικῆς θέσεως ὑπὸ τὴν ὁποίαν τὸ φαινόμενον εἶναι

ὁρατὸν ἀπὸ τὸν πλανήτην μας δίδει τὴν ἐντύπωσιν ὅτι Ἥλιος, Σελήνη, πλανῆτες καὶ ἀπλανεῖς ἔχουν μιὰ στενὴ συντροφιά, ἐνῷ πράγματι τὰ σώματα ἀκολουθοῦν τὴν κανονικὴ κίνησίν των ἀπέχοντα ἰλιγγιωδῶς.

Ἡ προσέγγισις καὶ ἡ... σύγκρουσις εἶναι σκέψεις τῶν ἀμαθῶν. Ἢ τῶν ἀπατεώνων (στοὺς ὁποίους πρέπει νὰ καταλεχθοῦν οἱ ἀστρολόγοι ἐπαγγελματίαι). Τὸ πάθημά των δὲν θὰ πρέπει νὰ χρεωθῆ εἰς βάρος τῆς ἀστρολογίας ἐν γένει.

«Ἡ Ἀστρολογία — ἔγραφε ἡ Μπλαβάτσκυ στην Ἀποκαλυφθεῖσα «Ἴσιδα» — ειναι μιὰ ἐπιστημη ἀλάθητη, ἐξ ἴσου μὲ τὴν ἀστρονομία, ὑπο τὸν ὅρον ὅτι οἱ λειτουργοί της προσωπικὰ ειναι ἀλάθητοι, πράγμα ὅμως δυσκολώτατον. Ἡ ἀστρολογία ειναι ἐν σχέσει πρὸς την ἀστρονομία ὅ,τι καὶ ἡ ψυχολογία ἐν σχέσει πρὸς τὴν φυσιολογία. Στην ἀστρολογία, οπως καὶ στην ψυχολογία, ὀφείλει κανεὶς νὰ δημαρτίζῃ πέραν τοῦ ὁρατοῦ κόσμου τῆς ὕλης καὶ νὰ εἰσχωρήσῃ στον κόσμο τοῦ πνεύματος».

Ἔτσι, ἐκτος ἀπὸ τοὺς ἀστρολόγους ποὺ ἐπροφήτευσαν τὴν καταστροφή, ὑπῆρξαν καὶ ἄλλοι, ποὺ μίλησαν νηφάλια.

Στὸ περιοδικὸ «AMERICAN THEOSOPHIST» (τεῦχος Ἰανουαρίου) ἐδημοσιεύθη ἄρθρον τῆς κ. Φοίβης Μπέντιτ, ἡ ὁποια ἐτονιζε τὰ ἑξῆς: «Ἐὰν πιστεύουμε πὼς τὸ Ἡλιακὸ σύστημα καὶ ἡ ἐξέλιξις τῆς ἀνθρωπότητος συνδέονται μεταξύ των καὶ ὅτι πίσω ἀπὸ το χάος ὑπάρχει σχέδιο νόμου καὶ τάξεως, φυσικὰ θὰ δεχώμεθα καὶ ὅτι περνοῦμε τώρα μιὰ περίοδο κρισιμη, ποὺ ὅμως δὲν δικαιολογεῖ πανικό, περίοδο που ὁδηγεῖ σὲ νεες συνειδητοποιήσεις καὶ πεῖρα. Ἀπὸ τὴν σύνοδο τῶν πλανητῶν, τιποτε δὲν στηρίζει προβλέψεις περι δραματικῶν γεγονότων. Οὔτε καὶ κανένα ἐντυπωσιακὸ γεγονὸς γύρω ἀπὸ αὐτὴ τὴν ἡμερομηνία ἐνδέχεται νὰ σημειωθῆ. Μπορεῖ ὅμως να λεχθῆ ὅτι ἡ σύνοδος τῶν πλανητῶν ἀντιπροσωπεύει τὴν ἀκμὴ μιᾶς ἀλλαγῆς, ἡ ὁποία ἔχει ἀρχίσει ισως ἀπὸ τὴν Ἀναγέννησι καὶ θὰ χρειασθῆ ἀκόμη ἀρκετοὺς αἰῶνες γιὰ νὰ ὁλοκληρωθῆ. Μὲ ἄλλα λόγια, μπορεῖ νὰ δεχθοῦμε ὅτι τὸ πνευματικὸ κίνημα, ποὺ ἐξεδηλώθη μὲ τὴν ἀνακάλυψι τῆς τυπογραφίας καὶ ὀγκώνεται μὲ τὴν διάδοσι τῶν γραμμάτων καὶ τις κατακτήσεις τῆς ἐπιστήμης, ἐνδεχεται ἤδη νὰ πλησιάζῃ στὴν ἀκμή του. Τί ἐπιφυλάσσει τὸ μέλλον ειναι ἀδυνατον νὰ λεχθῆ».

Ἐξ ἄλλου, ὁ Βόρις Ζιρκὼφ στὸ περιοδικὸ «THEOSOPHIA» (τεῦχος Δεκεμβρίου 1961), ἔγραφε, ὅτι ἡ σύνοδος τῶν πλανητῶν θὰ ἐκχύσῃ ἰσχυρότερο μαγνητισμὸ πρὸς τὴν Γῆ καὶ ὅτι αὐτὸς ὁ μαγνητισμός —ποὺ θὰ πῇ χείμαρροι ζωικῆς ἰσχύος—θὰ φέρῃ ἐν καιρῷ, ἀλλὰ ἀφεύκτως, ἐπίδοσι στὸ ἀνθρώπινο γένος σὰν σύνολο, ἐπίδρασι προοδευτική, ἀνυψωτική, πνευματικὰ διαφωτιστική.

Ο ΣΑΛΟΣ ΤΗΣ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ ΚΑΙ Η... ΜΑΣΩΝΙΑ

Κατὰ τὸν ἕνα μῆνα ἀπὸ τῆς ἐκλογῆς τοῦ ἀπὸ Ἀττικῆς καὶ Μεγαρίδος ὡς Προκαθημένου τῆς Ἐκκλησίας (13 Ἰανουαρίου 1962) μέχρι τῆς ἀναδείξεως ὡς ὁριστικοῦ Ἀρχιεπισκόπου τοῦ μητροπολίτου Καβάλας κ. Χρυσοστόμου, ἐγράφησαν πάρα πολλὰ ὑβριστικά γιὰ τὴν κατάστασι τῆς Ἐκκλησίας. «Κατάστασις ἀποκαρδιωτική» ἰσοδυναμοῦσα μὲ «χάος» τὴν περιέγραψεν ὁ καθηγητὴς κ. Ἀμίλκας Ἀλιβιζᾶτος.

Ἀλλὰ ἐγράφησαν καὶ μερικὰ αὐτόχρημα κωμικά.

Ἡ Κυβέρνησις ἐξήγγειλε τὴν πρόθεσίν της νὰ ἐπαναφέρῃ τὸ σύστημα τῆς ἐκλογῆς ἱεραρχῶν «ψήφῳ κλήρου καὶ λαοῦ», ἐνῷ ἀπὸ τὴν πλευρὰ τῶν λαικῶν ἐτονίζετο ὅτι

θὰ ὑψωθῇ ἡ στάθμη τῶν ποιμεναρχῶν καὶ θὰ τονωθοῦν αἱ ἐντὸς τῆς Ἐκκλησίας ὑγιεῖς δυνάμεις, ἀπὸ τὴν πλευρὰν τοῦ ἀνωτάτου κλήρου ἐξεδηλοῦτο σκληρὰ ἀντίδρασις. Ὁ Μητροπολίτης Δράμας Φίλιππος ἐν συνεντεύξει πρὸς καθημερινὴν ἐφημερίδα προειδοποίησε τὴν Πολιτεία νὰ μὴν ἐπέμβῃ εἰς τὰ τῆς Ἐκκλησίας, διότι φόβος ὑπάρχει «... νὰ κληθῇ κύριον ἡ Ἱερὰ Σύνοδος νὰ χειροτονήσῃ τὸν ἐκλεκτὸν τῆς Μασωνίας ἢ ἄλλου τινὸς σκοτεινοῦ συγκροτήματος». (Μασῶνοι θὰ ἦσαν, προφανῶς, οἱ ἐκλέκτορες ἐκ τοῦ λαοῦ, δηλαδὴ οἱ καθηγηταὶ τοῦ Πανεπιστημίου, οἱ Ἀρεοπαγῖται, οἱ Ἀκαδημαϊκοὶ καὶ οἱ ἔνορκοι, ποὺ θὰ ἐλαμβάνοντο διὰ κλήρου ...).

Ἐὰν ὅμως δεχθῶμεν τὴν ἄποψιν ἑνὸς ἐκ τῶν ἀσχοληθέντων μὲ τὸ ἀρχιεπισκοπικὸν ζήτημα ἐντύπων, πάλιν ἐπενέβη, πρὸς ἀπομάκρυνσιν τοῦ Ἰακώβου ἡ... Μασωνία! Σύμφωνα μὲ τὸ ἐν λόγῳ ἔντυπον, τὸν κ. Ἰάκωβον ἔφαγε «τὸ θηρίον τῆς Ἀποκαλύψεως, ποὺ φέρει εἰς τὸ στῆθος καυτερὴν τὴν σφραγῖδα: Μασωνισμός, Παπισμός, Ἑβραϊσμός, Χρηματιστικὸς ὠφελιμισμός»...

Ἀλλά, σύμφωνα μὲ τὸν ἐνθρονιστήριον λόγον τοῦ Μακαριωτάτου Ἀρχιεπισκόπου κ. Χρυσοστόμου, ἀφοῦ—ἐξ αἰτίας τῶν γνωστῶν γεγονότων— ἐγενόμεθα «τοῖς γείτοσιν ἡμῶν μυκτηρισμὸς καὶ χλευασμὸς τοῖς κύκλῳ ἡμῶν», δεδομένου ὅτι ἐνέσκηψε στὴν Ἐκκλησία «πληγὴ χαλεπὴ καὶ βαρεῖα», τελικῶς εἴδομεν ἐπεμβαίνουσαν τὴν Σώτειραν Πρόνοιαν.

Συμπέρασμα: Ξένη ἡ «Μασωνία» πρὸς τὴν ἀπομάκρυνσιν τοῦ κ. Ἰακώβου καί—τοῦ παντός—πρὸς τὴν ἀνάδειξίν του...

"ΣΩΣΤΕ ΤΟΥΣ ΑΛΛΟΥΣ,,

«Μόνο σὰν σώζῃς τοὺς ἄλλους μπορεῖς νὰ σώσῃς τὸν ἑαυτό σου», λέγει ὁ ἀββᾶς Πιέρ, ὁ «δυναμικός» Γάλλος ἱερωμένος, ποὺ προσφάτως ἐπισκέφθηκε τὴν Ἀθήνα, περαστικὸς γιὰ τὴν πατρίδα του, τὴ Γαλλία, ἀπὸ τὶς χῶρες τῆς Μέσης Ἀνατολῆς.

Ὁ ἀββᾶς Πιὲρ εἶναι ὁ γνωστὸς ἱδρυτὴς τῆς ὀργανώσεως «Μικροὶ Ἀδελφοὶ τοῦ Ἐμμαούς», ἡ ὁποία φροντίζει γιὰ τὴν στέγασι τῶν ἀστέγων καὶ γενικὰ τὴν περίθαλψι τῶν ἀποκλήρων τῆς ζωῆς. Εἶναι μιὰ ὀργάνωσις, ποὺ ξεκίνησε στὴ Γαλλία, ἀλλὰ ἔχει πιὰ ξεπεράσει τὰ ἐθνικὰ καὶ θρησκευτικὰ σύνορα. Ἔχει γίνει πανανθρώπινη. Προτεστάντες καὶ καθολικοὶ στὴν Σουηδία, μουσουλμάνοι καὶ χριστιανοὶ στὸν Λίβανο, στὸ Μαρόκο, στὰ χωριὰ τῆς Σαχάρας, στὴν Αἰθιοπία, στὸ Καμερούν, βουδδισταὶ καὶ χριστιανοὶ στὴν Ἰαπωνία καὶ στὴν Ἰνδία, χτίζουν μαζὶ σπίτια γιὰ τοὺς φτωχούς, σχολεῖα γιὰ τὰ παιδιά.

ΕΚΚΛΗΣΙΕΣ ΚΑΙ ΓΕΦΥΡΙΑ

Ἐρώτησαν οἱ δημοσιογράφοι, κατὰ τὸ πέρασμα του ἀπὸ τὴν Ἀθήνα, τὸν Γιουγκοσλάβο συγγραφέα Ἴβο Ἄντριτς (βραβεῖο Νόμπελ 1961) γιὰ τὸ ἔργο του «Ἡ γέφυρα τοῦ ποταμοῦ Ντρίνα», γιατὶ ἡ γέφυρα αὐτὴ παίζει τόσο μεγάλο ρόλο στὸ μυθιστόρημά του. Καὶ ὁ συγγραφεὺς ἀπήντησε ἔτσι:

«Εἶναι ἕνα θέμα ποὺ πολὺ μὲ ἀπασχόλησε. Πάντα σκεφτόμουν πὼς ἡ ζωὴ θὰ ἔπρεπε νὰ εἶναι μιὰ γέφυρα γιὰ τοὺς ἀνθρώπους, ὅπως γέφυρα μπορεῖ νὰ εἶναι καμμιὰ φορὰ ἕνα χαμόγελο. Νομίζω πὼς οἱ γέφυρες πρέπει νὰ εἶναι τόποι πιὸ ἱεροὶ κι' ἀπ' τὶς ἴδιες τὶς ἐκκλησίες, γιατὶ ἐπιτρέπουν στοὺς ἀνθρώπους νὰ πλησιάζονται».

Ο ΧΡΟΝΟΓΡΑΦΟΣ

Ὁ ΙΛΙΣΟΣ εὐχαριστεῖ θερμὰ ὅλους τοὺς φίλους του

Ὁ ΙΛΙΣΟΣ εἰσέρχεται μὲ τὸ ἀνὰ χεῖρας τεῦχος εἰς τὸ 7ον ἀπὸ τῆς ἐκδοσεώς του ἔτος.

Αἰσθάνεται ὑποχρεωσι νὰ εὐχαριστήση θερμὰ ὅλους τοὺς παλαιοὺς καὶ πιστοὺς φίλους του, καθὼς καὶ ὅλους τοὺς νέους φίλους του, ποὺ προστίθενται σὲ κάθε βῆμα του στὶς τάξεις τῶν συνδρομητῶν του.

Ἰδιαιτέρως εὐχαριστεῖ ὅσους εσπευσαν ν' ἀνταποκριθοῦν εἰς τὴν εκκλησιν τοῦ παρελθόντος Δεκεμβρίου καὶ ἀνενέωσαν τὴν συνδρομήν των διὰ τὸ 1962, ἐπὶ πλέον δε ἐνέγραψαν καὶ νέους συνδρομητας.

Αὐταὶ αἱ ἐκδηλώσεις ἐκτιμήσεως μᾶς συγκινοῦν καὶ μᾶς ὑποποχρεώνουν νὰ ἐξακολουθήσωμε τὴν ἐργασία μας διὰ τὴν ἔκδοσιν καὶ διαρκῶς καλυτέραν ἐμφάνισιν τοῦ περιοδικοῦ.

Εὐχαριστοῦμε καὶ ὀνομαστικῶς τοὺς κάτωθι φίλους μας, οἱ ὁποῖοι διεκρίθησαν ἰδιαιτέρως εἰς την ἐγγραφη νέων συνδρομητῶν:

ΑΘΗΝΑΙ

Παν. Ἀναγνώστου
Ἰω. Βασιλῆς
Παν. Βουρδουμπάκης
Τάσος Γιαννάτος
Ἐλπ. Ζερουδάκης
Δημ. Ἰωαννίδης
Ἐμμ. Καπετανάκης
Λ. Καραϊτίδης
Μαρίκα Καρκάλη
Διον. Κουλεντιανὸς
Εὐαγγ. Λορεντζάτου
Κων. Μαντζουράνης
Γεωργ. Μαργαρόπουλος
Ἀνδρεας Μαῦρος
Ἰω. Μιτρουμης
Ἑλένα Μπρουμη
Κλεοβ. Μίσιος
Ἀριστ. Νικολόπουλος
Κοσμᾶς Οἰκονόμου
Σταθ. Παλαιοδημόπουλος
Εὐαγγ. Παπαχατζῆς
Στυλ. Παττακὸς
Εὐαγγ. Πετυχάκη
Στυλ. Ροντογιάννης
Ἐλευθ. Συνοδινὸς
Ἀνδρ. Σῶκος
Ἀλεξ. Τζαζόπουλος

ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗ

Θεοδ. Ἀστρεινίδης
Τούλα Λυμπερη
Λεανδρος Μίχας

ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΥΠΟΛΙΣ

Δημ. Μακρῆς

ΔΡΑΜΑ

Σπυρ. Γεωργακόπουλος

ΕΔΕΣΣΑ

Κων. Σιδένας

ΗΡΑΚΛΕΙΟΝ

Ἀριστ. Μιχελιδάκης

ΚΑΒΑΛΑ

Κων. Σαρικας

ΚΑΛΑΜΑΤΑ (Ἄνθεια)

Ἠλίας Κορομηλᾶς

ΚΑΛΥΜΝΟΣ

Δρόσος Καλέττης
Ἀντων. Οἰκονόμου

ΚΑΡΛΟΒΑΣΙ

Γεώργ. Καοῦστος
Βασ. Παπακωνσταντίνου

ΚΑΣΤΟΡΙΑ

Ἀγαπη Κασιμίδου
Ἀγγελ. Κατεβαίνη

ΚΟΝΙΤΣΑ

Δημητρ. Τιμοθέου

ΚΟΖΑΝΗ (Νεάπολις)

Ἀριστ. Κανδηλάπτης

ΚΟΜΟΤΙΝΗ

Ἐλευθ. Βασιλᾶς
Ἠλίας Παπαδόπουλος

ΛΑΜΙΑ
Νικ. Ἀλαμάνης
ΛΑΡΙΣΑ
Εὐθ. Ἀνάγνου
Φιλόλ. Γεωργακὸς
Γεώργ. Πρόγρης
Ἀθαν. Τριανταφύλλου
ΜΥΚΟΝΟΣ
Σοφία Χαλκιοπούλου
ΜΥΤΙΛΗΝΗ
Γ. Ἀλαπουδέλης
ΞΑΝΘΗ
Παρθενόπη Χατζημιχαὴλ

ΡΟΔΟΣ
Δημ. Καραμητσόπουλος
Ἐλευθ. Λύκος
ΣΑΜΟΣ
Κωνστ. Γρηγορόπουλος
ΣΥΡΟΣ
Σπυρ. Ροζάκης
Δημ. Μηλιὸς
ΧΑΝΙΑ
Εὐάγγ. Σκεντζος
ΚΑΝΑΔΑΣ
Δημ. Ἀλεξανδρόπουλος

Ζητοῦμεν συγγνώμην ἀπὸ ὅσους τυχὸν παρελείψαμεν.

Ἀλλά, παρακαλοῦμε καὶ πάλιν:

Ὅσους καθυστεροῦν τὴν ἀποστολὴν τῆς συνδρομῆς διὰ τὸ 1962 νὰ τὴν ἀποστείλουν ἄνευ ἄλλης ἀναβολῆς, διὰ ταχυδρομικῆς ἐπιταγῆς. Μᾶς προσφέρουν μεγάλην ἐξυπηρέτησιν.

Ἡ παράκλησις δι' ἐγγραφὴν καὶ ἄλλων συνδρομητῶν ἰσχύει ἐπίσης πάντοτε.

Περιοδικὰ ποὺ λάβαμε:

Σφίγξ, Κόσμος τῆς Ψυχῆς, Δρόμοι τῆς Εἰρήνης, Θρακικὰ Χρονικά, Ἠπειρωτικὴ Ἑστία, The Theosophist (Adyar), Le Lotus Bleu (Paris), The Theosophical Journal (London), Alba Spirituale (Roma), Main Currents (N. York), The American Theosophist (Wheaton—Ill), The Canadian Theosophist (Toronto), Theosophical Review (Varanasi), Theosophy in Australia (Sydney), Theosophy in New — Zealand (Auckland), The Link (Johannesburg), Dharma (Mexico), Kalakshetra News (Adyar).

ΑΠΟ ΤΟΥ 1962
καθωρίσθη γενικῶς
ΕΤΗΣΙΑ ΣΥΝΔΡΟΜΗ
ΕΙΣ ΤΟΝ ΙΛΙΣΟΝ
ΔΡΑΧΜΑΙ 50
Ἐξωτερικοῦ δολλ. 2
Σᾶς παρακαλοῦμεν θερμῶς
ΜΗΝ ΑΝΑΒΑΛΛΕΤΕ
ΤΗΝ ΑΠΟΣΤΟΛΗΝ ΤΗΣ
Κωστῆν Μελισσαροπουλον
Δραγατσανιου 6
ΑΘΗΝΑΣ (Κ)

ΜΕΤΑΞΥ ΜΑΣ

— Είς όλους όσους μάς άπέστειλαν τήν συνδρομήν διά τό 1962 έταχυδρομήσαμεν τάς σχετικάς αποδείξεις. Έάν κανείς δέν έλαβεν είσέτι άπόδειξιν, ΠΑΡΑΚΑΛΟΥΜΕΝ ΝΑ ΜΑΣ ΓΡΑΨΗ.

— Είς χεϊρας τοϋ Διευθυντοϋ μας παρεδόθησαν, είς τήν όδόν 'Αχαρνών, δύο συνδρομαί, διά τάς οποίας δέν έστάλη άπόδειξις, λόγω άπωλείας τής σχετικής σημειώσεως. Παρακαλοϋμεν τούς έν λόγω συνδρομητάς ΝΑ ΜΑΣ ΓΡΑΨΟΥΝ διά νά τούς στείλωμεν τήν άπόδειξιν.

— 'Απηντήσαμεν είς όλας τάς έπιστολάς, τάς όποίας έλάβομεν. 'Εάν κανείς δέν έλαβεν άπάντησιν, σημαίνει ότι ή έπιστολή του δέν έλήφθη. Παρακαλοϋμεν νά έπανέλθη.

— "Οσοι άποστέλλουν συνδρομάς, παρακαλοϋμεν νά προτιμοϋν ταχυδρομικήν έπιταγήν.

— Τά Γραφεία τοϋ ΙΛΙΣΟΥ, Δραγατσανίου 6 (Πλατ. Κλαυθμώνος), όροφος 6ος, είναι άνοικτά κάθε Δευτέρα καί Παρασκευή 11—12 π.μ. καί 7—7,30΄ μ.μ. Παρακαλοϋνται οί φίλοι τοϋ ΙΛΙΣΟΥ νά έπισκέπτωνται έλευθέρως τά Γραφεία.

— Οί συνδρομηταί, οί όποϊοι άλλάζουν διεύθυνσιν ή βλέπουν τήν διεύθυνσίν των λανθασμένην ή άνεπαρκή, νά μάς είδοποιοϋν, ώστε νά λαμβάνουν άσφαλώς τά έκδιδόμενα τεύχη.

Προηγούμενα τεύχη καί τόμοι τοϋ ΙΛΙΣΟΥ 1956, 1957, 1958, 1959, 1960 καί 1961 πωλοϋνται είς τά γραφεία μας.

Πώς βλέπουν τόν «ΙΛΙΣΟ»

Εύχαριστοϋμε τήν έφημερίδα «Φιλοθεάτης» δι' όσα καλά έγραψε διά τόν «'Ιλισόν».

«'Απέριττο στό έξώφυλλό του — έγραψε διά τό περιοδικό μας— χωρίς πολυχρωμίες καί λαχταριστές είκόνες. "Ενα άληθινό κομψοτέχνημα γνώσεων. Χωρίς ψεύτικη καί φτηνή άκτινοβολία.

'Αναλογίζομαι πόσο πιό άξιόλογα θά ήσαν τά νειάτα μας, πόσο πιό βαθυστόχαστα καί πνευματικά, άν παροτρυνόμενα άπό τούς γονείς τους, έγίνοντο φίλοι μέ έντυπα πραγματικοϋ περιεχομένου σάν αύτό.

Ξεφυλλίζοντάς το άναλογίζεσαι άν θά έπρεπε νά γίνη διά Νόμου τό απαραίτητο έγχειρίδιο κάθε φοιτητοϋ, κάθε σπουδαστοϋ, κάθε επιστήμονος, κάθε μορφωμένου καί γενικώτερα κάθε άνεπτυγμένου άνθρώπου...».

Εύχαριστοϋμε. 'Αλλά, όχι καί «διά Νόμου»... 'Ο «'Ιλισός» είναι περιοδικόν έλευθέρας σκέψεως. "Οσοι έκτιμοϋν τό έργον του είναι έλεύθεροι νά τόν διαδώσουν.

ΝΕΑ ΒΙΒΛΙΑ

ΚΩΝ. Σ. ΚΙΤΡΙΝΙΑΡΗ: Φιλοστράτου «Γυμναστικός», 'Αθήναι. Πολύτιμος συνεργάτης τοϋ ΙΛΙΣΟΥ ό διαπρεπής φιλόλογος καί Γυμνασιάρχης προσέθεσεν είς τάς έξαιρέτους άλλας έργασίας του τήν λαμπράν ταύτην έκδοσιν, περιέχουσαν είσαγωγήν, κείμενον μέ έρμηνείαν καί σχολιασμόν, παράρτημα μέ πίνακας 'Ολυμπιονικών καί είκόνας.

ΙΩ. Ξ. ΚΟΛΙΟΠΟΥΛΟΥ: «Καρκίνος, αύτό τό άγνωστο». 'Αθήναι 1960—61. 'Επιστημονική έργασία, μέ φιλοσοφικήν πνοήν, τοϋ νέου ίατροϋ καί άγαπητοϋ φίλου. Εύχόμεθα άδιάπτωτον ζήλον είς τήν διακονίαν τής 'Επιστήμης.

ΙΩΣ. ΠΑΠΑΔΟΠΟΥΛΟΥ: 'Ελληνική 'Ιερά 'Ιστορία. (Θρησκευτικαί παραδόσεις καί φιλοσοφ.καί δοξασίαι τών άρχαίων 'Ελλήνων), Θεσ)κη.

ΚΩΣΤΑ ΤΡΙΑΝΤΑΦΥΛΛΟΥ: 'Η Βυζαντινή οίκογένεια Χαιρέτη καί τό έν Πάτραις άρχεϊον της. Πάτραι 1962.

Τιμὴ τεύχους δρχ. 10.—